
DROGOVÉ TRESTNÉ ČINY

DROGOVÉ TRESTNÉ ČINY

Miroslava Vráblová, Jaroslav Klátik, Vanda Rísová

leges

Vzor citácie:

Vráblová, M., Klátik, J., Rísová, V. Drogové trestné činy. Praha: Leges, 2018. 214 s.

Recenzenti:

prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.

Autori:

doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD., Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta

MUDr. Vanda Rísová, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Lekárska fakulta

**AGENTÚRA
NA PODPORU
VÝSKUMU A VÝVOJA**

Monografia vznikla s finančnou podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja v rámci riešenia projektu pod názvom „Trestnoprávna ochrana života a zdravia v podmienkach Slovenskej republiky“, projekt číslo APVV-16-0106, zodpovedná riešiteľka projektu doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.

Vydalo Nakladatelství Leges, s. r. o., Lublaňská 4/61, Praha 2,
v roce 2018 jako svou 563. publikaci.

Návrh obálky Michaela Vydrová

Redakce Mgr. Mária Pavláková

Sazba Gradis

Tisk powerprint, s. r. o., Horoměřice

www.knihyleges.cz

© Miroslava Vráblová, Jaroslav Klátik, Vanda Rísová, 2018

ISBN 978-80-7502-362-9

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Vráblová, Miroslava, 1980–

Drogové trestné činy / Miroslava Vráblová, Jaroslav Klátik, Vanda Rísová. – Praha : Leges, 2018. – 214 stran

Anglické resumé

Obsahuje bibliografii, bibliografické odkazy a rejstřík

ISBN 978-80-7502-362-9 (brožováno)

* 343.575 * 343 * (437.6) * (048.8:082)

– drogová kriminalita – Slovensko

– trestní právo – Slovensko

– monografie

343 – Trestní právo [16]

OBSAH

Prehľad tabuliek a grafov	9
Zoznam skratiek	11
Predhovor	13
Úvod	15
1 Teoreticko-metodologické východiská riešenej problematiky	17
1.1 Terminológia drogovej problematiky – trestnoprávne, kriminologické a medicínske pojmy	17
1.2 Klasifikácia drog a ich nežiaduce účinky	26
1.3 Drogová politika, dekriminalizácia a depenalizácia	37
2 Kriminologické aspekty drogovej kriminality	43
2.1 Pojem drogová kriminalita	43
2.2 Stav, štruktúra a dynamika drogovej kriminality v Slovenskej republike	45
2.3 Príčiny vzniku drogovej závislosti	57
2.4 Sankcionovanie drogových trestných činov	60
2.4.1 Sankčná politika uplatňovaná voči páchatelom drogových trestných činov	61
2.4.2 Ochranné opatrenia ukladané páchatelom drogovej kriminality	67
3 Medzinárodné a európske aspekty boja proti zneužívaniu drog	75
3.1 Medzinárodné dokumenty OSN v oblasti drogovej problematiky	75
3.2 Európska legislatíva	81
4 Trestnoprávna úprava drogových trestných činov	88
4.1 Historický vývoj právnej úpravy drogových trestných činov	88
4.1.1 Vývoj právnej úpravy drogových trestných činov v Československu	91
4.1.2 Vývoj právnej úpravy drogových trestných činov na Slovensku	95
4.2 Súčasná právna úprava drogových trestných činov podľa slovenského Trestného zákona	99

4.2.1	Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ	101
4.2.2	Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 TZ	110
4.2.3	Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 173 TZ	118
4.2.4	Šírenie toxikománie podľa § 174 TZ	121
4.3	Ostatné súvisiace trestné činy	123
4.3.1	Podávanie alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 TZ	123
4.3.2	Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ	126
4.3.3	Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ	128
4.3.4	Opilstvo podľa § 363 TZ	134
4.3.5	Legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 – § 234 TZ	136
4.3.6	Krádež podľa § 212 TZ	140
4.4	Nová koncepcia právnej úpravy v oblasti drogovej problematiky	146
5	Problémy aplikačnej praxe pri objasňovaní drogových trestných činov	149
6	Zahraničné právne úpravy	161
6.1	Drogové trestné činy podľa českej právnej úpravy	161
6.2	Švédka represívna drogová politika	166
6.3	Nemecký prohibičný prístup	167
6.4	Drogová politika dekriminalizácie v Holandsku a Portugalsku	168
7	Preventívne a represívne opatrenia	172
	Záver	186
	Summary	194
	Literatúra	202
	O autoroch	210
	Vecný register	212

PREHLAD TABULIEK A GRAFOV

Tabuľky

Kapitola 1

Tabuľka 1 Súhrn charakteristík vybraných psychoaktívnych látok	34
--	----

Kapitola 2

Tabuľka 2 Podiel stíhaných osôb, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky, na celkovom počte stíhaných osôb v Slovenskej republike v období rokov 2010 – 2017	49
Tabuľka 3 Počet drogových trestných činov v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2007 a ich podiel na celkovej kriminalite	52
Tabuľka 4 Počet drogových trestných činov v Slovenskej republike v rokoch 2008 – 2017 a ich podiel na celkovej kriminalite	52
Tabuľka 5 Počet drogových trestných činov spáchaných mladistvými páchatelmi v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2007	55
Tabuľka 6 Počet drogových trestných činov spáchaných mladistvými páchatelmi v Slovenskej republike v rokoch 2008 – 2017	55
Tabuľka 7 Počet odsúdených osôb za drogové trestné činy podľa § 171 – § 174 TZ a § 289 TZ	63
Tabuľka 8 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 171 TZ	64
Tabuľka 9 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 172 TZ	65
Tabuľka 10 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 289 TZ	66
Tabuľka 11 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 171 TZ	70
Tabuľka 12 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 172 TZ	71
Tabuľka 13 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 174 TZ	72

Tabuľka 14 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 289 TZ	73
--	----

Grafy

Kapitola 2

Graf 1 Percentuálny podiel drogových trestných činov na celkovej kriminalite v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2017	53
Graf 2 Percentuálny podiel mladistvých páchatelov na registrovaných drogových trestných činoch v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2017	56

ZOZNAM SKRATIEK

EMCDDA	Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť
ES	Európske spoločenstvo
ESLP	Európsky súd pre ľudské práva
EŠSK	Evidenčno-štatistický systém kriminality
EÚ	Európska únia
GP SR	Generálna prokuratúra Slovenskej republiky
KEÚ PZ	Kriminalistický a expertízny ústav Policajného zboru
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MV SR	Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
NAKA	Národná kriminálna agentúra Prezídia Policajného zboru
NPDJ	Národná protidrogová jednotka
OLPL	Omamné látky a psychotropné látky
OSN	Organizácia spojených národov
TZ	Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
TZ 1961	Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov
Ústava SR	Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
WHO	Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization)
ZOaPL	Zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov

PREDHOVOR

Prihovárame sa čitateľom vedeckej monografie pod názvom *Drogové trestné činy*. Problematika drogovej trestnej činnosti nepochybne vzbudzuje záujem odbornej i laickej verejnosti. Verejnosť veľmi citlivo vníma problém zneužívania drog, najmä pre negatívne dôsledky, ktoré sú spojené s užívaním, výrobou a distribúciou drog. Drogová trestná činnosť dlhodobo patrí k najzávažnejším druhom trestnej činnosti, čo vyplýva aj z jej organizovaného a cezhraničného charakteru. Zneužívanie drog vyvoláva oprávnené obavy pre vážne zdravotné, spoločenské, ekonomické a bezpečnostné riziká. Nastolený problém si vyžaduje komplexné riešenie, preto vedecká monografia spája poznatky z viacerých vedných odborov. Monografia je cielene zameraná na trestnoprávne a kriminologické aspekty zneužívania drog, ktoré sú nevyhnutne doplnené súvisiacimi medicínskymi poznatkami.

Monografia obsahovo nadväzuje na analýzy prác našich predchodcov, ktorí významnou mierou prispeli k objasneniu čiastkových problémov súvisiacich so skúmanou drogovou problematikou. Práca profesora Františka Novomeského (*Drogy: História – medicína – právo*, 1996) poskytuje všeobecné poznatky o drogách samotných, drogovej závislosti a jej konzumentoch. Medicínsky pohľad na problém drogovej závislosti, jej liečby a prevencie zachytávajú mnohé knižné publikácie známeho českého psychiatra MUDr. Karla Nešpora [*Návykové chováni a závislosť*, 2011; *Léčba a prevence závislosti*, 1996; *Jak přestat brát (drogy) – Svépomocná příručka*, 2006]. Prehľad biologických faktorov vzťahujúcich sa na užívanie látok a závislosť, ako aj dôkladný popis mechanizmu účinku rôznych typov psychoaktívnych látok a vysvetlenie, prečo užívanie týchto látok môže viesť k syndrómu závislosti, spracoval (odborný preklad) MUDr. Lubomír Okruhlica, PhD., významný slovenský odborník na liečenie závislostí (*Neuroveda o užívání psychoaktívnych látok a závislosti*, 2004). Dôkladnú analýzu osobnosti toxikomana, užívateľa drog, ponúka vo svojej monografii docentka Darina Havrlentová (*Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*, 2006). Kriminologickú charakteristiku drogovej kriminality približujú všetky slovenské i české kriminologické učebnice. Podnetné empirické poznatky vyplývajúce z uskutočnených výskumov v oblasti drogovej kriminality prezentuje Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prevenciu v Prahe v sérii publikácií (*Drogová problematika ve vězeních ČR a některých zahraničních věznicích*, 2000; *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*, 2003;

Drogová kriminalita a trestní zákoník, 2015). Zásadný význam pre spracovanie predkladanej monografie mala vedecká práca profesora Jozefa Čentéša (Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike, 2007), ktorá originálne, podrobne a medzi prvými prácami riešila trestnoprávne súvislosti drogovej trestnej činnosti. Pochopiteľne existuje množstvo ďalších významných zahraničných a domácich knižných titulov, s ktorými sme pracovali a ktoré sme uviedli v zozname použitej literatúry.

Veríme, že predkladaná vedecká monografia bude pre čitateľa zaujímavá vďaka teoretickej analýze približujúcej trestno-politické prístupy riešenia problému zneužívania drog, analýze slovenskej trestnoprávnej úpravy drogových trestných činov, inšpiratívna v komparácii zahraničných právnych úprav, zároveň podnetná vďaka identifikovaniu aplikačných problémov pri objasňovaní drogových trestných činov, ako aj empirickým údajom vyplývajúcim zo skúmania sankčnej politiky uplatňovanej voči páchatelom drogových trestných činov, či popisu drogovej kriminality v podmienkach Slovenskej republiky.

Monografia je určená širokej odbornej verejnosti, odborníkom z aplikačnej praxe (sudcom, prokurátorom, advokátom, vyšetrovateľom, probačným a mediačným úradníkom) zaoberajúcim sa drogovou trestnou činnosťou, osobám činným v legislatívnom procese, aj širokému okruhu odborníkov venujúcim sa starostlivosti a práci s osobami drogozo závislými.

Srdečné poďakovanie patrí váženým recenzentom tejto monografie, prof. JUDr. Ivanovi Šimovčekom, CSc., prof. JUDr. Tomášovi Strémymu, PhD. a doc. JUDr. Filipovi Ščerbovi, Ph.D. za ich cenné rady, pripomienky i kritické poznámky smerujúce k zvýšeniu odbornej úrovne tejto práce. Rovnako vďaka patrí i MUDr. Jurajovi Lexmannovi za odborné konzultácie k súdno-psychiatrickým aspektom závislostí.

Trnava december 2018

doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.
za autorský kolektív

ÚVOD

Vedecká monografia zameraná na drogové trestné činy rieši stále aktuálny problém zneužívania drog vyskytujúci sa v spoločnosti. S drogami sa spája široké spektrum trestnej činnosti od nelegálnej výroby a distribúcie drog cez rozsiahlu trestnú činnosť páchanú pod vplyvom alebo v súvislosti s užívaním drog, ďalej trestnú činnosť zameranú na získavanie drog až po trestnú činnosť spojenú s použitím nelegálne získaných finančných prostriedkov z drogovej trestnej činnosti. V podmienkach Slovenskej republiky naliehavosť riešenia drogového problému odôvodňuje rastúci podiel spáchaných trestných činov pod vplyvom drog (alkoholu alebo inej návykovej látky), stav drogovej kriminality, relatívne vysoký podiel mladistvých páchatelov na páchaní drogovej kriminality (približne 10 %). V odbornej i laickej verejnosti zaznievajú v ostatných rokoch čoraz častejšie hlasy volajúce po zmene koncepcie drogovej politiky. Slovenská trestnoprávna úprava drogových trestných činov je totiž orientovaná represívne a zastáva prístup veľmi prísneho trestania nedovoleného držania drog, obchodovania s drogami, či iného nakladania s drogami. Kritika smeruje i voči kriminalizácii užívateľov drog, ktorá je spojená so stigmatizáciou konzumentov drog vedením trestného stíhania a zhoršovaním ich ďalšieho spoločenského uplatnenia (vedenie trestného konania, zápis v registri trestov). Nemožno opomenúť ani problémy vyskytujúce sa v aplikačnej praxi, ktorých vyriešenie je kľúčové z hľadiska trestnoprávneho postihu drogových trestných činov (určenie obvykle jednorazovej dávky pre vlastnú potrebu, určenie rozsahu činu pri drogových trestných činoch).

Autori vedeckej monografie si kladú za cieľ zmapovať oblasť zneužívania drog, identifikovať problémové otázky trestnoprávneho postihu drogových trestných činov, umožniť hlbšie prepojenie teoretických poznatkov (trestnoprávných, kriminologických, medicínskych) a empirických údajov. Cieľom vedeckej monografie je komplexne analyzovať slovenskú trestnoprávnu úpravu drogových trestných činov, kriticky poukázať na zistené nedostatky a sformulovať návrhy možných riešení. Teoreticko-metodologické východiská skúmaného problému predstavujú teoretické poznatky o drogovej kriminalite, jej stave, štruktúre a dynamike v Slovenskej republike, ale aj údaje o sankčnej politike uplatňovanej voči páchatelom drogových trestných činov.

Cieľom vedeckej monografie bude overenie nasledujúcich vedeckých hypotéz:

Hypotéza 1: Stav drogovej kriminality v Slovenskej republike v posledných rokoch stúpa, pričom rastie aj podiel mladistvých páchatelov na páchaní drogových trestných činov.

Hypotéza 2: Tresty pre páchatelov drogových trestných činov sú príliš prísne.

Hypotéza 3: Trestnoprávna úprava drogových trestných činov nie je riešená dostatočne.

Hypotéza 4: Dolná hranica množstva drogy, ktoré zodpovedá obvykle jednorazovej dávke drogy, je stanovená nejednotne.

Hypotéza 5: Represívne orientovaná drogová politika je v súlade s trendmi riešenia problému zneužívania drog v štátoch Európskej únie.

Hypotéza 6: Objasňovanie drogových trestných činov je náročné z hľadiska dokazovania.

Autori pri spracovaní vedeckej monografie použili tradičné vedecké metódy. Osobitnú úlohu zohrávali metódy trestnoprávneho a kriminologického výskumu umožňujúce preverovanie sformulovaných hypotéz. Z hľadiska metodologického postupu použili autori postup od všeobecného ku konkrétnemu, pričom využili metódy indukcie, dedukcie, analýzy, syntézy a komparácie.

Vedecká monografia má prispieť k tvorbe kvalitnej legislatívy na úseku drogových trestných činov, k formulovaniu trestnej a sankčnej politiky zameranej na účinnejšiu kontrolu drogovej kriminality. Zastávame názor, že zmena právnej úpravy by mala byť podmienená serióznym výskumom v oblasti drogovej kriminality. Autori vedeckým skúmaním drogovej kriminality, jej stavu, štruktúry a dynamiky, príčin a podmienok, ako aj jej páchatelov zhromaždia poznatky vyplývajúce z kriminologických výskumov, ktoré budú využiteľné pre rozpracovanie účinných programov prevencie a navrhnutie efektívnych prostriedkov kontroly drogovej kriminality.

1 TEORETICKO-METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

Problematika zneužívania drog je dlhodobo v centre záujmu odbornej i laickej verejnosti. Užívanie drog, výroba a distribúcia drog predstavujú vážny celosvetový problém, ktorý je nevyhnutne spojený so zdravotnými, spoločenskými, ekonomickými i bezpečnostnými rizikami. Spoločenská závažnosť zneužívania drog je mimoriadne vysoká, najmä s ohľadom na následky, ktoré spôsobuje – narastajúci počet drogovovo závislých osôb, úmrtie narkomanov, mnohé ďalšie negatívne sociálne dôsledky narkománie, ako aj väzbu na kriminalitu. Užívanie drog a trestná činnosť sú vnímané ako vzájomne súvisiace sociálno-patologické javy, ako dve súčasti jedného problému, ako spojené nádoby alebo začarovaný kruh.¹

1.1 Terminológia drogovej problematiky – trestnoprávne, kriminologické a medicínske pojmy

Drogová problematika je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín: adiktológie,² toxikológie,³ sociológie, kriminológie i práva. Multidisciplinárnosť danej problematiky so sebou prináša odlišnú terminológiu ústredných pojmov, preto v záujme správneho chápania pojmov je potrebné objasniť základný pojmový aparát. V súlade so zvoleným objektom skúmania, akými sú drogové trestné činy, primárne bude používaná právna terminológia – pojmy „omamná látka, psychotropná látka, jed alebo prekursor“, „návyková látka“, „iná návyková látka než alkohol“. Na niektorých miestach práce bude zjednodušene používaný všeobecný pojem droga chápaný ako synonymum omamnej a psychotropnej látky.

¹ ZEMAN, P. Drogý, kriminalita, represe – spojené nádoby alebo začarovaný kruh? s. 147 – 162. In: SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminológů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.

² Pozn. aut. Adiktológia je veda zaoberajúca sa zneužívaním drog, drogovými závislosťami a odbornou pomocou osobám a skupinám, ktoré sú ohrozené drogami. V širšom poňatí sa adiktológia zaoberá závislosťami, ich prevenciou, pôvodom, liečbou, výskumom, poradenstvom a inými súvislosťami.

³ Pozn. aut. Toxikológia je samostatný vedný odbor zaoberajúci sa nepriaznivými (toxickými) účinkami cudzorodých chemických látok alebo ich zmesí na živé organizmy, a to so zameraním na ich povahu, mechanizmus ich účinku a na pravdepodobnosť ich výskytu.

Ústredným pojmom drogovej problematiky je pojem **droga**. Svetová zdravotnícka organizácia (World Healthy Organization) definovala v roku 1969 pojem *droga ako akúkoľvek látku (substanciu), ktorá je po vstupe do živého organizmu schopná pozmeniť jednu alebo viac funkcií, pôsobí priamo alebo nepriamo na centrálny nervový systém a môže mať priznané postavenie lieku*.⁴

Pojem droga nie je v slovenskom právnom poriadku definovaný, hoci ho Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov) v ojedinelom prípade používa, konkrétne v zákonnom ustanovení § 135 TZ vymedzuje „Prechovávanie drog pre vlastnú potrebu“. Z obsahu príslušných zákonných ustanovení Trestného zákona upravujúcich prechovávanie drog pre vlastnú potrebu (§ 135 TZ), nedovolenú výrobu omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi (§ 171, § 172, § 173 TZ) vyplýva, že zákon pod pojem droga zahŕňa omamné látky, psychotropné látky, jedy a prekurzory. Neoprávnená dispozícia s týmito látkami je postihovaná prostriedkami trestného práva. **Omamné a psychotropné látky** sú látky, pri ktorých vzniká nebezpečenstvo chorobného návyku alebo psychických zmien nebezpečných pre spoločnosť alebo pre toho, kto ich bez odborného dohľadu užíva.⁵ Zákonné vymedzenie omamných látok a psychotropných látok, ako aj ich výpočet je obsiahnutý v zákone č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov.

Omamné látky sú látky vyvolávajúce návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí charakterizovanú zmenami správania sa so závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami, na ktoré sa vzťahuje medzinárodný dohovor,⁶ ktorým je Slovenská republika viazaná (§ 2 ods. 1 ZOaPL).

Psychotropné látky sú látky ovplyvňujúce stav ľudskej psychiky pôsobením na centrálny nervový systém s menej závažnými zdravotnými a psychosociálnymi následkami, na ktoré sa vzťahuje medzinárodný dohovor,⁷ ktorým je Slovenská republika viazaná (§ 2 ods. 2 ZOaPL).

Za omamnú látku a psychotropnú látku sa považuje aj látka v čistej forme alebo v prípravku: a) na ktorú sa nevzťahujú medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná, b) ktorá môže predstavovať porovnateľné

⁴ NOVOMESKÝ, F. *Drogy: História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996, s. 12.

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 353.

⁶ Jednotný dohovor o omamných látkach (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 47/1965 Zb. v znení oznámenia Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 458/1991 Zb.).

⁷ Dohovor o psychotropných látkach (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 62/1989 Zb. o Dohovore o psychotropných látkach).

zdravotné riziko alebo spoločenské riziko ako látka, na ktorú sa vzťahujú medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná, c) ktorá sa má na základe osobitného predpisu⁸ podrobiť kontrolným opatreniam (§ 2 ods. 3 ZOaPL).

Prípravkom sa rozumie zmesi obsahujúce jednu alebo viac: a) omamných látok alebo psychotropných látok, a to bez ohľadu na ich fyzikálny stav, okrem prírodne sa vyskytujúcich zmesí látok a roztokov látok, b) potenciálne rizikových látok, ktorých chemická štruktúra a predpokladané účinky sú podobné ako pri omamných látkach alebo psychotropných látkach, alebo c) látok, na ktoré sa nevzťahujú medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná a ktoré môžu predstavovať porovnateľné zdravotné riziko alebo spoločenské riziko ako látky, na ktoré sa vzťahujú medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná (2 ods. 4 ZOaPL).

Omamné látky a psychotropné látky sa zaraďujú podľa svojich účinkov na zdravie do troch skupín, ktoré sú uvedené v prílohe č. 1 k zákonu č. 139/1998 Z. z. Do I. skupiny sú zaradené omamné látky a psychotropné látky, ktoré nie sú obsiahnuté ako liečivo v lieku. Do II. skupiny sú zaradené omamné látky a psychotropné látky s vysokou návykovosťou, ktoré sú obsiahnuté ako liečivo v lieku. Do III. skupiny sú zaradené omamné látky a psychotropné látky s nižšou návykovosťou, ktoré sú obsiahnuté ako liečivo v lieku. V prílohe sú predmetné látky uvedené podľa názvu tej-ktorej látky a podľa jej chemického názvu, napr. v I. skupine omamných látok je uvedený *heroín*, chemicky (N-metyl-4,5-epoxy-7,8-didehydromorfinán-3,6-diyl)diacetát; v II. skupine psychotropných látok je *amfetamín*, chemicky ($\pm$)-(1-fenylpropán-2-yl)amín; v III. skupine psychotropných látok je *diazepam*, chemicky (5-fenyl-7-chlór-1-metyl-2,3-dihydro-1H-benzo[f]1,4-diazepín-2-ón). Vyradenie alebo preradenie jednotlivých omamných látok a psychotropných látok z/do inej skupiny je možné podľa rozhodnutia Medzinárodného úradu pre kontrolu omamných látok pri Organizácii Spojených národov, a to na základe právne záväzných aktov Európskej únie alebo na základe odôvodneného podnetu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky.

Na posúdenie, či ide o omamnú látku alebo psychotropnú látku, sú dôležité dva znaky, jednak definičné kritériá uvedené v § 2 ods. 1, ods. 2 ZOaPL

⁸ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 1920/2006 z 12. decembra 2006 o Európskom monitorovacom centre pre drogy a drogovú závislosť (Ú. v. EÚ L 376, 27. 12. 2006). Rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstat trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami (Ú. v. EÚ L 335, 11. 11. 2004) v platnom znení.

(§ 2 ods. 1 – omamné látky, § 2 ods. 2 – psychotropné látky) a súčasne daná látka musí byť uvedená v prílohe č. 1 k zákonu č. 139/1998 Z. z. v niektorej z troch skupín.⁹ V praxi sa totiž môže stať, že nejaká konkrétna látka spĺňa definičné znaky omamnej látky alebo psychotropnej látky, no nie je uvedená v prílohe č. 1 citovaného zákona, vtedy neoprávnená dispozícia s takouto látkou nie je spojená s trestnoprávnymi konzekvenciami (§ 171, § 172, § 173 TZ). Obdobné platí aj v opačnej situácii, keď konkrétna látka je síce zaradená v prílohe č. 1 citovaného zákona, avšak vzhľadom na malé množstvo a koncentráciu nie je schopná vyvolať účinky vyžadované definičnými kritériami § 2 ods. 1, ods. 2 ZOaPL, teda nie je schopná vyvolať návyk a psychickú a fyzickú závislosť ľudí alebo ovplyvniť stav ľudskej psychiky.¹⁰ Príloha č. 2 citovaného zákona upravuje zoznam vyňatých prípravkov. Vyňaté prípravky sú prípravky obsahujúce omamné látky zaradené do II. a III. skupiny v stanovenom množstve a koncentrácii, ktoré svojím zložením a povahou predstavujú zanedbateľné riziko pre zdravie a nemožno z nich bežným spôsobom a prostriedkami získať potrebné množstvo omamných látok na ich zneužitie, napr. vyňatým prípravkom je prípravok obsahujúci kodeín, chemicky (3-metoxi-N-metyl-4,5-epoxy-7,8-didehydromorfinán-6-ol), v množstve neprevyšujúcom 100 mg omamnej látky v jednej dávke liekovej formy alebo nepresahujúcom koncentráciu 2,5 % v nedelenom prípravku.

Prekursorom sa všeobecne rozumie chemická látka slúžiaca na výrobu omamných a psychotropných látok alebo pri ich výrobe (napr. efedrín pri výrobe metamfetamínu, ergometrín pri výrobe LSD a pod.); prekursorov sú zvyčajne základom pri výrobe syntetických drog, ďalšie sa používajú ako rozpúšťadlá, katalyzátory a iné pri spracovaní prírodných drog.¹¹ Problematika prekursorov je upravená v § 11 zákona č. 331/2005 Z. z. o orgánoch štátnej správy vo veciach drogových prekursorov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého *ak sa vo všeobecne záväzných právnych predpisoch (Trestný zákon, Trestný poriadok) v súvislosti s omamnými látkami a psychotropnými látkami používa pojem prekursorov, rozumejú sa tým drogové prekursorov podľa osobitných predpisov.*

⁹ Bližšie pozri BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel. 1. vydanie.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 967.

¹⁰ Porovnaj R 24/1998.

¹¹ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikológiou v Slovenskej republike.* Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 20.

Definícia drogových prekurzorov je obsiahnutá v nariadení Rady (ES) č. 111/2005 z 22. decembra 2004, ktorým sa stanovujú pravidlá sledovania obchodu s drogovými prekurzormi medzi Spoločenstvom a tretími krajinami (Ú. v. EÚ L 022, 26. 1. 2005) a v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 z 11. februára 2004 o drogových prekurzoroch (Ú. v. EÚ L 047, 18. 2. 2004). Drogové prekurzory sú v článku 2 označené ako „určená látka“ alebo „neurčená látka“. Na účely nariadenia *určenou látkou* je akákoľvek látka uvedená v prílohe I vrátane zmesí a prírodných produktov obsahujúcich takúto látku. Nepatria sem liečivá definované smernicou 2001/83/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 6. novembra 2001 o právnych predpisoch týkajúcich sa liečiv na humánne použitie, farmaceutické prípravky, zmesi, prírodné produkty a iné prípravky obsahujúce určené látky, ktoré sú zložené takým spôsobom, že ich nie je možné jednoducho použiť alebo extrahovať ľahko dostupnými alebo ekonomicky výhodnými prostriedkami; *neurčenou látkou* je akákoľvek látka, ktorá hoci nie je uvedená v prílohe I, je identifikovaná ako látka, ktorá bola použitá na nezákonnú výrobu omamných látok alebo psychotropných látok.

Ďalším významným pojmom je pojem *návyková látka*. Tento termín má svoje legislatívne vymedzenie priamo v Trestnom zákone. Podľa § 130 ods. 5 *Trestného zákona* *návykovou látkou sa na účely trestného zákona rozumie alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie*. Trestný zákon používa pojem „návyková látka“ na viacerých miestach [napr. § 73 ods. 1 písm. d), § 289, § 363 TZ], alebo pojem „iná návyková látka než alkohol“ v § 174 TZ.

Návyková látka je pomerne široko vymedzený pojem, v rámci ktorého zákonodarcu demonštratívne vymenováva látky majúce zvlášť nepriaznivý vplyv na správanie človeka. Definícia návykových látok zahŕňa okrem alkoholu, omamných látok a psychotropných látok (§ 2 ods. 1, ods. 2 ZOaPL) aj ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. Takúto charakteristiku spĺňajú aj látky, ktoré sú bežne používané v priemyselnej výrobe, obchode, domácnostiach (napr. čistiace prostriedky alebo riedidlá) alebo v zdravotníctve (napr. oxid dusný – rajskej plyn), ktorý je spôsobilý ovplyvniť psychiku človeka.¹²

¹² DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 815 – 816.

Samotný pojem **alkohol** nie je právne vymedzený. Ide o špecifickú chemickú zlúčeninu (etanol, etylalkohol), ktorá obvykle vzniká kvasením cukrov. V osobitnom zákone sú však definované alkoholické nápoje. Podľa § 1 zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb, alkoholickými nápojmi sú liehoviny, destiláty, víno, pivo a iné nápoje, ktoré obsahujú viac ako 0,75 objemového percenta alkoholu.

V rámci pojmového aparátu je nevyhnutné vysvetliť i súvisiace medicínske pojmy. Svetová zdravotnícka organizácia používa medicínsky pojem **psychoaktívne látky**. Psychoaktívne látky označujú látky, ktoré v prípade ich užívania človekom majú návykový potenciál a menia psychický stav človeka, a to bez ohľadu na ich pôvod, výrobu, spôsob distribúcie, legálnu či nelegálnu držbu.¹³ Vymedzenie psychoaktívnych látok zohľadňuje biologické aspekty pôsobenia týchto látok v medicínskych súvislostiach. Pod pojmom psychoaktívne látky možno chápať prírodné alebo syntetické látky, ktoré spôsobujú prechodné subjektívne príjemné zmeny v prežívaní života a ktoré sú schopné vyvolať závislosť. Termín psychoaktívne látky odporúča používať aj Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť (EMCDDA) z toho dôvodu, aby bolo možné do tejto kategórie zahrnúť aj alkohol a tabak, teda legálne drogy rovnako pôsobiace na centrálnu nervovú sústavu. Užívanie akejkoľvek psychoaktívnej látky zvyšuje riziko užívania iných drog.

Podľa Medzinárodnej klasifikácie chorôb (ďalej len MKCH-10) Svetovej zdravotníckej organizácie sú diagnózy F 10.0 až F 19.9 používané pre poruchy psychiky a správania v dôsledku užitia (užívania) psychoaktívnych látok od alkoholu, tabaku, opiátov cez halucinogény a stimulanciá až po kombinované užitie viacerých toxických látok naraz. Kódy F 10 až F 19 označujú poruchy psychiky a správania v dôsledku užívania psychoaktívnych látok, konkrétne: F 10 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním alkoholu, F 11 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním opioidov, F 12 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním kanabinoidov, F 13 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním sedatív alebo hypnotík, F 14 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním kokaínu, F 15 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním iných stimulancií vrátane kofeínu, F 16 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním halucinogénov, F 17 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním tabaku, F 18 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené

¹³ OKRUHLICA, L. Drogová kriminalita, s. 305. In: HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008, 403 s.

užívaním prchavých rozpúšťadiel, F 19 – Poruchy psychiky a správania zapríčinené užívaním dvoch alebo viacerých psychoaktívnych látok. Uvedená klasifikácia je nevyhnutná pre prevenciu, diagnostiku, liečbu porúch zdravia súvisiacich s užívaním psychoaktívnych látok. Pod príslušným kódom doplneným číslicou 1 za bodkou – napr. F 11.1 sa rozumie škodlivé užívanie. Ak je za bodkou číslica 2 rozumie sa závislosť od danej látky. Číslica 5 vyjadruje indukovanú psychotickú poruchu. Je zaujímavé, že keďže jednotlivé kódy vyjadrujú aj fázu, stupeň či závažnosť poruchy, MKCH-10 sa dá aplikovať, len keď pacient nie je pod priamym vplyvom psychoaktívnej látky.

Ďalším významným medicínskym pojmom je **drogová závislosť**, resp. závislosť od psychoaktívnych látok. Podľa Novomeského drogová závislosť je *psychický a často aj fyzický stav vyplývajúci z užívania návykovej látky, charakterizovaný reakciami obsahujúcimi vždy nutkavú potrebu užívať návykovú látku buď sústavne, alebo periodicky, s cieľom prežívať jej psychické účinky alebo utlmiť nepríjemný pocit z nedostatku látky, tzv. abstinenčné príznaky, ktoré vyplývajú z jej neprítomnosti. Môže, ale nemusí vzniknúť návyk. Osoba môže byť závislá od viacerých látok.*¹⁴

V odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s pojmom **toxikománia**. Toxikománia je stav periodickej alebo chronickej intoxikácie (t. j. otravy, vnikať do organizmu), ktorý škodí jednotlivcovi i spoločnosti a je vyvolaný opakovaným užívaním drogy. Podľa WHO možno charakterizovať toxikomániu nasledujúcimi znakmi: psychickou závislosťou, fyzickou závislosťou, zníženou schopnosťou organizmu vzdorovať účinkom drogy a naliehavou potrebou obstaráť si drogu bez ohľadu na prostriedky alebo dôsledky jej získania.¹⁵ Závislosť predstavuje súbor príznakov (syndróm), ktoré vznikajú následkom pôsobenia drogy na organizmus či psychiku človeka.¹⁶ Psychická závislosť označuje zmenu duševného stavu subjektu následkom opakovaného podávania drogy, ktorá je sprevádzaná určitou vystupňovanou túžbou opäť drogu užívať. Psychická závislosť sa dotýka racionálnej (rozumovej) oblasti, emocionálnej (citovej) oblasti a behaviorálnej oblasti. Psychická závislosť býva označovaná ako neodolateľné nutkanie a potreba pokračovať v konzumácii drogy. Manifestuje sa správaním, v ktorom prevláda

¹⁴ NOVOMESKÝ, F. Drogy: História – medicína – právo. Martin: Advent Orion, 1996, s. 14.

¹⁵ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. Kriminológia. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 276; tiež JURÁKOVÁ, I. Trestnoprávny postih toxikomanů. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 1999, s. 10.

¹⁶ ČENTĚŠ, J. Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 17.

*usilovné vyhľadávanie drogy aj napriek tomu, že konzument vie o rizikách dopadu na svoje zdravie.*¹⁷ Na strane druhej fyzická závislosť odzrkadľuje stav, keď sa droga začleňuje do procesov látkového metabolizmu človeka. *Mechanizmus vzniku fyzickej závislosti spočíva v prispôbovaní sa novej úrovni homeostázy v dôsledku konzumovania drogy a reakciami na prerušovanie tejto homeostázy.*¹⁸ Závislosť fyzická sa viaže na látkovú premenu, reguláciu prenosu vzruchov, inhibíciu alebo stimuláciu biorytmov, sexuálnu oblasť a pod. Pri vysadení (prerušení) prísunu drogy do organizmu organizmus búrlivo reaguje a nastáva abstinenčný syndróm, ktorý sa prejavuje nevoľnosťou, slzením, potením, kolísaním telesnej teploty, psychomotorickým nepokojom, zmenami krvného tlaku, pulzu, bolesťami hlavy.

Drogová závislosť predstavuje najvýznamnejšiu poruchu zdravia, ktorá vzniká v súvislosti s užívaním psychoaktívnych látok a vyznačuje sa presne určenými diagnostickými kritériami WHO, teda je diagnózou pre duševnú chorobu. Podľa MKCH-10 o látkovej závislosti hovoríme vtedy, ak sa u jednotlivca vyskytnú aspoň tri (alebo viac) zo šiestich kritérií v priebehu predchádzajúceho roka. Ide o nasledujúce kritéria:

1. silná túžba alebo pocit nutnosti užiť látku;
2. ťažkosti s kontrolou správania viažuceho sa na užívanie látky, konkrétne na jeho začatie, ukončenie alebo na úroveň užívania;
3. fyziologický abstinenčný stav nastupujúci potom, čo sa užívanie látky skončilo alebo boli znížené jej dávky. Uvedené sa prejavuje charakteristickým abstinenčným syndrómom pre danú látku, alebo užitím rovnakej (alebo príbuznej) látky s cieľom dosiahnuť úľavu alebo predísť abstinenčným príznakom;
4. potvrdenie tolerancie, čo znamená nevyhnutnosť zvýšených dávok psychoaktívnej látky s cieľom dosiahnuť účinky pôvodne vyvolané pri nižších dávkach;
5. progresívne zanedbávanie alternatívnych pôžitkov a záujmov pre užívanie psychoaktívnej látky, zvýšenie množstva času stráveného na zádováženie si látky alebo pri užívaní látky, alebo času potrebného na zotavovanie sa z jej účinkov;
6. pretrvávajúce užívanie látky napriek jasným dôkazom o výrazne škodlivých dôsledkoch.

¹⁷ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol. *Protidrogová výchova*. Bratislava: VEDA, 1999, s. 9.

¹⁸ Tamtiež, s. 9.

Látkové závislosti vyvolávajú rovnakú reakciu na úrovni centrálnej nervovej sústavy, a to intenzívny pocit „odmeny“. Spoločným menovateľom pre všetky látkové závislosti je súbor kognitívnych, behaviorálnych a patofyziologických symptómov, pre ktoré subjekt vyhľadáva látku aj napriek problémom, ktoré mu táto spôsobuje. Pre osoby s vážnym stupňom ochorenia je typickou zmena mozgových okruhov, ktorá môže pretrvávať aj dlhodobejšie po vysadení látky. Dôležitým diagnostickým znakom závislosti je tzv. *craving* alebo naliehavá (silná) túžba po látke. Túžba užiť látku môže nastať v ktoromkoľvek okamihu, zvyčajne je túžba intenzívnejšie pociťovaná v prostredí, v ktorom bola látka v minulosti užitá. Dôležitým kritériom látkovej závislosti je tzv. *tolerancia*, t. j. nutnosť postupného zvyšovania dávok k dosiahnutiu toho istého účinku a tzv. *syndróm odňatia spojený s abstinencnými príznakmi*.

Ďalším znakom látkovej závislosti je pokračovanie v užívaní látky aj napriek jej škodlivým dôsledkom. Sociálna sféra môže byť narušená do takej miery, že pacient často neguje evidentné problémy plynúce z užívania návykovej látky a jeho jediným cieľom a myšlienkou je zabezpečiť si nový zážitok, čím sa postupne vyčleňuje zo spoločnosti. Zároveň nezvláda svoju sociálnu funkciu, ktorú plní v práci, v škole, v rodine. Podľa počtu prítomných príznakov sa závislosť rozdeľuje na miernu, stredne ťažkú a ťažkú. Pribeh je veľmi variabilný a do značnej miery závislý od motivovanosti pacienta, ktorý si riziká spojené s užívaním návykovej látky plne uvedomuje. Reštriktívne opatrenia majú vo väčšine prípadov neželaný opačný účinok s prehĺbením abstinencných príznakov, zintenzívnením „*cravingu*“ (silnej, neodolateľnej túžby a chuti po droge) a nevyhnutným relapsom (opätovným návratom choroby k predchádzajúcemu stavu) či recidívou, pravdepodobne v duchu nevedecského, ale psychológom veľmi známeho „zakázaného ovocia“.

Koncept závislosti obsahuje prvky, ktoré sú priamo biologicky merateľné, akými sú tolerancia a abstinencný stav, avšak na strane druhej obsahuje aj prvky kognitívne a skúsenostné, akými sú *craving*, narušenia a strata kontroly, ktoré zatiaľ nie sú merateľné. Sila pôsobenia rôznych zložiek závislosti je rozdielna podľa jednotlivých psychoaktívnych látok, podľa dávky a spôsobu dávkovania. Potenciál danej látky spôsobovať rôzne aspekty závislosti je ovplyvnený sociokulturálnymi okolnosťami, v ktorých je látka užívaná, a aj individuálnou genetickou dedičnosťou. Závislosť je komplexnou poruchou. Neexistuje lineárny vzťah medzi množstvom užíwanej látky a intenzitou závislosti, neexistuje jednoduchý vzťah medzi charakterom užívania a začiat-

kom závislosti a tiež nie je jednoznačne daný vzťah medzi experimentovaním a závislosťou.¹⁹

1.2 Klasifikácia drog a ich nežiaduce účinky

Samotná droga je významný kriminogénny faktor. Drogy môžeme triediť podľa rôznych kritérií. Klasifikáciu drog podľa jednotlivých kritérií je potrebné vnímať v širšom kontexte a zohľadniť tak historické, náboženské, kultúrne, geografické a spoločenské podmienky. Príkladom je triedenie drog podľa kritéria spoločenskej akceptovateľnosti na drogy legálne a nelegálne, keď určité látky sú v niektorých krajinách legálne, v iných krajinách nelegálne. Prehľadné triedenie drog uvádza Juráková,²⁰ ktorá rozdeľuje drogy:

- a) *podľa pôvodu drog* – drogy prírodné (huby) a syntetické (toluén),
- b) *podľa skupenstva drog* – kvapalné, plynné a pevné,
- c) *podľa postoja spoločnosti k drogám* – drogy legálne (spoločensky tolerované) a drogy nelegálne (spoločensky netolerované),
- d) *podľa miery rizika a nebezpečnosti* – drogy mäkké (ľahké) a drogy tvrdé (ťažké).

Klasifikácia drog podľa kritéria miery vzniku závislosti na drogy ľahké a drogy ťažké ponúka len zjednodušený pohľad. Kritérium miery rizika vzniku závislosti spojeného s užívaním drog je zložitá otázka, v súvislosti s ktorou je potrebné si uvedomiť, že do procesu vzniku závislosti vstupuje súčasne viacero faktorov: droga (konkrétna substancia), prostredie (kultúrne, sociálne, ekonomické, ekologické a pod.) a samotný konzument s jeho dedičnými predispozíciami, momentálnym psychickým nastavením a fyzickými predpokladmi. Preto samotnú drogu z hľadiska rizika vzniku závislosti je potrebné vnímať ako len jeden z rizikových faktorov.

Z hľadiska účinkov drog možno rozdeliť drogy do dvoch skupín – *drogy stimulačné* a *drogy sedatívne*. Kým stimulačné drogy („uppers“) majú povzbudivý účinok, zvyšujú pulz, tlak krvi, čiastočne zbavujú užívateľa zábran, na strane druhej sedatíva („downers“) pôsobia na užívateľa upokojujúco, klesá krvný tlak a frekvencia srdca. Z hľadiska spoločenskej tolerancie užívania (zneužívania) drog rozlišujeme *alkoholovú toxikomániu* a *nealkoholovú toxi-*

¹⁹ OKRUHLICA, E. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 242 [online], [cit. 2018-11-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

²⁰ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 1999, s. 12.

komániu. Alkohol je tradičnou a legálnou drogou. Požívanie alkoholických nápojov je súčasťou spoločenských zvyklostí, alkohol sa konzumuje ako nápoj k jedlu, produkcia alkoholu a alkoholických nápojov je významným priemyselným odvetvím. Nealkoholová toxikománia zahŕňa požívanie nealkoholových drog, ktoré je kriminalizované a spoločnosťou odsudzované.

Najčastejšia klasifikácia drog vyplýva z ustálenej medzinárodnej klasifikácie chorôb podľa WHO (MKCH-10), z ktorej možno dedukovať klasifikáciu drog podľa kritéria typu závislosti. Viacerí autori²¹ sa prikláňajú k triedeniu drog podľa dôsledkov závislosti od nich. Drogy triedia do nasledujúcich skupín: *Alkohol, Opiáty, Stimulačné drogy, Konope a jeho produkty, Halucinogény, Prchavé látky, Hypnotiká a sedatíva*.

Alkohol – alkohol (etanol) sa vyrába fermentáciou a destiláciou poľnohospodárskych produktov. Účinky alkoholu sú individuálne, pričom závisia od viacerých faktorov: dávky alkoholu, miery užívania alkoholu, pohlavia, telesnej hmotnosti, hladiny alkoholu v krvi a času od predchádzajúcej dávky. Požitie alkoholu v nižších dávkach spôsobuje zvýšenie aktivity, pri vyšších dávkach sú narušené kognitívne, percepčné a motorické funkcie. Intenzita abstinenčného syndrómu závisí od množstva skonsumovaného alkoholu, frekvencie užívania a trvania nadmerného pitia. Včasnými abstinenčnými príznakmi sú intenzívny tras, potenie, slabosť, podráždenosť, bolesť hlavy, zvracanie a rýchla frekvencia srdca. Alkoholový abstinenčný stav môže byť komplikovaný stavom „delírium tremens“, ktorý je charakterizovaný intenzívnou podráždenosťou, hyperaktivitou autonómneho nervového systému, halucináciami a bludmi.

Opiáty – opiátové drogy sú zlúčeniny extrahované z maku. Výraz ópium je odvodený z gréckeho slova „opion“, čo znamená maková šťava. Mak siaty ako zdroj ópia rastie v oblasti „Zlatého trojuholníka“ (Thajsko, Barma, Laos), rovnako tak v Číne, Iráne, Pakistane, Turecku a Indii. Na Slovensku rastie mak vlčí (divý mak), ktorý neobsahuje potenciálne využiteľné alkaloidy. Základná surovina pre výrobu drogových derivátov je surové ópium. **Morfín** je najdôležitejší prírodný alkaloid ópia, distribuovaný v prášku (biely alebo žltkastý) alebo v roztoku. **Heroín** je polysyntetický preparát získaný derivatizáciou morfinu a upravený obvykle na hydrochlorid.²² Z hľadiska spôsobu

²¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 522 – 523; JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 1999, s. 12, NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 368.

²² NOVOMESKÝ, F. *Drogy: História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996, s. 33.

aplikácie drogy sa ópium najčastejšie požíva fajčením, kým morfín a heroín sa aplikuje injekčne. Vnútrožilná aplikácia opioidov vyvoláva príliv tepla do kože. Opioidy majú euforogenický, analgetický, sedatívny a tlmiaci účinok dýchacieho centra. Pri opakovanom podaní opiátových drog sa vyvíja tolerancia a vyžadujú sa vyššie dávky drogy na dosiahnutie požadovaného účinku. Tolerancia na opioidy vzniká počas niekoľkých týždňov eskalujúceho chronického podávania drog. Abstinenčné príznaky začínajú po 5 – 15 hodinách, kríza vrcholí medzi 36 – 72 hodinami po poslednej dávke drogy, prejavujú sa slzením očí, tečúcim vodnatým výtokom z nosa, zíváním, potením, nepokojom, podráždenosťou, triaškou, nevoľnosťou, zvracaním, hnačkou, zvýšeným krvným tlakom a frekvenciou srdcovej činnosti, zimnicou, kŕčmi a bolesťami svalov.²³

Stimulačné drogy (psychostimulancia) – k psychostimulantom patrí **kokaín**, **amfetamíny** a **extáza**. Kokaín je silným stimulantom nervového systému. Nachádza sa v listoch stromov *Erythroxylon coca* pochádzajúcich z Peru a Bolívie. Kokaín zvyšuje vzrušivosť, pocity pohody a eufórie, energiu a motorickú aktivitu, pocit sebadôvery a sexuálny apetít. Stimulancia amfetamínového typu sú amfetamín, metamfetamín, methkatonín, fenetylín, efedrín, pseudoefedrín, metylfenidát, 3,4-metyléndioximetamfetamín (MDMA) alebo extáza – derivát amfetamínového typu s halucinogénnymi vlastnosťami.²⁴ Amfetamíny vyvolávajú zvýšenú bdelosť, vzrušenie, energiu, motorickú a rečovú aktivitu, zvyšujú sebadomie a schopnosť koncentrácie, celkový pocit pohody a redukujú hlad.²⁵ Dlhodobé užívanie amfetamínov môže viesť k problémom so spánkom, k úzkosti, potlačeniu chuti do jedla a k vysokému krvnému tlaku. Užívatelia amfetamínov niekedy požívajú zvýšené množstvá amfetamínu v „ťahoch“, ktoré trvajú 3 až 6 dní. Takýto charakter užívania je neurotoxický a spôsobuje poškodeniu mozgu. Medicínsky sa amfetamíny

²³ OKRUHLICA, E. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 81 [online], [cit. 2018-11-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

²⁴ OKRUHLICA, E. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 98 [online], [cit. 2018-11-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

²⁵ JACOBS, M. R., FEHR, K. O. B. *Drugs and drug abuse: a reference text*. 2nd ed. Toronto: Addiction Research Foundation, 1987; HOFFMAN, B. B., LEFFKOWITZ, R. J. Catecholamines and sympathomimetic drugs. *Gilman AG et al., eds. Goodman and Gilman's: The pharmacological basis of therapeutics*. 8th ed. New York: Pergamon Press, 1990, s. 187 – 220.

v súčasnosti používajú iba na liečbu narkolepsie a pri liečbe prejavov ADHD u detí.

Konope a jeho produkty – patrí do skupiny kanabinoidov. Kanabinoidy sa inhalujú fajčením, ale možno ich aj konzumovať. Intoxikácia nastáva v priebehu 15 – 30 minút a účinky trvajú 2 – 6 hodín. Kanabinoidy zostávajú v tele dlhý čas a akumulujú sa po opakovanom užívaní. Môžu byť zistené v moči počas 2 – 3 dní po vyfajčení jednej cigarety, a to až do 6 týždňov po poslednom užití u ťažkých užívateľov. K účinkom užívania kanabinoidov patrí spomalené vnímanie času, pocity uvoľnenia a zostreného senzorického uvedomovania. Vnímanie zvýšeného sebavedomia a zvýšenej kreativity nesprievádza lepším výkonom, dochádza k narušeniu krátkodobej pamäte a motorickej koordinácie.²⁶ Dlhodobé a pravidelné užívanie kanabisu môže vyvolať závislosť.²⁷ So zvýšenou frekvenciou užívania sa spája výrazne spomalené spracovanie informácií. Chronické nahromadenie kanabinoidov vyvoláva krátkodobé aj dlhodobé kognitívne poškodenia. Deriváty kanabisu sú najrozšírenejšie užívané ilegálne drogy na svete.²⁸

Halucinogény – skupinu halucinogénnych drog tvoria prírodné a syntetické látky, ktoré sú schopné u duševne zdravých ľudí vyvolať zmeny vo sfére vnímania, halucinácie a iné psychické problémy až po pocity rozštiepenia osobnosti, podobné psychózam.²⁹ Názov halucinogény je odvodený od schopnosti týchto látok vyvolať halucinácie (najčastejšie vizuálne halucinácie). Halucinogény sú charakteristické schopnosťou skresľovať vnemy a výrazne meniť náladu a procesy myslenia. Halucinogénne účinky závisia od dávky, môžu sa vyskytnúť poruchy zmyslového vnímania, napr. hudba je „videná“ – známe ako synestézia. Intenzita účinkov a emočná reakcia na ne je rôzna. Reakcie môžu siahať od radosti a eufórie po strach a paniku. Môže byť prítomný pocit hlbokého pochopenia, ako aj psychotické epizódy. Halucinogénne drogy prírodného pôvodu sú meskalín obsiahnutý v kaktuse *Trichocereus Pachanoi*, kaktuse Peyotl; psilocybín vyskytujúci sa v hubách *Psilocybe* (lysohlávka) a *Conocybe*. Halucinogénny účinok vyvolávajú aj ďalšie prírodné látky – ľuľok zlomocný (lat. *Atropa bella-donna*), durman obyčajný (lat. *Datura stramonium*), blen čierny (lat. *Hyoscyamus niger*), ľuľok čierny

²⁶ O'BRIEN, C. P. Drug addiction and drug abuse. In: GOODMAN AND OILMAN'S: *The pharmacological basis of therapeutics*. 10th ed. New York: McGraw Hill, 2001, s. 621 – 667.

²⁷ JOHNS, A. Psychiatric effects of cannabis. *The British Journal of Psychiatry*. 2001, 178, s. 116 – 122.

²⁸ ADAMS, I. B., MARTIN, B. R. Cannabis: pharmacology and toxicology in animals and humans. *Addiction*, 1996, 91, s. 1585 – 1614.

²⁹ NOVOMESKÝ, F. *Drogy: História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996, s. 84.

(lat. *Solanum nigrum*). K polysyntetickým halucinogénom patrí LSD (dietylamid kyseliny lysergovej), PCP (fencyklidín). Halucinogény spôsobujú zvýšenie akcie srdca a krvného tlaku, zvýšenú telesnú teplotu, zníženú chuť do jedla, nevoľnosť, zvracanie, brušný diskomfort, rýchle reflexy, motorickú nekoordinovanosť a rozšírenie zreníc.³⁰ Pri všetkých halucinogénnych drogách, najmä však pri LSD, sa môže vyskytnúť aj po jednorazovej aplikácii drogy nepríjemný stav („bad trip“) charakteristický dezorientáciou, halucináciami paranoidnej povahy, stratou subjektu v realite. Po užívaní drog sa môžu vyskytnúť „flashbacky“, teda spontánne objavenie sa zážitkov, ktoré má užívateľ spojené s predchádzajúcimi epizódami LSD. K iným účinkom dlhodobého užívania LSD patrí zvýšená apatia, pokles záujmov, pasivita, neschopnosť plánovať budúcnosť, nerešpektovanie spoločenských noriem.

Prchavé látky – túto skupinu reprezentujú prchavé chemikálie (prchavé rozpúšťadlá ako toluén, éter a nitráty). Užívanie prchavej látky spočíva v úmyselnom inhalovaní (cez nos a ústa) rôznych prchavých látok pre psychoaktívne účinky. Niekoľko minút po inhalácii je pozorovaná mdloba, dezorientácia a krátke obdobie excitácie s eufóriou, po ktorom nasleduje pocit závratu a dlhšie obdobie útlmu vedomia. U ľudí užívajúcich toluén a iné rozpúšťadlá sú pozorované výrazné zmeny duševného stavu. Väčšina užívateľov popisuje povznesenú náladu a halucinácie, môžu sa vyskytnúť potenciálne nebezpečné bludy, napr. schopnosť osoby lietať alebo plávať, objaví sa spomalenie myslenia, čas akoby ubiehal rýchlejšie a bežné sú hmatové halucinácie.³¹ Inhalácia organických prchavých látok zapríčiňuje niektoré neuropatologické zmeny, ktoré sa spájajú s poklesom kognitívneho fungovania. Chronická inhalácia rozpúšťadiel (napr. toluénu) môže spôsobiť závažné psychiatrické a neurologické následky (trvalú paranoidnú psychózu, temporálnu epilepsiu a zníženie IQ).³²

Hypnotiká a sedatíva – do tejto kategórie spadajú i lieky na spanie (benzodiazepíny a barbituráty). Sedatíva/hypnotiká zapríčiňujú spomalenie funkcií mozgu a iných častí nervového systému. Ich účinky siahajú od jemného utíšenia (ukľudnenia) až po celkovú anestézu. Pri vyšších dávkach môže dôjsť k celkovému narušeniu motoriky, predĺženiu reakčného času, poruchám

³⁰ JACOBS, M. R., FEHR, K. O. B. *Drugs and drug abuse: a reference text*, 2nd ed. Toronto, Addiction Research Foundation, 1987.

³¹ EVANS, A. C., RAISTRICK, D. Phenomenology of intoxication with toluene-based adhesives and butane gas. In: *British Journal of Psychiatry*. 1987, 150, s. 769 – 773.

³² BYRNE, A. a kol. Psychiatric and neurological effects of chronic solvent abuse. In: *Canadian Journal of Psychiatry*. 1991, 36, s. 735 – 738.

kognitívnej funkcie a pamäte. V ťažkých prípadoch prichádza spánok a v dôsledku útľmu dýchania môže nasledovať smrť. Po odňatí sedatív a hypnotík nastáva zvýšené rozrušenie, pocit úzkosti, nepokoj, nespavosť a podráždenosť.³³ Na medicínske účely slúžia benzodiazepíny alebo barbituráty na liečbu epilepsie, poranenia mozgu alebo iné poruchy.

Rozdiely v dostupnosti, cene, legálnosti a spoločenskom postoji k psychoaktívnym látkam a ich užívaniu pôsobia na to, ktoré látky sa užívajú a na rozvoji závislosti od nich.

Vo väčšine prípadov ľudia užívajú psychoaktívne látky v očakávaní účinku z ich užitia, buď pocitu pôžitku, alebo tlmenia bolesti. Napriek skutočným alebo zdanlivým benefitom prináša užívanie psychoaktívnych látok i potenciál krátkodobého alebo dlhodobého poškodenia. Za škodlivé následky užívania drog sú považované: 1. *chronické zdravotné dopady* (pri užívaní alkoholu – cirhóza pečene, pri užívaní nikotínu – rakovina pľúc, pri užívaní heroínu už používanou ihlou – prenos HIV, vírus hepatitídy C); 2. *akútny alebo krátkodobo trvajúci vplyv drogy na zdravie* (užívanie opioidov – predávkovanie, dopravné nehody v dôsledku šoférovania pod vplyvom alkoholu a iných drog, samovraždy); 3. *nepriaznivé sociálne dôsledky užívania drog* (sociálne problémy – zlyhanie v pracovnej oblasti, v rodinných rolách, uväznenie). Výskyt škodlivých účinkov psychoaktívnych látok závisí od toho, aké množstvo látky je užité, v akých formách a s akými charakteristikami užívania.³⁴

Psychoaktívne látky sa vyznačujú po ich užití schopnosťou zmeniť vedomie, náladu alebo procesy myslenia jedinca. Tieto látky účinkujú v mozgu na mechanizmy, ktoré existujú normálne na regulovanie nálady, myšlienok a motivácie. Látková závislosť je porucha týkajúca sa motivačných systémov mozgu. Podľa súčasných poznatkov v neurovede je závislosť poruchou mozgu. Krátkodobé alebo dlhodobé užívanie psychoaktívnej látky môže spôsobiť zmeny funkcií mozgu na molekulárnej alebo bunkovej úrovni až po zmeny v kognitívnych procesoch. Vývoj závislosti môže byť považovaný za súčasť procesu učenia, keď pretrvávajúce zmeny v správaní sú výsledkom interakcie drog a prostredia viazaného na drogy. Psychoaktívne látky spôsobujú intenzívnu aktiváciu špecifických oblastí mozgu podieľajúcich sa na motivácii, osobitne mezolimbického dopamínového systému. Proces učenia je založe-

³³ NUTT, D. J., MALIZIA, A. L. New insights into the role of the GABA(A) benzodiazepine receptor in psychiatric disorder. In: *British Journal of Psychiatry*. 2001, 179, s. 390 – 396.

³⁴ OKRUHLICA, L. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004 [online], [cit. 2018-11-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

ný na teórii učenia a správania, teda na klasickom (pavlovskom) podmienení. Preto u osôb s látkovou závislosťou môže pohľad na drogové náradie či prostredie, v ktorom užívali drogy, vyvolať túžbu po droge a relaps k užívaniu týchto látok.

Pri hľadaní odpovede na vznik drogovej závislosti vedci prišli k záveru, že drogová závislosť je výsledkom vzájomného pôsobenia psychologických, neurobiologických a individuálnych činiteľov. Genetická výbava a prostredie výraznou mierou prispievajú k vzniku závislosti. Drogová závislosť je vysvetľovaná ako odpoveď na povzbudenie motivácie, ako odpoveď na abstinénny stav od drogy a tiež ako výsledok učenia posilňovania. Zaujímavé je, že samotná droga a jej odmeňujúce vlastnosti (t. j. schopnosť vyvolať príjemné pocity – „fleš“ typický pre amfetamíny a heroín, formy pôžitku, akými sú uvoľnenie napätia, redukcia únavy, zvýšenie bdlosti alebo zlepšenie výkonu) nevysvetľujú vznik drogovej závislosti. Hoci mnoho ľudí experimentovalo s drogami potenciálne vyvolávajúcich závislosť, napriek tomu sa nestali závislými. Na strane druhej treba povedať, že odmeňujúce vlastnosti drog sú nevyhnutné pre účinok vyvolávajúci závislosť. Psychoaktívne látky majú silno posilňujúce vlastnosti, pričom tieto vlastnosti môžu zvyšovať motivačnú hodnotu drog a stimulov spájaných s drogou. Opakované užívanie zvyšuje povzbudzujúco-motivačné reagovanie na drogy a na podnety spojené s drogami.³⁵ Takto je droga užívaná, má odmeňujúce účinky, a to posilňuje užívanie drogy a asociované stimuly. Teórie vzniku závislosti kladú dôraz na motivačnú závislosť, ktorá môže byť vyvolaná aj čiastočne abstinénnym stavom sprevádzaným negatívnymi náladami, ako sú anhedónia (neschopnosť prežívať radosť), stav úzkosti, nepokoja a depresie. Tento stav by v dôsledku negatívneho mechanizmu posilňovania mal udržať užívanie drogy, pretože droga odstraňuje negatívne emočné stavy sprevádzajúce abstinenciu.³⁶ Rozhodujúcu úlohu v učení posilňovania odpovede má dopamín,³⁷ ktorý je dô-

³⁵ O'BRIEN, C. P. Classical conditioning in drug-dependent humans. In: *Annals of the New York Academy of Sciences*. 1992, 654, s. 400 – 415. ROBINSON, T. E., BERRIDGE, K. C. The neural basis of drug craving: an incentive-sensitization theory of addiction. In: *Brain Research Reviews*. 1993, 18, s. 247 – 291.

³⁶ KOOB, G. F. et al. Opponent process theory of motivation: neurobiological evidence from studies of opiate dependence. In: *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*. 1989, 13, s. 135 – 140. KOOB, G. F. et al. Opponent process model and psychostimulant addiction. In: *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*. 1997, 57, s. 513 – 521.

³⁷ Pozn. autora: Dopamín je chemická látka prirodzene vznikajúca v mozgu. Funguje ako neurotransmitter, aktivuje dopamínové receptory. Dopamín produkuje inhibične postsynaptické potenciály. Zúčastňuje sa na pohybe, učení a motivácii.

ležitý pre rozvoj závislosti. Dopamín sa uvoľňuje v odpovedi na neočakávanú odmenu, čím posilňuje správanie, ktoré viedlo k výskytu odmeny. Opakovaná intenzívna stimulácia transmisie dopamínu vyvolaná drogami v *nucleus accumbens* (t. j. v jadre, ktoré je súčasťou bazálnych ganglií koncového mozgu) mimoriadne posilňuje vzťah stimul – droga (pavlovske učenie). Schopnosť aktivácie dopamínového prenosu majú aj nedrogové posilňovače (napr. stimuly spájané s jedlom, vodou, sexom), avšak sú neporovnateľne nižšie ako stimulačné účinky drog. Kým jedlo zvýši dopamínové hladiny v *nucleus accumbens* o 45 %, amfetamín a kokaín zvýši dopamínové hladiny o 500 %.³⁸ Práve preto stimuly, ktoré sú spájané s užívaním drog, nadobúdajú takýmto mechanizmom veľkú motivačnú hodnotu, čím sa stávajú schopnými zabezpečiť si opakované správanie, aby došlo k užívaniu drogy.

Záverom možno konštatovať, že látky vyvolávajúce závislosť majú schopnosť produkovať trvalé zmeny v oblasti mozgu, ktoré sa podieľajú na procese povzbudení motivácie a odmeny a takéto zmeny spôsobujú hypersenzitáciu v daných oblastiach mozgu. Pretrvávajúce neurónovej senzitivizácie môže spôsobiť, že závislé osoby budú náchylné na relaps dlho po prerušení užívania látky. Relaps sa môže objaviť po strese, expozícii po droge, po drogovom signáli. Zmierňujúci vplyv na primárne odmeňujúce účinky psychoaktívnych látok môžu mať individuálne genetické odlišnosti či rozdielne prostredia.

³⁸ HERNANDEZ, L., HOEBEL, B. G. Food reward and cocaine increase extracellular dopamine in the nucleus accumbens as measured by microdialysis. In: *Life Sciences*. 1988, 42, s. 1705 – 1712.

Tabuľka 1 Súhrn charakteristík vybraných psychoaktívnych látok

Látka	Behaviorálne prejavy	Tolerancia	Abstinenčný stav	Účinky pro-longovaného užívania
Etanol	Sedácia Poškodenie pamäte Motorická nekoordinovanosť Anxiolytický účinok	Metabolická tolerancia v dôsledku enzymatickej indukcie. Behaviorálna tolerancia vyvíjajúca sa cez učenie. Tolerancia sa tiež vyvíja cez zmeny na GABA-A receptore	Tras, potenie, slabosť, bolesť hlavy, zvracanie, kŕče, delírium tremens	Zmenená činnosť mozgu a morfológie Kognitívne poruchy, znížený objem mozgu
Hypnotiká a sedatíva	Sedácia Anestézia Motorická nekoordinovanosť Kognitívne poškodenia Poškodenie pamäti	Vyvíja sa prudko na väčšinou účinkov pre zmeny na GABA-A receptore	Úzkosť, rozrušenie, nepokoj, insomnie, excitabilita, kŕče	Poškodenie pamäte
Nikotín	Vybudenie, zvýšená pozornosť, koncentrácia a pamäť; Znižovanie úzkosti a apetítu; Účinky podobné stimulantom	Tolerancia sa vyvíja cez metabolické činitele, ako aj cez receptorové zmeny	Podráždenosť, hostilita, úzkosť, dysfória, depresívna nálada, spomalenie pulzu, zvýšený apetít	Zdravotné dopady spôsobené fajčením sú dokumentované. Je ťažké oddeliť účinky nikotínu od iných zložiek tabaku.
Opioidy	Eufória, analgéria, sedácia, respiračná depresia	Krátkodobá a dlhodobá receptorová desenzitizácia Adaptácie intracelulárnych signálnych mechanizmov	Slziace oči, sekrécia z nosa, zívanie, potenie, nepokoj, zimomriavky, záškľby a bolesti svalov	Dlhodobé zmeny na opiatových receptoroch a peptidoch Adaptácie v odpovediach na odmenu, učenie, stres

Látka	Behaviorálne prejavy	Tolerancia	Abstinенčný stav	Účinky pro-longovaného užívania
Kanabinoidy	Relaxácia, zvýšenie sen-zorickej živosti, zhoršenie krát-kodobej pamä-te, motorickej koantiemetické a antiepilep-tické účinky, zvýšený apetít	Prudko sa vy-víja na väčšinu účinkov	Zriedkavý, snád' pre dlhý polčas vylučovania kanabinoidov	Kognitívne po-škodenia, riziko replapsu a exa-cerbácie dušev-ného ochorenia mozgu
Kokaín	Zvýšená bde-lost', energia, motorická aktivita, pocity kompetent-nosti, eufória, úzkosť, nepo-koj, paranoja	Snád' krátko-dobá akútna tolerancia	Nie veľký, okrem stavu „down“ po stave „high“	Kognitívne deficity, abnor-mality na PET v orbitofrontál-nom kortexe Porušená moto-rická funkcia Znížené reakč-né časy, EEG abnormality, cerebrálna ischémia, in-farkty, heamor-hagie
Amfetamíny	Zvýšená bde-lost', vzruše-nie, energia, motorická aktivita, reč, sebavedomie, koncentrácia, pocity pohody; zníženie hladu, zvýšenie pulzu, zvýšenie respi-rácie, eufória	Prudko sa vyvíja na be-haviorálne a fyziologické účinky	Únava, zvýšený apetít, irrita-bilita, emočná depresia, úzkosť	Poruchy spán-ku, úzkosť, znížená chuť do jedla, zvýšený krvný tlak, znížený dopa-mín v mozgu, prekursor, metabolity a receptory

Látka	Behaviorálne prejavy	Tolerancia	Abstinenčný stav	Účinky prolongovaného užívania
Extáza	Zvyšuje sebavedomie, empatiu, porozumenie, pocity intimity, komunikácie, eufóriu, energiu	Môže sa vyvinúť u niektorých jedincov	Nauzea, svalová stuhnutosť, cealea, strata apetítu, zahmlené videnie, sucho v ústach, insomnia, depresia, anxieta, únava, dekoncentrácia	Neurotoxita pre serotonínový systém mozgu, vedúca k behaviorálnym a fyziologickým dôsledkom
Prchavé látky	Nevoľnosť, dezorientácia, eufória, pocit závratu, zlepšenie nálady, halucinácie, bludy, nekoordinovanosť, vizuálne poruchy, uvoľnenie	Vyvíja sa nejaká tolerancia, ťažké je ju odhadnúť	Zvýšená náchylnosť na záchvaty	Zmeny vo väzbách a funkcií dopamínových receptorov, znížené kognitívne fungovanie; psychiatrické a neurologické dôsledky
Halucinogény	Zrýchlenie pulzu, zvýšenie tlaku krvi, telesnej teploty; Pokles apetítu, nauzea, zvracanie, motorická nekoordinácia, papilárna dilatácia, halucinácie	Rýchlo sa vyvíja na telesné a psychologické účinky	Nie sú žiadne dôkazy	Akútne alebo chronické psychotické epizódy, flashbacky alebo opätovné prežívanie účinkov po užití drogy

Zdroj: OKRUHLICA, L. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 107 – 109 [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

1.3 Drogová politika, dekriminalizácia a depenalizácia

Zneužívanie drog je celosvetový problém prekračujúci hranice štátov, nevynímajúc ani štáty Európskej únie. Vhodné prostredie vytvára jednotná mena, otvorené hranice či neexistujúca jednotná európska protidrogová politika v boji proti zneužívaniu drog, keďže je ponechané na členských štátoch Európskej únie, aby vo svojich národných právnych úpravách regulovali nelegálne užívanie a nakladanie s drogami. Každý štát prešiel svojou vlastnou cestou pri hľadaní spôsobov riešenia problému zneužívania drog a obchodovania s drogami. Národné právne úpravy boli a sú ovplyvnené tradíciami a domácim politicko-kultúrnym vývojom. Konkrétny prístup štátu riešenia drogovej kriminality sa odráža v drogovej politike.

Vo všeobecnej rovine drogová politika predstavuje súhrn zásad, cieľov a opatrení navrhnutých a vykonávaných s cieľom riešiť drogovú problematiku, a to na miestnej úrovni, štátnej a medzinárodnej úrovni. Na medzinárodnej úrovni formulovalo OSN v roku 1991 zásadu „vyváženého prístupu“ v drogovej politike, podľa ktorého sa okrem postihovania ponuky drog (trestná represia) majú uplatňovať aj opatrenia proti dopytu po drogách (prevencia primárna, sekundárna a terciárna). Neskôr sa odporúča zamerať pozornosť aj na zníženie poškodenia drogami (*harm reduction*).³⁹

Babor definuje drogovú politiku ako súbor administratívnych činností, ktoré zahŕňajú: programy zamerané na prevenciu – predchádzanie užívaniu drog u osôb, ktoré drogy neužívajú; programy zdravotníckych a sociálnych služieb zamerané na pomoc užívateľom drog, aby zmenili svoje správanie alebo znížili (zredukovali) následky spôsobené užívaním drog; v neposlednom rade zákony, právne predpisy a návrhy zamerané na kontrolu poskytovania nelegálnych drog, ako aj poskytovania predpísaných drog neužívaných na medicínske účely.⁴⁰

Drogová politika jednotlivých štátov sa odlišuje vo viacerých smeroch, v legislatívnej oblasti v prístupe štátov k užívaniu drog, držbe drog, obchodovaniu s drogami, v rozdielnom rozsahu a intenzite uplatňovanej represie voči neoprávnenému nakladaniu s drogami, aj v rozdielnom prístupe k užívateľom drog a uplatňovaniu liečebných programov drogovej závislosti. V od-

³⁹ ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 44.

⁴⁰ BABOR, T. F. a kol. *Drug Policy and the Public Good*. Oxford: Oxford University Press, 2010, s. 5.

bornej literatúre⁴¹ sú najčastejšie diskutované nasledujúce prístupy riešenia drogovej kriminality:

Prohibícia, zákaz (Prohibition) – tento prístup spočíva v zákaze užívania nelegálnych drog a prejavuje sa trestnoprávnym postihom a sankcionovaním výroby, obchodovania a užívania nelegálnych drog. Striktná prohibícia presadzuje ukladanie prísnych trestov, ktoré majú odstrašiť od užívania drog. Účinnosť prísnych trestov na užívateľov drog je síce spochybnená, no podporovatelia tohto prístupu trvajú na tom, že prísny postih je účinným prostriedkom odstrašenia osôb od výroby a obchodovania s drogami.

Zástancovia prohibície argumentujú, že zmena trestno-politického prístupu spočívajúca v legalizácii alebo dekriminalizácii by priniesla zvýšenie počtu užívateľov drog a následne osôb závislých od drog a súčasne nárast nežiaducich zdravotných následkov vznikajúcich v dôsledku užívania drog. Ako ďalšie argumenty proti legalizácii alebo dekriminalizácii uvádzajú nemorálnosť nelegálneho užívania drog, narušenie rodinných a sociálnych väzieb, zvýšenie zdravotných rizík, neprimeraná ujma pre chudobných a minority, zvýšenie počtu trestných činov v dôsledku závislosti vrátane ekonomických škôd a psychosociálnych následkov, nežiaduci vplyv na mladistvých pre znižujúce vnímanie rizika ujmy, ďalej problémy v škole, v práci pre nedostatok koncentrácie spôsobenej užívaním drog, výkonnosti, ovplyvnenie pamäte.⁴²

Na strane druhej existuje mnoho argumentov proti prohibícii. Odporcovia prohibície poukazujú na neúčinnosť tohto prístupu v znižovaní užívania drog či znižovaní následkov (dopadov) s tým spojenými. Ďalej poukazujú na vysoké percento väznených užívateľov drog, ktoré jednoznačne preukazuje, že prístup prohibície kriminalizuje konanie užívateľov drog. Účinnosť drogových zákonov má značný vplyv i na občianske práva, keď množstvo nevinných ľudí bolo zavraždených alebo im bolo ublížené na zdraví drogovými agentmi pri presadzovaní a vynucovaní drakonických drogových zákonov.⁴³ Prístup prohibície zakazujúci distribúciu čistých striekačiek a ihlief spôsobuje ujmu v oblasti verejného zdravia (najmä šírenie infekcie HIV). Drogové zákony korumpujú systém trestnej justície. Miera užívania drog je v spoločnos-

⁴¹ INCIARDI, J. A. *The Drug Legalization Debate*. Second Edition. Sage Publications, USA, 1999.

⁴² KLEIMAN, M. A. R. Neither prohibition nor legalization. Grudging toleration in drug control policy. In: *Daedalus*. 1992, 121 (3), s. 53 – 84. RUCHE, S. *National Families in Actions twelve reasons not to legalize drugs*. Atlanta, GA: National Families in Action, 1995.

⁴³ FRATELLO, D. H. What killed Rev. Williams? Is it time to declare peace? In: *The Drug Policy Letter*. 1994, 23, s. 3 – 4.

ti tak vysoká, že nie je možné stíhať a odsúdiť každého užívateľa drog, preto sa drogové zákony uplatňujú selektívne.

Znižovanie (odstraňovanie) škôd, ujmy (Harm Reduction) – tento prístup sa zameriava na využívanie služieb verejného zdravotníctva s cieľom znížiť nebezpečenstvo (riziká) a škody, ktoré sú s užívaním drog spojené. Programy sa venujú aj vzdelávaniu, prevencii, liečbe, ako aj inštrukcii užívateľov drog ako užívať drogy bezpečne. Uvedené zahŕňa aj distribúciu materiálu (napr. ihly, striekačky) užívateľom drog.

Tento model zdôrazňuje liečbu, rehabilitáciu a vzdelávanie. Programy metadónovej liečby či iných foriem náhrad drog môžu priniesť zníženie užívania drog, opätovné začlenenie konzumenta drog do pracovného a rodinného života. Vzdelávacie programy modelu znižovania škôd by mali vychádzať zo štyroch predpokladov: drogy musia byť kategorizované, zahŕňajúc všetky omamné a psychotropné látky; úplná abstinencia nie je reálna; je možné užívať drogy kontrolovaným, zodpovedným spôsobom a užívanie náhrad drog nevyhnutne nespôsobuje závislosť; sociálna integrácia užívateľa drog.⁴⁴ Kritici tohto prístupu sa obávajú, že u populácie dôjde k zvýšenej akceptácii užívania drog a následne i k nárastu užívaniu drog.⁴⁵ Služby spojené s výmenou ihliel a striekačiek neposkytujú šancu na nápravu pre drogovu závislosť. Rovnako tak majú odporcovia prístupu *harm reduction* skeptický postoj k efektívnosti liečebných programov, pretože dlhodobá účinnosť liečby je minimálna, pričom významné zníženie užívania drog sa prejaví až po 15 rokoch užívania drog, a to s liečbou či bez liečby.

Lekársky prístup (Medicalization) – tento prístup vníma užívanie drog ako medicínsku záležitosť a zdôrazňuje úlohu lekárov. Obhajcovia tohto prístupu požadujú, aby bola lekárom daná zodpovednosť za liečbu užívateľov drog, vrátane rozhodnutia udržiavať užívateľov drog na droge, od ktorej sú závislí. Tento prístup je založený na premise, že zneužívanie drog a drogová závislosť sú choroby, ktoré je potrebné liečiť metódami liečby medicíny. Závislosť od drog je chronická choroba. Liečba drogovej závislosti vyžaduje trvalú starostlivosť zahŕňajúcu akútnu a následnú starostlivosť, poradenstvo v zvládaní relapsov.⁴⁶ Medicínsky model nepovažuje systém trestnej justície

⁴⁴ ROSENBAUM, M. *Kids, drugs, and drug education. A harm reduction approach* (Policy statement). San Francisco: National Council on Crime and Delinquency, 1996.

⁴⁵ MARTINEZ, B. *Needle exchange programs: Are they effective?* (ONDCP Bulletin No. 7). Washington, DC: Office of National Drug Control Policy, 1992.

⁴⁶ INCIARDI, J. A. *The Drug Legalization Debate*. Second Edition. Sage Publications, USA, 1999, s. 28.

za účinný prostriedok na zníženie užívania drog. Tento model navrhuje, aby zakázané látky boli pod kontrolou lekárov, ktorí by ich predpísali tým jednotlivcom, ktorí tvrdia, že sú od špecifickej drogy závislí. Výsledky a úroveň lekárskej intervencie sa líšia v závislosti od konkrétneho modelu lekárskeho prístupu, akokoľvek všetky modely zdôrazňujú úlohu lekára pracujúceho s pacientom, ktorému poskytuje farmakologicko-terapeutickú liečbu.

Legalizácia (Legalization/Regulation) – tento prístup spočíva v právnej úprave (regulácii) nelegálnych drog. Podľa tohto prístupu by mohli byť niektoré drogy dekriminalizované, iné legalizované a ďalšie stále zakázané. Podporovatelia tohto prístupu obyčajne navrhujú, aby bolo legalizované, príp. regulované užívanie niektorých druhov drog, čo je v súlade s lekársym prístupom a prístupom znižovania škôd. Model legalizácie pristupuje k problému užívania drog s cieľom minimalizovať ujmu pre spoločnosť a jednotlivca poskytnutím drog najbezpečnejšími a zároveň nepredraženými prostriedkami. Prístup založený na kombinácii vzdelávania v oblasti drogovej problematiky a pozorovania (sledovania) konzumentov drog by mohol viesť k nižšej miere užívania drog. Po zavedení prístupu legalizácie by sa možno spočiatku zvýšila miera užívania drog, no očakávania sú také, že väčšina racionálnych konzumentov by neužívala „legalizované“ drogy. Zároveň by bola potrebná určitá miera regulácie, ktorá by stanovila, kto môže získať drogy (s ohľadom na účel ich použitia či vek). Regulácia by obmedzovala (zakazovala) užívanie drog mladistvým osobám, obdobne ako je to s užívaním alkoholu a tabaku. Výsledkom prístupu legalizácie by bolo zacielenie pozornosti voči distribúcii drog. Tresty by mali byť ukladané distribútorom drog, ktorí porušujú zákon, nie užívateľom drog. Prístup legalizácie by reguloval režim (postup) ako vtiahnuť závislé osoby do systému verejného zdravotníctva. Vláda, nie obchodníci s drogami, by kontrolovala ceny, distribúciu a čistotu návykových látok.⁴⁷ Zástancovia prístupu legalizácie predkladajú zoznam špecifických „výhod“ tohto prístupu: odstránenie profitu z trestnej činnosti, podstatné zníženie primárnej a sekundárnej drogovej trestnej činnosti, zmiernenie preplnených väzení, prednostné zameranie systému trestnej justície na závažné trestné činy pred zameraním na súkromné správanie jednotlivca, výrazné zníženie zdravotných následkov spojených s užívaním drog, vrátane zabráneniu predávkovania v dôsledku neznámej koncentrácie látok, ako aj následkom spojeným s kontamináciou nástrojov na aplikáciu drog, ktoré re-

⁴⁷ BUCKLEY, W. F., Jr., & NADELMANN, E. A. The war on drugs is lost. In: *National Review*. 1996, 48 (2), s. 34 – 48. GOODE, E. *Between politics and reason: The drug legalization debate*. New York: St. Martins, 1997.

zultujú do hepatitídy, HIV, či iných vážnych zdravotných následkov a v neposlednom rade zastavenie porušovania základných ľudských práv.

Odporcovia prístupu legalizácie poukazujú na jeho slabé stránky: otázka týkajúca sa racionálneho zdôvodnenia dosiahnutého veku pre legalizáciu špecifických látok, sporná je i otázka mechanizmu distribúcie týchto látok, zodpovednosť za distribúciu a celková účinnosť tohto mechanizmu.

Dekriminalizácia (Decriminalization) – tento prístup obhajuje kompletné odstránenie akejkoľvek právnej regulácie alebo trestov za užívanie nelegálnych drog. Možná je aj čiastočná dekriminalizácia drog týkajúca sa napr. mäkkých drog.

Mnohí zástancovia dekriminalizácie sa vyprofilovali z radov zástancov lekárskeho prístupu alebo prístupu jemnej (miernej) regulácie. Domnievajú sa, že akýkoľvek typ prohibície alebo regulácie je odsúdený na zánik a prinesie množstvo negatívnych morálnych a spoločenských následkov.⁴⁸ Dekriminalizácia má mnoho spoločných črt s inými prístupmi. Konštantne upozorňuje na potrebu humánnejšej liečby drogovu závislých osôb a odborné zaobchádzanie s nimi, čím sa pripodobňuje prvkom, na ktorých je založený prístup znižovania škôd (ujmy). Zástancovia tohto prístupu požadujú presné, vedecky overené informácie o drogách a ich reálnom dopade na verejnosť. Rovnako tak žiadajú okamžité odstránenie trestných sankcií za užívanie drog. Prístup dekriminalizácie chce odstrániť zákony, ktoré zakazujú alebo upravujú výrobu alebo distribúciu nelegálnych drog. Či už ide o čiastočnú alebo úplnú dekriminalizáciu, základom je liberalizácia. Akokoľvek, vláda by nemala byť zapojená ani v prohibícii (zákaze), ani regulácii voľby občanov týkajúcej sa ich súkromného správania či ich majetku, aj keď takáto politika by bola považovaná, že je vykonávaná v záujme občanov. Veľmi jasne to svojim výrokom vyjadril Thomas Szasz: „Uprednostňujem voľný obchod s drogami... v slobodnej krajine vláda nerieši, aké nápady a predstavy človek vkladá do mysle, takisto by vláda nemala riešiť ani to, aké drogy vkladá do svojho tela.“⁴⁹ Na inom mieste Szasz uvádza, že drogy sú formou vlastníctva, preto vláda nemá žiadne právo zasahovať do toho, ako slobodní občania užívajú svoj súkromný majetok.

Kritici dekriminalizácie argumentujú, že škody spôsobené zneužívaním drog nie sú individuálne (samostatné), ale systematické. Ujma vyplývajúca

⁴⁸ TREBACH, A. S., & INCIARDI, J. A. *Legalize it? Debating American drug policy*. Washington, DC: American University Press, 1993.

⁴⁹ FRIEDMAN, M., & SZASZ, T. *On liberty and drugs*. Washington, DC: Drug Policy Foundation, 1992.

zo zneužívania drog zahŕňa psychofarmakologické následky súvisiace s násilím, ako aj značnými zdravotnými nákladmi. Užívanie látok je významným činiteľom narušených vzťahov užívateľov drog.

Vzájomné porovnávanie trestno-politických prístupov jednotlivých štátov je dôležité v záujme hľadania efektívnych nástrojov na obmedzenie užívania nelegálnych drog a neoprávneného nakladania s drogami.

2 KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY DROGOVEJ KRIMINALITY

Základným predpokladom poznania skúmanej problematiky sú kriminologické aspekty drogovej kriminality. Kriminológia je samostatná veda, ktorá skúma podstatu trestného činu ako sociálneho javu, jeho charakter, príčiny a podmienky vzniku, osobnosť páchatela, vzťah medzi páchatelom a obeťou, ako aj stav, štruktúru a dynamiku zločinnosti, význam a zmysel trestania a tiež formy prevencie. Jednou zo základných úloh kriminológie je popis kriminality. Prostredníctvom kriminálnej fenomenológie priblížime stav drogovej kriminality na určitom území, konkrétne na území Slovenskej republiky, ďalej vývoj drogovej kriminality v sledovanom časovom období – v období rokov 1989 až 2017 a tiež jej štruktúru. Na základe takto zistených poznatkov bude možné formulovať opatrenia kontroly drogovej kriminality, zostaviť návrhy pre trestnú politiku a hodnotiť efektívnosť právnej úpravy drogových trestných činov v boji proti zneužívaniu drog.

2.1 Pojem drogová kriminalita

Skôr ako pristúpime k analýze stavu, štruktúry a dynamiky drogovej kriminality v Slovenskej republike, je nevyhnutné priblížiť skúmaný druh kriminality, akým je „drogová kriminalita“. V odbornej literatúre nachádzame vymedzenie drogovej kriminality v širšom i užšom zmysle slova. Novotný a Zapletal⁵⁰ zahŕňajú pod *trestnú činnosť páchanú v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou* štyri skupiny trestných činov: trestné činy, ktorých cieľom je vytvoriť ponuky drog (nedovolená výroba a obchod s drogami) či dopytu po drogách; trestné činy páchané pod vplyvom drog (najmä trestné činy proti majetku, proti slobode a ľudskej dôstojnosti, proti životu a zdraviu); trestné činy zamerané na získanie drog v súvislosti s ich abúzom (trestné činy proti majetku) a nakoniec trestné činy páchané na drogovovo závislých osobách (trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti).

Obdobnú klasifikáciu *drogových trestných činov* predkladá Váľková a Kuchta,⁵¹ ktorí uvažujú o:

⁵⁰ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 369.

⁵¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 528 – 531.

- drogových deliktoch v užšom zmysle slova, t. j. trestných činoch spočívajúcich v nedovolenom zaobchádzaní s omamnými a psychotropnými látkami,
- drogových deliktoch v širšom zmysle slova, t. j. činoch smerujúcich k šíreniu nealkoholovej toxikománie, teda zvädzaní, podpore alebo inom podnecovaní na zneužívanie návykových látok iných než alkohol; trestných činoch spáchaných s cieľom získať drogy alebo získať finančné prostriedky na zaobstaranie týchto látok (najmä majetková kriminalita); trestných činoch spáchaných pod vplyvom drogy (t. j. trestné činy spáchané v opojení majúcom pôvod v drogách) a trestných činoch páchaných na toxikomanoch (teda širokej skupiny trestných činov, ktorých obeťami sú drogozo závislé osoby).

Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť chápe drogovú trestnú činnosť v najširšom zmysle slova. *Drogová trestná činnosť* zahŕňa psychofarmakologické trestné činy, ďalej kompulzívne trestné činy ekonomického charakteru, systémové trestné činy a v neposlednom rade trestné činy porušujúce protidrogovú legislatívu.⁵² Skupinu psychofarmakologických trestných činov reprezentujú činy páchané pod vplyvom psychoaktívnej látky v dôsledku jej akútneho alebo chronického užívania (napr. trestné činy znásilnenia, týrania blízkej osoby a zverenej osoby, lúpeže). Užívanie psychoaktívnych látok, príp. abstinenčný syndróm súvisiaci s ich užívaním, sú spojené s rôznorodými symptómami, akými sú podráždenosť, popudlivosť, agresivita, strach, paranoja, strata zábran, náhle zmeny nálad, poruchy kognitívnych funkcií, zhoršenie úsudku, čo môže viesť k delikventnému správaniu. Kompulzívne trestné činy ekonomického charakteru predstavujú trestné činy užívateľov drog, ktorí páchajú trestnú činnosť s cieľom získať finančné prostriedky na drogy (napr. drobné krádeže, lúpeže, príp. predaj drog). Motivačným faktorom je stav závislosti osôb, ktorý ich vedie k páchaniu trestnej činnosti, pretože výnosy zo svojej trestnej činnosti využívajú na podporu svojej závislosti. Celkom odlišnou skupinou sú systémové trestné činy, ktoré nesúvisia s užívaním drog. Systémové trestné činy sú páchané v súvislosti s nelegálnym obchodom s drogami ako najrozšírenejšej a najvýnosnejšej formy organizovaného zločinu. Ide o páchanie násilných trestných činov v záujme ovládnutia trhov s drogami, získania vplyvu na určitom území či páchanie korupcie pri stretoch s justičnými orgánmi. Kategóriu trestných činov porušujúcich protidrogovú legislatívu tvoria činy, ktoré národná

⁵² Bližšie pozri: OKRUHLICA, L. Drogová kriminalita, s. 325. In: HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. 403 s.

právna úprava toho-ktorého štátu kriminalizuje, napr. výroba, držba, obchodovanie či iné neoprávnené nakladanie s drogami, vedenie motorového vozidla pod vplyvom drog a v niektorých štátoch i užívanie drog. Okruh trestných činov sa líši v závislosti od trestnej politiky štátu.

2.2 Stav, štruktúra a dynamika drogovej kriminality v Slovenskej republike

Štatistické zachytenie stavu drogovej kriminality je náročné, práve pre široké chápanie drogovej kriminality. Drogovú kriminalitu tvoria trestné činy, ktorých cieľom je ponuka drog (nedovolená výroba a držanie omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov); dopyt po drogách (šírenie toxikománie); činy spáchané pod vplyvom drogy (násilná, mravnostná trestná činnosť, trestná činnosť v doprave) a činy zamerané na získanie drogy v súvislosti s drogovou závislosťou (majetková, násilná trestná činnosť).⁵³ P. Zeman upozorňuje, že dáta týkajúce sa miery užívania drog a páchania trestnej činnosti v určitej populácii len málo vypovedajú o tom, akú časť takto zistenej kriminality možno skutočne priradiť drogám. Napr. mnohí páchatelia začínajú kriminálnu kariéru najskôr ako kariéru drogovú, alebo niekedy pokračujú v trestnej činnosti aj potom, ako s užívaním drog skončili. Samozrejme, závery o miere trestnej činnosti súvisiacej s drogami komplikuje problém latencie.⁵⁴

V snahe poskytnúť objektívne, overiteľné informácie o stave drogovej kriminality v Slovenskej republike, budú predmetom ďalšieho výkladu „drogové trestné činy“ v užšom zmysle slova, resp. trestné činy porušujúce slovenskú protidrogovú legislatívu (primárne trestné činy nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171, § 172, § 173 TZ; trestný čin šírenie toxikománie podľa § 174 TZ, pričom obraz doplníme i trestným činom ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ). Trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa

⁵³ ZEMAN, P. Drogy, kriminalita, represe – spojené nádoby nebo začarovaný kruh? s. 147 – 162. In: SCHEINOST, M. et al. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010; NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 369.

⁵⁴ ZEMAN, P. Drogy, kriminalita, represe – spojené nádoby nebo začarovaný kruh? s. 147 – 162. In: SCHEINOST, M. et al. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.

§ 171 TZ postihuje osobu, ktorá prechováva uvedenú látku pre vlastnú potrebu (najviac trojnásobok obvyklej jednorazovej dávky) alebo ju prechováva pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu (najviac desaťnásobok obvyklej jednorazovej dávky). Trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa § 172 TZ postihuje osobu za neoprávnené nakladanie s uvedenými látkami (výrobu, dovoz, vývoz, prevoz, prepravu, kúpu, predaj, výmenu, zadováženie alebo prechovávanie po akúkoľvek dobu). Ustanovenie podľa § 173 TZ umožňuje trestný postih akéhokoľvek zaobstarávania a prechovávania predmetov na nedovolenú výrobu uvedených látok. Trestný čin šírenie toxikománie podľa § 174 TZ postihuje osobu, ktorá zvädza iného na zneužívanie inej návykovej látky ako alkoholu alebo ho v tom podporuje, alebo zneužívanie takejto látky inak podnecuje alebo šíri. Trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ postihuje osobu, ktorý vykonáva v stave vylučujúcim spôsobilosť, ktorý si privodila vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohla ohroziť život alebo zdravie ľudí, alebo spôsobiť značnú škodu na majetku. Tiež je trestné, ak sa osoba pri výkone takého zamestnania alebo inej činnosti odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskeму vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by vyšetrenie nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie.

Po roku 1989 bol zaznamenaný výrazný nárast problémov spojených s nezákonnou výrobou, distribúciou a konzumáciou drog, ktorý bol spôsobený najmä otvorením hraníc. Otvorenie hraníc prinieslo aj prenikanie nových foriem kriminality, ako aj negatívnych fenoménov spojených s drogami, akými sú organizovaná kriminalita, pranie špinavých peňazí, dovoz drog. Začali sa objavovať nové trendy zneužívania drog, príťažlivé najmä pre adolescentnú mládež. Rozšírila sa konzumácia marihuany, hašiša, neskôr sa rozšírila dostupnosť pervitínu, LSD, v oblasti opiátov zaujal ústrednú pozíciu heroín, súčasne je možné sledovať i návrat k hubám s halucinogénnymi účinkami. V rámci štruktúry drogového trhu došlo k podstatným zmenám: vzrástol počet dodávateľov a odberateľov drog, drogy distribuované na Slovensko pochádzali z domácej produkcie alebo zo zahraničia, zo Slovenska ako tranzitného priestoru sa stala krajina cieľová pre odbyt drog.

Drogová kriminalita páchaná v Slovenskej republike prešla v priebehu ostatných rokov značným vývojom. Vývoj drogovej kriminality spojenej s nedovolenou výrobou a distribúciou drog v Slovenskej republike najvý-

stižnejšie charakterizujú zmeny objavujúce sa na drogovej scéne, ide najmä o: nárast požívania takmer všetkých druhov drog, rozšírenie distribúcie drog do menších miest, odlišnosť preferencie špecifických druhov drog v jednotlivých regiónoch a rozdielna kvalita jednotlivých drog v závislosti od úrovne distribučnej siete, časté znižovanie koncentrácie účinných látok, znižovanie vekového priemeru užívateľov drog a s tým súvisiaci nárast majetkovej kriminality páchanej s cieľom získať finančné prostriedky na dávku (drogy). Konzumácia drog sa stala súčasťou spôsobu trávenia voľného času a relaxu mládeže, ktorá si nevybudovala vlastnú psychickú obranu voči pokušeniu vyskúšať účinky omamných a psychotropných látok.

Stav drogovej kriminality na Slovensku mapuje Národné monitorovacie centrum pre drogy. Užívanie drog vo všeobecnej populácii je kľúčový indikátor, ktorý sa používa na deskripciu stavu v užívaní legálnych a nelegálnych látok. Rozsah a spôsob užívania rôznych drog vo všeobecnej populácii (obvykle vo veku 15 – 64 rokov, prípadne v špecifických vekových skupinách a/alebo kohortách), názory a postoje k užívaniu drog v rámci rôznych populačných skupín sa zisťujú prostredníctvom prieskumov využívajúcich štandardné sociologické a psychologické metódy (štandardizovaný dotazník, interview face to face, telefonické interview a zisťovanie prostredníctvom internetu – online). Podpornou metódou k dotazníkovým metódam zisťovania užívania psychoaktívnych látok v slovenskej populácii je od roku 2013 monitoring reziduí psychoaktívnych látok v komunálnych odpadových vodách. Výročná správa o stave drogovej kriminality na Slovensku za rok 2015, ktorú spracovalo Národné monitorovacie centrum pre drogy, popisuje monitoring odpadových vôd uskutočnený v roku 2015. Ten sledoval výskyt a spotrebu 43 vybraných psychoaktívnych látok (ilegálnych a legálnych drog, rizikových látok, psychoaktívnych liečiv a ich metabolitov) v odpadových vodách z 13 miest Slovenska zbieraných na 15 komunálnych čističkách odpadových vôd. Týmto spôsobom boli od mája do decembra 2015 monitorované odpadové vody od približne 1,5 milióna obyvateľov na Slovensku. Najvyšší podiel medzi nelegálnymi látkami obsadili metabolity metamfetamínu, potom THC-COOH, amfetamíny a kokaín. Z hľadiska koncentrácie látky v odpadovej vode bol metamfetamín spolu s liečivom tramadol najkoncentrovanejšou látkou. Z geografického hľadiska najvyšší výskyt nelegálnych látok v odpadových vodách bol zaznamenaný v Bratislave. Dôvody vyplývajú z ekonomickej sily hlavného mesta, kúpyschopnosti obyvateľstva žijúceho na danom území, vysokej miery anonymity a geografickej polohy vyznačujúcej sa blízkosťou hraníc s okolitými krajinami a dobrým dopravným spojením.

Na území Bratislavského kraja bola ako najčastejšie konzumovaná a obchodovaná droga – marihuana. Druhou najčastejšie užívanou drogou v kraji bol metamfetamín – pervitín, a to hlavne z dôvodu jeho relatívne ľahkej dostupnosti a taktiež aj výroby, ďalej nasledoval heroín.

Drogová kriminalita predstavuje mimoriadne závažný druh trestnej činnosti. Závažnosť tohto druhu kriminality podčiarkuje tá skutočnosť, že drogová kriminalita spočívajúca vo výrobe, pašovaní a distribúcii drog bola a je najrozšírenejšou formou trestnej činnosti organizovaného zločinu.⁵⁵ V Správe o stave a vývoji drogovej scény na území Slovenskej republiky v roku 2017, ktorú vypracovala Národná protidrogová jednotka, sa konštatuje, že nelegálny obchod s drogami sa v súčasnosti vyznačuje medzinárodnou prepojenosťou, rôznorodosťou, profesionalitou, anonymitou a zásadami konšpirácie. *Produkcia, obchod a dopyt po drogách prebieha na takej kriminálnej úrovni, že musíme hovoriť jednoznačne o medzinárodne organizovanej drogovej kriminalite, ktorej finančné zisky sa stávajú nebezpečné nielen pre spoločnosť, ale aj pre štát ako taký, pretože na jednej strane sú tieto zisky investované do rôznych legálnych obchodov na ich legalizáciu a na strane druhej predstavujú ohromný potenciál pre korupciu nehovoriac o tom, že je to práve kriminálny profit, ktorý je základom pre podporovanie, rozširovanie a stabilizovanie kriminality.*⁵⁶

Alarmujúce údaje vyplývajú zo štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR, ktoré zachytávajú počet trestných činov spáchaných pod vplyvom alkoholu a pod vplyvom drog inej návykovej látky), (tabuľka 2). Hoci celkový počet stíhaných osôb má dlhodobu klesajúcu tendenciu, podiel trestných činov spáchaných pod vplyvom alkoholu a drog v ostatných rokoch jednoznačne stúpa. Kým v roku 2010 bol podiel stíhaných osôb, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky v rozsahu 8,97 % z celkového počtu stíhaných osôb, v roku 2017 sa tento podiel zdvojnásobil na 16,52 %. Údaje potvrdzujú, že u veľkej časti stíhaných osôb predstavuje alkohol a iné návykové látky významný kriminogénny faktor pre páchanie trestnej činnosti.

⁵⁵ Bližšie pozri: SCHEINOST, M., CEJŘ, M., POJMAN, P., DIVIÁK, T. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 122.

⁵⁶ Správa o stave a vývoji drogovej scény na území Slovenskej republiky v roku 2017, Ministerstvo vnútra SR; NAKA, N. P. J. Bratislava, 2018, s. 3.

Tabuľka 2 Podiel stíhaných osôb, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky na celkovom počte stíhaných osôb v Slovenskej republike v období rokov 2010 – 2017

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TČ pod vplyvom alkoholu	4 258	3 673	6 773	6 936	6 617	6 425	5 932	5 772
%	7,95	7,06	12,52	12,87	13,33	14,68	15,16	15,31
TČ pod vplyvom drog (inej návykovej látky)	548	532	525	562	507	454	436	458
%	1,02	1,02	0,97	1,04	1,02	1,04	1,11	1,21
Počet stíhaných osôb	53 557	52 010	54 100	53 899	49 644	43 772	39 139	37 707

Zdroj: Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry SR (www.genpro.gov.sk).

Mieru registrovanej drogovej kriminality a jej vývoj v Slovenskej republike zachytávajú štatistické údaje Ministerstva vnútra SR, Prezídia Policajného zboru. Zaznamenané štatistické údaje uvádzajú počet spáchaných drogových trestných činov v Slovenskej republike v sledovanom období rokov 1998 až 2017, t. j. v období 20 rokov, (tabuľka 3, tabuľka 4), z ktorých sú zrejmé klesajúce tendencie počtu trestných činov nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ (t. j. trestných činov postihujúcich neoprávnené prechovávanie drog pre vlastnú potrebu), kým páchanie trestných činov podľa § 172 TZ postihujúce nedovolenú výrobu, obchodovanie, nakladanie, prechovávanie po akúkoľvek dobu vykazuje rastúcu tendenciu.

Z hľadiska vývoja drogových trestných činov spočívajúcich v prechovávaní drog pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ) sledujeme v období rokov 1998 až 2009 pravidelný medziročný nárast spáchaných trestných činov, kým v roku 1999 bolo evidovaných 91 trestných činov, v roku 2009 bolo evidovaných 1846 trestných činov. Súčasne s rastúcim počtom trestných činov nedovoleného prechovávania drog pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ) dochádzalo od roku 1998 i k ustavičnému nárastu podielu týchto trestných činov na celkovej

kriminalite. V roku 2009 predstavoval podiel nedovoleného prechovávanía drog pre vlastnú potrebu na celkovej kriminalite až 1,76 %. V nasledujúcich rokoch 2010 – 2017 bola zaznamenaná klesajúca tendencia páchaných trestných činov, s výnimkou rokov 2011, 2012, 2013 a 2015, kedy došlo k určitému medziročnému nárastu. Zároveň od roku 2011 klesal i podiel trestného činu nedovoleného prechovávanía drog pre vlastnú potrebu na celkovej kriminalite, pričom v roku 2017 jeho podiel predstavoval 1,32 %.

Odlišnú tendenciu sme zaznamenali vo vývoji stavu trestného činu nedovolenej výroby, obchodovania a nakladania s drogami (§ 172 TZ). V rokoch 1998 až 2005, s výnimkou roku 1999, sledujeme pozvoľný medziročný nárast páchania tohto trestného činu, ktorý v roku 2005 kulminoval na hodnote 830 trestných činov, čo predstavovalo podiel 0,67 % drogových trestných činov na celkovej kriminalite. Hoci v nasledujúcich dvoch rokoch bol zaznamenaný výraznejší pokles spáchaných trestných činov (v roku 2006 bolo spáchaných „len“ 393 drogových trestných činov), v ďalších rokoch 2009, 2010 a 2011 došlo k opätovnému nárastu a dosiahnutiu úrovne 731 trestných činov. V ostatných rokoch sa stav stabilizoval na úrovni 500 – 700 trestných činov. Podiel trestného činu nedovolenej výroby, obchodovania a nakladania s drogami na celkovej kriminalite postupne stúpal z 0,34 % v roku 2006 na 0,79 % v roku 2011. V rokoch 2011 až 2017 osciloval podiel tohto trestného činu (§ 172 TZ) na celkovej kriminalite okolo 0,7 % – 0,8 %. V roku 2017 dosiahol doteraz najvyššiu hodnotu 0,87 % z celkovej kriminality.

Z dostupných štatistických ukazovateľov je zrejmé, že podiel drogových trestných činov (§ 171, § 172, § 174 TZ) sa v rokoch 1998 – 2007 pohyboval v rozmedzí od 0,49 % – 1,51 %, v rokoch 2008 – 2017 v rozmedzí od 1,84 % – 2,59 %, pričom najnižšiu úroveň dosiahol v roku 1999 na úrovni 0,49 % a najvyššiu v roku 2011 na úrovni 2,59 %. V roku 2017 tvoril podiel drogových trestných činov 2,22 % z celkovej kriminality.

Z hľadiska skúmaných drogových trestných činov v širšom zmysle slova je najpočetnejšie páchaným trestným činom ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ). V roku 2017 bolo spáchaných 4 384 trestných činov, pričom podiel trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky z celkovej kriminality v danom roku predstavoval 6,62 %. Vývoj tohto trestného činu bol mimoriadne premenlivý, ktorý sa menil každé štyri roky. V období rokov od 1998 do 2001 sledujeme rastúcu tendenciu, kedy bolo evidovaných 757 trestných činov. Nasledujúce štyri roky (2002 – 2005) dochádza k miernemu poklesu trestných činov na úroveň 441 trestných činov, kým v ďalších štyroch rokoch (2006 – 2009) bola opätovne zaznamenaná rastúca tenden-

cia. K dramatickej zmene (nárastu) počtu spáchaných trestných činov ohrozenia pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ) došlo v roku 2012, kedy počet trestných činov kulminoval na hranici 6 269 trestných činov. Hoci v nasledujúcich rokoch sledujeme pozvoľný pokles trestných činov, predsa len sa stav stabilizoval na pomerne vysokej úrovni okolo 4500 – 5500 trestných činov. Podiel trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky na celkovej kriminalite sa pohyboval dlhodobo pod 1 % (1998 – 2010), až v roku 2011 presiahol túto hranicu a dosiahol 1,31 %. V ďalších rokoch (2012 – 2017) došlo i k radikálnemu nárastu podielu tohto trestného činu na celkovej kriminalite, kedy jeho podiel osciloval na úrovni 6,46 % – 7,07 %. Príčinou prudkého nárastu počtu páchaných trestných činov ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, ako aj jeho podielu na celkovej kriminalite, boli legislatívne zmeny právnej úpravy.⁵⁷ Zmenou Trestného zákona, s účinnosťou od 1. 11. 2011, došlo k rozšíreniu rozsahu kriminalizácie nových foriem konaní, ktoré dovtedy neboli trestným činom. V záujme prehĺbenia ochrany života, zdravia a majetku občanov najmä pred vodičmi motorových vozidiel, ktorí vedú vozidlo v podnapitom stave alebo pod vplyvom drog, bol trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky rozšírený o dve nové základné skutkové podstaty. Trestnoprávny postih bol rozšírený i na konanie osoby, ktorá sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, odmietne podrobiť dychovej skúške alebo lekárskemu vyšetreniu vedúcemu k zisteniu návykovej látky.⁵⁸ Prostriedkami trestného práva je postihnutý i výkon zamestnania alebo inej činnosti v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky a je spojený s predchádzajúcim odsúdením, predchádzajúcim postihom za priestupok alebo iný obdobný delikt, príp. vznikom poruchy v podobe ublíženia na zdraví inému alebo väčšej škody na cudzom majetku.⁵⁹

⁵⁷ Novela Trestného zákona bola vykonaná zákonom č. 313/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 8/2009 Z. z. o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony s účinnosťou od 1. 11. 2011.

⁵⁸ Bližšie pozri § 289 ods. 2 Trestného zákona.

⁵⁹ Bližšie pozri § 289 ods. 3 Trestného zákona.

Tabuľka 3 Počet drogových trestných činov v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2007 a ich podiel na celkovej kriminalite

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Celková kriminalita	93859	94016	88816	93053	107370	111892	131244	123563	115151	110802
Nedovolená výroba a držanie OL (§ 172 TZ)	493	336	598	645	666	722	691	830	393	470
Drogy pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ)	–	91	336	384	439	573	559	835	1321	1656
Šírenie toxikománie (§ 174 TZ)	27	26	6	7	9	12	20	13	18	18
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ)	552	610	742	757	676	489	488	441	515	769

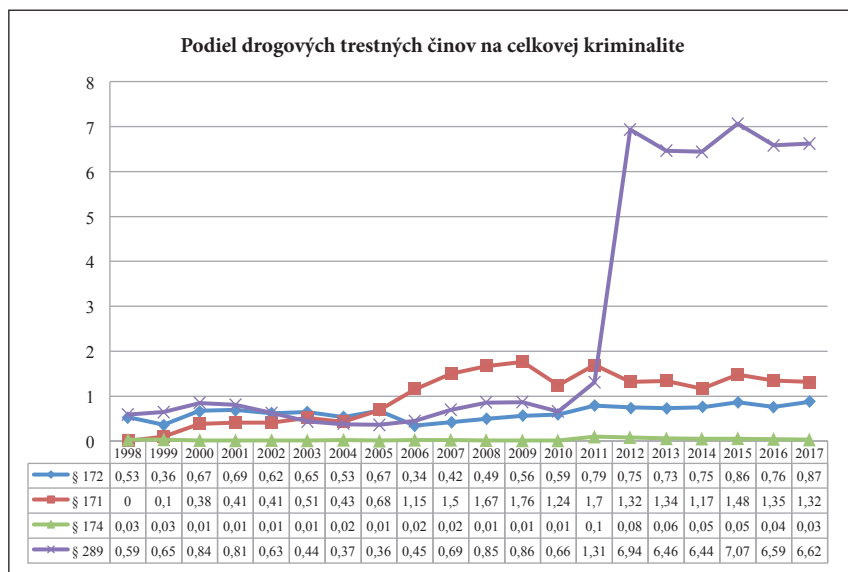
Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Tabuľka 4 Počet drogových trestných činov v Slovenskej republike v rokoch 2008 – 2017 a ich podiel na celkovej kriminalite

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Celková kriminalita	104759	104905	95252	92873	90351	89677	81245	73163	69635	66215
Nedovolená výroba a držanie OL (§ 172 TZ)	510	587	560	731	677	658	609	626	527	579

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Drogy pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ)	1747	1846	1178	1576	1195	1206	948	1080	938	876
Šírenie toxikománie (§ 174 TZ)	14	15	12	96	71	53	43	38	26	20
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ)	893	902	631	1217	6269	5797	5236	5175	4591	4384

Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Graf 1 Percentuálny podiel drogových trestných činov na celkovej kriminalite v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2017

Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Mimoriadne zraniteľnou skupinou páchatelov drogových trestných činov sú mladiství páchatelia. Štatistické údaje potvrdzujú, že najpočetnejším dro-

govým trestným činom tejto vekovej kategórie páchatel'ov (14 – 18 rokov) je trestný čin spočívajúci v neoprávnenom prechovávaní drog pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ). Z hľadiska vývoja počtu páchaného trestného činu sledujeme v období rokov 1998 až 2006 pozvoľný nárast, s výnimkou rokov 2002 a 2003, ktorý sa dokonca v roku 2007 zdvojnásobil a dosiahol historické maximum na úrovni 137 trestných činov. V období rokov 2007 až 2011 mal vývoj stabilnú úroveň okolo 100 trestných činov ročne. V ďalších rokoch 2012 až 2017 sledujeme klesajúcu tendenciu počtu spáchaných trestných činov. Pokiaľ ide o podiel mladistvých páchatel'ov na neoprávnenom prechovávaní drog pre vlastnú potrebu, najvyššiu úroveň 12,24 % dosiahol v roku 2001. Od roku 2010 do 2017 sa podiel mladistvých pohyboval v rozmedzí 5,71 % – 9,68 %.

Vo vývoji páchania trestného činu nedovolenej výroby, obchodovania a nakladania s drogami (§ 172 TZ) mladistvými páchatel'mi sledujeme v období rokov 1998 až 2005 vlnu početného páchania tohto trestného činu, čomu korešponduje aj mimoriadne vysoký podiel mladistvých páchatel'ov na páchaní daného trestného činu v rozmedzí 10,42 % – 13,71 %. Nasledujúce roky 2006 až 2014 nastúpila vlna poklesu, s výnimkou rokov 2008 a 2009, kedy klesal jednak počet trestných činov nedovolenej výroby, obchodovania a nakladania s drogami spáchaných mladistvými páchatel'mi, jednak samotný podiel mladistvých páchatel'ov. Negatívnym zistením je fakt, že v posledných rokoch 2015 až 2017 začal opäťovne pozvoľna stúpať podiel mladistvých páchatel'ov na registrovaných drogových trestných činoch.

Najmenej početným drogovým trestným činom páchaným mladistvými páchatel'mi je trestný čin šírenia toxikománie (§ 174 TZ). S výnimkou rokov 1998, 2011, 2012 a 2013 bolo v sledovanom období páchaných do 10 trestných činov ročne, v roku 2017 dokonca len jeden trestný čin. Na strane druhej mladiství páchatelia majú najväčší podiel na páchaní práve tohto trestného činu. Najvyšší podiel bol zaznamenaný v rokoch 1998 a 2000 na úrovni 66,67 % z registrovaných trestných činov a najnižší v roku 2017 na úrovni 5 %. V priemere sa pohyboval podiel mladistvých páchatel'ov na páchaní trestného činu šírenia toxikománie (§ 174 TZ) na hladine 31,13 %.

Podiel mladistvých páchatel'ov na trestnom čine ohrozenia pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ) za celé sledované obdobie (1998 – 2017) nepresiahol úroveň 1 % z celkového počtu evidovaných týchto trestných činov.

Tabuľka 5 Počet drogových trestných činov spáchaných mladistvými páchateľmi v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2007

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nedovolená výroba a držanie OL (§ 172 TZ)	52	35	81	76	71	99	88	113	31	27
Drogy pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ)	–	6	30	47	33	40	48	59	72	137
Šírenie toxikománie (§ 174 TZ)	18	8	4	2	4	5	8	3	4	6
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ)	4	5	5	5	2	2	1	3	0	2

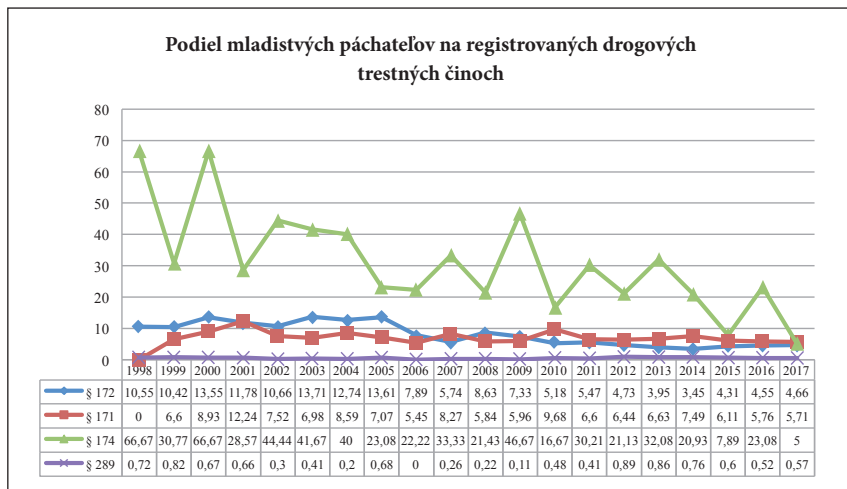
Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Tabuľka 6 Počet drogových trestných činov spáchaných mladistvými páchateľmi v Slovenskej republike v rokoch 2008 – 2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nedovolená výroba a držanie OL (§ 172 TZ)	44	43	29	40	32	26	21	27	24	27
Drogy pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ)	102	110	114	104	77	80	71	66	54	50
Šírenie toxikománie (§ 174 TZ)	3	7	2	29	15	17	9	3	6	1

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky (§ 289 TZ)	2	1	3	5	56	50	40	31	24	25

Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Graf 2 Percentuálny podiel mladistvých páchatel'ov na registrovaných drogových trestných činoch v Slovenskej republike v rokoch 1998 – 2017

Zdroj: EŠSK, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).

Možno zhrnúť, že štatistické údaje o stave drogovej kriminality v Slovenskej republike preukazujú, že páchatelia trestného činu podľa § 171 TZ spočívajúceho v neoprávnenom prechovávaní drog pre vlastnú potrebu (zjednodušene „konzumenti drog“) páchajú viac ako 50 % drogovej trestnej činnosti v užšom zmysle slova, pričom mladiství páchatelia sa významnou mierou podieľajú na páchaní drogovej trestnej činnosti. Tento fakt predstavuje významné teoretické východisko pre hľadanie nových, účinnejších postupov trestnoprávneho postihu toxikomanov.

2.3 Príčiny vzniku drogovej závislosti

Drogová závislosť je výsledkom vzájomného pôsobenia viacerých činiteľov. Podľa Urbana sa na vzniku závislosti podieľajú štyri skupiny faktorov: *droga (farmakologické faktory)*, *osobnosť (somatické a psychické faktory)*, *prostredie (environmentálne faktory)* a *podnet (okolnosti, ktoré sú spúšťačom užívania drogy)*.⁶⁰

Významným faktorom vedúcim k drogovej závislosti je samotná droga s jej vlastnosťami, dostupnosť drogy a jej spoločenská prijateľnosť. Charakteristickou vlastnosťou drogy je schopnosť vyvolať u osoby návyk na jej užívaní alebo fyzickú alebo psychickú závislosť. Drogy majú rôzny potenciál na vyvolanie závislosti. Tvrdé drogy, ako napríklad heroín, spôsobujú závislosť už po niekoľkých týždňoch užívania a u každého užívateľa. Pri tzv. mäkkých drogách vzniká závislosť až po niekoľkých mesiacoch alebo rokoch užívania a len u niektorých užívateľov. Miera návykových vlastností drog je priamo úmerná intenzite príjemných účinkov, ktoré vyvolávajú. Veľkú úlohu zohráva aj rýchlosť transportu drogy k cieľovým mozgovým centrámi a takisto aj miera degradácie drogy počas transportu. To isté množstvo drogy aplikované vnútrožilovo má spravidla väčšie účinky ako droga podaná perorálne. Návykové vlastnosti drog závisia aj od frekvencie ich užívania. Užívanie drogy v kratších intervaloch má silnejšie návykové vlastnosti.

Charakteristiky jedinca sú tvorené psychologickými charakteristikami osobnosti jedinca a jeho biologickými vlastnosťami. Nemožno určiť jeden konkrétny súbor osobnostných črt, ktorý by odlišoval ľudí, ktorí sa stanú závislými. Existujú však určité vlastnosti, ktoré predurčujú jedinca k experimentálnemu a následne opakovanému užívaniu drogy. K týmto vlastnostiam patria: tendencia k impulzívnemu konaniu, nízka frustračná tolerancia, emočná nezrelosť, nedostatočná disciplína. Rozdiely v reagovaní na drogy súvisia s individuálnymi rozdielmi v genetickej výbave človeka. Diskutuje sa v odbornej verejnosti často o tom, či dispozícia k vzniku závislosti je sprostredkovaná spoločnými špecifickými mechanizmami, alebo sú tieto mechanizmy pre každú drogu iné. S užívaním drog a následnou závislosťou jedinca súvisia aj psychické poruchy. Medzi rizikové faktory patria poruchy osobnosti. Najčastejšie sa vyskytuje vzťah medzi vznikom závislosti a antisociálnou a hraničnou poruchou osobnosti. Hraničná porucha osobnosti, ktorá sa prejavuje egocentrizmom, manipulatívnym správaním a problémami pri socializácii

⁶⁰ URBAN, E. *Toxikománie*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1973, s. 29; DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 2. rozšírené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 234.

disponuje jedinca k užívaniu drog. Užívanie drog týmto jedincom zmierňuje subjektívne prejavy účinkov nepriaznivých psychických faktorov. Súčasne však dochádza k zhoršeniu sociálnej adaptácie jedinca a znižuje sa jeho odolnosť voči stresu. Antisociálna porucha osobnosti sa v mladosti prejavuje vandalizmom, kradnutím a agresívnym správaním. Kombinácia antisociálnej poruchy a závislosti na drogách sa častejšie vyskytuje aj u detí jedincov s takýmito psychickými poruchami. Ďalšou psychickou poruchou, ktorá je rizikovým faktorom pre vznik drogovej závislosti, je porucha aktivity s poruchou pozornosti. Ide o psychickú poruchu, ktorá vzniká v útlo detstva. Znižuje šancu jedinca dosiahnuť vyššie vzdelanie a obmedzuje ho pri výbere povolania. Často sa vyskytuje vzťah medzi posttraumatickou stresovou poruchou a užívaním drog. Táto psychická porucha sa vyskytuje u ľudí, ktorí prežili nejakú traumatizujúcu životnú udalosť. Traumatizujúce spomienky sa niekedy ľudia snažia potlačiť užívaním drog. Častým motívom užívania drog pri tejto poruche je snaha zmierniť úzkosť. Prechodné zmiernenie príznakov je potom dôvodom na pokračovanie v užívaní.

Pokiaľ ide o faktory prostredia, pri prvom užití drogy sú rozhodujúce faktory, hlavne dostupnosť, cena a vedomosti o jej účinkoch. Ľahko dostupné drogy sú najčastejšie užívanými a závislosť od týchto drog je najčastejšia. Dôležitý vplyv na pravidelné užívanie drogy má rodina aj rovesníci. Najdôležitejším sociálnym prostredím jedinca je rodina. Užívanie drog niektorým z rodičov zvyšuje pravdepodobnosť, že aj dieťa bude užívať drogy. Na tomto zvýšenom riziku sa nepodieľa len genetická dispozícia, ale aj štruktúra rodiny a vzájomné vzťahy medzi jej členmi. Nadmerným užívaním návykových látok a vznikom závislosti sú ohrození jedinci, ktorí vyrastajú v rodinách, kde jeden z rodičov má kriminálnu minulosť alebo v rodinách s nízkym príjmom.

Vo vzťahu k rodinnému prostrediu závislých súhlasíme s Havrlentovou, že rodinné prostredie závislých nie je možné jednoznačne charakterizovať, no možno zovšeobecniť niektoré opakujúce sa znaky, ktoré sa na rozvoji závislosti podieľajú. Pri výskumoch vzťahov medzi závislými a ich rodičmi sa objavili jednak nadmerne angažované, prehnane ochraňujúce tendencie, ako aj chladné, ľahostajné postoje.⁶¹ S ohľadom na rodinné prostredie môže byť závislosť reakciou na traumy, stratu, konflikt, pocity úzkosti, zlosti či paniky, ktoré pramenia z úmrtia rodičov, nezvládnutého odchodu jedného z rodičov, z násillia v rodinnom prostredí, vážnej choroby v rodine (*závislosť trau-*

⁶¹ HAVRLENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2006, s. 33.

matickeho typu). Iným prípadom je *neurotická závislosť*, ktorá vzniká v rodine s nahromadeným napätím, neriešenými vzťahovými problémami, slabou vymedzenými hranicami medzi generáciami, či inými partnerskými ťažkosťami. Ďalšou kategóriou je *prechodová závislosť* súvisiaca s osobnostnými črtami jedinca, ako sú nestálosť v osobných vzťahoch, epizodické úniky do fantazijného či psychotického prežívania a myslenia. Ostatný typ závislosti predstavuje *sociopatická závislosť* charakterizovaná tým, že jedinec vyrastal v rodine s ľahostajným prístupom, v rodine s výskytom fyzického násillia a kriminality. Vo vzťahu k rodinnému prostrediu Hajný sumarizuje viaceré faktory, ktoré sú pre rodiny závislých charakteristické: zhovievavý postoj rodiny k užívaniu drog; nedôsledný, opakovane odpúšťajúci a vždy zachraňujúci postoj; tabuizované témy či problémy, ktoré sa dlhodobo neriešia; závislé správanie sa rodiny ďalšieho druhu (gambling, alkoholizmus a pod.), pretrvávajúca tendencia rodičov brať zodpovednosť za dieťa a riešiť za neho problémy.⁶²

Ostatným faktorom podieľajúcim sa na vzniku závislosti je podnet. Táto kategória sa mapuje a selektuje najťažšie. Kalina zhrnul dôvody, pre ktoré jedinec siahne po droge: droga umožňuje dosiahnutie väčšej kontroly a moci nad sebou samým alebo druhými osobami; droga urýchljuje a skvalitňuje vlastný vývoj, umožňuje zažiť zvláštne poznanie seba samého a zmyslu svojho života; droga zbavuje nepríjemného stavu (akútneho alebo permanentného) prameniaceho z pocitu neschopnosti, menejcennosti, stavu sprevádzajúceho fyzické či psychické choroby; droga vyvoláva slasť, príjemný pocit, zintenzívňuje zmyslové zážitky; droga uľahčuje prispôsobenie sa prostrediu, v ktorom sa droga užíva; droga pomáha pri asociálnom životnom štýle, keď droga posilňuje agresivitu a takto posilnený egocentrizmus potláča empatiu a nepríjemné výčitky svedomia.⁶³

S prihliadnutím na popísané faktory vzniku drogovej závislosti bola sformulovaná charakteristika osobnosti užívateľa drog. Havrlentová uskutočnila výskum osobnosti užívateľa drog, pričom výskumnú vzorku tvorilo 200 užívateľov drog vykonávajúcich trest odňatia slobody v rokoch 1996 a 1997 a v rokoch 2003 a 2004. Na základe výsledkov výskumu popisuje psychologický profil osobnosti užívateľa drog v podmienkach Slovenskej republiky takto: ide o osobu v priemere 30 rokov, prevažne slobodný. Má nízku vzdelanostnú úroveň, prevažne iba základné vzdelanie alebo vyučený. Pochádza zväčša z úplnej rodiny, výrazne zasiahnutej rodinnou patológiou. Drogu za-

⁶² KALINA, K. a kol. *Drogy a drogové závislosti*. Praha: Úrad vlády ČR, 2003, s. 143.

⁶³ Tamtiež, s. 124.

čal užívať v 19. roku veku života, v priemere užíva drogu až 8,4 roka. Je fajčiar. IQ má odhadom v hornom pásme priemeru, má dobrú diferenciatnú úroveň asociatívnych procesov myslenia, ako aj dobrú schopnosť primeraného sociálneho kontaktu. Agresivitu má oproti norme v niektorých ukazovateľoch mierne zvýšenú, no pod kontrolou, jej prejav navonok používa ako prostriedok pri páchaní trestnej činnosti. Ide o osobu vykonávajúcu trest odňatia slobody za majetkovú trestnú činnosť a násilnú trestnú činnosť. Má prevažne jasnú predstavu o svojej drogovej závislosti, vie, že po poprepustení z výkonu trestu odňatia slobody sa k droge vráti, nemá záujem s užívaním drogy prestať. Drogová závislosť predstavuje u užívateľa drog životný štýl. Kriminalita je sprievodným znakom drogovej závislosti, prostriedkom na zaobstaranie si drogy.⁶⁴ Hoci ide o jedinečné závery svojho druhu, poznatky z uskutočneného výskumu nemožno zovšeobecňovať, pretože predmetom výskumu boli páchatelia prevažne sekundárnej drogovej kriminality. Nepochybne i vývoj na drogovej scéne za ostatných pätnásť rokov sa podpísal na novej zmene profilu užívateľa drog.

2.4 Sankcionovanie drogových trestných činov

V spoločnosti dlhodobo zaznieva otázka, či trestnoprávna úprava postihu páchatelov drogových trestných činov je efektívna. Sankcionovanie páchatelov drogových trestných činov sa odvíja od trestno-politického postoja (prístupu) štátu k drogovej problematike. V legislatíve jednotlivých krajín sa najčastejšie vyskytujú tri hlavné prístupy zamerané na kontrolu zneužívania drog. *Prohibicionistický prístup (represívny prístup)* sa usiluje o absolútnu represiu všetkých aspektov zneužívania drog. Jeho cieľom je oslobodiť spoločnosť od drog. *Sčasti prohibicionistický prístup* je založený na kombinácii sankcionovania a liečenia drogových závislých, a striktnnej represii produkcie drog a obchodu s nimi. *Terapeutický prístup* sa zameriava na obmedzovanie škodlivých dôsledkov zneužívania drog, vo vzťahu k osobám drogových závislým presadzuje liečebné a preventívne aktivity. Pragmatický prístup spája represiu voči zločinom súvisiacim s drogami spolu s medicínskym pohľadom na závislosť. V Európe a Severnej Amerike prevažuje čiastočne prohibicionistický prístup, v Ázii a Afrike (s výnimkou Indie, Egypta a Saudskej Arábie) represívny prístup, v Latinskej Amerike je tendencia zvyšovať tresty za

⁶⁴ Bližšie pozri: HAVRENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2006, s. 240 – 241.

nezákonnú výrobu a obchod s drogami a súčasne podporovať liečenie drogovej závislosti.

Optimálnym variantom protidrogovej politiky v podmienkach Slovenskej republiky by bola stratégia spájajúca prísnu represívnu stratégiu voči obchodníkom s drogami a stratégiu terapeutickú zameranú na liečbu a reintegráciu osôb drogovovo závislých do spoločnosti prostredníctvom systému liečenia, pomoci a dohľadu.

2.4.1 Sankčná politika uplatňovaná voči páchatelom drogových trestných činov

V Slovenskej republike je drogová politika a legislatívne riešenie drogového problému orientované represívne, t. j. trestnoprávnym postihom nedovoleného nadmerného držania drog a postihom obchodovania s drogami. Samotné skonzumovanie a stav po konzumácii omamných látok alebo psychotropných látok nie sú trestné.

Páchateľovi drogového trestného činu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovania s nimi podľa § 171 ods. 1 TZ, ktorý neoprávnene prechováva drogu pre vlastnú potrebu (t. j. má neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu drogu v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie pre osobnú spotrebu), hrozí trest odňatia slobody až na tri roky.⁶⁵ Pokiaľ takýto konzument neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu drogu vo väčšom množstve (t. j. má neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu drogu v množstve zodpovedajúcom najviac desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie pre osobnú spotrebu), potrestá sa trestom odňatia slobody až na päť rokov.⁶⁶ Podstatne prísnejšia trestná sadzba hrozí páchatelovi za neoprávnenú výrobu, distribúciu, nakladanie a prechovávanie drog po akúkoľvek dobu (nie pre vlastnú potrebu), za trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi, kedy páchatelovi hrozí trest odňatia slobody na tri roky až desať rokov.⁶⁷ Zákonom č. 204/2013 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, s účinnosťou od 1. 8. 2013, došlo k zníženiu dolnej hranice

⁶⁵ § 171 ods. 1 Trestného zákona.

⁶⁶ § 171 ods. 2 Trestného zákona.

⁶⁷ § 172 ods. 1 Trestného zákona.

trestnej sadzby trestu odňatia slobody v základnej skutkovej podstate trestného činu § 172 TZ zo štyroch rokov na tri roky.

Výrazne prísnejší trestný postih (trest odňatia slobody na desať až pätnásť rokov) je spojený so spáchaním činu a predchádzajúcou recidívou za uvedení trestný čin; za spáchanie činu pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti; za spáchanie činu závažnejším spôsobom konania, alebo na chránenej osobe, alebo vo väčšom rozsahu. Drakonická trestná sadzba (trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsať rokov) hrozí páchatelovi drogového trestného činu za jeho spáchanie voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby; za spáchanie činu v značnom rozsahu, či spáchanie činu a spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví alebo smrti. Najprísnejší trestný postih (trest odňatia slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trest odňatia slobody na doživotie) je spojený so spáchaním činu a spôsobením ťažkej ujmy na zdraví viacerým osobám alebo smrti viacerých osôb; alebo spáchanie činu ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo vo veľkom rozsahu.

V súvislosti s trestnými sadzbami za drogové trestné činy sa v spoločnosti ozývajú jednak hlasy požadujúce zmiernenie, ako aj hlasy pre sprísnenie zákonnej represie v oblasti protidrogovej politiky. Na jednej strane stoja zástancovia legalizácie drog (všetkých drog alebo aspoň mäkkých drog) argumentujúci, že prohibícia spôsobuje zbytočnú kriminalizáciu toxikomanov, t. j. chorých osôb, ktorých treba liečiť a nie trestať. Ako ďalší dôvod pre legalizáciu uvádzajú vysokú cenu nelegálnych drog, pričom legalizáciou drog by došlo k podstatnému zníženiu ceny a súčasne k zníženiu sekundárnej drogovej trestnej činnosti (napr. majetkovej kriminality páchanej s cieľom získať finančné prostriedky na nákup drog, alebo násilnej kriminality). Významným argumentom je aj fakt, že štát by takto získané prostriedky mohol použiť na liečbu toxikomanov a preventívne programy. Na strane druhej zástancovia represie sa obávajú, že legalizácia drog by priniesla zvýšené riziko pre jednotlivcov a spoločnosť, že legalizácia by viedla k zvýšeniu konzumácie drog, poukazujúc na problémy spojené s nadužívaním alkoholu (legálnej drogy). Oporcovia legalizácie drog sú presvedčení o tom, že legalizáciou drog by sa neznížila sekundárna drogová kriminalita, práve naopak sa obávajú jej nárastu kvôli zníženému vnímaniu rizika, ktoré by boli s užívaním drog spojené.⁶⁸

⁶⁸ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 450.

Tabuľka 7 Počet odsúdených osôb za drogové trestné činy podľa § 171 – § 174 TZ a § 289 TZ

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Celkovo odsúdených osôb	31 179	30 110	35 077	36 079	33 610	29 691	27 187	26 331
§ 171	599	625	627	536	565	416	397	366
%	1,92	2,08	1,79	1,49	1,68	1,40	1,46	1,39
§ 172	386	533	531	609	549	517	456	416
%	1,24	1,77	1,51	1,69	1,63	1,74	1,68	1,58
§ 173	7	12	9	7	3	4	1	0
%	0,02	0,04	0,03	0,02	0,01	0,01	0,003	0,00
§ 174	11	14	38	31	23	20	11	11
%	0,03	0,05	0,11	0,09	0,07	0,07	0,04	0,04
§ 289	13	342	5111	5 729	5 230	4 843	4 551	4 187
%	0,04	1,14	14,57	15,88	15,56	16,31	16,74	15,90

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR zachytávajú počet odsúdených osôb za jednotlivé drogové trestné činy. Podiel osôb odsúdených za drogové trestné činy (§ 171 – § 174 TZ) na celkovom počte odsúdených osôb dlhodobo osciluje okolo 3 % až 4 %. Najvyšší podiel dosiahol v roku 2011, kedy sa podiel odsúdených osôb za drogové trestné činy pohyboval na úrovni 3,94 % a najnižší podiel dosiahol v roku 2017 na úrovni 3,01 %. V rokoch 2010 až 2012, 2014 boli vo vyššom podiele odsudzované osoby za neoprávnené prechovávanie drog pre vlastnú potrebu (§ 171 TZ), kým v ostatných rokoch 2013, 2015 až 2017 nastúpil opačný trend a prevahu v počte odsúdených osôb majú osoby odsúdené za nedovolenú výrobu, obchodovanie a nakladanie s drogami (§ 172 TZ).

Z hľadiska sankčnej politiky uplatňovanej voči osobám odsúdeným za neoprávnené prechovávanie drog pre vlastnú potrebu („konzumentom“) možno konštatovať, že konzumentom drog je dlhodobo (v sledovanom období rokov 2010 – 2017) najčastejšie ukladaný trest odňatia slobody, ktorého výkon je podmiennečne odložený (tzv. podmienený odklad výkonu trestu

odňatia slobody alebo podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom). V roku 2017 bolo z celkového počtu 366 odsúdených osôb za § 171 TZ uložený podmienený trest odňatia slobody v 61,48 % prípadov, nasledoval peňažný trest v 17,21 % prípadov, potom nepodmienený trest odňatia slobody v 14,48 % prípadov. Trest povinnej práce bol uložený v 4,37 % prípadov; trest prepadnutia veci v 1,09 %. Upustenie od potrestania bolo v 1,37 % prípadov. Znepokojujúcim zistením je pomerne vysoké percento ukladaného nepodmieneného trestu odňatia slobody (14,48 %), ktorý súd uložil konzumentom drog za spáchaný drogový trestný čin (§ 171 TZ). Prísnosť trestov nemá na užívateľov drog očakávaný vplyv vedúci k abstinencii od zneužívania drog, práve naopak. Otázkou preto ostáva účinnosť takto uloženého druhu trestu pre konzumentov drog. Rovnako tak smutným zistením zostáva nízka miera ukladania alternatívnych trestov. Uvedené zrejme vysvetľuje a podporuje aj všeobecný postoj spoločnosti k toxikomantom. Toxikomani bývajú stigmatizovaní už pri prvom zistení. Spoločenská sankcia sa prejavuje nielen určitou sociálnou dištanciou, ale aj spojením s deviantnou kariérou, ktorá je u týchto jedincov dávaná do priamej súvislosti a vytvára blokádu prístupu týchto jedincov späť k sociálnej norme, a tým ich vlastne stabilizuje v ich deviantnom vývoji.⁶⁹

Tabuľka 8 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 171 TZ

§ 171	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Odsúdených celkom	599	625	627	536	565	416	397	366
NEPO	125	104	85	39	55	58	46	53
PO z toho probačný dohľad	393	403	384	369	359	256	260	225
	30	8	8	10	14	8	2	8
peňažný trest	34	75	76	51	64	55	53	63
povinná práca	15	34	57	57	68	40	28	16

⁶⁹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. et al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 437.

§ 171	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
prepadnutie veci	3	6	10	4	6	1	1	4
zákaz činnosti	20	0	0	0	0	1	0	0
zákaz pobytu	0	0	0	1	0	0	1	0
upustenie od potrestania	9	3	15	15	13	5	8	5

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Pokiaľ ide o skladbu druhov trestov ukladaných osobám odsúdeným za nedovolenú výrobu, obchodovanie či iné nelegálne nakladanie s drogami („dílrom“), dominuje trest odňatia slobody, čo je v súlade s § 34 ods. 6 Trestného zákona.⁷⁰ V roku 2017 bol z celkového počtu 416 odsúdených osôb za § 172 Trestného zákona uložený nepodmienečný trest odňatia slobody v 42,31 % prípadov a podmienený trest odňatia slobody v 56,49 % prípadov. Peňažný trest bol uložený v 0,24 %, rovnako aj trest povinnej práce v 0,24 % prípadov. Upustené od potrestania bolo v 0,72 % prípadov.

Tabuľka 9 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 172 TZ

§ 172	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Odsúdených celkom	386	533	531	609	549	517	456	416
NEPO	101	249	218	218	220	196	203	176
PO z toho probačný dohľad	249	284	312	390	328	319	252	235
	56	209	251	290	191	179	117	127

⁷⁰ Podľa § 34 ods. 6 Trestného zákona tresty uvedené v § 32 možno uložiť samostatne alebo možno uložiť viac týchto trestov popri sebe. **Za trestný čin, ktorého horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšuje päť rokov, musí súd uložiť trest odňatia slobody.**

§ 172	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
peňažný trest	12	0	0	1	0	0	0	1
povinná práca	10	0	0	0	0	0	0	1
prepadnutie veci	1	0	0	0	0	0	0	0
zákaz činnosti	9	0	0	0	0	0	0	0
trest vyhostenia	1	0	0	0	0	0	0	0
upustenie od potrestania	3	0	1	0	1	2	1	3

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Rôznorodejšiu škálu trestov ukladali sudy osobám odsúdeným za trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky. V roku 2017 súd uložil takmer v 2/3 prípadov trest odňatia slobody, ktorého výkon podmienene odložil (60,78 % prípadov). Druhým najčastejšie ukladaným druhom trestu bol trest zákazu činnosti (33,51 % prípadov), čo odpovedá povahe spáchaného trestného činu. Nepodmienečný trest odňatia slobody bol uložený v 3,89 % prípadov a trest povinnej práce v 1,31 % prípadov. Ostatné druhy trestov boli ukladané v ojedinelých prípadoch (peňažný trest v 0,33 %, domáce väzenie v 0,05 %, prepadnutie majetku v 0,02 %), upustenie od potrestania v 0,09 % prípadov.

Tabuľka 10 Tresty uložené odsúdeným osobám za trestný čin podľa § 289 TZ

§ 289	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Odsúdených celkom	13	342	5111	5729	5230	4843	4551	4187
NEPO	2	9	162	169	197	171	185	163

§ 289	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
PO z toho probačný dohľad	9	182	2808	3051	2819	2744	2645	2545
	0	1	6	7	12	6	10	10
peňažný trest	1	5	48	37	25	17	19	14
povinná práca	0	22	254	375	269	203	86	55
domáce väzenie	0	0	0	2	1	0	2	2
prepadnutie veci	0	0	0	0	0	1	0	0
prepadnutie majetku	0	0	0	0	0	0	6	1
zákaz činnosti	0	122	1834	2086	1914	1707	1603	1403
trest vyhostenia	0	2	1	1	0	0	0	0
upustenie od potrestania	1	0	4	8	5	0	5	4

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

2.4.2 Ochranné opatrenia ukladané páchatelom drogovej kriminality

Postoj spoločnosti k otázke závislosti na psychoaktívnych látkach je sprevádzaný dlhodobým konfliktom medzi morálnym a medicínskym vnímaním modelu závislosti. Morálny model závislosti na psychoaktívnych látkach chápe závislosť ako dobrovoľné správanie, pre ktoré sa ľudia slobodne rozhodli. Užívatelia drog, ktorí porušia Trestný zákon (prechovávaním drog, nakladaním s drogami), sú preto stíhaní, uväznení a uznaní vinnými.⁷¹ Naproti tomu stojí medicínsky model, podľa ktorého mnoho ľudí užíva isté psychoaktívne látky bez toho, aby sa u nich vyvinula závislosť, kým u malej časti užívateľov

⁷¹ SZASZ, T. S. *Ceremonial chemistry*. Holmes Beach, FL, Holmes Learning Publications, 1985.

sa vyvinie závislosť, ktorá potom vyžaduje špecifickú liečbu.⁷² Závislosť od psychoaktívnej látky nemožno vnímať kategoricky ako chorobu, na ktorú sú určití jedinci geneticky náchylní. Takéto vnímanie by mohlo viesť užívateľov psychoaktívnych látok k vzdaniu sa zodpovednosti za svoje správanie.⁷³ Práve naopak je potrebný širší náhľad na neurologické vysvetlenia závislosti od psychoaktívnych látok, ktoré môžu zmierniť sociálnu stigmatizáciu a vylúčenie ľudí s látkovou závislosťou. Látková závislosť je závažným osobným problémom a problémom verejného zdravia vo svete.

Z trestnoprávneho hľadiska sa pri posudzovaní trestnej zodpovednosti za trestné činy spáchané pod vplyvom návykovej látky postupuje tak, že sa skúma duševný stav páchatela v dobe pred aplikáciou návykovej látky a následne, aký vplyv mala aplikácia návykovej látky na príčetnosť páchatela. V prípade, ak bol páchatel príčetný v dobe pred aplikáciou návykovej látky a trestný čin spáchal v stave príčetnosti, bude za uvedený trestný čin trestne zodpovedný. Problematickejšia situácia nastáva v prípade, keď príčetný páchatel pod vplyvom návykovej látky si privodí stav nepríčetnosti a v tomto stave spácha trestný čin.⁷⁴ Na riešenie otázky trestnej zodpovednosti páchatela za čin spáchaný v nepríčetnosti, ktorý bol vyvolaný aplikáciou návykovej látky, sa používajú konštrukcie *actio libera in causa dolosa*, *actio libera in causa culposa* a *konceptia opilstva*.

V podmienkach Slovenskej republiky je právnym následkom trestného činu alebo činu inak trestného ochranné liečenie. Ochranné liečenie je ochranné opatrenie, ktoré poskytuje ochranu spoločnosti pred nebezpečnými duševne chorými osobami (postihnutými duševnou chorobou) alebo osobami závislými od návykových látok.⁷⁵ Ochranné liečenie má rýdzo individuálne preventívny charakter. Účelom ochranného liečenia je terapeutické pôsobenie na osoby, ktoré sa dopustili trestného činu alebo činu inak trestného. Zmyslom ochranného liečenia ukladaného osobám závislým od návykových látok je nielen ochrana spoločnosti, ale aj náprava páchatela dosiahnutá poskytovaním odbornej lekárskej starostlivosti v záujme toho, aby ďalej neohrozoval a neporušoval záujmy chránené Trestným zákonom.

⁷² LESHNER, A. L. Addiction is a brain disease, and it matters. In: *Science*. 1997, 278, s. 45 – 47.

⁷³ NELKIN, D., LINDEE, M. S. "Genes made me do it": the appeal of biological explanations. In: *Politics and Life Sciences*. 1996, 15, s. 95 – 97.

⁷⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 208.

⁷⁵ MAŠLANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 194.

Podľa trestnoprávnej teórie sa ochranné liečenie ukladá alebo sa môže uložiť piatim skupinám osôb. Prvú skupinu predstavujú nepričetní páchatelia činov inak trestných, ktorí nie sú pre nepričetnosť trestne zodpovední a ktorých pobyt na slobode je nebezpečný (§ 73 ods. 1 TZ). Druhú skupinu tvoria nebezpeční páchatelia, ktorí spáchali trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti [§ 73 ods. 1 TZ v spojení s § 39 ods. 2 písm. c) TZ alebo § 40 ods. 1 písm. d) TZ; § 73 ods. 2 písm. a) TZ]. Do tretej skupiny osôb patria nebezpeční páchatelia, ktorí spáchali čin v stave vyvolanom duševnou poruchou (nejde o zmenšenú pričetnosť alebo nepričetnosť) a ich pobyt na slobode je nebezpečný [§ 73 ods. 2 písm. b) TZ]. Štvrtú skupinu predstavujú páchatelia trestných činov násilnej povahy, ktorí sa dopustili trestného činu voči blízkej alebo zverenej osobe, u ktorých možno dôvodne predpokladať, že budú v násilnom konaní pokračovať [§ 73 ods. 2 písm. c) TZ]. A konečne poslednú skupinu tvoria páchatelia, ktorí spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky alebo v súvislosti s jej užívaním [§ 73 ods. 2 písm. d) TZ].

Zo štatistických ukazovateľov je zrejmé, že významnú časť stíhaných osôb predstavujú osoby, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky (alkoholu alebo inej návykovej látky). V roku 2017 tvoril ich podiel až 16,52 % zo všetkých stíhaných osôb v Slovenskej republike (bližšie tabuľka č. 2: Podiel stíhaných osôb, ktoré spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky na celkovom počte stíhaných osôb v Slovenskej republike v období rokov 2010 – 2017).

Páchanie trestnej činnosti, osobitne skúmaných drogových trestných činov, je vo veľmi úzkom vzťahu s užívaním drog. Páchatelom trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa § 171 TZ je osoba prechováajúca uvedenú látku pre vlastnú potrebu, teda konzument drog. V prípade trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa § 172 TZ je primárne trestnoprávny postih zameraný na dílerov drog za nedovolenú výrobu, obchodovanie, nakladanie, prechovávanie drog po akúkoľvek dobu. Nie je vylúčené, že páchatelom tohto trestného činu bude konzument (užívateľ) drog, ak prechováva omamné a psychotropné látky, jedy alebo prekurzory v množstve prekračujúcom desaťnásobok obvyklej jednorazovej dávky. Páchatelom trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ je osoba vykonávajúca v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodila vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohla ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku. Z uvedeného je zrejmé, že v prípade sledovaných trestných činov

ide o páchatelov, ktorí spáchali trestný čin pod vplyvom návykovej látky alebo v súvislosti s jej užívaním, u ktorých je daná fakultatívna možnosť súdu uložiť ochranné liečenie páchatelovi.

Nasledujúce štatistické údaje ponúkajú reálny obraz, v akej miere súdy ukladajú ochranné opatrenia páchatelom drogových trestných činov.

V prípade trestného činu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa § 171 TZ bolo v období rokov 2010 – 2017 ukladané konzumentom (užívateľom) drog ochranné liečenie v rozmedzí 2,72 % – 4,10 % prípadov z celkového počtu odsúdených osôb za spáchaný trestný čin § 171 TZ. V roku 2017 bolo uložené ochranné liečenie protitoxikomanické v 3,83 % prípadov. Štatistické údaje preukazujú veľmi nízku mieru ukladania ochranných opatrení, osobitne ochranného liečenia, konzumentom (užívateľom) drog. Tento trend sankčnej politiky vnímame negatívne. Sme toho názoru, že ochranné liečenie by predstavovalo u užívateľov drog vhodnú sankciu, práve s prihliadnutím na jeho účel. Na strane druhej treba objektívne priznať, že nie všetci odsúdení za § 171 TZ ako konzumenti drog sú drogozo závislí.

Tabuľka 11 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 171 TZ

§ 171	Ochranné liečenie protialkoholické			Ochranné liečenie psychiatrické		Ochranné liečenie protitoxikomanické			Zhabanie veci	Ochranný dohľad
	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)	Amb.	Ústav.	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)		
2010	6	3	1,50	3	0	6	2	1,34	1	3
2011	2	1	0,48	0	1	9	4	2,08	1	0
2012	4	1	0,80	0	1	10	6	2,55	0	1
2013	3	0	0,56	3	0	8	7	2,80	0	0
2014	1	2	0,53	0	0	9	5	2,48	1	0
2015	2	0	0,48	0	0	8	4	2,88	0	0
2016	2	0	0,50	0	0	6	4	2,52	0	1
2017	0	0	0,00	1	0	8	6	3,83	1	1

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Naproti tomu u odsúdených za trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov podľa § 172 TZ, teda za nedovolenú výrobu, obchodovanie a nakladanie s drogami sa percentuálny podiel odsúdených s uloženým ochranným liečením pohyboval v rozmedzí 5,18 % – 9,85 % zo všetkých odsúdených za § 172 TZ. Aj v tomto prípade považujeme úroveň ukladania ochranného liečenia za veľmi nízku. Zákonné ustanovenie § 73 ods. 3 TZ, v zmysle ktorého súd neuloží ochranné liečenie, ak vzhľadom na osobu páchatela je zrejmé, že jeho účel nemožno dosiahnuť, vnímame ako výraz rezignácie štátu na účinný postup voči ťažkým toxikomanom.

Tabuľka 12 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 172 TZ

§ 172	Ochranné liečenie protialkoholické			Ochranné liečenie psychiatrické		Ochranné liečenie protitoxikomanické			Zhabanie vecí	Ochranný dohľad
	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)	Amb.	Ústav.	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)		
2010	5	5	2,59	1	0	5	4	2,33	2	6
2011	4	1	0,94	2	0	15	12	5,07	5	20
2012	6	2	1,51	0	0	14	17	5,84	5	24
2013	2	3	0,82	4	1	16	16	5,25	2	19
2014	5	1	1,09	1	0	21	15	6,56	1	24
2015	4	0	0,77	0	1	21	14	6,77	3	18
2016	3	1	0,88	0	0	16	16	7,02	4	18
2017	1	3	0,96	2	1	15	19	8,17	3	26

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Odsúdeným osobám za trestný čin šírenie toxikománie podľa § 174 TZ bolo najčastejšie ukladané ochranné opatrenie – ochranné liečenie protitoxikomanické. V roku 2017 bolo toto ochranné opatrenie uložené až v 18,18 % prípadov. Podiel odsúdených osôb za trestný čin šírenie toxikománie s uloženým ochranným liečením na celkovom počte odsúdených osôb za tento trestný čin sa v sledovanom období pohyboval v rozmedzí 7,14 % – 27,27 %.

Tabuľka 13 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 174 TZ

§ 174	Ochranné liečenie protialkoholické			Ochranné liečenie psychiatrické		Ochranné liečenie protitoxikomanické			Zhabanie vecí	Ochranný dohľad
	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)	Amb.	Ústav.	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)		
2010	0	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0	0
2011	0	0	0,00	0	0	0	1	7,14	0	0
2012	0	0	0,00	0	0	1	2	7,89	1	0
2013	0	1	3,22	0	0	3	2	16,13	0	0
2014	0	1	4,35	0	0	1	4	21,74	0	0
2015	0	0	0,00	0	0	1	2	15,00	0	0
2016	1	0	9,09	0	0	1	1	18,18	0	0
2017	0	0	0,00	0	0	2	0	18,18	0	0

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR.

Prekvapivým zistením je nízka početnosť ukladania ochranného liečenia osobám odsúdeným za trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ. Vzhľadom na to, že zákonným znakom tohto trestného činu je vykonávanie zamestnania alebo inej činnosti „v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorú si páchatel privodil vplyvom návykovej látky“, považovali by sme uloženie ochranného liečenia za vhodnú reakciu na spáchaný trestný čin. Podiel odsúdených osôb za trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky, ktorým bolo uložené ochranné liečenie, na celkovom počte odsúdených osôb za tento trestný čin sa pohyboval v rozmedzí len 0,16 % 0,40 %.

Tabuľka 14 Ochranné opatrenia ukladané za trestný čin podľa § 289 TZ

§ 289	Ochranné liečenie protialkoholické			Ochranné liečenie psychiatrické		Ochranné liečenie protitoxikomanické			Zhabanie vecí	Ochranný dohľad
	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)	Amb.	Ústav.	Amb.	Ústav.	Podiel z ods. (%)		
2010	0	0	0,00	0	0	0	0	0,00	0	0
2011	1	0	0,29	0	0	0	0	0,00	0	0
2012	4	3	0,14	0	0	0	1	0,02	0	0
2013	5	2	0,12	0	0	1	1	0,04	0	0
2014	5	5	0,19	1	0	3	0	0,06	1	0
2015	5	4	0,19	1	2	3	0	0,06	0	0
2016	9	3	0,26	0	0	2	0	0,04	0	1
2017	8	6	0,33	1	0	2	0	0,05	0	0

Zdroj: Štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, Odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR

Podľa zahraničných štúdií zákonom vynútená liečba je realizovaná v prípade osôb obvinených alebo odsúdených pre porušenie zákona, ku ktorému prispela ich závislosť od psychoaktívnych látok. V niektorých krajinách predstavuje „vynútená“ liečba alternatívu k uväzneniu a je nariadená zvyčajne pod hrozbou uväznenia, ak osoba zlyhá v dodržiavaní liečby.⁷⁶ Hlavným argumentom podporujúcim „nútenú“ liečbu je presvedčenie, že predstavuje efektívny spôsob liečby látkovej závislosti u páchatelov, čím znižuje pravdepodobnosť ich opätovného páchania trestnej činnosti.⁷⁷ V prípade súdom nariadenej liečby by liečebná perióda mala trvať tak dlho, ako by trval výkon trestu odňatia slobody. Vedľa argumentu nápravného charakteru súdom nariadenej liečby stojí i argument verejného zdravia. V prípade osôb aplikujúcich si drogu injekčne hrozí pri zdieľaní ihliel riziko nakazenia sa HIV a vírusom hepatitídy C a následného prenosu týchto infekčných ochorení na iné

⁷⁶ SPOONER, C. a kol. An overview of diversion strategies for drug-related offenders. In: *Drug and Alcohol Review*. 2001, 20, s. 281 – 294.

⁷⁷ GERSTEIN, D. R., HARWOOD, H. J. *Treating drug problems. Vol. 1 A study of effectiveness and financing of public and private drug treatment systems*. Washington, DC: National Academy Press, 1990; INCIARDI, J. A., McBRIDE, DC. *Treatment alternatives to street crime: history, experiences and issues*. Rockville, MD, National Institute of Drug Abuse, 1991.

osoby. Páchatelia s drogovou závislosťou by mali byť radšej liečení ako väznení. Ďalším významným argumentom je ekonomické hľadisko, podľa ktorého liečba drogovu závislých páchatelov v komunite je menej nákladná ako ich uväznenie.⁷⁸ Nepochybne liečbu drogovu závislých páchatelov považujeme za humánnejšiu a efektívnejšiu odpoveď spoločnosti na látkovú závislosť.

⁷⁸ GERSTEIN, D. R., HARWOOD, H. J. *Treating drug problems. Vol. 1 A study of effectiveness and financing of public and private drug treatment systems*. Washington, DC: National Academy Press, 1990.

3 MEDZINÁRODNÉ A EURÓPSKE ASPEKTY BOJA PROTI ZNEUŽÍVANIU DROG

3.1 Medzinárodné dokumenty OSN v oblasti drogovej problematiky

Boj proti zneužívaniu drog v celosvetovom meradle si vyžiadal riešenie tohto problému na medzinárodnej úrovni. Medzinárodné dokumenty postupne začali regulovať zaobchádzanie s vybranými látkami, ktorých užívanie a šírenie je považované za obzvlášť škodlivé.⁷⁹ Medzi najvýznamnejšie medzinárodné dokumenty v oblasti drogovej problematiky patrí:

- *Haagska medzinárodná ópiová konvencia z roku 1912,*
- *Ženevský medzinárodný ópiový dohovor z roku 1925,*
- *Ženevský dohovor o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok z roku 1931,*
- *Ženevský dohovor o potlačení nezákonnej dopravy nebezpečných látok z roku 1936.*

Medzinárodná ópiová konvencia z roku 1912 obsahovo nadväzovala na Šanghajskú ópiovú konferenciu z roku 1909. Cieľom konvencie bolo pokračovať v potláčaní používania ópia, morfia, kokaínu, ako aj drog pripravených a odvodených z týchto látok. Zmluvné strany prijali konkrétne záväzky smerujúce k vydaniu predpisov o kontrole výroby a obchodu so surovým ópium, k obmedzeniu vývozu a dovozu surového ópia a zabráneniu jeho vývozu do krajín, kde je to zakázané, k zamedzeniu dovozu a vývozu spracovaného ópia, k odstráneniu na svojom území výroby, vnútorného obchodu a užívania ópia na fajčenie a v neposlednom rade k vydaniu predpisov regulujúcich výrobu, predaj a užívanie na lekárske a iné zákonné potreby.⁸⁰ Medzinárodný ópiový dohovor z roku 1925 predstavoval ďalší významný inštrument posilňujúci potrebu sprísnenia regulácie medzinárodného pohybu drog. Zmluvné strany sa zaviazali vydať účinné predpisy a sprísniť už vydané predpisy, podľa ktorých výroba, dovoz, predaj, distribúcia, vývoz a používa-

⁷⁹ ZEMAN, P. Drogy, kriminalita, represe – spojené nádoby nebo začarovaný kruh? s. 147 – 162. In: SCHEINOST, M. et al. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.

⁸⁰ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 24.

nie omamných látok je obmedzené výlučne na lekárske a vedecké účely. Dohovor o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok z roku 1931 zdôraznil záujem na obmedzení svetovej produkcie týchto látok výlučne na vedecké a lekárske účely. Zmluvné strany sa zaviazali zriadiť špeciálny úrad, ktorý by aplikoval predpisy tohto dohovoru, upraviť obchod s omamnými látkami, dozerať nad ním a kontrolovať ho, organizovať boj proti toxikománii a vykonať všetky vhodné opatrenia, aby sa zabránilo jeho ďalšiemu rozvoju a aby bol potláčaný nedovolený obchod. Nepriaznivá situácia na drogovej scéne, obrovské rozmery nedovoleného obchodu s omamnými látkami prekračujúceho hranice štátov si vyžiadali prijatie Ženevského ópiového dohovoru v roku 1936. Význam tohto dokumentu spočíva v tom, že zakotvuje prísne tresty a extradíciu páchatelov trestného činu nedovoleného obchodu s omamnými látkami, organizovanie špecializovanej policajnej spolupráce v každom zmluvnom štáte. Dôležitým dokumentom bol i *Parížsky protokol z roku 1948* podrobujúci medzinárodnej kontrole niektoré drogy, ktoré neboli uvedené v Ženevskom dohovore o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok z roku 1931, pozmenenom protokolom z Lake Success z roku 1946. Parížskym protokolom sa rozšíril zoznam omamných látok o syntetické látky, ktorých výroba a distribúcia sa striktne obmedzila len na vedecké a medicínske účely.

Na tieto tzv. „Ópiové dohovory“ nadväzovali protokoly Spoločnosti národov a medzinárodné protidrogové dohovory OSN, najmä:

- *Protokol o obmedzení a úprave pestovania maku, ako aj výroby, medzinárodného obchodu, veľkoobchodu a používania ópia z roku 1953,*
- *Jednotný dohovor o omamných látkach z roku 1961 (vyhláška MZV č. 47/1965 Zb.),*
- *Dohovor o psychotropných látkach z roku 1971 (vyhláška MZV č. 62/1989 Zb.),*
- *Protokol o zmenách Jednotného dohovoru o omamných látkach z roku 1961 (oznámenie FMZV č. 458/1991 Zb.),*
- *Dohovor OSN proti nedovolenému obchodovaniu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988 (oznámenie FMZV č. 462/1991 Zb.).*

Jednotný dohovor o omamných látkach z roku 1961 bol dojednaný dňa 31. marca 1961 v New Yorku. Dohovor bol podpísaný v mene Československej socialistickej republiky 31. júla 1961 s výhradami k článku 12 ods. 2 a 3, článku 13 ods. 2, článku 14 ods. 1 a 2 a článku 31 ods. 1b). Dohovor vstúpil do platnosti 13. decembra 1964 a týmto dňom vstúpil taktiež do platnosti

aj pre Československú socialistickú republiku. Predmetný dohovor nahradil väčšinu dovtedajších medzinárodných zmlúv.⁸¹

Cieľom tohto dohovoru (konvencie) bol boj proti zneužívaniu drog prostredníctvom koordinovanej medzinárodnej činnosti. Podstatu tvorila vzájomná súčinnosť foriem zásahu a kontroly. Dohovor sa snažil obmedziť držbu, užívanie, obchod, distribúciu, dovoz, vývoz, výrobu a výrobu drog výlučne na lekárske a vedecké účely. Zároveň bojoval proti obchodovaniu s drogami prostredníctvom medzinárodnej spolupráce s cieľom odradiť obchodníkov s drogami.

Jednotný dohovor o omamných látkach obmedzoval legálne disponovanie s omamnými látkami výlučne na lekárske a vedecké účely, ostatné spôsoby nakladania s omamnými látkami zakazoval. Podľa Dohovoru omamnou látkou je každá látka Zoznamu I a II bez ohľadu na to, či je prírodná alebo syntetická. Dohovor obsahoval zoznamy látok, ktoré považoval za omamné látky (Zoznam I až IV), pričom zaväzoval zmluvné štáty na prijatie kontrolných opatrení na nakladanie s nimi. Oblasť medzinárodnej kontroly omamných látok je zverená do pôsobnosti dvoch orgánov: Komisii pre omamné látky pri Hospodárskej a sociálnej rade OSN a Medzinárodnému úradu pre kontrolu omamných látok.

Podľa článku 33 sa zmluvné štáty zaviazali nepripustiť držbu drog bez zákonného povolenia. V zmysle článku 36, obsahujúci trestné ustanovenia, zaväzoval Jednotný dohovor o omamných látkach zmluvné štáty, aby s výhradou svojich ústavných predpisov urobili potrebné opatrenia na to, aby

⁸¹ Podľa článku 44 Vyhlášky MZV č. 47/1965 Zb. o Jednotnom dohovore o omamných látkach dňom nadobudnutia platnosti Dohovoru sa skončí platnosť predchádzajúcich medzinárodných zmlúv: Medzinárodného ópiového dohovoru podpísaného v Haagu 23. januára 1912; Dohody o výrobe, vnútornom obchode a použití spracovaného ópia podpísanej v Ženeve 11. februára 1925; Medzinárodného ópiového dohovoru podpísaného v Ženeve 19. februára 1925; Dohovoru o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok podpísaného v Ženeve 13. júla 1931; Dohody o kontrole fajčenia ópia na Ďalekom východe podpísanej v Bangkoku 27. novembra 1931; Protokolu podpísaného v Lake Success 11. decembra 1946, ktorým sa menia Dohody, Dohovory a Protokoly o omamných látkach dojednané v Haagu 23. januára 1912, v Ženeve 11. februára 1925, 19. februára 1925 a 13. júla 1931, v Bangkoku 27. novembra 1931 a v Ženeve 26. júna 1936 s výnimkou účinkov posledného z týchto Dohovorov; Protokolu podpísaného v Paríži 19. novembra 1948 podrobujúceho medzinárodnej kontrole niektoré drogy, ktoré neboli uvedené v Dohovore z 13. júla 1931 o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok, pozmeneného Protokolom podpísaným v Lake Success 11. decembra 1946, Protokolu o obmedzení a úprave pestovania maku, ako i výroby, medzinárodného obchodu, veľkoobchodu a používania ópia podpísaného v New Yorku 23. júna 1953, ak nadobudne tento Protokol platnosť.

pestovanie, produkcia, výroba, ťažba, príprava, držba, ponuka, danie do predaja, distribúcia, kúpa, predaj, dodanie z akéhokoľvek titulu, sprostredkovanie, odoslanie, vypravenie cez tranzit, doprava, dovoz a vývoz drog nezodpovedajúci ustanoveniam tohto Dohovoru alebo akékoľvek iné činy, ktoré by podľa názoru tejto strany odporovali ustanoveniam tohto Dohovoru, **sa považovali za trestné činy**, ak sú spáchané úmyselne a aby sa za vážne prípady vymerali primerané tresty, najmä väzenie alebo iné tresty odňatia slobody. Článok 37 umožňoval zhabanie alebo konfiškáciu všetkých drog, látok a každého materiálu používaného na páchanie uvedených deliktov alebo určeného na ich spáchanie.

Článok 38 Dohovoru sa venoval liečeniu užívateľov drog. Zmluvné štáty sa zaviazali venovať osobitnú pozornosť opatreniam smerujúcim k liečeniu a lekárskemu ošetrovaniu užívateľov drog a zabezpečeniu ich rehabilitácie.

Dohovor o psychotropných látkach z roku 1971 bol dojednaný dňa 21. februára 1971 vo Viedni. Dohovor vymedzil pojem „psychotropná látka“, za ktorú považuje každú látku, prírodnú alebo syntetickú, alebo každý prírodný materiál, ktoré sú uvedené v Zozname I, II, III alebo IV. V predmetných zoznamoch sú látky zaradené podľa miery rizika zneužívania a nebezpečenstva pre verejné zdravie. V Zozname I sa nachádzajú látky s vysokým rizikom zneužívania a vážnym nebezpečenstvom pre verejné zdravie, ktoré majú veľmi malú alebo žiadnu liečebnú hodnotu (halucinogény – LSD, DMT, psilocybín a pod.), v Zozname II sú látky s rizikom zneužívania a vážnym nebezpečenstvom pre verejné zdravie, ktoré majú veľmi nízku, stredne nízku alebo strednú liečebnú hodnotu (stimulátory – amfetamín a niektoré analgetiká a pod.), v Zozname III sú zradené látky s rizikom zneužívania a vážnym nebezpečenstvom pre verejné zdravie, ktoré však majú priemernú až vysokú liečebnú hodnotu (barbituráty) a v Zozname IV sú uvedené látky, ktoré predstavujú menšie nebezpečenstvo pre verejné zdravie a majú terapeutickú hodnotu od veľmi nízkej až po vysokú (hypnotiká, analgetiká a upokojujúce prostriedky).⁸² Dohovor stanovil mechanizmus zmien a doplňovania tohto zoznamu, zároveň stanovil povinnosti pre zmluvné štáty v oblasti kontroly nakladania s týmito látkami. Rovnako tak upravil pôsobnosť Medzinárodného úradu pre kontrolu omamných látok a Komisie pre omamné látky.

Kľúčovým ustanovením je článok 22 Dohovoru upravujúceho trestné ustanovenia. Dohovor zaviazal zmluvné štáty, s výhradou obmedzenia podľa ich

⁸² ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikológiou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 33.

ústavných predpisov, aby považovali za trestný čin každé konanie, ktoré je v rozpore so zákonom alebo nariadením prijatým na plnenie záväzkov podľa tohto Dohovoru a bolo spáchané úmyselne a súčasne, aby štáty zabezpečili za spáchanie závažných trestných činov vymeranie príslušných trestov, najmä väzenie alebo iné tresty odňatia slobody. Dohovor v oblasti trestnoprávneho postihu určitým spôsobom privileguje osoby, ktoré zneužívajú psychotropné látky. Stanoví, že v prípadoch, keď sa takých trestných činov dopustili osoby, ktoré zneužívajú psychotropné látky, môžu zmluvné štáty podrobiť tieto osoby namiesto odsúdenia alebo trestu opatreniam, ktorých účelom je liečenie, výchova a rehabilitácia týchto osôb, starostlivosť o ne po skončení liečby a ich znovuzapojenie do spoločnosti. Dohovor vedľa trestnoprávneho postihu zdôrazňuje i prevenciu. V článku 20 Dohovoru zaväzuje zmluvné štáty, aby koordinovali svoje úsilie s cieľom vykonať všetky možné opatrenia, aby sa predchádzalo zneužívaniu psychotropných látok a zabezpečilo sa včasné odhalenie, liečenie, výchova a rehabilitácia postihnutých osôb, ako aj starostlivosť o ne po skončení liečby a ich znovuzapojenie do spoločnosti.

Dohovor OSN proti nedovolenému obchodovaniu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988 bol dojednaný 20. decembra 1988 vo Viedni. V mene Československej socialistickej republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku 7. decembra 1989, pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol platnosť dňom 2. septembra 1991. Ide o kľúčový medzinárodný dohovor zameraný na boj proti nedovolenému obchodu s drogami, ktorý komplexne rieši právne prostriedky medzinárodnej spolupráce v právnej oblasti pri potláčaní medzinárodnej trestnej činnosti, akou je nedovolený obchod s narkotikami. Predmetný Dohovor nadviazal na predchádzajúce uvedené protidrogové dohovory. Prijatie tohto Dohovoru si vyžiadala naliehavá spoločenská situácia vyvolaná znepokojením z rozsahu a stúpajúceho trendu nezákonnej výroby, dopytu a obchodu s omamnými a psychotropnými látkami, z rozšírenia nezákonného obchodu s drogami medzi rôznymi sociálnymi skupinami, z medzinárodného a organizovaného charakteru tejto trestnej činnosti.

Zásadný význam má článok 3 Dohovoru (**Trestné činy a tresty**), pretože vymedzuje formy konaní, ktoré majú zmluvné štáty postihovať ako trestné činy, ak sú spáchané úmyselne. Za trestný čin má byť považované nasledujúce protiprávne konanie spočívajúce v/vo:

- výrobe, zhotovovaní, extrahovaní, príprave, ponúknutí na predaj, rozširovaní, predaji, dodávaní, priekupníctve, prevoze, tranzitnej preprave,

prevážaní, dovoze alebo vývoze akejkoľvek omamnej alebo psychotropnej látky,

- pestovaní ópiového maku, kokaínových kríkov alebo rastlín Cannabis na výrobu omamných látok; tiež prechovávaní alebo nákupu ktorejkoľvek omamnej alebo psychotropnej látky na ktorúkoľvek z uvedených činností,
- zhotovení, prevážaní alebo šírení zariadení, materiálov alebo látok určených na nedovolené pestovanie, výrobu alebo zhotovenie omamných alebo psychotropných látok,
- organizovaní, riadení alebo financovaní akýchkoľvek už uvedených trestných činov,
- premene alebo prevodu majetku, ak je známe, že bol získaný spôsobmi uvedenými v tomto Dohovore,
- verejnom podnecovaní a navádzaní iných osôb na nedovolené používanie omamných alebo psychotropných látok,
- účasti, spolčení, spiknutí s cieľom spáchať uvedené trestné činy.

Z uvedeného je zrejmé, že trestné činy spočívajú nielen v neoprávnenom nakladaní s omamnými a psychotropnými látkami, prekurzormi či predmetmi určenými na pestovanie a výrobu týchto látok, ale aj v rôznych formách súčinnosti vo vzťahu k týmto aktivitám, vrátane účasti, prania peňazí, podielníctva, podnecovania a pod.⁸³ Záväzok pre zmluvné štáty kriminalizovať úmyselné prechovávanie, získavanie alebo pestovanie akýchkoľvek omamných alebo psychotropných látok pre osobnú potrebu, ktoré porušujú Jednotný dohovor o omamných látkach z roku 1961 a Dohovor o psychotropných látkach z roku 1971, vyplýva z článku 3 druhého odseku Dohovoru.

Článok 3 odsek 4 Dohovoru rieši otázku sankcií za trestné činy, v ktorom stanoví, že za spáchané uvedené trestné činy budú ustanovené tresty ako: uväznenie alebo iné formy odňatia slobody, peňažné tresty a zhabanie majetku. Dohovor pripúšťa, aby páchatel bol popri stíhaní a potrestaní podrobený aj opatreniam, ako sú liečba, výchova, postpenitenciárna starostlivosť, rehabilitácia alebo resocializácia.⁸⁴ Zhodne s predchádzajúcimi dohovormi je zdôraznená možnosť využitia alternatívnych opatrení, akými sú výchova, rehabilitácia, resocializácia (v prípadoch menej závažnej povahy) alebo lieč-

⁸³ ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 25.

⁸⁴ Článok 3, odsek 4 písm. b) Dohovoru OSN proti nedovolenému obchodovaniu s omamnými a psychotropnými látkami z roku 1988 (oznámenie FMZV č. 462/1991 Zb.).

ba a postpenitenciárna starostlivosť (v prípadoch, ak je páchatel' požívateľom omamných látok).

Dohovor okrem trestných činov a trestov upravil široký okruh ďalších súvisiacich otázok, najmä záväzok štátov na prijatie opatrení na založenie svojej jurisdikcie nad uvedenými trestnými činmi, prijatie opatrení na konfiškáciu výťažkov získaných z trestných činov a konfiškáciu omamných, psychotropných látok, materiálov alebo zariadení, príp. iných prostriedkov použitých na spáchanie trestných činov, prijatie opatrení na vykorenenie nedovoleného pestovania narkotických rastlín a na obmedzenie nedovoleného dopytu po omamných a psychotropných látkach, ďalej vzájomnú spoluprácu zmluvných štátov pri vydávaní páchatel'ov trestných činov, vzájomnú právnu pomoc pri vyšetrovaní, trestnom stíhaní a súdnom pojednávaní týchto trestných činov, medzinárodnú spoluprácu a pomoc tranzitným štátom, spoluprácu zameranú na potlačenie nedovoleného obchodu na mori. Dohovor tiež upravuje pôsobnosť Komisie pre omamné látky Hospodárskej a sociálnej rady Organizácie Spojených národov a Medzinárodného úradu pre kontrolu omamných látok vytvoreného na základe Jednotného dohovoru o omamných látkach z roku 1961. Vzhľadom na komplexnú úpravu problematiky potláčania nedovoleného obchodu s omamnými látkami, psychotropnými látkami a prekursorami môžeme oprávnene považovať tento Dohovor za jeden z najvýznamnejších medzinárodných dokumentov prijatých v danej oblasti.

3.2 Európska legislatíva

Právna úprava Európskej únie nadväzuje na medzinárodný rámec dohovorov OSN, ktoré boli prijaté v oblasti potláčania nelegálneho obchodovania s drogami. Mimoriadna závažnosť drogovej kriminality, jej cezhraničný charakter si vyžadujú spoluprácu medzi členskými štátmi a prístup na úrovni EÚ. Klimek zdôrazňuje, že nedovolené obchodovanie s drogami je považované za európsky trestný čin (*Euro-crime*).⁸⁵ Podľa Zmluvy o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy sa na zozname európskych trestných činov nachádza: terorizmus, obchodovanie s ľuďmi a sexuálne zneužívanie žien a detí, nedovolené obchodovanie s drogami, nedovolené obchodova-

⁸⁵ KLIMEK, L. Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin. *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 10, s. 1127 – 1139. ISSN 1335-1079.

nie so zbraňami, pranie špinavých peňazí, korupcia, falšovanie platobných prostriedkov, počítačová kriminalita a organizovaná trestná činnosť.⁸⁶

V oblasti postihu nedovoleného obchodovania s drogami majú význam viaceré právne akty Európskej únie:

- *rámcové rozhodnutie Rady č. 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa ustanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami* (Ú. v. EÚ L335, 11. 1. 2004),
- *nariadenie Rady (ES) č. 111/2005 z 22. decembra 2004, ktorým sa ustanovujú pravidlá sledovania obchodu s drogovými prekurzormi medzi Spoločenstvom a tretími krajinami* (Ú. v. EÚ L 022, 26. 1. 2005),
- *nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 z 11. februára 2004 o drogových prekurzoroch* (Ú. v. EÚ L 047, 18. 2. 2004),
- *nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2101 z 15. novembra 2017, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1920/2006, pokiaľ ide o výmenu informácií, systém včasného varovania a postup posudzovania rizika v oblasti nových psychoaktívnych látok* (Ú. v. EÚ L 305, 21. 11. 2017),
- *smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2103 z 15. novembra 2017, ktorou sa mení rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV s cieľom zahrnúť nové psychoaktívne látky do vymedzenia pojmu drogy a ktorou sa zrušuje rozhodnutie Rady 2005/387/SVV* (Ú. v. EÚ L 305, 21. 11. 2017).

Rámcové rozhodnutie Rady č. 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa ustanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami, považujeme za kľúčový právny akt EÚ. Cieľom tohto rámcového rozhodnutia bolo stanoviť minimálne pravidlá týkajúce sa znakov skutkových podstát trestných činov nezákonného obchodu s drogami a prekurzormi a umožniť spoločný prístup k boju proti tomuto obchodu na úrovni EÚ.⁸⁷ Európska únia sa usiluje o zosúladenie vnútroštátnych vykonávacích opatrení.

⁸⁶ Zmluva o fungovaní Európskej únie v znení Lisabonskej zmluvy. Úradný vestník Európskej únie C 83/47, 30. marec 2010. In: KLIMEK, L. Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin. *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 10, s. 1127 – 1139. ISSN 1335-1079.

⁸⁷ IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013, s. 400 – 407.

Na účely rámcového rozhodnutia sa drogou rozumejú omamné a psychotropné látky vymedzené v protidrogových dohovoroch OSN (rozumej Jednotný dohovor OSN o omamných látkach z roku 1961, Dohovor OSN o psychotropných látkach z roku 1971), ako aj syntetické látky, ktoré sú predmetom kontrolných opatrení (napr. P-metyltioamfetamín alebo 4-metyltioamfetamín;⁸⁸ 4-metylmekathión (mefedrón);⁸⁹ 1-fenyl-2-(pyrolidín-1-yl) pentán-1-ón (á-pyrolidínvalerofenón, á-PVP).⁹⁰ Rámcové rozhodnutie sa vzťahuje i na protiprávne nakladanie s prekurzormi, teda látkami slúžiacimi na nedovolenú výrobu drog (napr. anhydrid kyseliny octovej je hlavným prekurzorom na výrobu heroínu, alebo efedrín a pseudoefedrín, ktoré sú prekurzormi na výrobu pervitínu).

Rámcové rozhodnutie obsahuje záväzok členských štátov na prijatie nevyhnutných opatrení, ktorými zabezpečia trestnosť úmyselných skutkov, pokiaľ nie sú povolené. Za trestné činy by mali byť v právnych poriadkoch členských štátov považované nasledujúce formy protiprávneho konania:

- a) výroba, zhotovenie, získavanie, príprava, ponuka, ponuka na predaj, distribúcia, predaj, dodanie za akýchkoľvek podmienok, sprostredkovanie, odoslanie, odoslanie tranzitom, preprava, dovoz alebo vývoz drog,
- b) pestovanie ópiového maku, kra koky a rastliny konope,
- c) prechovávanie alebo nákup drog s úmyslom vykonávať niektorú z činností uvedených pod písmenom a),
- d) výroba, preprava alebo distribúcia prekurzorov s vedomím, že sa použijú pri nezákonnej výrobe alebo na nezákonnú výrobu alebo zhotovenie drog.⁹¹

Trestné by malo byť aj navádzanie na spáchanie trestného činu, pomoc pri spáchaní alebo pokus o spáchanie niektorého z uvedených trestných činov spojených s obchodom s drogami a prekurzormi. Na strane druhej rámco-

⁸⁸ Rozhodnutie Rady 1999/615/SVV z 13. septembra 1999 definujúce 4-MTA ako novú syntetickú drogu, ktorá sa má stať predmetom kontrolných opatrení a trestných postihov. Úradný vestník Európskych spoločenstiev, L 244/1, 16. september 1999.

⁸⁹ Rozhodnutie Rady 2010/759/EÚ z 2. decembra 2010 o vystavení 4-metylmekathiónu (mefedrónu) kontrolným opatreniam. Úradný vestník Európskej únie, L 322/44, 8. december 2010.

⁹⁰ Rámcové rozhodnutie Rady (EÚ) 2016/1070 z 27. júna 2016 o podrobení 1-fenyl-2-(pyrolidín-1-yl) pentán-1-ón (á-pyrolidínvalerofenón, á-PVP) kontrolným opatreniam. Úradný vestník Európskej únie, L 178/18, 2. júl 2016.

⁹¹ Článok 2 ods. 1 písm. a), b), c), d) rámcového rozhodnutia Rady č. 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa ustanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstat trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami.

vé rozhodnutie vylučuje zo svojho rozsahu pôsobnosti skutky, ak sa ich páchatelia dopustia výlučne pre svoju osobnú spotrebu v zmysle vnútroštátneho práva.

Závažnosť trestných činov spojených s obchodom s drogami a prekurzorami umocňujú aj ustanovenia rámcového rozhodnutia o trestoch. Rámcové rozhodnutie zaväzuje členské štáty, aby prijali nevyhnutné opatrenia, ktorými zabezpečia ukladanie účinných, primeraných a odradzujúcich trestov za drogové trestné činy. Výšku trestných sadzieb diferencuje takto:

- trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 1 až 3 roky za trestné činy spojené s obchodom s drogami a prekurzormi (v základnej skutkovej podstate),
- trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 5 až 10 rokov za trestné činy s ohľadom na rozsah skutku – skutok sa týka veľkého množstva drog; trestné činy s ohľadom na nebezpečenstvo vzniku poruchy a poruchu samotnú – skutok sa týka drog, ktoré najväčšie poškodzujú zdravie alebo viedli k závažnému poškodeniu zdravia viacerých osôb,
- trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 5 až 10 rokov za trestné činy spojené s výrobou, prepravou alebo distribúciou prekurzorov spáchané v rámci zločineckej organizácie za predpokladu, že prekurzory sú určené na použitie pri výrobe alebo zhotovení drog,
- trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 10 rokov, ak trestný čin spojený s obchodom s drogami bol spáchaný v rámci zločineckej organizácie.

Zmiernenie trestného postihu je možné v prípade existencie poľahčujúcej okolnosti spočívajúcej v tom, že páchatel sa zriekne trestnej činnosti týkajúcej sa obchodu s drogami a prekurzormi a poskytne správnym alebo súdnym orgánom informácie, ktoré by nemohli získať iným spôsobom, a tým im pomôže predísť alebo zmierniť následky trestného činu, odhaliť alebo postaviť pred súd ostatných páchatelov, získať dôkazy alebo predísť ďalším trestným činom spojeným s obchodom s drogami a prekurzormi.

Rámcové rozhodnutie tiež zakotvuje, aby členský štát s výhradou práv obetí a iných tretích strán konajúcich v dobrej viere umožnil konfiškáciu látok, ktoré sú predmetom uvedených trestných činov, nástrojov použitých alebo určených na použitie pri týchto trestných činoch a ziskov z týchto trestných činov alebo konfiškáciu majetku, ktorého hodnota zodpovedá hodnote týchto ziskov, látok alebo nástrojov.

Predmetné rámcové rozhodnutie bolo implementované do právneho poriadku Slovenskej republiky. Úroveň implementácie jednotlivých ustanovení vyhodnotila Komisia Európskych spoločenstiev (ďalej len Komisia) v Správe Komisie o vykonávaní rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstatí trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami [SEK(2009)1661] z 10. 12. 2009.⁹² Vo vzťahu k trestným činom spojených s obchodom s drogami Komisia vo všeobecnosti poukázala na neprevzatie doslovného znenia všetkých foriem trestných činov uvedených v rámcovom rozhodnutí. Konštatovala, že členské štáty používajú všeobecné právne formulácie alebo široké interpretácie (napr. pojmy výroba a zhotovenie sú v praxi často zameniteľné, skutky neustanovené v zákone trestajú prostredníctvom zákazu prechovávaní). Komisia vyhodnotila slovenskú právnu úpravu v oblasti trestných činov spojených s obchodom s drogami ako nejasnú, ktorá nezaručuje uplatnenie rámcového rozhodnutia dostatočne jasne a presne. Tento záver je zrejme odôvodnený chýbajúcou legálnou definíciou drogy v Trestnom zákone, nejasným postupom pri stanovení množstva obvykle jednorazovej dávky, či nepriamou kriminalizáciou konzumentov drog. Pokiaľ ide o oblasť trestov za štandardné drogové trestné činy, Komisia zaradila slovenskú právnu úpravu do skupiny právnych úprav členských štátov, ktoré majú tresty ekvivalentné viac ako dvojnásobok rozpätia navrhovaného rámcovým rozhodnutím. Pri závažnejších trestných činoch v oblasti nezákonného obchodu s drogami, kedy je rámcovým rozhodnutím navrhovaný trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 5 až 10 rokov, slovenská právna úprava opäť upravuje prísnejšie tresty – tresty s hornou hranicou trestnej sadzby 15 rokov. Rovnaký záver platí aj o trestoch ukladaných za drogové trestné činy spáchané v rámci zločineckej organizácie, kedy tresty ustanovené rámcovým rozhodnutím sú s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej 10 rokov, kým podľa slovenskej právnej úpravy sa trestná sadzba pohybuje v rozpätí 20 až 25 rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2103 z 15. novembra 2017, ktorou sa mení rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV s cieľom zahrnúť nové psychoaktívne látky do vymedzenia pojmu drogy a kto-

⁹² Správa komisie o vykonávaní rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstatí trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami [SEK(2009)1661], s. 10 [online], [cit. 2018-11-30]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0669&from=SK>.

rou sa zrušuje rozhodnutie Rady 2005/387/SVV, bola prijatá ako reakcia na situáciu v Európskej únii, kde sa v ostatných rokoch začali objavovať a rýchlo šíriť nové psychoaktívne látky imitujúce účinky látok zaradených do zoznamov podľa dohovorov OSN. Z predchádzajúceho výkladu je zrejmé, že rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV sa vzťahuje na látky patriace do rozsahu pôsobnosti Jednotného dohovoru OSN o omamných látkach z roku 1961 zmeneného protokolom z roku 1972 a na látky patriace do rozsahu pôsobnosti Dohovoru OSN o psychotropných látkach z roku 1971, ako aj na syntetické drogy podliehajúce kontrolným opatreniam v rámci Únie na základe Jednotnej akcie Rady 97/396/SVV,⁹³ ktoré predstavujú riziká pre verejné zdravie porovnateľné s rizikami, ktoré predstavujú látky zaradené do zoznamov podľa dohovorov OSN. Keďže nové psychoaktívne látky predstavujú závažné riziká pre verejné zdravie a spoločenské riziká, bolo potrebné zhrnúť uvedené látky do vymedzenia pojmu drogy tak, aby sa na ne mohli vzťahovať ustanovenia trestného práva Únie o nezákonnom obchode s drogami. Vymedzenie pojmu „drogy“ obsiahnutom v rámcovom rozhodnutí Rady č. 2004/757/SVV bolo doplnené jednak o „nové psychoaktívne látky“, teda o látky v čistej forme alebo v prípravku, na ktorú sa nevzťahuje Jednotný dohovor OSN o omamných látkach z roku 1961 zmenený protokolom z roku 1972 ani Dohovor OSN o psychotropných látkach z roku 1971, ktorá však môže predstavovať porovnateľné zdravotné alebo spoločenské riziká, aké predstavujú látky, na ktoré sa vzťahujú uvedené dohovory, jednak o „prípravky“, teda zmesi obsahujúce jednu alebo viaceré nové psychoaktívne látky.

S cieľom rýchlo reagovať na objavujúce sa nové škodlivé psychoaktívne látky a ich šírenie v Únii bola na Komisiu delegovaná právomoc prijímať akty v súlade s článkom 290 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, pokiaľ ide o zmenu uvedenej prílohy s cieľom zahrnúť nové psychoaktívne látky do vymedzenia pojmu drogy. V rámci postupu na zahrnutie nových psychoaktívnych látok do vymedzenia pojmu drogy bude Komisia zohľadňovať rozsah a spôsob užívania novej psychoaktívnej látky a jej dostupnosť a potenciál rozšírenia v Únii, ako aj skutočnosť, či ujmá na zdraví spôsobená konzumáciou novej psychoaktívnej látky súvisí s jej akútnou alebo chronickou toxicitou, tiež riziko jej zneužitia alebo potenciál vytvorenia závislosti, ktorý má život ohrozujúci charakter. Rovnako tak Komisia zohľadní, či je spoločenská ujmá spôsobená novou psychoaktívnou látkou jednotlivcom a spoloč-

⁹³ Jednotná akcia Rady 97/396/SVV zo 16. júna 1997, ktorú prijala Rada na základe článku K.3 Zmluvy o Európskej únii, ktorá sa týka výmeny informácií, hodnotenia rizika a kontroly nových syntetických drog (Ú. v. ES L 167, 25. 6. 1997, s. 1).

nosti závažná, a najmä či vplyvom novej psychoaktívnej látky na fungovanie v spoločnosti a na verejný poriadok dochádza k narušeniu verejného poriadku alebo či je príčinou násilného alebo antisociálneho správania, ktoré spôsobuje ujmu užívateľovi predmetnej látky alebo iným osobám alebo spôsobuje škodu na majetku, alebo či trestná činnosť vrátane organizovanej trestnej činnosti, ktoré sú spojené s novou psychoaktívnou látkou, sú systematické, či z nich vyplývajú vysoké nezákonné zisky alebo vysoké hospodárske náklady.

Na základe tejto Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2103 z 15. novembra 2017 prijala Komisia delegované akty, ktorými sa zmenila príloha k rámcovému rozhodnutiu Rady č. 2004/757/SVV a bola doplnená o nové psychoaktívne látky. Transpozíciou uvedenej smernice do právneho poriadku Slovenskej republiky došlo k novelizácii zákona č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov vykonanú zákonom č. 287/2018 Z. z. Príloha č. 1 zákona č. 139/1998 Z. z. bola doplnená o nové omamné a psychotropné látky, napr. medzi omamné látky bola doplnená látka 4-FIBF, pFIBF, 4-Fluórizo-butyrfentanyl, ktorá môže mať podobné negatívne účinky na zdravie ako kontrolované opioidy (morfin, fentanyl); ďalej látka Furanylfentanyl predstavujúca syntetický opioid, štruktúrou podobný fentanylu, kontrolovanej látke, ktorá sa bežne používa v medicíne pri celkovej anestézii počas operácií a na tlmenie bolesti, alebo látky Ocfentanyl či THF-F, Tetrahydrofuranlylfentanyl alebo Carfentanyl. K psychotropným látkam boli doplnené nové látky: AB-CHMINACA a látka AB-PINACA; 4-FA, 4-Fluóramfetamín a látku 5F-ADB/5F-MDMB-PINACA; 5-F-PB-22; UR-144; 4-metylmekthínón (4-MMC).

Na záver možno zhrnúť, že v záujme každého vyspelého štátu je starostlivosť o fyzické a morálne zdravie ľudu. Uvedomujúc si, že zneužívanie omamných látok (drog) je „pohromou pre jednotlivca a hospodárskym a sociálnym nebezpečenstvom pre ľudstvo“, ⁹⁴ štáty by sa mali neustále snažiť predchádzať a bojovať proti zneužívaniu omamných látok, a to na národnej i medzinárodnej úrovni.

⁹⁴ Preambula k Jednotnému dohovoru o omamných látkach z roku 1961.

4 TRESTNOPRÁVNÁ ÚPRAVA DROGOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV

4.1 Historický vývoj právnej úpravy drogových trestných činov

Dejiny užívania drog sú dlhé. Spájajú sa s ľudstvom prakticky od jeho vzniku. Spojenie ľudstva a drog vychádza z troch druhov prameňov: archeologické pramene – nástroje, sošky, kresby, rytiny; písomné pramene – zápisky zanechané starovekými civilizáciami, záznamy pozorovateľov – denníky; kroniky. Človek v priebehu svojho vývoja skúšal rôzne rastliny a ich účinky. Takto sa dostal aj k drogám, ktoré spočiatku nezneužíval, ale používal ich na liečenie a až neskôr ich začal používať aj na iné účely. Už 60 000 rokov pred n. l. neandertálcovia pravdepodobne poznali rastliny, ktoré zmiernovali bolesť a navodili pozitívnu náladu. Existujú názory, že jaskynné kresby boli tvorené lovcami pod vplyvom muchotrávky. Tieto názory vychádzajú zo zdeformovaných tvarov na týchto kresbách. Ľudia postupne spoznávali účinky rôznych rastlín. Pri archeologickom výskume v jaskyniach v povodí rieky Rio Pecos v Texase sa v suchom prostredí uchovalo množstvo zvyškov rastlín v stave, ktorý umožňoval ich identifikáciu. Išlo o pestované rastliny, plody bôbov a tráv, ktoré majú psychotropné účinky. V ďalšom vývoji ľudstva sa v kmeňoch vyskytovali predstavitelia duchovného života – šamani, čarodejníci, ktorým prisudzovali nadprirodzené schopnosti napríklad schopnosť komunikovať s duchmi. Toto spojenie sa nadväzovalo obyčajne v tranze – psychickom stave, ktorý sa často podnecoval drogami. Na každom kontinente sa objavovali rôzne druhy psychotropných látok. Veľa druhov neznámych drog spoznali Európania od Indiánov pri kolonizácii Ameriky. Najmenej drog bolo objavených v Austrálii. Dá sa povedať, že každý kmeň mal svoju zaužívanú drogu. Druh drogy závisel od geografickej polohy a znalostí daného kmeňa. Individuálne zneužívanie drog sa postupne obmedzilo na istú tolerovanú mieru, ktorú kontrolovali vyčlenené skupiny ľudí. Miera obmedzenia konzumácie jednotlivých drog bola určená mierou nebezpečenstva danej drogy. Vlastnosti niektorých látok dovoľovali ich užívanie takmer bez obmedzenia (napr. alkohol). Niektoré drogy sa dokonca stali božstvami, napr. koka u Inkov. Drogy nachádzali rôzne uplatnenia, napr. marihuana sa používala ako afrodiziakum a ópium sa stalo účinným liekom. V histórii Ríma a Gréc-

ka sa objavuje hlavne alkohol, ale sú zmienky aj o ďalších látkach.⁹⁵ Napríklad Homér vo svojich veršoch spomína akési tajomné bylinky. Na miestach, kde v minulosti stáli veštiarne, našli archeológovia zbytky hašišu, ktorý kňazi pravdepodobne používali na navodenie tzv. posvätného spánku. Inkovia považovali rastlinu koky za posvätnú. Používali ju dokonca ako platidlo. Ďalej ju používali na tlmenie bolesti a liečenie rán. V Mexiku drogy používali hlavne na zajatcov, ktorých nadrogovali a obetovali bohom. Zajatci, ktorí boli omámení drogami, nekládli žiadny odpor a obeť pokladali za česť. Starí Aztékovia sa zase pred dlhými vojenskými výpravami dopovali peyotlom. V Číne sa používalo konope na výrobu oblečenia, ale nie je známe, či sa zneužívalo aj na iné účely. V Číne boli obľúbené huby a alkohol. V stredoveku boli drogy odsunuté na okraj spoločnosti, ale užívali sa aj v tomto období. V islamskom svete sa užíval hlavne hašiš. Vtedajší panovníci sa snažili užívanie drog zakázať. Hašiš na stáročia negatívne ovplyvnil spoločnosť vo sfére arabského vplyvu. V Európe sa Vikingovia dostávali do záchvatov bojového amoku. Tieto stavy boli podľa niektorých názorov vyvolané rastlinou z čeľade ľuľkovitých. Iné názory hovorili o muchotrávkach, ktorú severania poznali tisícročia. S kolonizáciou začali psychotropné látky prinášať veľké zisky. V Číne to bolo ópium, v Južnej Amerike Španieli obchodovali s kokou. Na celom svete sa obchodovalo s alkoholom a tabakom.⁹⁶

História drog siaha do dávnej minulosti a jej počiatky sa nedajú s presnosťou určiť. Samotné užívanie drog navodzuje povznesenú náladu a bolo pravdepodobne najprv úzko späté s náboženskými rituálmi, ktoré mali človeka priblížiť nadpozemskému životu a bohom samotným. O omamných účinkoch niektorých rastlín hovoria napríklad už indické mytologické povesti, ktoré považovali indické konope za vlasy boha Višnu, či grécke báje považujúce mak (a z neho získavané ópium) za dar Grékom od bohyně plodnosti a roľníctva Déméter. Drogy mali veľký význam napríklad aj v mágii a čarodejníctve. V stredoveku boli výťažky z rastlín využívané na liečenie chorôb. Niektoré masti obsahovali afrodiziaka a hypnotiká, ako to dokladá jeden zo zachovaných receptov na výrobu liečivej masti, ktorý predpisuje použitie „sto gramov zvieracieho tuku, päť gramov ľudského tuku, päť gramov hašiša, hrst konopných kvetov, hrst kvetov vlčieho maku, štipku prášku z čemerického koreňa, štipku rozdrvených slnečnicových jadier“ a to všetko variť dve hodiny vo vode v dobre uzavretom hrnci. Nutné je dodať, že sa neskôr zna-

⁹⁵ NOVOMESKÝ, F. *Drogy: História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996, s. 100 a nasl.

⁹⁶ NOCIAR, A. *Drogové závislosti*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, Bratislava, 2009, s. 11.

losť účinkov týchto rastlín stala životne nebezpečnou. Osoby, predovšetkým ženy, boli obviňované z čarodejníctva a pre údajné neprirodzené diabolské schopnosti pálené na hraniciach. Za jednu z najstarších známych drog je považované indické konope, tzv. *Cannabis sativa*, pričom dôkazy o jeho existencii sú staré až päť tisíc rokov. Konope, nazývané aj ako „prameň šťastia“ či „budič smiechu“, pochádza pôvodom z južnej Ázie, odkiaľ sa postupom času v mnohých podobách rozšírilo do celého sveta. Druhou v histórii najčastejšie sa objavujúcou drogou je mak – rastlina obsahujúca omamnú látku ópium. Mak je známy z Malej Ázie asi štyri tisícročia, avšak podrobnejšie doklady o využívaní jeho omamných účinkov siahajú do druhej polovice prvého tisícročia pred naším letopočtom. K izolácii jedného z najvýznamnejších alkaloidov z ópia potom došlo až na začiatku 19. storočia lekárnikom F. A. Sertürnerem. Ten látku kvôli jej účinkom pomenoval podľa boha spánku – Morphina. Išlo o objav významný pre lekárstvo, pretože pomáhal pacientom prekonať bolesti, ale bol aj veľmi nebezpečný pre jeho návykové vlastnosti. Hľadala sa teda látka, ktorá by mala podobné terapeutické účinky ako morfín, nespôsobovala by ale takú mieru nebezpečenstva návyku. Tak bol v roku 1875 objavený heroín a vo využití v lekárstve nahradil morfín. Avšak aj pri ňom bolo po rokoch využívania v praxi preukázané, že je síce účinný napríklad pri liečbe kašľa alebo abstinenčných príznakov morfinistov, no spôsobuje rovnako ako morfín vysokú návykovosť. História poslednej najvýznamnejšej omamnej látky – koky a jej alkaloida kokaínu siahajú do ríše Inkov, ktorá mala počiatky približne okolo 14. – 15. storočia. Kokaín je obsiahnutý v listoch rastliny koka, odborne tzv. *Erythroxylon coca*. Túto Inkovia žuvali počas náboženských obrádov a tiež im pomáhala prekonávať telesné vypätie či dlhodobé hladovanie.⁹⁷ Do Európy sa následne rastlina dostala počas dobývania ríše Inkov Španielmi v roku 1531.⁹⁸ Z listov koky bol jej najúčinnnejší alkaloid kokaín izolovaný až v roku 1860 a najprv bol využívaný iba v očnom lekárstve na znecitlivenie slizníc. K rozšíreniu užívateľov kokaínu potom v priebehu rokov prispelo aj zavedenie jeho syntetickej výroby.

⁹⁷ ESCOHOTADO, A. *Stručné dejiny drog*. Praha: Volvox Globator, 2003, s. 94.

⁹⁸ JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a spoločnosť*. Praha: AVICENUM, zdravotnícke nakladateľstvo, 1990, s. 52.

4.1.1 Vývoj právnej úpravy drogových trestných činov v Československu

V bývalom Československu siahajú korene právnej úpravy drogovej problematiky až do obdobia Rakúsko-Uhorska. V rámci historického vývoja sa právna úprava menila v závislosti od spoločenského vnímania závažnosti protispoločenského konania i rozvoja moderných technológií, ako aj rozmachu užívania rôznych substancií. Pojem „droga“ sa síce vyvinul až v druhej polovici 20. storočia, tejto problematike sa ale zákonodarcovia venovali už dlho predtým, keď zreteľne upravovali nakladanie s liečivami a jedmi, resp. škodlivými látkami.

Novodobejšie právne predpisy zaoberajúce sa problematikou drogovej kriminality pochádzajú z čias Rakúsko-Uhorska. V roku 1803 bol prijatý Zákon o zločinoch a ťažkých policajných priestupkoch, a neskôr z neho vychádzajúci zákon č. 117/1852 Zb. o zločinoch, prečinoch a priestupkoch a zákon č. 50/1923 Zb. na ochranu republiky, alebo zákon č. 269/1919 Zb. o falšovaní peňazí a cenných papierov (pôvodne je zákon pomenovaný ako *zákon č. 269/1919 Sb. ze dne 22. května 1919 o padělení peněz a cenných papírů*), ktorý zrušil ustanovenia rakúskeho trestného zákona, ktoré sa týkali peňazí. Tento zákon platil až do roku 1950, kedy bol schválený Trestný zákon č. 86/1950 Zb. Na medzinárodnom poli prijatými Ženevskými dohovormi z rokov 1925, 1931 a 1936 bol do slovenského právneho poriadku zakomponovaný na základe novoprijatého osobitného zákona č. 29/1938 Zb. – *opiový zákon*. Na našom území tento predpis predstavoval prvú komplexnú normu, ktorá umožňovala trestné sankcie za nedovolené nakladanie s drogami. Zákon delil látky do štyroch skupín a stanovil, že na nakladanie s nimi (za čo bola považovaná výroba, spracovanie, obchod, vývoz, dovoz či tranzit) je potrebné získanie osobitného povolenia. Vymenované činnosti ďalej podliehali úradnému dozoru. Osoby majúce toto oprávnenie boli povinné viesť zvlášťne registre, tzv. opiové registre. V trestnej oblasti zákon kvalifikoval činy podľa závažnosti na priestupok, prečin a zločin. Priestupku sa mohla dopustiť osoba, ktorej síce bolo udelené zvlášťne povolenie na nakladanie s uvedenými látkami, nesplnila ale niektorú ďalšiu povinnosť uloženú jej zákonom. Postihovanie priestupkov bolo v právomoci okresných úradov – tie mohli uložiť buď pokutu od 500 do 50 000 korún, alebo väzenie v dĺžke od 24 hodín do piatich mesiacov (§ 18). Za prečin bola považovaná neoprávnená výroba, príprava, spracovanie či obchod s vymedzenou látkou, ako aj samotné držanie alebo zaobstaranie si nástrojov na výrobu takejto látky (obdoba súčasnej

úpravy v ustanovení § 283 TZ). V prípade, že bol uvedený čin spáchaný vo veľkom rozsahu v rámci živnostenského podnikania, alebo spôsobil ťažké poškodenie zdravia či smrť človeka, bolo takéto konanie kvalifikované už ako zločin (§ 19 ods. 1, 2). Prečiny a zločiny boli prerokované súdom – za prečin bolo možné uložiť peňažný trest v rozmedzí od 5 000 do 50 000 korún či väzenie v dĺžke od 3 mesiacov do 3 rokov. Za zločin potom hrozilo väzenie od 1 roka do 5 rokov alebo aj peňažný trest od 10 000 do 100 000 korún (§ 19 ods. 1). Zákon tiež upravoval inštitút prepadnutia nedovolennej látky, ktorá bola predmetom konania. K zjednoteniu úpravy drogových trestných činov do jediného predpisu došlo na základe prijatia trestného zákona č. 86/1950 Zb., ktorý do hlavy štvrtej – zločiny všeobecne nebezpečné – zakomponoval aj tzv. drogové trestné činy nedovolennej výroby a držania omamných prostriedkov a jedov (§ 197, § 198). Zákon v danej úprave vychádzal z formulácie ópiového zákona. Trestného činu sa dopustil ten, kto bez povolenia vyrobil, doviezol, vyviezol, inému opatril alebo prechovával omamné prostriedky alebo jedy – za tento čin podľa základnej skutkovej podstaty mohol súd uložiť peňažný trest alebo trest odňatia slobody až na tri roky (§ 197 ods. 1). Použitie vyššej trestnej sadzby (trestu odňatia slobody na jeden až päť rokov či trest peňažný) sa predpokladalo v prípade, keď sa osoba činu dopustila v značnom rozsahu, zárobkovo, alebo ak mal čin za následok smrť človeka alebo ťažkú ujmu na zdraví mnohých ľudí (§ 197 ods. 2). Za trestný čin podľa ustanovenia § 198 bolo považované aj konanie súvisiace s výrobou, opatrením alebo prechovávaním prekurzorov – t. j. predmetu určeného na neoprávnenú výrobu omamných prostriedkov alebo jedov. Zoznam prostriedkov, ktoré majú byť v zmysle ustanovenia § 197 a § 198 považované za omamné či za jedy, však samotný trestný zákon neobsahoval. V ustanovení § 205 bolo predpokladané prijatie nariadenia ministerstva spravodlivosti – nariadenie č. 118/1950 Zb. prijaté 31. júla 1950. Je nutné podotknúť, že prijatím Trestného zákona nedošlo k zrušeniu ópiového zákona z roku 1938, ktorý tak bol vo vzťahu „*lex posterior derogat legi priori*“, t. j. neskoršia úprava má prednosť pred úpravou skoršou. Ópiový zákon bol zrušený až na základe zákonného opatrenia predsedníctva Národného zhromaždenia č. 23/1955 Zb. o jedoch a látkach škodlivých zdraviu s účinnosťou od 30. apríla 1955.³⁶ Všeobecné označenie ako „drogy“ bol až do roku 1950 zákon o zločinoch, prečinoch a priestupkoch uvedený patentom č. 117/1852 r. z. (ríšskeho zákonníka). Tento zákon síce bol všeobecne označovaný ako Trestný zákon, ale tak, ako vyplýva z jeho oficiálneho názvu, upravoval aj priestupky a ukladanie sankcií za ne, napr. v podobe straty živnostenského oprávnenia.

Je zaujímavé, aké široké spektrum skutkov tento zákon obsahoval. Najmä z dnešného pohľadu je možné v ňom vzhliadnuť základnú úpravu mnohých zákonov platných v súčasnosti. Zákon č. 86/1950 Zb. Trestný zákon v ustanovení § 311 zrušil platnosť všetkých ustanovení z odboru trestného práva súdneho vrátane zákona č. 117/1852 r. z. (spolu so všetkými doplňujúcimi predpismi, celkovo 48) a trestnoprávnu úpravu nakladania s látkami, obdobným drogám, oproti zákonu č. 117/1850 r. z. značne zredukoval. Na druhej strane už okrem pojmu „jed“ používa aj pojem „omamné prostriedky“ a tiež bola doplnená skutková podstata prechovávanía predmetu určeného na výrobu omamných prostriedkov a jedov.⁹⁹ Rozdielom oproti pôvodnej, ako aj súčasnej úprave bolo špecifické vymedzenie určené nariadením ministra spravodlivosti, čo sa považuje za omamné prostriedky a jedy. K zakotveniu týchto zmien a pojmov došlo najmä na podklade Dohovoru o obmedzení výroby a úprave distribúcie omamných látok z 12. júla 1931, v Československu vyhlásený pod č. 173/1933 Sb.²⁹ Trestné činy upravujúce drogovú problematiku boli zaradené v štvrtej hlave pod názvom Trestné činy všeobecne nebezpečné.¹⁰⁰ V naznačených intenciách týkajúcich sa zmien terminológie je potrebné poukázať aj na vtedajšie rozšírenie skutkovej podstaty trestného činu opilstva, upraveného v rámci zákona č. 86/1950 Zb. v ustanovení § 186, kedy zákonodarca počítal už aj s inými látkami než alkoholom, a to použitím formulácie „kto sa požitím alkoholického nápoja alebo ináč privedie, čo aj z neďbanlivosti, do stavu nepričetnosti, v ktorom spácha trestný čin, potresce sa ...“¹⁰¹ Úprava tzv. *Rauschdeliktu* bola platná až do rekodifikácie Trestného zákona v roku 1961, po ktorej na ďalších takmer 40 rokov bola z trestnoprávnych predpisov úplne odstránená.¹⁰² Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon zrušil zákon č. 86/1950 Zb. a s početnými novelami platil do 31. 12. 2005. Znenie ustanovení upravujúcich trestnoprávnu zodpovednosť za neoprávnené nakladanie s látkami obdobným drogám, takmer v celosti prevzal zo zákona č. 86/1950 Zb. a ich obsah ostal nezmenený až do roku 1990.¹⁰³ Trest-

⁹⁹ SCHNEIDEROVÁ, S., ERB, H. H. *Drogy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2003, s. 100 a nasl.

¹⁰⁰ POLÁČEK, F. a kol. *Československé trestní zákony*. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladství V. Linhart, 1947, s. 189 a nasl.

¹⁰¹ KRATOCHVÍL, V., KUČHTA, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, s. 40 a nasl.

¹⁰² EVANS, K. *Vojna bez konca alebo Krátky smutný príbeh o dlhej vojne proti drogám*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003, s. 57.

¹⁰³ JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 1999, s. 80 a nasl.

noprávna úprava drogovej problematiky prešla celkovo, vrátane novely z roku 1990, siedmimi novelami, ktoré zreteľne reagovali na spoločenské zmeny spojené so zmenou štátneho usporiadania a režimu. Právna úprava platná až do roku 1990, kedy v dôsledku veľkých spoločenských zmien po období roku 1989, najmä s prihliadnutím na tzv. otvorenie hraníc a s tým spojený príliv nového tovaru a rôznych substancií, musela byť upravená, a tak zákonodarca musel nevyhnutne reagovať novelizáciou trestnoprávnej úpravy zákonom č. 175/1990 Zb.¹⁰⁴ Vystala tak potreba nutnosti očakávať, že zneužívanie rôznych návykových látok sa stáva vážnym celosvetovým problémom, pričom bude prenikať aj na územie našej republiky. Zákom č. 175/1990 Zb., účinným od 1. 7. 1990, boli novelizované ustanovenia § 187 a § 188 uvedené pod názvom „Nedovolená výroba a držanie omamných a psychotropných látok a jedov“, čím bol terminologicky rozšírený oproti predchádzajúcej úprave (Nedovolená výroba a držanie omamných prostriedkov a jedov).¹⁰⁵ V ustanovení § 187 ods. 1 TZ 1961 bol doplnený pojem „prevezie“, čím zákonodarca nepochybne reagoval na vzniknutú situáciu, keď sa územie štátu často stávalo len tranzitným miestom na ďalšiu prepravu látok do iných krajín.¹⁰⁶ Trestná sadzba trestu odňatia slobody bola v jednotlivých odsekoch zvýšená a odsekom 3 bola zavedená nová kvalifikovaná skutková podstata. V naznačenom smere bolo rovnako rozšírené aj ustanovenie § 188 TZ 1961. Súčasne bol doplnený nový trestný čin šírenia toxikománie podľa § 188a TZ 1961.¹⁰⁷ Prijatím zákona č. 175/1990 Zb. došlo tiež k ustanoveniu definície návykovej látky, ktorou sa v zmysle v § 89 ods. 13 rozumie alkohol, omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. V relatívne krátkom časovom úseku nasledovala ďalšia novela vykonaná zákonom č. 557/1991 Zb., účinná od 1. 1. 1992, ktorou zákonodarca po viac ako štyridsiatich rokoch opätovne zaviedol skutkovú podstatu tzv. Rauschdeliktu, pričom jeho znenie prakticky ostalo nezmenené do súčasnosti.

¹⁰⁴ NOVOMESKÝ, F. *Drogy. História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996, s. 100 a nasl.

¹⁰⁵ NEŠPOR, K. *Návykové chováni a závislosť*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 130 a nasl.

¹⁰⁶ SEGEŠ, I. Drogy, legislatíva a jej aplikácia – vývoj na Slovensku. In: *Justičná revue*. 2002, roč. 54, č. 8 – 9, s. 923 a nasl.

¹⁰⁷ SCHNEIDEROVÁ, S., ERB, H. H. *Drogy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2003, s. 30 a nasl.

4.1.2 Vývoj právnej úpravy drogových trestných činov na Slovensku

Ako zjavne zvyšujúcu sa potrebu spoločnosti ochrany pred zneužívaním omamných a psychotropných látok možno hodnotiť ďalšiu novelu dovtedajšieho Trestného zákona vykonanú zákonom č. 177/1993 Z. z., účinnú od 12. 8. 1993, ktorou zákonodarca opätovne zvýšil sadzbu trestu odňatia slobody v základnej skutkovej podstate trestného činu podľa § 187 TZ 1961. Súčasne v dôsledku rozmáhajúcej sa organizovanej trestnej činnosti a jej medzinárodného rozsahu bola kvalifikovaná skutková podstata, pôvodne obsiahnutá v § 187 ods. 2 písm. a) TZ 1961 (ak spácha čin uvedený v ods. 1 ako člen organizovanej skupiny alebo vo väčšom rozsahu), presunutá do odseku 3. V podmienkach právneho poriadku Slovenskej republiky až do 1. 10. 1994, kedy nadobudol účinnosť zákon č. 248/1994 Z. z., bola podľa § 187 ods. 1 TZ 1961 trestne stíhateľná len osoba, ktorá bez povolenia vyrobí, dovezie, vyvezie, prevezie, inému zadováži alebo pre iného prechováva omamnú alebo psychotropnú látku alebo jed.¹⁰⁸ Osoba, ktorá si zadovážila omamnú alebo psychotropnú látku pre osobnú potrebu či spotrebu, nebola preto stíhateľná. Zaujímavé je, že nedostatok pôvodnej právnej úpravy vychádzal z myšlienky, že náš právny poriadok nepozná povinnosť človeka žiť a nepozná všeobecný zákaz poškodzovania vlastného zdravia.¹⁰⁹ Zároveň ustanovenie § 187 TZ 1961 neumožňovalo trestné stíhanie neoprávneného prechovávaní ani obchodovania s prekurzormi. Uvádzané nežiaduce medzery vyplnil zákon č. 248/1994 Z. z., ktorým zákonodarca reagoval tiež na medzinárodné dokumenty podľa článku 36 ods. 1 Jednotného dohovoru, článku 22 ods. 1 Dohovoru o psychotropných látkach a článku 3 ods. 2 Dohovoru OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami.¹¹⁰ Predmetnou novelou bol § 187 ods. 1 TZ 1961 doplnený o výraz „pre seba“. Pojem prechovávaní omamnej alebo psychotropnej látky pre seba nebol však súdnou praxou vykladaný jednotne. Prvý z názorov zastával výklad, že beztrestnosť držby drog pre vlastnú spotrebu je viazaná na podmienku spotrebovania nadväzujúcej bezprostredne na získanie, teda ihneď po zadovážení drogy. Druhý názor presadzoval výklad, že za prechovávanie drog nemožno považovať krátkodobú držbu takejto látky pred jej použitím zo strany toho, kto ju na tento účel zadovážil, ak držba nadväzuje na jej zadováženie; časový úsek,

¹⁰⁸ BALABÁN, L. a kol. *Drogy a kriminalita*. Praha, 2012, s. 40 a nasl.

¹⁰⁹ KUNDA, S. *Právna problematika alkoholizmu a iných závislostí*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, 2011, s. 42 a nasl.

¹¹⁰ NEŠPOR, K. *Návykové chováni a závislost*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 130 a nasl.

ktorý predchádza spotrebovaniu drogy, tvorí súčasť zadováženia na účel vlastného použitia. Vzhľadom na rozdielne výklady súdov napokon trestné kolégium najvyššieho súdu prijalo stanovisko (R 24/1998) týkajúce sa výkladu pojmu „prechováva pre seba“, z ktorého vyplynulo, že pre trestnosť činu prechovávaní omamnej a psychotropnej látky pre seba je potrebné, aby z hľadiska úmyslu páchatela konanie nesmerovalo priamo k zadováženiu drogy nadväzujúcemu na použitie pre seba, ale naopak, aby konanie bolo zamerané na nelegálne ukrytie drog s cieľom dostupnosti pre budúci a v období zadováženia predstavou páchatela ešte neurčený čas.¹¹¹ Za prechovávanie drog v zmysle § 187 ods. 1 TZ 1961, v znení zákona č. 248/1994 Z. z., preto nebolo možné považovať držbu takejto látky pred jej osobným fyzickým použitím osobou, ktorá si ju na tento účel zadovážila, ak toto použitie nadväzuje na jej zadováženie; v tomto prípade išlo o tzv. spotrebnú držbu. Zákomom č. 248/1994 Z. z. bolo ustanovenie § 187 TZ doplnené, okrem uvedeného výrazu „pre seba“, aj o pojem „prekurzor“, tak v názve, ako aj v textovej časti ustanovenia. Súčasne boli sprísnené trestné sadzby trestu odňatia slobody v prípade trestného činu šírenia toxikománie podľa § 188a TZ 1961.¹¹² Nepovšimnuté však ostalo znenie ustanovenia § 188 TZ 1961, ktoré bolo doplnené o pojem „prekurzor“ až novelou v roku 1999. Na podklade rozvinutých aplikčných problémov zákonodarca zmenil dovtedajšiu právnu úpravu, a to novelou vykonanou zákonom č. 183/1999 Z. z., účinnou od 1. 9. 1999. Týmto zákonom bola rozdelená doposiaľ platná skutková podstata trestného činu nedovolennej výroby a držania omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov podľa § 187 na dve skutkové podstaty obsiahnuté v § 186 a § 187 pod spoločným názvom „Nedovolená výroba a držba omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekurzora a obchodovanie s nimi“. Je nepochybné, že zákonodarca týmto rozdelením sledoval, vzhľadom na rozdielny stupeň spoločenskej nebezpečnosti týchto činov, jednoznačné odlišenie neoprávneného prechovávaní omamných a psychotropných látok pre vlastnú potrebu (§ 186) od konaní uvedených v § 187.¹¹³ Toto odlišenie bolo vyjadrené aj vo výške trestných sadzieb za spáchanie jednotlivých trestných činov podľa § 186 (možnosť uložiť trest odňatia slobody až na 3 roky) a § 187 ods. 1

¹¹¹ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 56.

¹¹² SCHNEIDEROVÁ, S., ERB, H. H. *Drogy*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2003, s. 30 a nasl.

¹¹³ Tamtiež, s. 58.

(možnosť uložiť trest odňatia slobody na 2 roky až 8 rokov). Zavedením uvedenej diferenciácie zákonodarca súčasne doplnil do Trestného zákona aj definíciu prechovávanía omamnej alebo psychotropnej látky pre vlastnú potrebu, obsiahnutú v § 89 ods. 12, podľa ktorej sa prechovávaním pre vlastnú potrebu rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor v množstve, ktoré zodpovedá najviac obvykle jednorazovej dávke na použitie, a to pre osobnú spotrebu.¹¹⁴ Posledná novela týkajúca sa predmetnej trestnoprávnej úpravy zmenila výlučne znenie ustanovenia § 187 TZ 1961, ktorá bola vykonaná zákonom č. 253/2001 Z. z., účinným od 1. 8. 2001. Zmena sa týkala najmä pojmov kvalifikovanej skutkovej podstaty „získa značný prospech“, resp. „prospech veľkého rozsahu“, ktoré boli nahradené formuláciami „spáchaním činu uvedeného v odseku 1 v značnom rozsahu“, prípadne „vo veľkom rozsahu“. Úmysel zákonodarcu možno zistiť z dôvodovej správy k zákonu č. 253/2001 Z. z., podľa ktorej bol tento postup opodstatnený tým, že pri predmetnom trestnom čine je takmer bez výnimky postihnutý *tranzitér drogy* – môže byť postihnutý iba za pomoc vo forme prípravy podľa § 7 ods. 1 TZ 1961 (takéto okolnosti podmieňujú aj použitie vyššej trestnej sadzby, pretože značný prospech, resp. prospech vo veľkom rozsahu, sa dosahuje zásadne pri predaji drog dorúčením spotrebiteľovi, a to činnosťou iných osôb ako tranzitéra) a vznikajúcimi takmer neriešiteľnými problémami pri preukazovaní rozsahu prospechu (zisku) ako rozdielu medzi výškou prostriedkov získaných predajom omamných a psychotropných látok konečnému spotrebiteľovi na strane jednej a celkovou výškou všetkých nákladov vynaložených na dosiahnutie tohto cieľa.¹¹⁵ Rekodifikáciou Trestného zákona z roku 2005 bolo kompletne zmenené usporiadanie hláv aj ustanovení zákona. Zákon č. 300/2005 Z. z. usporiadal osobitnú časť Trestného zákona do dvanástich hláv a trestnoprávna úprava drogovej problematiky bola presunutá zo štvrtej hlavy (Trestné činy všeobecne nebezpečné) do prvej hlavy osobitnej časti pod názvom Trestné činy proti životu a zdraviu. Rekodifikovaný Trestný zákon obsahovo prevzal predchádzajúcu právnu úpravu, zakotvenú novelou Trestného zákona vykonanú zákonom č. 183/1999 Z. z., s rovnakým zameraním na sankcionovanie hlavne obchodu s drogami. Už touto novelou došlo k zásadnej

¹¹⁴ SEGEŠ, I. Drogy, legislatíva a jej aplikácia – vývoj na Slovensku. In: *Justičná revue*. 2002, roč. 54, č. 8 – 9, s. 923.

¹¹⁵ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchané v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 60.

zmene podmienok trestnej zodpovednosti u toho, kto omamnú alebo psychotropnú látku alebo jed alebo prekursor neoprávnene vyrobí, dováža, vyváža alebo preváža, kupuje, predáva, vymieňa alebo inak zadovážuje, alebo prechováva pre iného, resp. kto takúto činnosť sprostredkováva, oproti tomu, kto ju nadobúda alebo prechováva len pre svoju vlastnú potrebu. Nový prístup k uvedenému negatívne javu sa prejavuje aj v novom názve tohto trestného činu Nedovolená výroba a držanie omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekursorov, ich držanie a obchod s nimi.¹¹⁶ Trestný postih výrobcov drog a obchodníkov s drogami sa kardinálne sprísnil. Naopak, u užívateľov drog sa počíta s miernejším postihom, s akcentom na ukladanie ochranného liečenia takýmto osobám. Pre trestnosť prechovávanie drogy pre vlastnú spotrebu je už v prípade ustanovenia § 135 zákona č. 300/2005 Z. z. potrebný až trojnásobok obvyklej jednorazovej dávky (doposiaľ išlo o jednu obvyklú jednorazovú dávku).¹¹⁷ Zatiaľ jedinou novelou, týkajúcou sa trestnoprávnej úpravy drogovej trestnej činnosti, bol zákon č. 204/2013 Z. z., účinný od 1. 8. 2013, ktorým bola znížená dolná hranica trestu odňatia slobody za trestný čin podľa § 172 ods. 1 TZ, z pôvodných štyroch rokov na tri roky. Navrhovaná zmena mala za cieľ umožniť súdu podmienienečne odložiť výkon trestu odňatia slobody s probačným dohľadom podľa § 51 (trest odňatia slobody nesmie prevyšovať tri roky), a to najmä v tých prípadoch, ak odsudzuje páchatela za nelegálnu držbu drogy, ktorej množstvo mierne prevyšuje hranicu desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky, ktorej držba je v zmysle Trestného zákona posudzovaná ako horný limit pre stanovenie, že v danom prípade ide o prechovávanie drog pre vlastnú potrebu podľa § 135 TZ. V súvislosti so vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie k 1. 5. 2004 bolo nutné uviesť slovenské právo do súladu s právom EÚ. Právne akty EÚ sa prevažne obmedzujú „iba“ na úpravu prekursorov. Pre oblasť postihu neoprávneného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami zatiaľ priamo záväzná regulácia chýba. V tomto smere má zatiaľ najväčší význam rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstat trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami. Podľa tohto právneho aktu EÚ, nezákonný obchod s drogami predstavuje hrozbu pre zdravie, bezpečnosť a kvalitu života občanov Európskej únie, ako aj pre legálne hos-

¹¹⁶ KUNDA, S. *Právna problematika alkoholizmu a iných závislostí*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, 2011, s. 42 a nasl.

¹¹⁷ KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 46 a nasl.

podárstvo, stabilitu a bezpečnosť členských štátov. Je nevyhnutné prijať minimálne pravidlá týkajúce sa znakov skutkových podstat trestných činov nezákonného obchodu s drogami a prekurzormi, ktoré umožnia spoločný prístup k boju proti tomuto obchodu na úrovni Únie. V súlade so zásadou subsidiarity by sa činnosť Európskej únie mala zamerať na najzávažnejšie druhy drogových trestných činov. Vylúčenie z rozsahu pôsobnosti tohto rámcového rozhodnutia určitých typov správania vo vzťahu k osobnej spotrebe nepredstavuje usmernenie Rady o tom, ako by mali členské štáty upraviť tieto ostatné prípady vo svojich vnútroštátnych právnych predpisoch.

Nariadenia sú v členských štátoch priamo uplatniteľné a nevyžadujú transpozíciu do národných právnych poriadkov. Z tohto dôvodu bolo nutné zo slovenského Trestného zákona o návykových látkach vypustiť prílohy č. 9 – 10, ktoré upravovali rovnakú materiu.

4.2 Súčasná právna úprava drogových trestných činov podľa slovenského Trestného zákona

Trestná činnosť súvisiaca s drogami predstavuje jav pokrývajúci pomerne širokú škálu trestného konania. Tak zložitý fenomén, ako je trestná činnosť súvisiaca s drogami, nie je možné štandardne definovať a každý takýto pokus by bol nutne zjednodušujúci. Napriek tomu je vo všeobecnosti možné ustáliť, že pod pojmom „drogová kriminalita“ sa rozumie páchanie akejkoľvek protizákonnej činnosti súvisiacej s drogami. V užšom ponímaní ide tak o taxatívne stanovené trestné činy v Trestnom zákone, ktoré sú súčasťou definície v širšom ponímaní spomenutej v prechádzajúcej vete. Definícia navrhnutá Európskym monitorovacím centrom pre drogy a drogovú závislosť (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA*) používa tento širší pojem (*drug-related crime*) na označenie štyroch druhov trestných činov:

- psychofarmakologicky podmienené trestné činy (činy spáchané pod vplyvom psychoaktívnej látky ako výsledok akútneho/chronického užívania),
- ekonomicky motivovaná kriminalita (spáchaná na účel financovania vlastnej drogovej závislosti),
- systémová kriminalita (trestné činy spáchané v rámci fungovania trhu s nelegálnymi drogami ako súčasť činností spočívajúcich v ponuke, distribúcii a užívaní drog; typicky ide o násilnú kriminalitu, vydieranie a pod.),

- trestné činy proti tzv. protidrogovým zákonom (trestné činy spočívajúce v porušení protidrogovej a s ňou súvisiacej legislatívy).¹¹⁸

V naznačenom smere sa okrem uvedeného členenia drogová kriminalita delí aj na tzv. primárnu a sekundárnu drogovú kriminalitu. Primárna drogová trestná činnosť spočíva v konaní, ktorým sa porušujú právne predpisy v oblasti regulácie nakladania s omamnými a psychotropnými látkami, jedmi a prekurzormi. Znak protiprávneho konania sú uvedené v Trestnom zákone, ktorý zahŕňa skutkové podstaty trestného činu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171, § 172 a § 173 TZ a skutkovú podstatu trestného činu šírenia toxikománie podľa § 174 TZ. Sekundárnou drogovou kriminalitou rozumieme trestné činy, ktoré nezahŕňujú priamo nakladanie s takýmito látkami, ale sú páchané v súvislosti s ich užívaním a nakladaním. Charakteristickým znakom drogovej kriminality, ako tzv. kriminality „bez obete“, je vysoká latencia. Je možné predpokladať, že drogové trestné činy evidované v oficiálnych štatistikách, sú len malou časťou skutočne páchanej drogovej kriminality. Okrem toho tzv. drogové trestné činy podľa § 171, § 172, § 173 a § 174 TZ predstavujú len malú časť kriminálnych aktivít súvisiacich so základným problémom, ktorým je užívanie nelegálnych drog. V tejto súvislosti je potrebné vziať do úvahy nezanedbateľné množstvo trestných činov páchaných pod vplyvom drog (násilná, mravnostná, majetková kriminalita) a predovšetkým kriminalitu spojenú s potrebou zadovážovania drog. Drogová kriminalita je len jedným z mnohých vzájomne súvisiacich sociálnych patologických javov, ktoré sú spojené s užívaním nelegálnych drog – organizovaný zločin, záškoláctvo, domáce násilie, prostitúcia a pod. V tejto súvislosti nie je možné ani relatívne nízky počet evidovaných prípadov drogových trestných činov podceňovať. Trestné právo poskytuje ochranu pred úmyselnými útokmi proti životu a zdraviu, ale aj pred neobľúbivostnými konaniami ohrožujúcimi alebo porušujúcimi život alebo zdravie. Rekodifikovaný Trestný zákon chráni život a zdravie jednotlivca ako najdôležitejšiu spoločenskú hodnotu, čím je zdôraznené právo každého na život a súčasne, že nikto nemôže byť života zbavený. Hmotným predmetom útoku v prípade trestných činov proti životu a zdraviu je ľudské telo, resp. živé ľudské telo. Na naplnenie skutkových podstát týchto trestných činov preto nemôže ísť o život alebo zdravie zvierat, rastlín alebo iného organizmu.

¹¹⁸ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 968 nasl.

Trestnoprávna úprava neoprávneného držania a nakladania s drogami je systematicky zaradená v treťom diele prvej hlavy Trestného zákona pod názvom Trestné činy ohrozujúce život alebo zdravie. Trestné činy zaradené v uvedenom diele sú charakteristické ohrozovacím následkom, konkrétne ohrozením života alebo zdravia, alebo súčasne života i zdravia. Už zo samotného názvu diela vyplýva, že objektom týchto trestných činov je ľudský život a zdravie pred jeho neoprávneným ohrozením. Pokiaľ ide o objektívnu stránku, táto je naplnená protiprávnym konaním, ktoré vyvoláva nebezpečenstvo bezprostredného ohrozenia života a zdravia inej osoby.¹¹⁹ Ak ohrozenie života alebo zdravia prerastie do poruchy, páchatel sa spravidla postihuje podľa kvalifikovaných skutkových podstát daného ustanovenia, prípadne za iný poruchový trestný čin. Páchatel týchto trestných činov je všeobecný, tzn. môže ním byť ktorákolvek trestne zodpovedná osoba, nevyžaduje sa konkrétny subjekt. Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.¹²⁰

Protiprávnu činnosť súvisiacu s drogami je z teoretického hľadiska možné deliť na tzv. primárnu a sekundárnu. Primárna zahŕňa skutkové podstaty trestných činov nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171, § 172 a §173 TZ a skutkovej podstaty trestného činu šírenia toxikománie podľa § 174 TZ. Za sekundárnu je možné považovať trestnú činnosť páchanú v súvislosti s užívaním návykových látok a ich protiprávnym podávaním (Podávanie alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 TZ, Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ, Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ a trestný čin Opilstva podľa § 363 TZ) a v súvislosti s postihom legalizácie príjmov z drogovej trestnej činnosti (trestný čin Legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 TZ).

4.2.1 Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 171 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 171 TZ:

(1) Kto neoprávnenne prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

¹¹⁹ GAVALEC, J. Problémy aplikačnej praxe s posudzovaním rozsahu spáchania činu pri drogových trestných činoch. In: *Justičná revue*. 2010, roč. 62, č. 4, s. 449 a nasl.

¹²⁰ MAŠLANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 276.

(2) Odňatím slobody až na päť rokov sa páchatel potrestá, ak neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor vo väčšom rozsahu.

Definícia pojmu „pre vlastnú potrebu“ je legálne vymedzená v § 135 TZ tak, že prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursora pre vlastnú potrebu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu. Prechovávaním omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursora pre vlastnú potrebu vo väčšom rozsahu sa rozumie mať neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor v množstve, ktoré zodpovedá najviac desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie, a to pre osobnú spotrebu.

Prechovávaním drogy pre vlastnú potrebu sa rozumie stav, keď osoba takúto látku prechováva len pre účely svojej osobnej spotreby. Uvedené v praxi znamená najmä požívanie týchto látok, môže však ísť aj o iné účely, napr. uskutočňovanie pokusov (v týchto prípadoch pôjde hlavne o jedy). Droga však nemôže byť prechovávaná na účely spotreby či akéhokoľvek použitia inej osoby, vrátane použitia inou osobou. Pokiaľ by osoba mala čo i len jednu jednorazovú dávku drogy a rozhodla by sa ju dať inej osobe alebo by sa rozhodla jej z tejto dávky poskytnúť časť úžitku, a to z akýchkoľvek pohnútok (napr. len aby ponúkaná osoba skúsila, aké to je), už túto drogu nemá pre svoju osobnú spotrebu, teda ani pre vlastnú potrebu a nemôže ísť o prechovávanie drogy pre vlastnú potrebu podľa § 135 TZ.¹²¹ Prechovávanie omamnej látky alebo psychotropnej látky (§ 2 ods. 1 alebo 2 ZOaPL) nie je na účel aplikácie § 171 ods. 1 a § 172 ods. 1 písm. d) TZ limitované minimálnym množstvom. Prechovávanie drogy v množstve síce obvyklým spôsobom aplikovateľnom, avšak menšom než z hmotnostného hľadiska zodpovedá obvykle jednorazovej dávke, je trestným činom, pokiaľ je droga vzhľadom na množstvo účinnej látky obsiahnutej v celkovom množstve zaisteného materiálu spôsobilá nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávací schopnosti, alebo sociálne správanie (§ 130 ods. 5 TZ). Pri prečine podľa § 171 TZ je však potrebné vždy posudzovať aj materiálny

¹²¹ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1026.

korektív podľa kritérií § 10 ods. 2 TZ.¹²² Právny systém síce zaviedol pojem veľkosti dávky, ale nevysvetľuje, čo je možné považovať za veľkosť dávky z hľadiska konkrétneho množstva.¹²³ Zrozumiteľný a jednoznačný výklad právneho pojmu „obvykle jednorazová dávka“ poskytol Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. 2Tdo/56/2014 zo 16. decembra 2014 (R 87/2015), v ktorom, okrem iného, vyslovil: „Pri definícii obvykle jednorazovej dávky je potrebné vychádzať z princípu rovnakého zákonného prístupu, ku ktorémukoľvek páchatelovi, ktorý omamnú alebo psychotropnú látku prechováva bez ohľadu na jeho individuálne fyzické dispozície alebo vyššiu odolnosť získanú užívaním drogy. Rezistencia získaná predchádzajúcou opakovanou aplikáciou omamnej alebo psychotropnej látky nemôže byť dôvodom na priaznivejšiu právnu kvalifikáciu (§ 171 namiesto § 172, resp. § 171 ods. 1 namiesto § 171 ods. 2 Trestného zákona). Takýto prístup by poprel zmysel a zameranie dotknutej trestnoprávnej úpravy, ktorá má prechovávaniu a iným formám dispozície s drogou zabrániť.“ Najvyšší súd SR tiež vyslovil: „Obvykle jednorazovou dávkou na použitie v zmysle § 135 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona sa rozumie dávka omamnej alebo psychotropnej látky, ktorá sa bežne (u väčšiny užívateľov) konzumuje pri jednom použití a takto vyjadruje konzumný príemer“ (R 87/2015 - I). Obvykle jednorazovou dávkou na použitie v zmysle § 135 TZ sa rozumie dávka drogy, ktorá sa bežne konzumuje pri jednom použití a hmotnostne zodpovedá dávke bežne predávanej (kupovanej) na jedno použitie. Takto určená obvykle jednorazová dávka na použitie musí obsahovať minimálne také množstvo účinnej látky, ktoré je spôsobilé ovplyvniť psychiku jedinca, či už v zmysle útľmu alebo excitácie. Pojem „obvykle“ nemožno vykladať subjektívne vo vzťahu ku konkrétnemu konzumentovi drogy, ale všeobecne vo vzťahu ku konkrétnej droge. Skutkové ustálenie počtu obvykle jednorazovej dávky na použitie a určenie množstva drogy, ktoré tvorí obvykle jednorazovú dávku na použitie, je právnou otázkou a právnym záverom, ktorý v zmysle § 145 ods. 1 druhá veta TP nie je oprávnený riešiť a vyslovovať KEÚ PZ v postavení znaleckého ústavu. Riešenie právnych otázok a vyslovovanie právnych záverov patrí do výlučnej kompetencie orgánov činných v trestnom konaní a súdu. V zmysle § 171 ods. 1 TZ je trestné neoprávnené prechovávanie akéhokoľvek množstva omamnej alebo psychotropnej látky, a to aj v množstve menšom ako je jedna obvykle jednorazová dávka na použitie, ak s ohľadom na toto množstvo drogy a jej účinok možno vysloviť, že

¹²² Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 53/2016 z 25. 4. 2017.

¹²³ MAŠLANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 276.

ide o návykovú látku v zmysle § 130 ods. 5 TZ.¹²⁴ V citovanom zákonnom ustanovení sa nenachádza pojem obvykle jednorazová dávka (podobne v § 172 TZ), čím je v podmienkach Slovenskej republiky daná nulová tolerancia k prechovávaní akéhokoľvek množstva drog.¹²⁵ Na kvalifikovanie skutku ako trestného činu prechovávania omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursora je potrebné, aby osoba nakladala s týmito neoprávnené, a síce nakladanie s týmito látkami, ktoré je v rozpore s právnym poriadkom, resp. nakladanie neodsúhlasené kompetentným orgánom, alebo nakladanie presahujúce súhlas, prípadne samotné udelené oprávnenie. V trestnom práve sa, samozrejme, najčastejšie vyskytujú situácie nakladania s uvedenými látkami osobou s absenciou akéhokoľvek súhlasu alebo oprávnenia. V ostatných prípadoch sa vynára otázka, akým spôsobom bude posudzované konanie osoby, ktorá síce oprávnením disponuje, ale s látkami nakladá mimo rámca takéhoto oprávnenia, resp. povolenia. Nakladanie s týmito látkami nad rámec povolenia, aby bolo trestnoprávne relevantné, musí byť zavinené úmyselne, minimálne z nepriameho úmyslu. V niektorých prípadoch bude takéto úmyselné konanie nad rámec povolenia úplne zrejmé, a teda zrejماً bude aj trestnoprávna zodpovednosť.¹²⁶ Na druhej strane ak síce pôjde o úmysel, ale fakticky dôjde len k minimálnemu porušeniu oprávnenia či povolenia, na tieto prípady sa v zmysle zásady „ultima ratio“ (použitie trestného práva ako krajného prostriedku) nebude aplikovať inštitút trestnoprávnych sankcií, ale správne trestanie za delikty obsiahnuté v jednotlivých zákonoch týkajúcich sa nakladania s omamnými a psychotropnými látkami, jedmi a prekursorami. Ďalší termín, ktorý využíva charakteristika držby drog, je pojem „prechovávanie po akúkoľvek dobu“ v zmysle citovaného ustanovenia § 135 TZ. Výkladovým pravidlom tohto pojmu je, že ide o každý spôsob nakladania s látkami zahrnutý v znení ustanovenia § 172 ods. 1 (vyrobí, dovezie, vyvezie, prevezie, prepraví, kúpi, predá, vymení, zadováži i prechováva po akúkoľvek dobu). K uvedenému záveru je možné dospieť aj logickým výkladom slova „prechovávanie“, keďže zvyčajne vyjadruje držbu špecificky neurčeným spôsobom a zároveň je zrejmé, že tejto držbe muselo predchádzať zadováženie. Hlavným smerodajným slovom je termín „akýkoľvek“, ktorý znamená, že postačuje, aby páchatel krátku chvíľu, hoci len niekoľko sekúnd úmyselne prechovával drogu. V slovenskom trestnom

¹²⁴ MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 70.

¹²⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Tdo/33/2017 zo 4. 10. 2017.

¹²⁶ KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 43.

práve hmotnom neplatí, že prechovávanie drog pre vlastnú potrebu musí byť v koncentrácii a množstve prevyšujúcom jednu jednorazovú dávku (ak by platila takáto zásada, prechovávanie jednej jednorazovej dávky pre vlastnú potrebu by preto nebolo trestné – išlo by o tzv. spotrebnú držbu. Z pohľadu predošlej, ako aj súčasnej trestnoprávnej úpravy neoprávneného prechovávania omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov je významné aj korektné charakterizovanie termínu obvykle jednorazová dávka pre vlastnú potrebu.¹²⁷ Generálne je táto dávka zisťovaná hlavne prostredníctvom koncentrácie účinnej látky v droge, ktorá je určovaná na podklade údajov z toxikologickej literatúry, na základe štatistických údajov (spracovanie určitým spôsobom – balenia pre konečných užívateľov za časové obdobie predchádzajúceho kalendárneho roka na území SR) a tiež pomocou kvantitatívnej analýzy. Konečný údaj je však bez výnimky zaťažený určitou neistotou, ktorá sa vyjadruje v praxi relatívnou štandardnou odchýlkou (RSD), resp. intervalom spoľahlivosti – hodnoty sú zisťované štatistickými vyhodnoteniami sériových meraní. Výsledky sú tým exaktnejšie, čím je menšia hodnota relatívnych štandardných odchýlok (interval spoľahlivosti).¹²⁸ V slovenských pomeroch neexistuje v súčasnosti žiadna platná právna úprava, ktorá by kvantitatívne vymedzovala minimálnu (dolnú) hranicu obvykle jednorazovej dávky týchto látok, a tým ani presnejšie určenie trestnosti ich neoprávneného prechovávania. Trestný zákon a rovnako ani iný právny predpis žiadnym spôsobom nekonkretizuje minimálne množstvo uvedených látok, vyžadované na spáchanie trestného činu.

V aplikačnej praxi súdov dlhodobo pretrváva nejednotnosť pokiaľ ide o stanovenie dolnej hranice množstva drogy, ktoré zodpovedá obvykle jednorazovej dávke drogy. Tento stav je podmienený najmä tým, že Trestný zákon vôbec neobsahuje vymedzenie pojmu obvykle jednorazová dávka drogy, ktorý je pojmom právnym. Vzhľadom na to, že Trestný zákon neurčuje pri jednotlivých druhoch drog, čo rozumie pod obvykle jednorazovou dávkou drogy, je nevyhnuté, aby bol tento právny pojem definovaný súdnou praxou. Obvykle jednorazová dávka drogy na použitie pre vlastnú spotrebu v zmysle § 135 TZ sa v súdnej praxi definuje tak, že ide o jednu priemernú dávku užívateľa v množstve ovplyvňujúcom jeho psychiku, ovládanie alebo rozpoznávaciu schopnosť, alebo sociálne správanie po jej použití bez toho, aby došlo

¹²⁷ MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2018, s. 70.

¹²⁸ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: ŠEVT, 2007. s. 74 a nasl.

k vážnemu ohrozeniu zdravia alebo života takéhoto užívateľa.¹²⁹ Hmotnostné kritérium je preto prvoradé kritérium, a to bez ohľadu na to, ako a či budú v konkrétnom prípade drogy páchatelom rozdelené na jednotlivé dávky. Ako ďalšie kritérium slúži množstvo účinnej látky v zaistenej droge, pretože toto kritérium má význam z hľadiska ustanovenia § 130 ods. 5 TZ, pretože ak zaistená droga nemá požadovanú kvalitu (množstvo účinnej látky), nejde už o látku schopnú nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka a nejde teda už o návykovú látku. Množstvo účinnej látky v droge nemôže byť samostatne kritériom určovania počtu obvykle jednorazových dávok drogy, pretože sa dá zistiť len expertíznym skúmaním, a preto nemôže byť zahrnuté zavinením páchatela, čo vyplýva aj z ustálenej súdnej rozhodovacej praxe. Z uvedenej vyplýva aj to, že prechovávanie metamfetamínu nie je trestné v prípadoch, ak neobsahuje zodpovedajúce množstvo účinnej látky, pretože nejde o návykovú látku v zmysle § 130 ods. 5 TZ a rovnako tak nie je trestné v prípadoch, ak síce obsahuje dostatočné množstvo účinnej látky, avšak nedosahuje hmotnosť, ktorú by bolo možné považovať za obvykle jednorazovú dávku.¹³⁰ Krajský súd v Bratislave, v snahe zjednotiť rozhodovaciu činnosť okresných súdov v rámci celého kraja, prijal záver, že za jednu priemernú obvykle jednorazovú dávku psychotropnej látky metamfetamínu je potrebné považovať materiál, ktorý dosahuje minimálnu celkovú hmotnosť 100 mg s obsahom účinnej látky minimálne 10 mg (metamfetamín vo forme voľnej bázy). Uvedená hodnota bola stanovená na podklade štatistických údajov vyplývajúcich zo správy Národného monitorovacieho centra pre drogy o stave drogovej problematiky na Slovensku, ktorá uvádza priemernú hmotnosť jednotlivých dávok v rozpätí od 100 mg do 200 mg. Od celkovej hmotnosti 100 mg sa potom budú odvíjať násobky obvykle jednorazovej dávky drogy uvedené v ustanovení § 135 ods. 1, ods. 2 TZ.¹³¹ V prípade, ak celkové zaistené množstvo drogy nedosiahne hmotnosť minimálne 100 mg nepôjde o prechovávanie drog pre vlastnú potrebu v zmysle § 135 ods. 1 TZ, pretože takéto nižšie množstvo drogy nebude naplňovať pojem obvykle jednorazová dávka, a to ani vtedy, ak by obsah účinnej látky bol vyšší ako 10 mg. Znamená to, že z hľadiska hmotnostného kritéria zaistené množstvo nedosahuje hodnotu obvykle jednorazovej dávky drogy, preto nedošlo k naplneniu obligatór-

¹²⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6Tdo 66/2015 z 30. 3. 2016.

¹³⁰ KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 43.

¹³¹ KAJABA, R. Trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 173 ods. 1 Trestného zákona. In: *Justičná revue*. 2012, roč. 64, č. 8 – 9, s. 937 a nasl.

nych znakov skutkovej podstaty prečinu nedovolenej výroby omamných látok a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 171 ods. 1 TZ.¹³²

Pokiaľ ide o omamné a psychotropné látky určené na požívanie (ale i prekurzory určené na výrobu omamných či psychotropných látok, ktoré výrobca zabezpečuje pre seba) podľa § 135 TZ, je jasné, že táto droga je určená na ovplyvňovanie psychiky konkrétneho konzumenta, a preto nevykonanie znaleckého dokazovania s ohľadom na stupeň, aké konkrétne množstvo a koncentrácia zodpovedá u tohto konzumenta obvykle jednorazovej dávke, je také závažné porušenie práv obvineného, že rozhodnutie, ktoré nemá podklad v takomto dokazovaní, je potrebné zrušiť. V prípade, že ide o omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor určené síce na osobnú spotrebu, avšak nie na požívanie (napr. pokusy), treba za obvyklú jednorazovú dávku považovať množstvo, ktoré sa priemerne používa ako obvyklá jednorazová dávka schopná dosiahnuť svoje účinky (teda neberú sa do úvahy osoby, ktoré toho znesú príliš veľa, ani osoby, ktoré toho znesú príliš málo).¹³³

Treba doplniť, že vo veciach drogovej trestnej činnosti je v praxi súdov používaný všeobecne objektivizovaný spôsob určovania ceny pri trestnej činnosti zaistených drog, a to ich rozdelením na obvyklé jednorazové dávky v závislosti od výdatnosti zaisteného druhu drogy s následným priradením im odhadom (ide o „čierny trh“, pričom „odhadom“ sa rozumie nie svojvoľne pre daný prípad, ale rovnako vo všetkých obdobných prípadoch, avšak „odhadom“ vzhľadom na praktiky „čierneho trhu“) určenej minimálnej ceny na „čiernom trhu“. V uvedenej súvislosti Ústavný súd SR už aj v minulosti (napr. II. ÚS 228/2012, II. ÚS 240/2012) konštatoval, že práve vzhľadom na potrebu zachovania objektívneho prístupu ku všetkým obdobným prípadom neurčitého množstva (v ktorých by rôzni páchatelia týchto trestných činov vzhľadom na rôzne premenné okolnosti, napr. skúsenosť a pod. mohli z rovnakého množstva drogy určitej im neznámej výdatnosti vyrobiť rôzne množstvá obvyklých jednorazových dávok) bol vytvorený jednotný objektivizovaný systém, resp. postup pri určovaní množstva obvyklých jednorazových dávok, ktoré by sa dali vyrobiť z konkrétneho množstva drogy určitej výdatnosti, ktoré by tak boli v rovnakých prípadoch neurčitého množstva rovnaké, t. j. objektivizované, a teda v konečnom dôsledku porovnateľné. Vzhľadom

¹³² Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 3To/83/2016 z 22. 11. 2016.

¹³³ ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007, s. 74 a nasl.

na uvedené je podľa názoru ústavného súdu z dôvodu zachovania identického a transparentného prístupu ku všetkým páchatelom skutku podľa § 172 TZ v neurčitom množstve obdobných prípadov logické pre účely dokazovania a objektivizovania jeho výsledkov vychádzať z výdatnosti zaistenej drogy, na základe čoho sa potom, samozrejme, vzhľadom na druh zaistenej drogy, určí obvyklé množstvo vo forme, v ktorej je tá-ktorá určitá droga distribuovaná konečným „spotrebiteľom“ na „čiernom trhu“ (napr. „skladačky“, injekčná forma a pod.) a napokon sa určí aj cena, za ktorú sa predmetná droga v danej forme a v určitej oblasti obvykle predáva na čiernom trhu. Ústavný súd súčasne podotkol, že keďže v danom prípade nejde o tovar (drogy), ktorý je obchodovateľný iba na „čiernom trhu“, je pochopiteľné, že pri určovaní formy predávanej drogy a s tým súvisiacim aj jej obvyklým množstvom a cenou súdy nepostupujú svojvoľne, ale v záujme jednotného prístupu ku všetkým páchatelom daného skutku v neurčitom množstve prípadov (z hľadiska charakteru skutku, miesta spáchania a pod., pozn. autora) vychádzajú z objektivizovaných údajov získaných z praxe špecializovaných policajných jednotiek.¹³⁴

Na trestný postih v zmysle § 171 TZ za prechovávanie a držbu omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov bude potrebné také množstvo danej látky, ktoré je spôsobilé po požití ovplyvniť psychiku človeka, resp. ktoré môže vyvolať nebezpečenstvo pre jeho zdravie a život, alebo prekurzor v množstve zodpovedajúcom možnosti výroby takejto látky. Uvedený trestný čin je v oboch odsekoch prečinom. Hlavným objektom (chráneným záujmom) trestného činu podľa § 171 TZ je záujem spoločnosti kontrolovať nakladanie s nebezpečnými látkami, ktoré sú spôsobilé vážne ohroziť či poškodiť zdravie a život človeka (prípadne aj životné prostredie), alebo uviesť človeka do stavu, v ktorom sa bude správať nekontrolovateľne asociálne, alebo až v rozpore s Trestným zákonom.⁴⁹ Sekundárnym objektom je samotný život a zdravie človeka, i keď skutková podstata je vymedzená ako prechovávanie látok pre vlastnú potrebu s úmyslom páchatela pôsobiť touto látkou na vlastnú osobu, hoci seba poškodzovanie Trestný zákon nepovažuje za trestné. Subjektom tohto trestného činu môže byť akákoľvek trestne zodpovedná osoba, čiže páchatel je všeobecný, bez ohľadu na to, či s užívaním zakázaných látok má vôbec skúsenosti, resp. je od nich osoba závislá. Objektívna stránka spočíva hlavne v takom konaní alebo v opomenutí, ktorých následkom je prechovávanie zakázaných látok po akúkoľvek dobu. Samotná konzumácia

¹³⁴ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 30/2015 z 21. 1. 2015.

(užívanie) a štádium po konzumácii takýchto látok nevedú k trestnoprávnym následkom. V prípade subjektívnej stránky sa vyžaduje zavinenie úmyselné, bez ohľadu na to, či ide o úmysel priamy alebo nepriamy. Objektívnu stránku spočívajúcu v prechovávaní omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekurzora pre vlastnú potrebu páchatel naplní, ak látku prechováva výlučne s úmyslom osobnej spotreby alebo potreby (pokusy). Z uvedeného zreteľne vyplýva, že látka nesmie byť prechovávaná na účel osobnej spotreby alebo potreby inej osoby. Znenie ustanovení § 171 ods. 1 a ods. 2 TZ špecificky diferencuje rozsah neoprávneného prechovávanía zakázanej látky. Pre trestnosť činu podľa § 171 ods. 1 TZ je v súlade s predchádzajúcim výkladom potrebné, aby mal páchatel vo svojej dispozícii minimálne také množstvo, ktoré je objektívne spôsobilé vyvolať zmeny v psychike človeka a maximálne také množstvo, ktoré zodpovedá trojnásobku uvedeného množstva. Odborná literatúra tiež zastáva názor, že o konanie v zmysle odseku 1 pôjde aj vtedy, ak páchatel prechováva množstvo presahujúce trojnásobok obvyklej jednorazovej dávky, ale ešte nedosiahne hranicu štvornásobku, a to napriek formulácii množstva zodpovedajúceho najviac trojnásobku obvyklej jednorazovej dávky, pretože toto množstvo presahujúce trojnásobok dávky, ale nedosahujúce štvornásobok dávky, je v podstate množstvom, ktoré nie je spôsobilé vyvolať účinok štvrtej dávky.¹³⁵ V naznačenom smere je na mieste zamyslenie, ak je množstvo zakázanej látky v konkrétnom prípade určené na troj- až štvornásobok obvyklej jednorazovej dávky, akým ustanovením bude kvalifikované konanie páchatela. Vzhľadom na všeobecne aplikovanú zásadu „*in dubio pro reo*“ (v pochybnostiach v prospech obvineného) je však nepochybne možné konštatovať, že konajúce orgány budú prihliadať na množstvo stanovené v nižšom rozsahu. Uvedené názory sú rovnako aplikovateľné aj pri kvalifikácii konania podľa § 171 ods. 2 TZ, tzn. pôjde minimálne o štvornásobok obvyklej jednorazovej dávky drogy a maximálne o množstvo, ktoré nedosiahne jedenásťnásobok obvyklej jednorazovej dávky, samozrejme, za predpokladu prechovávanía látky pre osobnú potrebu alebo spotrebu. Keďže trestný čin podľa § 171 TZ svojím znením, ako aj zjavným účelom postihuje výlučne konzumentov omamných látok, psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, aplikácia materiálneho korektívu pri posudzovaní závažnosti podľa § 10 ods. 2 TZ je nevyhnutná. Súdy tak pri rozhodovaní o vine a treste disponujú možnosťou zváženia všetkých okolností prípadu a následného konštatovania, že nejde o trestný čin z dôvodu nedostatku jeho závažnosti.

¹³⁵ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. I. diel. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1027.

Pokiaľ ide o otázku trestu, v oboch odsekoch § 171 TZ je rozsah možnosti ukladania trestu odňatia slobody formulovaný spôsobom, že páchatel sa potrestá odňatím slobody až na tri roky, resp. až na päť rokov.¹³⁶ Uvedeným zákonodarca nepochybne opätovne sledoval cieľ uváženia súdu v konkrétnych prípadoch výšky ukladania trestu, bez stanovenia najnižšej trestnej sadzby trestu odňatia slobody.

V českej trestnoprávnej úprave sa pre naplnenie znaku spočívajúceho v prechovávaní pre vlastnú potrebu vyžaduje z formálnej stránky akýkoľvek spôsob držania omamnej alebo psychotropnej látky alebo jedu bez povolenia pre seba bez toho, aby ju páchatel musel mať priamo pri sebe. Prechovávaním „pre vlastnú potrebu“ je určenie takejto látky pre osobnú spotrebu, teda výhradne pre páchatela tohto trestného činu a nikoho iného. Musí však ísť o držanie takejto látky v množstve prevyšujúcom dávku potrebnú pre držiteľa (podľa stupňa jeho závislosti), lebo držanie len jednej dávky konzumentom drog pred jej použitím nie je prechovávaním, ale len tzv. spotrebnou držbou. Za „množstvo väčšie než malé“ je potrebné všeobecne považovať také množstvo prechovávanej omamnej alebo psychotropnej látky alebo jedu, ktoré viacnásobne – podľa ohrozenia vyplývajúceho pre život a zdravie ľudí zo škodlivosti jednotlivých látok – prevyšuje bežnú dávku obvyklého konzumenta. Pri závere vo veci naplnenia uvedeného znaku treba podporne zohľadniť, či išlo o prvokonzumenta či užívateľov týchto látok v pokročilom štádiu závislosti, prípadne aj iné skutočnosti ovplyvňujúce mieru ohrozenia života alebo zdravie užívateľa.¹³⁷

4.2.2 Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 172 TZ:

(1) *Kto neoprávnene*

a) *vyrobí,*

b) *dovezie, vyvezie, prevezie alebo dá prepraviť,*

c) *kúpi, predá, vymení, zadováži, alebo*

d) *prechováva po akúkoľvek dobu,*

omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekursor, alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

¹³⁶ KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 44.

¹³⁷ Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. Tpjn 301/2013 z 13. 3. 2014.

(2) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a už bol za taký čin odsúdený,
- b) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti,
- c) závažnejším spôsobom konania,
- d) na chránenej osobe, alebo
- e) vo väčšom rozsahu.

(3) Odňatím slobody na pätnásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť,
- b) voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo
- c) v značnom rozsahu.

(4) Odňatím slobody na dvadsať rokov až dvadsaťpäť rokov alebo trestom odňatia slobody na doživotie sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb,
- b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo
- c) vo veľkom rozsahu.

Uvedený trestný čin je s výnimkou § 172 ods. 1 TZ obzvlášť závažným zločinom. Ustanovenie § 172 TZ je síce vymedzené ako samostatná skutková podstata trestného činu nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi, je však možné konštatovať, že ustanovenie § 171 TZ je privilegovanou skutkovou podstatou k § 172 TZ, pokiaľ ide o postih konzumentov drog prechovávajúcich drogy. Trestný čin podľa § 172 TZ bude aplikovaný v prípadoch, keď pôjde o dílera (obchodníka) drog a o výrobcu drog s účelom na ďalší predaj, ďalej o osoby prechovávaliace drogy síce pre vlastnú spotrebu (potrebu), ale v množstve dosahujúcom minimálne jedenásťnásobok obvykle jednorazovej dávky a o konzumentov, ktorí síce majú v dispozícii čo i len množstvo podľa § 171 TZ, ale s drogou sa delia aj s inými osobami, takže už nejde o prechovávanie pre vlastnú spotrebu. Trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi je zaradený v I. hlave 3. diele osobitnej časti Trestného zákona medzi trestnými činmi ohrozujúcimi život alebo zdravie. Medzi týmito trestnými činmi sú zaradené tie trestné činy, pri ktorých je ohrozenie života alebo

zdravia človeka jediným alebo primárnym objektom. Z hľadiska objektívnej stránky stačí samotné ohrozenie života alebo zdravia. Tým sa prirodzene myslí zdravie a život osoby (osôb), a nie obava štátu, že by stratou kontroly nad predajom takýchto látok bol ukrátený ekonomicky. Nemožno preto súhlasiť s názorom obvineného, že uvedený trestný čin nie je možné spáchať na viacerých osobách, pretože predmetom útoku nie je človek. Úmyslom zákonodarcu zavedením uvedeného kvalifikačného znaku skutkovej podstaty trestného činu je potrestanie páchatelov, ktorí distribuujú omamné látky či psychotropné látky viacerým osobám (tzv. dílerov drog), čím je ohrozený život a zdravie týchto osôb.¹³⁸

Objekt predmetného trestného činu i subjekt sú totožné ako pri § 171 TZ. Objektom je život a zdravie a páchatelom je ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. Subjektívna stránka je odlišná v tom, že už nemusí ísť výlučne o prechovávanie drogy pre vlastnú potrebu (samozrejme, tento úmysel je prípustný, ale prechovávaná látka je v množstve prevyšujúcom § 171 TZ), ale aj o akékoľvek iné neoprávnené nakladanie so zakázanou látkou. Úmysel však musí byť podmienený tým, že skutočne ide o omamnú, psychotropnú látku, jed alebo prekursor, a to aj vo forme nepriameho úmyslu, teda uzrozenia. Ak však osoba prechováva látku iba s úmyslom jej odovzdania kompetentnému orgánu, čiže jej úmysel nie je nasmerovaný k prechovávaniu, ale k odovzdaniu, nemôže ísť o trestný čin podľa § 171 alebo § 172 TZ. Objektívna stránka zahŕňa rovnaké konanie a následok ako pri § 171 TZ, tzn. konanie alebo opomenutie, ktorých následkom je prechovávanie zakázaných látok po akúkoľvek dobu, ale navyše ide ešte o konanie, spočívajúce v ich neoprávnenej výrobe, dovezení, vyvezení, prevezení alebo dania na prepravu, kúpe, predaji, výmene alebo zadovážení alebo v sprostredkovaní ktorejkoľvek menovanej činnosti.

„Výrobou“ sa rozumie spracovanie akýmkoľvek spôsobom chemických látok do foriem omamných látok a psychotropných látok, jedov alebo prekursorov, napríklad ich úpravou, čistením alebo syntézou a pod. Výroba však znamená aj pestovanie plodín obsahujúce tieto látky. Pod pojmom dovoz sa rozumie cielené donesenie týchto látok z inej krajiny na územie Slovenskej republiky. „Vývoz“ je zas vynesenie zakázanej látky mimo územia Slovenskej republiky. Výrazový termín prevoz je chápaný ako tranzit z akéhokoľvek miesta a aj bez poznatku konkrétneho cieľového miesta cez územie Slovenskej republiky. Na účely extradície a v prípadoch, keď tento trestný čin spá-

¹³⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Tdo 78/2016 zo 14. 12. 2016.

cha subjekt, na ktorý sa vzťahuje osobná pôsobnosť slovenského TZ mimo územia SR, nemusí ísť iba o Slovenskú republiku, ale tiež o iné štáty.¹³⁹ Slovné spojenie „dať prepraviť“ znamená vyjadriť pokyny smerujúce k premiestneniu drog, bez ohľadu na to, či ide o medzištátny pohyb „tovaru“, alebo v rámci jednej krajiny, a síce na naplnenie tejto skutkovej podstaty postačuje vyjadrenie samotného pokynu bez toho, aby k preprave aj došlo. Pojemový výraz „kúpi“ predstavuje získanie drogy za finančné prostriedky (v hotovosti alebo bezhotovostným prevodom), nehladiac na okolnosť, či k samotnému odovzdaniu drogy alebo finančných prostriedkov aj dôjde (napr. tzv. schránkový predaj, keď diler nechá na určenom mieste drogu a k odovzdaniu finančných prostriedkov dôjde napr. v neďalekej reštaurácii). Predaj je výraz pojmovo zreteľne nadväzujúci na predchádzajúcu vetu. „Výmenou“ sa rozumie zámena zakázaných látok za akúkoľvek inú vec, počítajúc aj iné omamné, psychotropné látky, jedy alebo prekurzory. Napokon pojem „zadovážiť“ predstavuje získanie drog akýmkoľvek iným spôsobom (napr. aj spáchaním trestného činu krádeže). Sprostredkovaním už popísaných činností sa vyjadruje také konanie, ktoré je zamerané na to, aby iná osoba mohla vykonať ktorúkoľvek túto činnosť. Podľa tohto zákonného ustanovenia zákonodarca právne upravil stíhanie páchatelov, a to aj takých, ktorí prechovávali pre vlastnú potrebu drogy v rozsahu väčšom, ako je desať jednorazových dávok drogy, práve v ustanovení § 172 ods. 1 písm. d) TZ. Zákon pri postihovaní drogových trestných činov vedome rozlišuje tzv. „spotrebnú držbu“, ktorá je v závislosti od množstva penalizovaná ako prečin podľa § 171 a § 173 ods. 1 TZ alebo zločin podľa § 172 ods. 1 TZ, ktorý s výnimkou „prechovávaní“ podľa § 172 ods. 1 písm. d) TZ postihuje vymedzené formy konania bez ohľadu na množstvo omamnej látky. Obzvlášť závažné zločiny podľa ustanovení § 172 ods. 2 až 4 TZ už nemajú súvislosť výhradne s množstvom omamnej látky, psychotropnej látky, jedy alebo prekurzora, ale súvisia s inými kvalifikačnými podmienkami. Podľa § 172 ods. 2 TZ odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a) a už bol za taký čin odsúdený, b) pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti, c) závažnejším spôsobom konania, d) na chránenej osobe, alebo e) vo väčšom rozsahu. V záujme určenia presného množstva a zloženia zaistených látok, zistenia, či ide o omamné látky alebo psychotropné látky, jedy alebo prekurzory, prípadne či tieto slúžia na výrobu takýchto látok a najmä určenia, koľko ob-

¹³⁹ BURDA, E. *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006, s. 182.

vykle jednorazových dávok je možné z daného množstva látky pripraviť sa priberá do konania znalec z odboru chémie.¹⁴⁰

Vo vzťahu k predmetnému ustanoveniu § 172 TZ je súčasne potrebné podotknúť, že od účinnosti rekodifikovaného Trestného zákona ide o jediné ustanovenie Trestného zákona týkajúce sa drogovej problematiky, ktoré bolo do súčasnosti novelizované. Charakter trestných činov podľa § 171 TZ (do desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky) a § 172 ods. 1 písm. d) TZ (množstvo nad desaťnásobok obvykle jednorazovej dávky), ako aj výška trestnej sadzby trestu odňatia slobody, ktorý za tieto trestné činy možno uložiť, sú nepomerne odlišné. V prípade páchatelov, u ktorých je zadržaná nelegálna droga v množstve mierne prevyšujúcom hranicu desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky, pričom zjavne ide o bežného užívateľa drogy a nie o predajcu, je tento nepomer možné kompenzovať navrhovaným znížením trestu pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej za trestný čin podľa § 172 ods. 1 TZ s následnou možnosťou podmieneného odkladu výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom podľa § 51 TZ. Uvedené riešenie zvyšuje možnosti štátu, aby v rámci skúšobnej doby pôsobil vhodnými prostriedkami na túto špecifickú kategóriu páchatelov prostredníctvom výkonu probácie, resp. uložením ďalších povinností a obmedzení, ktoré môžu viesť k účinnej náprave páchatela vo vzťahu k zneužívaniu návykových látok. K uvedenému je však potrebné doplniť, že vzhľadom na povahu tohto trestného činu ako zločinu súd pri kvalifikácii skutku podľa § 172 TZ nemôže aplikovať tzv. materiálny korektív v zmysle § 10 ods. 2 TZ. Preto pokiaľ ide o zákonodarcom predpokladanú situáciu nízkej závažnosti skutku (obdobnej kvalifikácii podľa § 171 TZ, avšak nevýrazne vyššie disponovanie so zakázanou látkou), je z právnej stránky správne a morálne zodpovedné aplikovať inštitút mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 TZ, čo je zároveň aj v súlade so všeobecne akceptovanou zásadou trestného práva – zásadou subsidiaritou trestnej represie. Pestovanie rastlín rodu Cannabis je potrebné kvalifikovať ako neoprávnené zadováženie omamnej látky v zmysle § 172 ods. 1 písm. c) TZ, pričom trestný čin je dokonaný dopestovaním rastlín do štádia vegetačného vývoja, v ktorom obsahujú dostatočné množstvo účinnej látky na vyvolanie účinku, teda obsahujú psychotropnú látku THC ako účinnú látku v koncentrácii, ktorá je spôsobilá vyvolať návyk a psychickú a fyzickú závislosť u človeka.

¹⁴⁰ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 511/2015 z 20. 10. 2016.

V zákonom ustanovení § 172 ods. 2 TZ sú uvedené kvalifikované skutkové podstaty vo vzťahu k odseku 1. Pôjde už o obzvlášť závažný zločin (desať až pätnásť rokov trestu odňatia slobody), preto už nebude možné aplikovať inštitút podmienenečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody podľa § 49 alebo § 51 TZ (ani v prípade aplikácie mimoriadneho zníženia trestu podľa § 39 TZ, kedy najnižšia prípustná sadzba bude 5 rokov). Trest podľa § 172 ods. 2 TZ bude súd ukladať páchateľovi, ktorý spácha skutok v zmysle odseku 1 a bol už za taký čin odsúdený, ďalej ak vykoná skutok pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti, alebo ak skutok spácha závažnejším spôsobom konania, alebo na chránenej osobe, alebo vo väčšom rozsahu. K problematike týkajúcej sa právnej kvalifikácie skutku podľa § 172 ods. 2 písm. c) TZ v spojení s § 138 písm. b) TZ, teda páchania trestného činu po dlhší čas, treba uviesť, že tento kvalifikačný znak nebol zákonodarcom v rámci Trestného zákona zadefinovaný. Už z jeho gramatického výkladu však možno vyvodit, že musí ísť o tak dlhý čas, ktorý jednak prekračuje inak obvyklý čas páchania konkrétnej trestnej činnosti (tzv. kvantitatívna stránka), jednak použitie základnej skutkovej podstaty konkrétneho trestného činu by dostatočne nevystihovalo závažnosť spôsobu konania konkrétneho páchateľa (tzv. kvalitatívna stránka). Tento znak je preto treba posudzovať individuálne v každom konkrétnom prípade, s ohľadom na všetky jeho okolnosti. Páchanie trestného činu po dlhší čas spravidla znamená pokračovanie v trestnej činnosti po dobu viacerých mesiacov, súdnou praxou ustálenej na dobu 6 mesiacov. Pokiaľ ide o trestný čin nedovolennej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 2 písm. c) TZ, v rámci judikatúry sa táto doba u páchateľov, ktorí sú sami konzumentmi takýchto látok, judikovala na 1 (jeden) rok (R 13/2012). Rozlišovanie páchateľov, ktorí sú sami užívateľmi drogy a páchateľov, ktorí sú tzv. díleri, teda tí, ktorí drogy najmä distribuuju ďalej konečným spotrebiteľom, má svoj význam a opodstatnenie. V prípade prvej skupiny, s ohľadom na jej špecifickosť, keď páchateľ je sám osobou závislou a zbaviť sa takejto závislosti bez adekvátnej lekárskej pomoci je veľmi náročné až nemožné, pričom čas liečenia sa pohybuje v rozpätí i niekoľko desiatok mesiacov, je táto doba dlhšia.¹⁴¹ U páchateľa, ktorý je dílerom (prípadne i sám drogy užíva), postačí na naplnenie tohto kvalifikačného znaku aj kratšia doba.¹⁴² Ak odsúdený už bol odsúdený za to, že prechovával psychotropnú látku vo väčšom množstve, než je zákonné maximum pre miernejšiu právnu kvalifikáciu (§ 186 TZ v znení

¹⁴¹ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Tdo/12/2016 z 12. 12. 2017.

¹⁴² Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 35/2014 z 8.7. 2014.

účinnom do 31. decembra 2005), a teda bolo jeho konanie, bez ohľadu na danosť alebo absenciu osobno-spotrebného účelu držby, kvalifikované podľa § 187 TZ v znení účinnom do 31. decembra 2005, zodpovedá táto kvalifikácia v právnom režime súčasne účinného Trestného zákona kvalifikácii podľa § 172 TZ (teda znaku uvedenému v ods. 1 písm. d) tohto ustanovenia), a nie kvalifikácii podľa § 171 TZ. Je preto aplikačne správne použiť znak uvedený v § 172 ods. 2 písm. a) TZ (skoršie odsúdenie za „taký“ čin) ako okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby.¹⁴³

Podmienku predchádzajúcej recidívy vyjadrenú výrazom „bol za taký čin odsúdený“ treba vykladať v súlade s § 128 ods. 6 TZ, podľa ktorého sa odsúdeným rozumie páchatel, ktorý bol právoplatným rozsudkom uznaný za vinného. Nemôže však ísť o akýkoľvek trestný čin, ale o trestný čin v zmysle § 172 TZ. Osoba, ktorá sa lieči z drogovej závislosti je v Trestnom zákone definovaná v § 127 ods. 10, v zmysle ktorého sa závislou osobou rozumie osoba závislá od návykových látok alebo od návykových škodlivých činností. Uvedená definícia súvisí s pojmom návyková látka, ktorou sa rozumie nielen alkohol, omamné a psychotropné látky, ale aj iné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka.¹⁴⁴

Závažnejší spôsob konania je konkrétne definovaný v § 138 TZ. Pôjde o jednotlivé prípady a spôsob ich vykonania, avšak aplikácia niektorých spôsobov konania v zmysle § 138 TZ bude s najväčšou pravdepodobnosťou vylúčená (napr. vlámaním, pôjde o súbeh trestných činov napríklad krádeže a následného prechovávania zakázaných látok, inak by išlo o kvalifikáciu nepomerne priťažujúcu páchatelovi). Kvalifikačným znakom je i spáchanie trestného činu na chránenej osobe, ktorá je definovaná v § 139 Trestného zákona. Pokiaľ pôjde o chránenú osobu podľa § 139 ods. 1 písm. a) TZ – dieťa, ak je takouto osobou osoba mladšia ako pätnásť rokov, prednosť má ustanovenie § 172 ods. 3 písm. b) TZ, ktoré je k § 172 ods. 2 písm. d) v spojení s § 139 ods. 1 písm. a) TZ vo vzťahu špeciality.

Pri trestnoprávnom postihu výroby, prechovávania (okrem prechovávania pre vlastnú potrebu) a obchodovania s omamnými látkami, psychotropnými látkami, jedmi a prekurzormi, je zohľadnený účel tejto nelegálnej činnosti, resp. súboru na seba nadväzujúcich činností. Tým je majetkový prospech, v konečnom dôsledku nedosiahnuteľný bez fyzickej aplikácie predmetnej látky jej koncovými užívateľmi. Rozsah činu pri trestnom čine podľa § 172 TZ

¹⁴³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 56/2014 zo 16. 12. 2014.

¹⁴⁴ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 262.

nie je závislý od postavenia páchatela ako výrobcu, predajcu, alebo od jeho zaradenia v reťazci predaja omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursora. Kvantifikácia rozsahu činu zodpovedá hodnote drogy pri predaji koncovým užívateľom (konzumentom). V tomto zmysle nemožno zohľadniť nižšiu cenu pri prvotnom zadovážení drogy od jej výrobcu sprostredkovateľským medzičlánkom až po jej finálnu dodávku konzumentovi. Rozsah činu určený uvedeným spôsobom sa vzťahuje na všetky formy aktívnej a pasívnej manipulácie s drogou uvedené v § 172 ods. 1 TZ.¹⁴⁵ Posledným kvalifikačným znakom § 172 ods. 2 TZ je spáchanie skutku vo väčšom rozsahu. Pojem väčší rozsah sa vykladá v nadväznosti na všeobecné ustanovenia o škode upravenej v § 124 až § 126 TZ takým spôsobom, že sa určí cena množstva drogy, ktoré je predmetom trestného stíhania. Ustanovenie § 172 ods. 3 TZ obsahuje kvalifikované skutkové podstaty k odseku 1. Ak sa páchatel dopustí konania v zmysle odseku 1 a spôsobí ním ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, ďalej ak spácha čin voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby, alebo spácha čin v značnom rozsahu, súd mu bude ukladať trest odňatia slobody v rozsahu od pätnásť až do dvadsať rokov. Vo vzťahu ku kvalifikačnému znaku spôsobenia smrti je potrebné podotknúť, že v prípade, ak páchatel sleduje úmysel spôsobenia smrti, nemôže už ísť o tento trestný čin, ale konanie už bude kvalifikované ako trestný čin vraždy podľa § 145 TZ, prípadne úkladnej vraždy podľa § 144 TZ.¹⁴⁶ Naproti tomu, ak úmysel smeruje k spôsobeniu ťažkej ujmy na zdraví, nie je vylúčený ani súbeh trestného činu nedovolennej výroby omamných látok, psychotropných látok, jedov alebo prekursorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 172 odsek 3 písm. a) TZ s trestným činom ublíženia na zdraví podľa § 155 TZ. V neposlednom rade ustanovenie § 172 TZ obsahuje kvalifikovanú skutkovú podstatu v odseku 4, prostredníctvom ktorého zákonodarca nepochybne vyjadril závažnosť takto spáchaných trestných činov tým, že vymedzil rozpätie trestu odňatia slobody vo výmere dvadsať až dvadsaťpäť rokov, prípadne uložením trestu odňatia slobody na doživotie. Ide o logický dôsledok následku týchto trestných činov, ktorými sú spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví viacerým osobám alebo smrť viacerých osôb, prípadne ak je čin spáchaný osobou ako členom nebezpečného zoskupenia alebo spáchanie trestného činu vo veľkom rozsahu.

¹⁴⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 74/2013 z 28. 1. 2014.

¹⁴⁶ GAVALEC, J. Problémy aplikačnej praxe s posudzovaním rozsahu spáchania činu pri drogových trestných činoch. In: *Justičná revue*. 2010, roč. 62, č. 4, s. 450 a nasl.

Viacerými osobami sa v zmysle § 127 ods. 12 TZ rozumejú minimálne tri osoby, ktorým páchatel tohto trestného činu spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť. Výklad § 172 ods. 3 písm. a) TZ sa i v týchto prípadoch aplikuje obdobne. Nebezpečné zoskupenie je definované v § 141 TZ, podľa ktorého nebezpečným zoskupením je zločinecká alebo teroristická skupina. Výklad je preto súčasne spojený s § 129 ods. 4 a 5 TZ, definíciou ktorého sa zločinecká skupina chápe ako štruktúrovaná skupina najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia a koná koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viacej zločinov,...., na účely priameho alebo nepriameho získania finančnej alebo inej výhody. Teroristickou skupinou sa rozumie skupina najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia, avšak na účely spáchania niektorého z trestných činov terorizmu, ktorej činnosť sa vyznačuje koordinovanosťou, nemusí mať formálne vymedzené úlohy svojich členov, stálu členskú základňu ani rozvinutú štruktúru. Na podklade uvedeného a využitím logického výkladu je možné dospieť k záveru, že v prípade spáchania trestného činu podľa § 172 ods. 4 písm. b) TZ pôjde v zásade o zločineckú skupinu.

4.2.3 Nedovolená výroba OLPL, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 173 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 173 TZ:

(1) *Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet určený na nedovolenú výrobu omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekursora, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*

(2) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného väčší prospech.*

(3) *Odňatím slobody na štyri roky až desať rokov sa páchatel potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného značný prospech.*

(4) *Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel potrestá, ak získa činom uvedeným v odseku 1 pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu.*

Pokiaľ páchatel koná spôsobom uvedeným v § 173 TZ, ale s úmyslom omamné látky, psychotropné látky, jedy alebo prekursory vyrábať alebo s týmito látkami následne aj nakladať podľa § 172 TZ, je ustanovenie § 173 TZ vo vzťahu k § 172 TZ ustanovením subsidiárnym a ich vzájomný jednočinný súbeh je vylúčený. Ustanovenie § 173 TZ len dopĺňa ochranu, ktorú poskytuje tzv. primárne ustanovenie, ktorým je § 172 TZ, a to postihovaním konania

typovo menej závažného, t. j. konania, ktoré ešte priamo nie je výrobou, držbou, resp. inou dispozíciou s takouto látkou, ale vytvára predpoklady k takémuto konaniu.¹⁴⁷ Ak si páchatel zaobstará predmet určený na nedovolenú výrobu v úmysle uvedenej látky vyrábať, má prednosť použitie primárneho ustanovenia o príprave na zločin nedovolenej výroby omamných látok a psychotropných látok, jedov a prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 TZ (to sa netýka § 171 TZ, ktorý nie je zločinom a príprava naň nie je trestná).¹⁴⁸

Trestný čin podľa § 173 TZ zahŕňa všetky druhy trestných činov, v prvom odseku ide o prečin, v druhom až v štvrtom odseku už ide o zločin a v poslednom štvrtom odseku je tento trestný čin dokonca obzvlášť závažný zločin. Páchanie trestného činu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 173 TZ na území SR možno z hľadiska kvantity označiť za ojedinelé.

Objektom je život a zdravie, subjekt je všeobecný a subjektívna stránka vyžaduje úmyselné zavinenie. Objektívna stránka skutkovej podstaty spočíva z pohľadu konania v aktívnom konaní (vyrobí, zadováži alebo prechováva napr. chemickú sústavu – laboratórne zariadenie) alebo v opomenutí (osoba prechováva takéto zariadenie a napr. spolubývajúcemu to neprekáža). Musí ísť, samozrejme, o konanie neoprávnené, čo vyplýva zo znaku skutkovej podstaty vyjadreného slovami, že ide o predmet určený na nedovolenú výrobu. Uvedené konanie súčasne musí viesť k následku, ktorý je vyjadrený alternatívne (možnosť naplnenia aj viacerých znakov spoločne je, samozrejme, prípustná) tým, že osoba vyrobí, zadováži alebo prechováva predmety určené na nedovolenú výrobu zakázaných látok.¹⁴⁹

Pojmy ako „zadováži“ alebo „prechováva“ boli predmetom predchádzajúceho výkladu. Mierne odlišným sa môže zdať termín výroba vo vzťahu k výrobe určeného predmetu, pod ktorým sa rozumie nielen samotný proces výroby (napr. skonštruovanie zariadenia), ale aj úprava už existujúceho predmetu s vymedzeným účelom, alebo tiež úprava predmetu, ktorý pred konštrukčným zásahom nenaplnil charakteristiku predmetu s Trestným zákonom predpokladaným účelom.

¹⁴⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 32/2011 z 25. 10. 2011.

¹⁴⁸ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 278.

¹⁴⁹ KAJABA, R. Trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 173 ods. 1 Trestného zákona. In: *Justičná revue*. 2012, roč. 64, č. 8 – 9, s. 1125.

Predmety určené na nedovolenú výrobu omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov (samozrejme, ide o iné veci než prekurzory, ktorými sú chemické komponenty psychotropných alebo omamných látok) sú spravidla rozličné technické, laboratórne a iné technologické nástroje, ktoré sú spôsobilé, resp. slúžia na výrobu týchto látok, ale často bude s nimi možné vyrobiť aj iné, prípadne neškodné látky. Z uvedeného dôvodu bude potrebné v individuálnych situáciách posúdiť ich účel, resp. preukázať, či tento naplňa znaky predpokladané Trestným zákonom. V súlade s predošlým výkladom je súčasne potrebné podotknúť, že na naplnenie znakov protiprávneho konania v zmysle § 173 TZ nemôže obstarávanie popísaných predmetov smerovať k samotnému začiatku nedovolenej výroby látok, pretože v takom prípade by už išlo o prípravu na zločin podľa § 172 TZ. Kvalifikačné znaky rozoberaného trestného činu sa v jednotlivých odsekoch líšia výlučne tým, aký prospech (väčší, značný, vo veľkom rozsahu podľa kvalifikácie škody v zmysle § 124 až § 126 TZ) páchatel protiprávnym konaním získa. V aplikáčnej praxi pôjde pravdepodobne najmä o predaj alebo prechovávanie týchto predmetov a zariadení, keďže v prípade, ak by došlo prostredníctvom nich už k samotnej výrobe zakázaných látok, opäť bude mať prednosť kvalifikácia skutku v zmysle § 172 TZ.

Rozpätie trestnej sadzby trestu odňatia slobody bude s výnimkou § 173 ods. 4 TZ spojené s možnosťou súdu uložiť podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody, resp. podmienený odklad s probačným dohľadom v zmysle § 49 a § 51 TZ. Samozrejme, v prípade tretieho odseku (trestná sadzba v rozmedzí štyroch až desiatich rokov) jedine za podmienky uloženia trestu pod dolnú hranicu trestu odňatia slobody prostredníctvom inštitútu mimoriadneho zníženia v zmysle § 39 TZ.¹⁵⁰

Pre záver o naplnení znakov spočívajúcich v spáchaní trestného činu nedovolenej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a s jedmi „vo väčšom rozsahu“, „v značnom rozsahu“ a „vo veľkom rozsahu“ je východiskom určitý násobok takého množstva látky, ktorého hodnota bola vymedzená ako desaťnásobok. Toto posúdenie by sa malo odvíjať od násobku množstvo účinnej látky (drogy), pričom len v prípade, keď sa nedá zistiť presné množstvo účinnej látky, napr. ak bola omamná alebo psychotropná látka už spotrebovaná jej konzumentom, možno vychádzať z celkového množstva drogy, ktorú páchatel neoprávnene vyrobil, dovezol, vyviezol, pre-

¹⁵⁰ KAJABA, R. Trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 173 ods. 1 Trestného zákona. In: *Justičná revue*. 2012, roč. 64, č. 8 – 9, s. 937 a nasl.

viezol, ponúkol atď., ak nie sú tu pochybnosti, že páchatel vyrobil alebo inak nakladal s drogou v jej obvyklej kvalite. Určitý rozsah (väčší, značný, veľký) spáchanie trestného činu nedovolenej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a s jedmi však nemožno redukovať len na množstvo príslušnej drogy, ktorú páchatel nelegálne vyrobil alebo s ktorou inak nakladal, ale pri jeho stanovení sa uplatnia aj ďalšie okolnosti. Množstvo drogy, ktorú páchatel vyrobil alebo s ktorou ďalej nakladal, je rozhodujúcim hľadiskom pre stanovenie rozsahu spáchania tohto trestného činu.

4.2.4 Šírenie toxikománie podľa § 174 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 174 TZ:

(1) *Kto zvádza iného na zneužívanie inej návykovej látky než alkoholu alebo ho v tom podporuje alebo kto zneužívanie takej látky inak podnecuje alebo šíri, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*

(2) *Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1*

a) *voči chránenej osobe, alebo*

b) *verejne.*

Trestný čin šírenia toxikománie je z hľadiska druhu trestných činov v prvom odseku prečinom a v druhom odseku je zločinom. Objekt predmetného trestného činu predstavuje ochrana ľudského života a zdravia, ako aj *záujem spoločnosti na nešírení závislosti na návykových látkach okrem alkoholu, ktoré sú spôsobilé vážne ohroziť či poškodiť život alebo zdravie človeka, alebo ho uviesť do stavu, v ktorom sa bude správať nekontrolovateľne asociálne, ba dokonca v rozpore s Trestným zákonom.* Subjektom môže byť obdobne ako pri predošlých trestných činoch ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. Subjektívna stránka rovnako vyžaduje zavinenie úmyselné.¹⁵¹ Objektívna stránka trestného činu šírenia toxikománie je charakterizovaná aktívnym konaním, ale aj konkludentným konaním a opomenutím. V zmysle samotného znenia skutkovej podstaty § 174 TZ tak konanie spočíva alternatívne v zvädzaní na zneužívanie návykovej látky (okrem alkoholu), v podporovaní alebo inom podnecovaní na zneužívanie týchto látok, alebo v šírení zneužívania návykových látok. Následkom konania je ohrozenie zdravia alebo života, ktoré pramení v hrozbe, že osoba si vplyvom správania páchatela aplikuje návykové látky, následkom čoho môže byť porucha zdravia či života. Nie je však nutné,

¹⁵¹ BURDA, E. *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006, s. 185.

aby osoba, ktorej je určené konanie subjektu vymedzené v skutkovej podstate tohto trestného činu, ním bola reálne aj ovplyvnená. Postačuje, aby bol úmysel páchatela zrejmy vzhľadom na jeho správanie. Pojmom „zvádza iného“ sa pritom rozumie akékoľvek konanie, ktorým konkrétne určená osoba presviedča alebo prisvedčuje iným osobám na zneužívanie návykovej látky (či už priame alebo nepriame prehováranie). Podporovaním sa zas má na mysli akékoľvek psychické napomáhanie, či fyzické napomáhanie pri zneužívaní návykovej látky určené konkrétnej osobe. Práve v smerovaní konania k individuálne určenej osobe sa pojmy zvádza a podporuje líšia od termínov podnecuje a šíri, ktoré vyjadrujú konanie smerované na individuálne nekonkretizované osoby. Podnecovanie sa môže stať priamo, nepriamo aj skryto (napr. vychvaľovanie pozitívnych účinkov zneužívania drog alebo poskytovanie návodov na dosiahnutie vyššej efektivity v tejto činnosti). Pri podnecovaní tento prejav vôle páchatela nie je zameraný na konkrétnu osobu alebo osoby (ako je to pri navádzaní), ale je tu snaha páchatela, ktorá mieri k vyvolaniu zneužívania návykových látok u tých, ktorým je prejav určený. Na naplnenie znaku podnecovanie pri trestnom čine šírenia toxikománie, ktorý je ohrozcím trestným činom, sa nevyžaduje, aby páchatelia, ktorí ponúkajú na predaj prostriedky slúžiace k zneužívaniu drogy, disponovali priamo takýmito látkami, ktoré predmetné omamné alebo psychotropné látky obsahujú (napr. listy konope s vysokým obsahom THC), ale postačí, ak verejne prezentujú ucelený sortiment takých produktov, látok, nástrojov či výrobkov a pod., ktoré sa k zneužívaniu omamných a psychotropných látok zvyčajne používajú. Postačí, že omamné alebo psychotropné látky pripomínajú alebo na tieto látky v rôznych súvislostiach poukazujú (napr. znázornením kvitnúceho alebo plodonosného vrcholčeka rastliny konope). Stimulovaním v uvedenom zmysle je takáto činnosť vtedy, ak je vo svojom súhrne spôsobilá ovplyvniť rozhodnutie iných osôb na to, aby návykové látky iné ako alkohol zneužili, alebo v nich také rozhodnutie vzbudili.¹⁵² Pri porovnaní s predchádzajúcimi trestnými činmi však už nejde výlučne o omamnú látku, psychotropnú látku, jed alebo prekurzor, ale aj o iné látky, ktoré sú spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie, s výnimkou alkoholu. Kvalifikačnými znakmi v zmysle § 174 ods. 2 TZ je jeho spáchanie činu na chránenej osobe alebo ak je čin spáchaný verejne. Termín chránená osoba je Trestným zákonom

¹⁵² SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 353 a nasl.

špecificky vymedzený v § 139 TZ. Najčastejšie je však trestný čin šírenia toxikománie páchaný voči dieťaťu, tzn. voči osobe mladšej ako osemnásť rokov (§ 127 ods. 1 TZ), keďže práve v tomto veku sú mladšie osoby najnáchylnejšie na ovplyvnenie zo strany svojho okolia a naklonené k experimentovaniu. Z uvedeného dôvodu zákonodarca takéto konanie vymedzil ako kvalifikačný znak s vyššou trestnou sadzbou. Verejne bude trestný čin spáchaný v zmysle § 122 ods. 2 TZ vtedy, ak je spáchaný prostredníctvom obsahu tlačoviny alebo rozširovaním spisu, filmom, rozhlasom, použitím počítačovej siete alebo iným obdobne účinným spôsobom, prípadne, ak je čin spáchaný pred viac ako dvoma súčasne prítomnými osobami. V súčasnosti, keď sociálne siete dosahujú svoj najväčší rozmach, predstavuje nebezpečenstvo šírenia toxikománie namä prostredníctvom týchto sietí. Z hľadiska ukladania trestov bude v oboch odsekoch možné uložiť aj trest odňatia slobody s podmieneným odkladom v zmysle § 49, resp. § 51 TZ. V prípade ukladania trestu podľa § 174 ods. 1 TZ prichádza do úvahy aj zváženie uplatnenia tzv. materiálneho korektívu podľa § 10 ods. 2 TZ.

Jednočinný súbeh medzi trestným činom šírenia toxikománie podľa § 174 TZ a trestným činom podľa § 172 TZ je vylúčený.

4.3 Ostatné súvisiace trestné činy

Pre účely tejto vedeckej monografie a skúmanej problematiky sa spoluautorom javí ako vhodné doplniť výklad o stručné vymedzenie trestných činov, ktorých sa páchatelia dopúšťajú, či už pod vplyvom alkoholu, alebo pod vplyvom drog (iných návykových látok) alebo v súvislosti s nimi. V súlade s predchádzajúcim výkladom je to tzv. sekundárna protiprávna činnosť súvisiaca s drogami. Ide najmä o trestný čin podávania alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 TZ, trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ, trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ, trestný čin opilstva podľa § 363 TZ a trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 TZ či trestný čin krádeže podľa § 212 TZ.

4.3.1 Podávanie alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 175 TZ:

Kto sústavne podáva alebo vo väčšom množstve podá osobe mladšej ako osemnásť rokov alkoholické nápoje, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

Objektom tohto trestného činu (prečinu) je záujem na ochrane zdravia a riadneho telesného a duševného vývoja maloletých a mladistvých. Hmotným predmetom útoku je telo osoby mladšej ako 18 rokov.

Objektívna stránka skutkovej podstaty trestného činu spočíva v konaní páchatela, ktorý sústavne podáva alebo vo väčšom množstve podá osobe mladšej ako osemnásť rokov alkoholické nápoje.

Alkohol je návykovou látkou, aj keď voľne dostupnou látkou, ktorej nadmerné požívanie môže viesť k alkoholizmu, k deštrukcii osobnosti a k vážnemu narušeniu sociálnych vzťahov. Takéto nebezpečenstvo je osobitne akútne u mládeže, ktorá sa ešte vyvíja z fyzickej i psychickej stránky. Mládež je preto potrebné chrániť i prostriedkami trestného práva pred podávaním alkoholických nápojov. Skutková podstata trestného činu podávania alkoholických nápojov mládeži sa preto v tomto zákone aj naďalej ponechala. Preradila sa však k trestným činom proti životu a zdraviu, čím sa zdôraznil jej hlavný objekt – ochrana zdravia mladej generácie a jej zdravého fyzického a psychickeho rozvoja.

Alkoholickými nápojmi podľa zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb sú rôzne liehoviny, destiláty, víno, pivo, ktoré obsahujú viac ako 0,75 objemového percenta alkoholu. Osoby maloleté do 15 rokov a mladistvé do 18 rokov nesmú požívať alkoholické nápoje alebo iné návykové látky a sú povinné podrobiť sa orientačnej dychovej skúške alebo orientačnému vyšetreniu testovacím prístrojom na zistenie omamných alebo psychotropných látok. Maloleté osoby sa nesmú zdržiavať bez dozoru svojich zákonných zástupcov po 21.00 hodine na verejne prístupných miestach, v ktorých sa podávajú alkoholické nápoje. Obce môžu vo svojich územných obvodoch alebo v určitých častiach svojho územného obvodu obmedziť alebo zakázať v určitých hodinách alebo dňoch predaj, podávanie alebo požívanie alkoholických nápojov v zariadeniach spoločného stravovania a v predajniach potravín. Príslušníci Policajného zboru SR, Vojenskej polície, Zboru väzenskej a justičnej stráže SR, Zboru ozbrojenej ochrany letísk a zamestnanci obecnej a mestskej polície a zamestnanci Dopravného úradu, ktorí vykonávajú štátny odborný dozor, sú oprávnení v rámci svojej pôsobnosti vyzvať osoby vykonávajúce činnosť, pri ktorej by mohli ohroziť život, zdravie seba alebo iným osobám, alebo poškodiť majetok, na vyšetrenie smerujúce k zisteniu alkoholu alebo iných návykových látok. Policajný orgán je oprávnený vyzvať na vyšetrenie aj iné osoby, a to vtedy, ak je dôvodné podozrenie, že spôsobili seba alebo inému ujmu na zdraví v súvislosti s požitím alkoholo-

lických nápojov alebo iných návykových látok. Vyšetrenie na zistenie alkoholu sa vykonáva dychovou skúškou prístrojom, ktorým sa určí objemové percento alkoholu v krvi. Ak sa osoba odmietne podrobiť takému vyšetreniu, možno vykonať lekárske vyšetrenie odberom a laboratórnym vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu. Ak osoba odmieta takého lekárske vyšetrenie, stupeň opilstosti určí lekár podľa medicínskych klinických príznakov.

Aj mimo trestnej oblasti (príslušného ustanovenia § 175 TZ) sa používanie alkoholických nápojov mládeži zakazuje. Zákon zakazuje požívanie alkoholických nápojov mládeži do 18 rokov, zakazuje fajčenie mládeži do 18 rokov, priamo zakazuje požívanie alkoholických nápojov a fajčenie na verejnosti. Propagovanie a požívanie alkoholu a fajčenie na školskom podujatí je v ostrom rozpore s každým školským poriadkom. Odborná terminológia týkajúca sa alkoholu uvádza, že alkohol sa zaraďuje medzi legálne návykové drogy, pričom je zakázané podávať a inak umožňovať požívanie alkoholických nápojov osobám mladším ako 18 rokov a ďalej je zakázané požívanie alkoholických nápojov na verejnosti, reklamovanie, propagácia alkoholu a podobne. Zákaz požívania alkoholických nápojov v čase vyučovania i na školských podujatiach, ako aj zákaz podávania alkoholu mládeži zakazujú takmer všetky školské poriadky. Rovnako sú tieto hľadiská rovnocenné a obdobné i pri termíne tabak – fajčenie.¹⁵³

Pod sústavným podávaním alkoholických nápojov mládeži sa rozumie opakované užívanie týchto nápojov, hoci aj v menších dávkach, ktoré ich požívaním môžu negatívne ohroziť nielen zdravie, ale aj duševný, telesný a mravný vývoj mládeže do osemnástich rokov.

Pri posudzovaní podávania nápojov vo väčšom množstve treba vychádzať pri hodnotení závažnosti a spôsobu protiprávneho konania nielen z množstva požitého alkoholu, jeho sily, ale aj z nepriaznivých následkov na mladistvého, napríklad či mladistvý po požití väčšieho množstva alkoholu nerobil výtržnosti, nerušil verejný poriadok, alebo či nemusel nevyhnutne vyhľadať lekárske ošetrovanie.

Subjektom skutkovej podstaty trestného činu môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba (všeobecný subjekt), okrem osoby mladšej ako 18 rokov, lebo na ochranu tejto vekovej kategórie osôb je predmetné ustanovenie upravené v Trestnom zákone. Na naplnenie subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie.

¹⁵³ Rozsudok Krajského súdu v Trnave sp. zn. 9Co/118/2011 z 27. 3. 2012.

Menej závažné podávanie alkoholických nápojov mládeži možno postihnúť ako priestupok podľa § 30 ods. 1 písm. a) a e) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

4.3.2 Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže podľa § 211 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 211 TZ:

(1) Kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že

- a) zvádza ju k záhaľčivému alebo nemravnému životu,
 - b) umožní jej viesť záhaľčivý alebo nemravný život,
 - c) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa tohto zákona trestnými činmi,
 - d) umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa osobitných zákonov priestupkami alebo
 - e) bráni jej v povinnej školskej dochádzke,
- potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom zamestnáva dieťa mladšie ako pätnásť rokov, pričom mu bráni v povinnej školskej dochádzke.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) závažnejším spôsobom konania, alebo
- b) z osobitného motívu.

Ustanovenie tohto trestného činu je zamerané na poskytnutie zvýšenej ochrany osobám mladším ako osemnásť rokov aj vo vzťahu k nebezpečenstvu vzniku drogovej závislosti. Objektom skutkovej podstaty je záujem spoločnosti na riadnej výchove detí. Obsahuje dve základné skutkové podstaty vyjadrené samostatne v § 211 odseku 1 a 2 TZ. Podľa prvej samostatnej skutkovej podstaty sa protiprávneho konania dopustí ten, kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že jej umožní viesť záhaľčivý alebo nemravný život, umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa Trestného zákona trestnými činmi, umožní jej dopúšťať sa konaní, ktoré sú podľa osobitných zákonov priestupkami alebo jej bráni v povinnej školskej dochádzke. Termín „vydá nebezpečenstvu spustnutia“ je chápaný tým spôsobom, že si osoba mladšia ako osemnásť rokov v dôsledku správania páchatela osvojí škodlivé návyky, záujmy alebo sklony, ktoré zväčša povedú k morálnemu úpadku (úpadok však nastať v konkrétnom

prípade nemusí). Na kvalifikovanie konania páchatela ako trestného činu postačí, ak jeho následkom vznikne faktické nebezpečenstvo, že uvedená osoba môže podľahnúť alkoholovej alebo drogovej závislosti, jej správanie bude promiskuitné, alebo sa bude opakovane dopúšťať úmyselného protiprávneho konania a pod. Pod pojmom „záhaľčivý život“ sa rozumie parazitný spôsob života (páchanie trestnej činnosti, žobranie, skryté formy sexuálnych služieb ako zdroj príjmov, prípadne dlhotrvajúce záškoláctvo). Pod pojmom zvädza k záhaľčivému alebo nemravnému životu rozumieme konanie podobné návodu, pričom však páchatel môže zvädzať nielen priamou výzvou, či už slovom alebo skutkom, ale aj samotným nevhodným správaním pred osobou mladšou ako osemnásť rokov, pretože aj to, vzhľadom na to, že deti napodobňujú správanie dospelých, u nej môže vyvolať záujmy a návyky, ktoré spravidla vedú k záhaľčivému alebo nemravnému životu. Avšak musí ísť o také konanie, ktoré je svojou povahou spôsobilé osobu mladšiu ako osemnásť rokov nepriaznivo ovplyvniť. Nezáleží na tom, či osoba mladšia ako osemnásť rokov už pred takýmto konaním páchatela viedla záhaľčivý a nemravný život, pretože konanie páchatela v nej tieto negatívne návyky utvrdzuje a posilňuje. Znak „zvädzanie“ pri trestnom čine ohrozovania mravnej výchovy mládeže nezahŕňa len konanie, ktoré má dlhšiu dobu trvajúci alebo opakujúci sa charakter, ale môže byť naplnený aj vtedy, keď sa páchatel iba v jednom prípade voči osobe mladšej ako osemnásť rokov dopustil mimoriadne závažného konania, ktoré má pre ňu do budúcnosti natoľko nepriaznivý vplyv, že je spôsobilý ovplyvniť jej morálku a vyvolať u nej spoločensky nežiaduce prístupy k všeobecne uznávaným spoločenským pravidlám, posunúť mimo bežných noriem jej sexuálny život, či vytvoriť predpoklady pre jej deliktuálne správanie a nemravný život.¹⁵⁴

Nemravný život je spôsob vedenia života v rozpore so všeobecným zásadami morálneho správania, ktorý môže presiahnuť hranice rozporu so zákonom. „Umožnením vedenia záhaľčivého alebo nemravného života“ sa rozumie, ak páchatel osobe mladšej ako osemnásť rokov vytvorí podmienky na vznik nežiaducich návykov a sklonov (napr. ponechá dieťa výchove ulicou, umožní dlhodobé záškoláctvo a iné). Slovné spojenie „bráni v povinnej školskej dochádzke“¹⁵⁵ vyjadruje sústavné fyzické alebo psychické (vyhráža-

¹⁵⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 8 Tdo 1276/2007 zo 14. 11. 2007.

¹⁵⁵ Dĺžku a plnenie povinnej školskej dochádzky ustanovuje § 19 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

nie, prehováranie) zabráňovanie dochádzaniu do školy.¹⁵⁶ Páchatelom tohto trestného činu môže byť akákoľvek trestne zodpovedná osoba. V prípade, ak podstata konania spočíva v opomenutí riadneho dohliadania na dieťa, do úvahy prichádzajú len páchatelia, ktorí túto povinnosť majú zo zákona (rodičia, opatrovníci a pod.). Zo subjektívnej stránky postačuje aj nedbanlivosť. K naplneniu samostatnej skutkovej podstaty podľa druhého odseku dôjde vtedy, ak páchatel v rozpore so všeobecne záväzným právnym predpisom zamestnáva dieťa mladšie ako pätnásť rokov, pričom mu bráni v povinnej školskej dochádzke. Spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, ak Zákoník práce neustanovuje inak, dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku. Pre kvalifikáciu trestného činu podľa § 211 ods. 2 TZ je súčasne významné, že dieťa mladšie ako pätnásť rokov je dieťa len do dňa predchádzajúceho jeho pätnástym narodeninám. Páchatel naplní pojmové znaky tohto trestného činu, ak nezákonne bude zamestnávať dieťa mladšie ako pätnásť rokov a súčasne mu bude brániť v povinnej školskej dochádzke. V porovnaní s prvým odsekom sa vyžaduje úmyselné zavinenie. Kvalifikačnými znakmi v zmysle odseku 3 sú spáchanie trestného činu podľa odseku 1 alebo 2 závažnejším spôsobom konania (§ 138 TZ) a z osobitného motívu (§ 140 TZ). Trestný čin podľa § 211 TZ je vo všetkých odsekoch prečinom, preto sa pri ukladaní trestov bude vždy prihliadať na možnosť uplatnenia materiálneho korektívu a ukladania podmienených trestov odňatia slobody podľa § 49 a § 51 TZ, prípadne ukladania alternatívnych trestov. Jednočinný súbeh s trestným činom podávanie alkoholických nápojov mládeži podľa § 175 TZ je vylúčený.

4.3.3 Ohrozenie pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 289 TZ:

(1) Kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.

¹⁵⁶ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 442 a nasl.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti uvedenej v odseku 1 odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskeму vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by to pri vyšetrení nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie.

(3) Kto vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku,

- a) hoci bol za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 prepustený,
- b) hoci bol za obdobný čin spáchaný pod vplyvom návykovej látky alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo
- c) spôsobil čo aj z nedbanlivosti inému ublíženie na zdraví alebo väčšiu škodu na cudzom majetku,

potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

(4) Odňatím slobody na dva roky až päť rokov sa páchatel potrestá, ak vykonáva v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodil vplyvom návykovej látky, konanie, pri ktorom by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku pri výkone zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorých je vplyv návykovej látky obzvlášť nebezpečný, najmä ak vedie prostriedok hromadnej prepravy.

Trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky sa v základnej skutkovej podstate podľa prvého odseku páchatel dopustí, ak v stave vylučujúcom spôsobilosť, ktorý si privodí vplyvom návykovej látky, vykonáva zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku. Už zo samotného znenia zreteľne vyplýva, že objektom predmetného trestného činu je záujem spoločnosti na ochrane života, zdravia ľudí alebo majetku pred osobami, ktoré pod vplyvom návykovej látky pri výkone určitého zamestnania alebo činnosti ohrozujú život, zdravie alebo majetok. Konanie páchatela spočíva v tom, že vykonáva zamestnanie alebo činnosť v stave vylučujúcom spôsobilosť privodený vplyvom návykovej látky. Ide o protiprávne konanie, ktoré má ohrozo-

vací charakter, čiže postačuje len existencia vzdialeného nebezpečenstva, že k poruche na zdraví, živote alebo majetku môže potenciálne dôjsť. Predmetné ustanovenie má vo všetkých štyroch odsekoch, s výnimkou tretieho odseku písm. c), preventívnu povahu.

Vo vzťahu k slovnému spojeniu „stav vylučujúci spôsobilosť“ je potrebné podotknúť, že „k naplneniu znakov trestného činu podľa § 289 TZ sa nevyžaduje taký stav, keď páchateľ upadá do bezvedomia alebo nie je schopný komunikácie, ale postačí také ovplyvnenie fyzických a psychických schopností návykovou látkou, ktoré vylučuje spôsobilosť vykonávania zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorej by mohol byť ohrozený život alebo zdravie ľudí, alebo spôsobená značná škoda na majetku.“¹⁵⁷ Uvedený stav treba v každom konkrétnom prípade preukázať, pričom treba prihliadať najmä na to, aké zamestnanie alebo činnosť páchateľ pod vplyvom návykovej látky vykonával. Z medicínskeho hľadiska, akceptovaného aj trestnoprávnou praxou, je schopnosť vodiča bezpečne viesť motorové vozidlo zásadným spôsobom ovplyvnená, ak hladina alkoholu v jeho krvi dosiahne 0,4762 mg/l etanolu vo vzduchu (približne 1 ‰). V konkrétnom prípade však postačí aj nižšia hladina alkoholu v krvi za predpokladu, že schopnosť vodiča viesť motorové vozidlo aj pri tejto nižšej hladine alkoholu bola znížená v tej miere, ako to vyžaduje toto ustanovenie. Na naplnenie znakov skutkovej podstaty tohto trestného činu nepostačuje len jednoduché zistenie meracími prístrojmi na meranie hladiny alkoholu v krvi, že obvinený viedol motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu, pretože skutková podstata trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky predpokladá, že sa páchateľ bude nachádzať v takom stave, ktorý vylučuje spôsobilosť vykonávať takúto činnosť. Táto skutočnosť preto mala byť predmetom dokazovania, či v danom prípade to tak bolo.¹⁵⁸ Stav vylučujúci spôsobilosť je podľa doteraz platnej judikatúry nutné vždy zisťovať a dokazovať v každom konkrétnom prípade a pri posudzovaní tejto otázky je potrebné dôsledne prihliadať najmä na to, aké zamestnanie alebo činnosť páchateľ pod vplyvom návykovej látky vykonával. Samotné zistenie, že vodič motorového vozidla bol v čase riadenia pod vplyvom inej návykovej látky než alkoholu samo osebe nestačí pre záver, že v dôsledku toho bol v stave vylučujúcom spôsobilosť na výkon tejto činnosti. V takýchto prípadoch je zásadne potrebné, aby bol stanovený druh a množstvo takej návykovej látky a miera ovplyvnenia páchateľa jej požitím v čase vede-

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2789.

¹⁵⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Tdo 50/2011 zo 14. 3. 2012.

nia motorového vozidla. Pritom sa spravidla nedá zaobišť bez odborného vyjadrenia či posudku znalca toxikológa, ktorého závery sa opierajú o výsledky laboratórneho skúmania odobranej vzorky krvi alebo moču vyšetrovanej osoby. Na základe poznatkov o druhu a množstve (eventuálne koncentrácii) návykovej látky, ktorú mal páchatel' v tele, a o zistených reakciách na jeho konanie napríklad počas vykonávanej cestnej kontroly, potom znalec z odboru zdravotníctva, odvetvia psychiatrie určí, či a ako bol páchatel' ovplyvnený návykovou látkou v čase vedenia motorového vozidla. Na naplnenie skutkovej podstaty trestného činu ohrozenia pod vplyvom návykovej látky sa nevyžaduje stav, keď páchatel' napríklad vôbec nie je schopný komunikovať alebo riadne artikulovať, alebo správanie či motorika vykazujú „na prvý pohľad“ viditeľné abnormality svedčiace o predchádzajúcom požití návykovej látky. Postačí ovplyvnenie jeho fyzických a psychických schopností návykovou látkou, ktorá vylučuje spôsobilosť vykonávať zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol byť ohrozený život alebo zdravie ľudí, alebo spôsobená značná škoda na majetku. Takouto činnosťou je nepochybne aj riadenie motorového vozidla, ktorého neovládnutie môže viesť a v praxi tiež často vedie k fatálnym následkom na životoch a zdraví účastníkov cestnej premávky alebo k významným majetkovým škodám. Spôsobilým na výkon tejto činnosti je teda zásadne vodič, ktorý v danej chvíli disponuje schopnosťou náležite vnímať situáciu v cestnej premávke, anticipovať jej vývoj a prípadne adekvátne a dostatočne rýchlo reagovať na jej náhle zmeny tak, aby riziku vzniku týchto škodlivých následkov aktívne predchádzal a znížil ich na najnižšiu možnú úroveň. Záver o plnej či len nepodstatne zníženej spôsobilosti páchatela, ktorý je ovplyvnený inou návykovou látkou bezpečne riadiť motorové vozidlo, tak nemožno vyvodiť ani zo zistenia, že bezprostredne pred cestnou kontrolou neporušil dopravný predpis, alebo že jeho jazda nevykazovala zjavné známky hazardu či neistoty.¹⁵⁹

Pojmami „zamestnanie“ alebo „iná činnosť“ sa rozumie také zamestnanie alebo činnosť, ktorých bezpečné vykonávanie si vyžaduje sústredenú pozornosť a schopnosť korektne vnímať a pohotovým spôsobom reagovať na rozličné vznikajúce situácie a pri ktorých aj menej výrazné oslabenie popísaných schopností v dôsledku aplikácie návykovej látky vyvoláva možnosť ohrozenia chránených záujmov určitého rozsahu a intenzity. Pôjde najmä o riadenie motorových vozidiel, ale prípadne aj iných dopravných prostriedkov (bicykel, jazda na koni a pod.).

¹⁵⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 3 Tdo 345/2018 z 28. 3. 2018.

Subjekt je v zásade všeobecný a z pohľadu subjektívnej stránky sa vyžaduje úmyselné zavinenie zahŕňajúce samotné vedomie páchatela, že pod vplyvom návykovej látky vykonáva činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí, alebo spôsobiť značnú škodu na majetku.¹⁶⁰ Rozhodujúce pri tom nie je, či páchatel už v čase, keď požíval návykovú látku, mal vedomosť o tom, že bude takúto činnosť alebo zamestnanie vykonávať.¹⁶¹ V prípade spolujazdca, ktorý nielen prijal nápad opitého vodiča, aby s ním šiel, ale tiež určil aj trasu cesty, ide o psychickú pomoc vo forme utvrdzovania páchatela v rozhodnutí spáchať trestný čin. Samotná spoločná jazda s takým vodičom však trestná nie je. Uvedenému pomocníkovi nie je možné uložiť trest zákazu činnosti riadenia motorových vozidiel, pretože sa samotného trestného činu nedopustil.

Skutková podstata vymedzená druhým odsekom síce logicky na prvý odsek nadväzuje, ale *de facto* ide o samostatnú skutkovú podstatu. Trestného činu v zmysle § 289 ods. 2 TZ sa dopustí ten, kto sa pri výkone zamestnania alebo inej činnosti uvedenej v odseku 1 odmietne podrobiť vyšetreniu na zistenie návykovej látky, ktoré sa vykonáva dychovou skúškou alebo orientačným testovacím prístrojom, alebo sa odmietne podrobiť lekárskeho vyšetreniu odberom a vyšetrením krvi alebo iného biologického materiálu, či nie je ovplyvnený návykovou látkou, hoci by to pri vyšetrení nebolo spojené s nebezpečenstvom pre jeho zdravie. Objektívna stránka spočíva na rozdiel od prvého odseku v odmietnutí páchatela podrobiť sa vyšetreniu na zistenie prítomnosti návykovej látky v jeho organizme. Konanie však nebude naplňovať znaky trestného činu, ak bude preukázané, že vyšetrenie môže objektívne ohroziť jeho zdravie. Z terminologického hľadiska boli všetky dotknuté pojmy už predmetom predchádzajúceho výkladu pri predchádzajúcich trestných činoch. Navyše ide len o termín biologický materiál, ktorým sa má na mysli akýkoľvek materiál obsahujúci genetickú informáciu. V praxi to je všetko, čo pochádza z organizmu človeka (napr. sliny, moč, stolica a iné).

V treťom odseku sa k základnej skutkovej podstate podľa odseku 1 a 2 pridávajú kvalifikačné znaky:

- a) hoci bol za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia

¹⁶⁰ BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 931 a nasl.

¹⁶¹ HORVÁTHOVÁ, A. Nové trestné činy v slovenskom právnom poriadku. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2011, roč. XVII, č. 12, s. 21.

slobody uloženého za taký čin alebo za čin uvedený v odseku 2 prepustený,

- b) hoci bol za obdobný čin spáchaný pod vplyvom návykovej látky alebo za čin uvedený v odseku 2 v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo
- c) spôsobil čo aj z nedbanlivosti inému ublíženie na zdraví alebo väčšiu škodu na cudzom majetku.

Ustanovením písm. a) sa „za taký čin“ chápe nielen trestný čin podľa § 289 TZ, ale aj každý iný trestný čin majúci znaky uvedené v § 289 TZ (napríklad trestný čin usmrtenia podľa § 149 ods. 4, 5 TZ). Taktiež môže ísť o čin uvedený v § 289 ods. 2 TZ.¹⁶² V naznačenom smere je spätnosť daná odsúdením za trestný čin obdobný alebo prepustením z výkonu trestu odňatia slobody po vykonaní trestu, udelením amnestie alebo milosti prezidentom SR, po podmienечnom prepustení a rovnako upustením od výkonu trestu odňatia slobody, ak k uvedenému došlo v posledných dvoch rokoch pred spáchaním nového trestného činu podľa § 289 TZ (rozhodujúci je okamih právoplatnosti odsudzujúceho rozhodnutia). „Obdobným činom“ v zmysle písm. b) sú spravidla priestupky proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky, priestupky na úsekoch ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami alebo iný obdobný delikt.¹⁶³

Trestný čin v zmysle § 289 ods. 3 písm. c) TZ je ako jediný aj s následkom poruchy, teda ide už o poruchový trestný čin. Subjektívna stránka je v prípadoch písm. a) a b) naplnená úmyselným zavinením, ktoré zahŕňa rovnaké podmienky ako základná skutková podstata. V prípade písmena c) je forma zavinenia vyjadrená slovným spojením „čo aj z nedbanlivosti“ (avšak prvá, obligatórna časť objektívnej stránky, na ktorú nadväzuje písmeno c), musí byť aj v tomto prípade zavinená úmyselne). Trestné činy, pri ktorých je forma zavinenia (subjektívna stránka) formulovaná alternatívne „čo aj z nedbanlivosti“, je možné spáchať úmyselne alebo z nedbanlivosti. Vždy je však možná len jedna forma zavinenia. Z uvedeného dôvodu sa prvotne zisťuje úmysel a až následne, ak ho nie je možné preukázať, postačuje aj nedbanlivosť.

Ustanovením štvrtého odseku je k základnej skutkovej podstate pripojený kvalifikačný znak „výkon zamestnania alebo inej činnosti, pri ktorých je vplyv návykovej látky obzvlášť nebezpečný“. Ide o také zamestnanie alebo

¹⁶² BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 933.

¹⁶³ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel.* Praha: C. H. Beck, 2010, s. 969 a nasl.

inú činnosť, pri ktorej vzniká podstatne vyššie riziko vzniku poruchy, najmä vedenie prostriedku hromadnej prepravy. Termín prostriedok hromadnej prepravy je vykladaný v súlade s definíciou uvedenou v § 130 ods. 6 TZ.

4.3.4 Opilstvo podľa § 363 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 363 TZ:

(1) *Kto sa požitím alebo aplikáciou návykovej látky, hoci aj z nedbanlivosti, privedie do stavu nepričetnosti, v ktorom sa dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov; ak sa však dopustí konania, ktoré má inak znaky trestného činu, na ktorý zákon ustanovuje miernejší trest, potrestá sa týmto miernejším trestom.*

(2) *Ustanovenie odseku 1, ako ani § 23 sa nepoužije, ak sa páchatel privedol do stavu nepričetnosti v úmysle spáchať trestný čin.*

Názov tohto trestného činu si nemožno zamieňať s jeho výlučnou aplikáciou na použitie alkoholu, keďže ide o akúkoľvek návykovú látku. Táto úprava nazývaná „Rauschdelikt“ predstavuje strednú cestu medzi dvoma krajinosťami: Prvou krajinosťou je vylúčiť trestnú zodpovednosť do nepričetnosti opitého páchatela a za čin v takomto stave spáchaný, i keď si opitost' a tým nepričetnosť sám zaviniel. Druhá krajinosť je, k takej nepričetnosti vôbec neprihliadať. Prvé riešenie je kriminálne politicky neúnosné, druhé je v rozpore so zásadou zodpovednosti za zavinenie.¹⁶⁴ Chráneným záujmom tohto trestného činu je primárne v najširšom zmysle slova občianske spolunažívanie. Sekundárnym objektom je aj konkrétny záujem, ktorý bol porušený alebo ohrozený konaním páchatela nachádzajúceho sa v stave nepričetnosti. V naznačenom smere sa objekt trestného činu opilstva líši od chránených záujmov iných trestných činov, v prevažnej miere chrániace určitú konkrétnu skupinu spoločenských vzťahov. Preto v širšom ponímaní je možné dospieť k záveru, že objekt trestného činu opilstva, síce sekundárne, tvorí každý spoločenský vzťah, ktorému Trestný zákon priznáva ochranu. Podstatou konania v tomto prípade je, že páchatel sa požitím alebo aplikáciou návykovej látky privedie do stavu nepričetnosti bez ohľadu na to, či úmyselne alebo z nedbanlivosti a následne sa dopustí protiprávneho konania charakterizovaného Trestným zákonom ako trestný čin. Ide o splnenie dvoch kumulatívnych podmienok, a to nepričetnosť spôsobená návykovou látkou a konanie, ktoré má inak znaky trestného činu. Požitím návykovej látky sa rozumie

¹⁶⁴ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, s. 1218.

aplikácia v tom smere, že látka prejde cez tráviaci trakt osoby (osoba látku zje alebo vypije). Aplikáciou návykovej látky je forma konania akýmkoľvek spôsobom, ktorý vedie k úmyselnému dopraveniu návykovej látky do organizmu (napr. injekčná aplikácia, cielené vdychovanie chemických látok) a páchateľ je minimálne uzrozumený s okolnosťou vniknutia návykovej látky do tela. Aplikáciou látky nie je také konanie, ktoré síce vedie k jej vniknutiu do tela, avšak pre osobu sú motiváciou na konanie, ktoré vedie k takémuto výsledku, dôvody absolútne nesúvisiace s danou návykovou látkou (napr. osoba chce zachrániť osobu v bezvedomí, ktorá je v horiacej marihuanovej skrýši, pri záchrane sa záchranca nadýcha výparov z rastlín a dostane sa do stavu nepríčetnosti). Termín nepríčetnosť je v Trestnom zákone vymedzená v § 23 TZ tak, že kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu inak trestného nemohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný. V zmysle znenia § 363 TZ však ide o nepríčetnosť spôsobenú aplikáciou návykovej látky, tzv. patologická opitnosť, ktorá ak naplní znaky predtým citovaného ustanovenia, páchateľovo konanie bude kvalifikované ako trestný čin opilstva bez ohľadu na naplnenie znakov iného trestného činu. Predmetné ustanovenie nebude ale možné aplikovať v prípade stavu iba zmenšenej príčetnosti; vtedy bude páchateľ zodpovedný za trestný čin, ktorý v tomto stave spáchal.

Konaním, ktoré má inak znaky trestného činu, sa rozumie tzv. kvázideikt. Môže ísť pritom o znaky ktoréhokoľvek trestného činu vrátane ohrozenia, alebo o pokus a pomoc, nie však o prípravu. Vo vzťahu ku konaniu nepríčetnej osoby nie je možné spolupáchateľstvo ani účastníctvo inej osoby. Pokiaľ niekto mylne spolupôsobí ako páchateľ pri skutku nepríčetného páchateľa podľa § 363 TZ, mylne ho pokladajúc za príčetného páchateľa, pôjde v prípade domnelého spolupáchateľa len o páchateľstvo. Ak niekto mylne spolupôsobí ako účastník pri skutku nepríčetného páchateľa, pôjde v prípade domnelého účastníka len o prípravu na zločin, ak ide o zločin, ak nejde o zločin, ale len o prečin, pretože príprava na prečin nie je trestná, nemôže byť voči takémuto domnelému účastníkovi vyvozená trestná zodpovednosť.¹⁶⁵ Subjektom tohto trestného činu môže byť v zásade ktokoľvek, kto je trestne zodpovedný, samozrejme, za splnenia predpokladu stavu nepríčetnosti, čiže ide o subjekt všeobecný.

Subjektívna stránka spočíva v konaní úmyselnom i nedbanlivostnom. Zavinenie sa však vzťahuje len na privedenie sa do stavu nepríčetnosti. Nevzťa-

¹⁶⁵ SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 734.

huje sa na to konanie páchatela, ktoré má inak znaky trestného činu, ktorého sa dopustil v stave nepričetnosti. Avšak pri posudzovaní tzv. kvázideliktu je potrebné preukazovať i subjektívnu stránku konania páchatela v stave nepričetnosti, pretože je potrebné rozlíšiť, či sa má trest ukladať v rámci trestnej sadzby ustanovenej za trestný čin z nebanlivosti, alebo úmyselný trestný čin. Nepôjde tu však o zavinenie v pravom zmysle slova; chyba tu príčetnosť, ktorá je inak predpokladom zavinenia. Subjektívna stránka sa tu skúma podľa vonkajších prejavov. V pochybnostiach treba postupovať podľa zásady „*in dubio pro reo*“.¹⁶⁶

Aplikácia privilegovanej skutkovej podstaty podľa § 363 ods. 1 TZ je vylúčená, ak sa páchatel priviedol do stavu nepričetnosti v úmysle spáchať trestný čin. Výnimkou je prípad, tzv. *actio libera in causa dolosa*, kedy sa páchatel úmyselne privedie do stavu nepričetnosti a v tomto stave úmyselne spácha trestný čin (tzv. opije sa na guráž). Z hľadiska trestnej zodpovednosti bude páchatel trestne zodpovedný za úmyselný trestný čin, a to aj napriek tomu, že ho spáchal v stave nepričetnosti.

4.3.5 Legalizácia príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 – § 234 TZ

Podľa právnej úpravy de lege lata v zmysle § 233 a § 234 TZ:

§ 233

(1) Kto príjem alebo vec pochádzajúcu z trestnej činnosti, v úmysle zatajiť existenciu takého príjmu alebo vecí, zakryť ich pôvod v trestnej činnosti, ich určenie či použitie na spáchanie trestného činu, zmaříť ich zaistenie na účely trestného konania alebo ich prepadnutie alebo zhabanie,

- a) prevedie na seba alebo iného, požičia, vypožičia, prevedie v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, dovezie, prevezie, privezie, premiestni, prenajme alebo inak seba alebo inému zadováži, alebo
- b) drží, uschováva, ukrýva, užíva, spotrebuje, zničí, zmení alebo poškodí, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) z osobitného motívu, alebo
- b) a získa ním pre seba alebo pre iného väčší prospech.

(3) Odňatím slobody na sedem rokov až dvanásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

- a) ako verejný činiteľ,

¹⁶⁶ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex, 2006, s. 503.

b) a získa ním značný prospech, alebo

c) závažnejším spôsobom konania.

(4) Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) a získa ním pre seba alebo iného prospech veľkého rozsahu,

b) vo vzťahu k veciam pochádzajúcim z obchodu s omamnými, psychotropnými, jadrovými alebo vysokorizikovými chemickými látkami, zbraňami a ľuďmi alebo z iného obzvlášť závažného zločinu, alebo

c) ako člen nebezpečného zoskupenia.

§ 234

(1) Kto neoznámí alebo neohlási, napriek tomu, že taká povinnosť mu vyplýva z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie,

a) skutočnosti nasvedčujúce tomu, že iný spáchal trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233, alebo

b) neobvyklú obchodnú operáciu,

potrestá sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov.

(2) Čin uvedený v odseku 1 nie je trestný, ak páchatel' nemohol oznámenie alebo ohlásenie urobiť bez toho, že by seba alebo blízku osobu neuviedol do nebezpečenstva trestného stíhania.

Ustanovenie trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 233 TZ premieta do vnútroštátneho práva Slovenskej republiky článok 6 Konvencie o praní, vyhľadávaní, zadržiavaní a konfiškácii výnosov zo zločinu, ktorá bola prijatá Radou Európy 8. novembra roku 1990, ako aj Dohovor o praní špinavých peňazí, vyhľadávaní, zhabaní a konfiškácii ziskov z trestnej činnosti, ktorý pre Slovenskú republiku nadobudol platnosť 1. septembra 2001 (oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 109/2002 Z. z.).

Súvisiacou právnou normou je zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý v § 2 ods. 1 legalizáciu definuje ako úmyselné konanie, ktoré spočíva v:

a) zmene povahy majetku alebo prevode majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti, s cieľom utajenia alebo zakrytia nezákonného pôvodu majetku alebo s cieľom napomáhania osobe, ktorá sa podieľa na páchaní takejto trestnej činnosti, aby sa vyhla právnym dôsledkom svojho konania,

b) utajení alebo zakrytí pôvodu alebo povahy majetku, umiestnenia alebo premiestnenia majetku, vlastníckeho práva alebo iného práva k ma-

jetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,

- c) nadobudnutí, držbe, užívání a požívaní majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,
- d) účasti na konaní podľa písmen a) až c), a to aj vo forme spolčenia, napomáhania, podnecovania a navádzania, ako aj v pokuse o takéto konanie.

Základná skutková podstata trestného činu podľa § 233 TZ má vo svojom znení úzke prepojenie s uvedeným vymedzením, avšak s účinnosťou od 1. 1. 2016 (zákon č. 397/2015 Z. z.) bol pojem majetok nahradený slovom vec, ktorá je definovaná v § 130 TZ. Trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti sa dopustí ten páchatel, ktorý príjem alebo vec pochádzajúcu z trestnej činnosti, v úmysle zatajiť existenciu takého príjmu alebo veci, zakryť ich pôvod v trestnej činnosti, ich určenie či použitie na spáchanie trestného činu, zmať ich zaistenie na účely trestného konania, alebo ich prepadnutie alebo zhabanie:

- a) prevedie na seba alebo iného, požičia, vypožičia, prevedie v banke alebo v pobočke zahraničnej banky, dovezie, prevezie, privezie, premiestni, prenajme alebo inak seba alebo inému zadováži, alebo
- b) drží, uschováva, ukrýva, užíva, spotrebuje, zničí, zmení alebo poškodí.

Predmetný trestný čin je v prvom odseku prečinom, v druhom a treťom odseku už zločinom a v štvrtom odseku napokon aj obzvlášť závažným zločinom.

Objektívna stránka trestného činu spočíva v legalizácii príjmov z trestnej činnosti, čo znamená dispozíciu s príjmami alebo inými vecami akejkoľvek hodnoty pochádzajúcimi z trestnej činnosti, ak je motivovaná úsilím:

- zakryť ich pôvod v trestnom čine, alebo
- zakryť ich určenie či použitie na spáchanie trestného činu, alebo
- zmať ich zaistenie na účely trestného konania, alebo
- zmať ich prepadnutie alebo zhabanie.

Konanie za týchto okolností musí spočívať v prevedení takých príjmov alebo vecí na seba alebo iného, alebo v ich držbe. Z hľadiska subjektívnej stránky sa vyžaduje špecifický úmysel vo forme zatajovania existencie príjmu alebo iného majetku z trestnej činnosti, v úmysle zakrytia ich pôvodu v trestnom čine alebo ich určenia na jeho spáchanie. Na trestnosť činu sa vyžaduje, aby páchatel vedel o pravom pôvode, použití alebo určení legalizovaného príjmu alebo veci, teda že ide o príjem alebo vec, ktorá je príjmom z trest-

nej činnosti, je určená alebo použitá na jeho spáchanie. Pôjde aj o zmarenie ich zaistenia na účely trestného konania alebo ich prepadnutia alebo zhabania. Páchateľ je ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba (všeobecný subjekt). Kvalifikačné znaky trestného činu podľa § 233 TZ sú upravené v odsekoch 2 až 4, z ktorých však pre účely práce je významná hlavne kvalifikovaná skutková podstata podľa odseku 4 písm. b). Konanie páchatela bude uvedeným ustanovením kvalifikované, ak spácha čin podľa základnej skutkovej podstaty v zmysle prvého odseku a spácha ho vo vzťahu k veciam pochádzajúcim z obchodu s omamnými, psychotropnými, jadrovými alebo vysokorizikovými chemickými látkami, zbraňami a ľuďmi, alebo z iného obzvlášť závažného zločinu. Na podklade znenia citovanej úpravy je zrejmé, že vo vzťahu k prekurzorom ho bude možné aplikovať, len ak pôjde o obzvlášť závažný zločin.

Legalizácia príjmu z trestnej činnosti úzko súvisí, dokonca je previazaná s organizovaným zločinom, nadväzuje naň, pričom mu pomáha vytvárať finančné zdroje potrebné pre jeho ďalšiu aktivitu a rozširovanie. Legalizácia príjmu z trestnej činnosti je teda sprievodným a zároveň charakteristickým znakom pôsobenia organizovaného zločinu, často pôsobiaceho na medzinárodnej úrovni. Je jeho integrálnou súčasťou a neoddeliteľnou súčasťou. Hlavným cieľom organizovanej kriminality je dosiahnutie maximálneho zisku bez ohľadu na použité prostriedky. Pri vytváraní zisku z trestnej činnosti organizovanými skupinami oproti tradičným formám trestnej činnosti je možné pozorovať charakteristické znaky, a to najmä:

- a) obrovský rozsah zisku, ktorý je neporovnateľný s klasickými trestnými činmi;
- b) nevyhnutnosť a potreba transformovať zisk z organizovanej trestnej činnosti (obchod s drogami, so zbraňami, prostitúcie). Transformovať tento zisk do legálneho finančného systému a investovať ho do výnosných hospodárskych oblastí, alebo ho inak kapitalizovať. Cieľom nie je zisk z trestnej činnosti okamžite spotrebovať, ale naopak, formou „preprania“ zabezpečiť jeho rast;
- c) finančné operácie, ktorými sú zisky z trestnej činnosti „špinavé peniaze“ uvádzané do legálneho finančného systému, sú vo väčšine prípadov málo nápadné a takmer sa neodlišujú od bežných bankových operácií. Hlavnými aktérmi týchto transakcií nie sú „typickí zločinci“, ale mnohokrát vysoko inteligentní (slušní) občania, ktorí majú v spoločnosti významné postavenie.

Peniaze sú „životným nervom“ organizovanej kriminality. Už samotná príprava a páchanie trestných činov typických pre organizovaný zločin vy-

žaduje obrovský finančný potenciál. Z toho, prirodzene, vyplýva mimoriadna dôležitosť prerušenia peňažných tokov z kriminálnych zdrojov, ako jeden z predpokladov úspešnosti boja s organizovanou kriminalitou.¹⁶⁷ Peniaze z organizovaného zločinu sú prostriedkom jeho vplyvu na oficiálne inštitúcie a upevňujú jeho pozíciu v spoločnosti a štáte. „Legalizácia výnosov“ je až tou najvyššou fázou páchania organizovanej trestnej činnosti a s ňou spojenou manipuláciou so ziskom získaným týmto protiprávnym konaním.¹⁶⁸

Keďže prevažná väčšina ziskov organizovaného zločinu pochádza z predaja drog a ten sa uskutočňuje v hotovosti, prvoradá snaha organizovaného zločinu je premeniť hotovostný zisk na bezhotovostný.¹⁶⁹ Dôvodom je to, že prevažná časť západných krajín preferuje a pri veľkých objemoch transakcií bezvýhradne vyžaduje bezhotovostné platby. S hotovostnými prostriedkami sa tak veľmi obtiažne manipuluje a pokiaľ áno, vytvárajú podozrenie z nelegálnosti ich získania. Zo skúseností vieme, že všetky veľké organizácie obchodujúce s drogami majú podpornú štruktúru, ktorá zaisťuje pranie špinavých peňazí. Žiadny iný typ trestnej činnosti nevyprodukuje toľko špinavých peňazí, ktoré je potrebné preprať, ako nezákonný obchod s drogami.¹⁷⁰ Úspešný boj s legalizáciou príjmu z trestnej činnosti je predpokladom úspešného boja s organizovaným zločinom, a teda i drogovou trestnou činnosťou. Z uvedeného jasne vyplýva, prečo sú boj s organizovanou kriminalitou a jej najväčším zdrojom príjmov – obchodom s drogami a ochrana pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti tak nerozlučne späté. Boj proti organizovanému zločinu je najúčinnnejší vtedy, keď sa proti nemu pôsobí komplexne, koordinovane vo všetkých krajinách a keď sa siahne na jeho najväčší zdroj zločineckej energie, nelegálne peniaze a zabráni sa mu, aby ich mohol zlegalizovať.

4.3.6 Krádež podľa § 212 TZ

Podľa právnej úpravy *de lege lata* v zmysle § 212 TZ:

(1) Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a spôsobí tak malú škodu, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.

¹⁶⁷ LIŠČÁK, L., SEGEŠ, I. K zákonu Národnej rady Slovenskej republiky o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmenách ďalších zákonov. In: *Justičná revue*. 1994, roč. 46, č. 11 – 12, s. 17.

¹⁶⁸ ŠANTA, J. K stavu a niektorým príčinám nízkej efektivity postihu trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. In: *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 5, s. 798.

¹⁶⁹ BALABÁN, L. a kol. *Drogy a kriminalita*. Praha, 2012, s. 50 a nasl.

¹⁷⁰ POWIS, R. E. *Jak se perou špinavé peníze*. Praha: Victoria Publishing, 1992, s. 188.

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a

- a) čin spácha vlámaním,
- b) bezprostredne po čine sa pokúsi uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia,
- c) čin spácha na veci, ktorú má iný na sebe alebo pri sebe,
- d) takou vecou je vec z úrody z pozemku, ktorý patrí do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, alebo drevo z pozemku, ktorý patrí do lesného pôdneho fondu, alebo ryba z rybníka s intenzívnym chovom,
- e) čin spácha na veci, ktorej odber podlieha spoplatneniu na základe osobitného predpisu, alebo
- f) bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a spôsobí ním väčšiu škodu,
- b) hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený, alebo
- c) z osobitného motívu.

(4) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a spôsobí ním značnú škodu,
- b) závažnejším spôsobom konania,
- c) na mieste požívajúcom pietu alebo všeobecnú úctu alebo na mieste konania verejného zhromaždenia alebo obradu,
- d) na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitného predpisu,
- e) tým, že taký čin zorganizuje, alebo
- f) na chránenej osobe.

(5) Odňatím slobody na desať rokov až pätnásť rokov sa páchatel' potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2

- a) a spôsobí ním škodu veľkého rozsahu,
- b) ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo
- c) za krízovej situácie.

Konzumácia návykových látok je ekonomicky náročná záležitosť. Keďže mnohé drogové závislé osoby opustia pracovný proces alebo sa do tohto procesu nikdy nezapoja, jedným zo spôsobov získavania finančných prostriedkov na drogy je trestná činnosť. Najčastejšie páchanou trestnou činnosťou je

majetková trestná činnosť, a to najmä krádeže vlámaním do motorových vozidiel, pivníc, bytov a skladov. Objektom záujmu sú všetky veci, ktoré sa dajú speňažiť, napr. autorádiá, notebooky, fotoaparáty a ostatná technika. Dôvodom páchania trestného činu krádeže je viacero, jednak ide o jednoduchý spôsob spáchania – ukradnúť kabelku, rádio alebo inú vec z auta či garáže je pomerne jednoduché a nevyžaduje si odborné skúsenosti alebo náradie. Ďalším dôvodom je hrozba nízkym trestnom. Navyše väčšina ukradnutých vecí nedosahuje hodnotu 266 EUR, preto pri prvom pristihnutí páchatela pri čine mu hrozí postih za priestupok. Až v prípade opakovaného spáchania (t. j. po predchádzajúcom postihu) pôjde o trestný čin, za ktorý hrozí trest odňatia slobody až na dva roky. Ďalším druhom krádeží sú krádeže zamerané na lekárne, sklady liečiv a chemických látok, ktoré poskytujú páchatelom zdroj samotných omamných a psychotropných látok, ako aj prekursorov potrebných na ich výrobu. Najčastejším problémom sú teda útoky drogovovo závislých osôb proti majetku. Zo začiatku používa páchatel vlastné, resp. finančné prostriedky celej rodiny, ide o problém celej rodiny, kde trpí rodina nielen z psychickej stránky, ale aj zo stránky finančnej. Ak dôjde k situácii, že aj tieto finančné prostriedky vyčerpá, nastáva celospoločenský problém, pretože drogovovo závislý jednotlivec je nútený hľadať a získavať finančné prostriedky z iných zdrojov. Možné sú krádeže osobných vecí pochádzajúce z vlastnej rodiny, iné bytové krádeže, krádeže v obchodoch, v lekárnach (na výrobu drogy), krádeže vecí z motorových vozidiel. Takto nadobudnuté veci následne ďalej predáva často pod hodnotu ceny, akú v skutočnosti majú, ide o tzv. rýchly predaj. K najčastejším zdrojom zaobstaraných finančných prostriedkov na drogy patria finančné prostriedky rodiny, príležitostná práca, sociálne dávky, drogový biznis (ide najmä o nákup drogy presahujúcej ich spotrebu a následný predaj zvyšku drogy, tzv. predaj nastaveného materiálu alebo tzv. drogové podvody, kde predáva inú látku drogy za drogu drogovovo závislým alebo turistom, alebo aj lúpež s cieľom získať drogy), recyklačný priemysel (ide o odvoz surovín do zberu), žobranie na ulici, zábavný priemysel (hranie na hudobný nástroj na ulici, tanec na ulici), prostitúcia a ďalšia kriminalita. Okrem už spomínaného trestného činu krádeže, dochádza aj k znehodnocovaniu majetku poškodených aj iným spôsobom než jeho od cudzením, ako napríklad rozbitím, sprejovaním a pod. Medzi hlavné faktory, ktoré ovplyvňujú majetkovú trestnú činnosť patrí ekonomická a sociálna situácia, drogy a alkohol, nezamestnanosť a nízka ochrana súkromného majet-

ku.¹⁷¹ Medzi ďalšie faktory patrí nevšímavosť a ľahostajnosť, závisť, neúplné rodiny, problémové rodiny, existenčné problémy narastajúcej skupiny obyvateľstva, migrácia, nedostatočná prevencia, odbyt kradnutého tovaru, nedostatočná vybavenosť polície a komplikovanosť trestného procesu. Narastanie sociálnych rozdielov medzi jednotlivými skupinami vytvára podmienky pre širokospektrálne páchanie kriminality jednotlivými vrstvami spoločnosti.¹⁷² Spoločným znakom jednotlivých majetkových trestných činov je nárast profesionalizácie páchatelov v rámci opakujúcich trestných činov, ktoré majú zhodný predmet útoku a pokračujúce trestné činy.¹⁷³

Podľa ustanovenia § 212 ods. 1 a 2 TZ trestný čin krádeže pozostáva z dvoch samostatných skutkových podstát, ktoré vychádzajú z uvedenej základnej definície krádeže a dopĺňujú ju niektorým ďalším alternatívnym znakom. Prvou skutkovou podstatou je prisvojenie si cudzej veci jej zmocnením, pričom nevyhnutným znakom je spôsobenie malej škody. S použitím ustanovenia § 125 ods. 1 TZ sa za malú škodu považuje vzniknutá škoda prevyšujúca sumu 266 EUR. Väčšou škodou je najmenej desaťnásobok takej sumy (2 660 EUR), značnou škodou sa rozumie najmenej stonásobok takej sumy (26 600 EUR) a škoda veľkého rozsahu predstavuje sumu najmenej päťstonásobok takej sumy (133 000 EUR). Pritom sa vychádza zo skutočnej škody, ktorá predstavuje majetkovú hodnotu, o ktorú by bol majetok poškodeného zmenšený. Na účely Trestného zákona sa za prisvojenie veci považuje odňatie veci z dispozície vlastníka alebo inej osoby, ktorá ju má oprávnené, bez súhlasu, s úmyslom s ňou nakladať ako s vlastnou vecou (§ 130 ods. 4 TZ). Ide tu predovšetkým o úmysel disponovania s danou vecou pre seba, ale nestáva sa jej vlastníkom. Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 4 TZ je zločinom, za ktorý zákon ustanovuje trestnú sadzbu trestu odňatia slobody vo výmere 3 až 10 rokov. V prípade spáchania tohto trestného činu zákonodarcu ustanovil s poukazom na už uvádzané ustanovenie § 34 ods. 6 TZ, že súd musí ukladať trest odňatia slobody, či už vo forme podmienenečného odkladu jeho výkonu, alebo ako nepodmienečný.¹⁷⁴

Pokiaľ by sa páchatel rozhodol s cudzou vecou disponovať, a následne vrátiť vlastníkovi vec, nešlo by o trestný čin krádeže, ale o trestný čin neopráv-

¹⁷¹ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing Praha, 2005, s. 204.

¹⁷² HAVRLENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia PZ, 2006, s. 140 a nasl.

¹⁷³ BALABÁN, L. a kol. *Drogy a kriminalita*. Praha, 2012, s. 50 a nasl.

¹⁷⁴ Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 2To/44/2018 zo 7. 6. 2018.

neného užívania cudzej veci podľa § 215 TZ. Zmocniť sa cudzej veci môže páchatel za pomoci nástroja alebo vlastnej ruky. Krádež je dokonaná v čase, keď si páchatel cudziu vec prisvojil tým, že sa jej zmocnil. Môže nastať situácia, že páchatel sa zmocní veci už odcudzenej, čiže páchatel okradne iného páchatela. Druhou skutkovou podstatou je prisvojenie si cudzej veci jej zmocnením, bez ohľadu na výšku minimálnej škody, a čin spácha vlámaním, pokusom uchovať si vec bezprostredne po čine násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia, alebo spáchaním činu na veci, ktorú má iná osoba na sebe alebo pri sebe, alebo spáchaním činu na veci, pričom takou vecou je vec z úrody z pozemku, ktorý patrí do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, alebo drevo z pozemku patriaceho lesnému pôdnemu fondu, alebo rybu z rybníka s intenzívnym chovom, taktiež na veci, ktorej odber podlieha poplatneniu na základe osobitného predpisu, alebo páchatel bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý.¹⁷⁵ Trestný čin krádeže možno spáchať vlámaním, ak páchatel vnikol do uzavretého priestoru nedovoleným prekonaním uzamknutia alebo prekonaním inej zabezpečovacej prekážky použitím sily alebo lstou. Ďalší spôsob spáchania trestného činu krádeže spočíva v tom, že páchatel bezprostredne po čine sa pokúsi uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia. Ide o situáciu, keď páchatel najskôr odcudzí vec vlastníkovi a následne na to násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia sa snaží si vec uchovať pred vlastníkom. Nie je pritom rozhodujúce, či úsilie uchovať si odcudzenú vec bolo úspešné, stačí, ak sa o to páchatel pokúsil. Na rozdiel od trestného činu lúpeže podľa § 188 ods.1 TZ, keď ide najprv o použitie násillia alebo hrozby bezprostredného násillia v úmysle zmocniť sa cudzej veci. Lúpež je dokonaná použitím násillia alebo hrozby bezprostredného násillia v lúpežnom úmysle, pričom nezáleží na tom, či sa páchatel zmocnil cudzej veci.

Podľa § 212 ods. 2 písm. a), písm. b), písm. c) TZ ako základnej skutkovej podstaty krádeže, ktorá definuje závažnosť (bez ohľadu na spôsobenú škodu) inými skutočnosťami uvedenými v objektívnej stránke trestného činu, a to osobitným spôsobom konania vlámaním, násillne bezprostredne po čine sa pokúsi uchovať si vec, alebo čin spácha na veci, ktorú má iný na sebe alebo pri sebe. Z uvedeného vyplýva, že okrem objektu (teda majetku), ide aj o porušenie alebo ohrozenie ďalšieho objektu, ako je domová sloboda, osobná sloboda a pod. aj táto skutočnosť kladie zvýšenú mieru závažnosti aj napriek tomu, že nie je potrebná škoda, považuje sa to za protiprávne konanie.

¹⁷⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2016, s. 407.

V rámci § 212 ods. 2 písm. d), a písm. e) TZ má svoju podstatu v zvýhodnení určitej skupiny vecí, ktoré majú pre zákonodarcu takú spoločenskú hodnotu, že ich ochrana vlastníckeho práva je zadefinovaná v tomto ustanovení, a je považovaná za trestný čin bez ohľadu na výšku škody, či vznikne, alebo nevznikne. Subjektom so špecifickým postavením trestného činu krádeže môže byť ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. V § 212 ods. 2 TZ je zakotvená trestnosť páchatela bez ohľadu na výšku spôsobenej škody, ale iba za predpokladu, že si prisvojil cudziu vec tým, že sa jej zmocnil niektorým zo spôsobov taxatívne uvedených v písm. a) až f).

V prípade, ak by si páchatel prisvojil cudziu vec tým, že sa jej zmocní, a spôsobil tak na cudzom majetku malú škodu, pričom by čin spáchal vlámaním, skutok by bol posúdený ako zločin krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b) TZ, pri použití § 138 písm. e). Trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky prijalo stanovisko s právnym záverom: „*Ak si páchatel prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní, spôsobí tak malú škodu a spácha čin vlámaním, naplní zákonné znaky zločinu krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b) Trestného zákona, pri použití § 138 písm. e) Trestného zákona. Takéto posúdenie činu jeho podradením pod kvalifikovanú skutkovú podstatu je v pomere špeciality ku kvalifikácii skutku podľa § 212 ods. 2 písm. a) Trestného zákona, ktorá sa použije len vtedy, ak páchatel krádežou vlámaním nespôsobí ani malú škodu (§ 125 ods. 1 Trestného zákona). Ustanovenie § 38 ods. 1 Trestného zákona treba vykladať tak, že prikazuje prednostnú kvalifikáciu určitej okolnosti ako zákonného znaku trestného činu. Ak je konkrétna okolnosť okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby, vytvára kvalifikovanú skutkovú podstatu so základnou skutkovou podstatou, ktorá túto okolnosť neobsahuje, napriek tomu, že je aj zákonným znakom uvedeným v inej základnej skutkovej podstate trestného činu, ak kvalifikovaná skutková podstata pokrýva väčší počet zákonných znakov trestného činu. To platí aj vtedy, ak jedno ustanovenie osobitnej časti Trestného zákona obsahuje dve (alebo viac) samostatných základných skutkových podstát trestného činu.*“¹⁷⁶ Zhodne vydala Generálna prokuratúra SR v roku 2016 pokyn pre prokurátorov, aby popísané konanie páchatela (prisvojenie cudzej veci tým, že sa jej zmocní, spôsobí malú škodu, čin spácha vlámaním) právne kvalifikovali ako zločin krádeže podľa § 212 ods. 1, ods. 4 písm. b) Trestného zákona, pri použití § 138 písm. e) Trestného zákona.

¹⁷⁶ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 12. 12. 2011 sp. zn. Tpj 78/2011 (R 116/2012).

Objektom je predovšetkým vlastníctvo veci, ďalej držba veci, ale aj faktická dispozícia s vecou. Subjektívnou stránkou trestného činu krádeže musí byť úmysel, t. j. ide o úmyselný trestný čin *dolus directus*, ktorý musí zahŕňať všetky znaky objektívnej stránky, vrátane prisvojenia si veci. Objektívna stránka je charakterizovaná tým, že páchatel' si prisvojí vec tým, že sa jej zmocní, pričom zároveň naplní aspoň jednu z ďalších podmienok uvedených v § 212 TZ.

4.4 Nová koncepcia právnej úpravy v oblasti drogovej problematiky

Otázka dekriminalizácie je veľmi diskutovanou témou, ktorá je, samozrejme, zaujímavá aj pre trestné súdnictvo, pretože prípadná zmena by ho výrazne odbremenila. Významnú zmenu v oblasti kontroly zneužívania drog priniesol návrh zákona, ktorým sa ustanovujú definície a množstvá omamných látok a psychotropných látok a rastlín a húb obsahujúcich omamné látky alebo psychotropné látky a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony z dielne Ministerstva spravodlivosti SR.

Cieľom návrhu zákona bolo, aby za držbu rovnakého množstva drogy boli ukladané rovnaké tresty a aby boli prísne postihovaní najmä díleri drog. V súčasnej dobe je totiž aplikačná prax pre nejednoznačné formulácie v zákone rozdielna. Príkladom rozdielnej súdnej praxe sú prípady, keď súdy na jednej strane odsudzujú páchatela za držbu marihuany až v prípade množstva väčšieho ako 0,5 gramu, kým na strane druhej iné súdy uznávajú držiteľa vinným už pri množstve päťkrát menšom. Cieľom návrhu zákona bolo odstránenie týchto disproporcií. Návrh zákona prinášal zmenu filozofie postihovania páchatel'ov drogovej kriminality spočívajúcu v primárnom zameraní sa na postihovanie nelegálneho obchodovania s drogami pred kriminalizáciou konzumentov drog. Cieľom navrhovanej zmeny malo byť obmedzenie stigmatizácie konzumentov drog spôsobenej vedením trestného stíhania a zhoršovanie ich ďalšieho spoločenského uplatnenia (vedenie trestného konania, zápis v registri trestov). Návrh zákona preferoval liečbu drogovu závislých pred ich kriminalizáciou, najmä vo vzťahu k deťom a konzumentom.

Dôvodová správa k predmetnému návrhu zákona uvádzala, že kľúčovými dôvodmi zmeny koncepcie drogovej politiky bol stav drogovej kriminality v Slovenskej republike, vysoké trestné sadzby hroziace páchatel'om za spáchanie drogových trestných činov, nežiaduci stav spojený s kriminalizáciou užívateľov drog, a v neposlednom rade aplikačné problémy postihovania

drogovej trestnej činnosti, ktoré súvisia s určovaním množstva jednorazovej dávky pre vlastnú potrebu, či určovania rozsahu činu pri ostatných drogových trestných činoch.

Návrhom zákona malo dôjsť k novelizácii Trestného zákona, obsahom ktorej mala byť úprava a vymedzenie drogových trestných činov v snahe zaviesť účinnejší model drogovej politiky so zameraním na postihovanie nelegálneho obchodovania s drogami pred kriminalizáciou užívateľov drog. Ďalšou zmenou malo byť zavedenie novej skutkovej podstaty pestovania rastlín a húb obsahujúcich omamné látky alebo psychotropné látky, oddelenie skutkových podstát trestných činov postihujúcich prechovávanie omamných a psychotropných látok od skutkových podstát trestných činov postihujúcich iné nezákonné nakladanie s týmito látkami.¹⁷⁷ Pri prechovávaní omamných a psychotropných látok sa malo upúšťať od zisťovania účelu držby (pre vlastnú potrebu alebo pre iného). Trestnoprávny postih prechovávaní omamných a psychotropných látok mal závisieť od množstva týchto látok, s čím súvisela kľúčová zmena návrhu zákona. Návrh zákona upravoval objektívne určovanie množstva omamných a psychotropných látok podľa hmotnosti zadržanej látky alebo účinnej látky, ktorej hodnoty mali byť uvedené v prílohe návrhu zákona. Návrh zákona priniesol dekriminalizáciu prechovávaní nepatrného množstva drog. Príkladmo uvádzame hmotnostné kritéria vybraných druhov omamných a psychotropných látok, konkrétne nepatrného množstva. V prípade marihuany nepatrným množstvom bolo stanovené množstvo do 1 gramu/100 mg účinnej látky, v prípade pervitínu množstvo do 0,2 gramu/140 mg účinnej látky, v prípade heroínu do 0,5 gramu/70 mg účinnej látky, v prípade kokaínu do 0,3 gramu/100 mg účinnej látky, v prípade extázy do 0,8 gramu alebo do 3 tabliet/300 mg účinnej látky.

Návrh zákona mal zaviesť priestupkovú zodpovednosť za protiprávne konanie spojené s držbou najviac nepatrného množstva drogy. V tejto súvislosti zákon o priestupkoch mal upravovať nový druh priestupku na úseku ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami, spočívajúci v neoprávnenom prechovávaní omamnej látky alebo psychotropnej látky najviac v nepatrnom množstve určenom osobitným predpisom, pričom spáchanie

¹⁷⁷ Podľa § 172 Návrhu zákona mala byť upravená skutková podstata trestného činu „Neoprávnené pestovanie, výroba a obchodovanie s omamnými a psychotropnými látkami“ takto:

- (1) Kto neoprávnené v nepatrnom množstve pestuje rastliny alebo huby obsahujúce omamné látky alebo psychotropné látky, potrestá sa odňatím slobody až na päť rokov.
- (2) Kto neoprávnené vyrobí omamnú látku alebo psychotropnú látku alebo s nimi obchoduje najviac v malom množstve, potrestá sa odňatím slobody na štyri roky až šesť rokov.

tohto priestupku malo byť postihované pokutou do 165 EUR. Administratívno-správna zodpovednosť páchateľa za spáchanie priestupku mala platiť len v tom prípade, ak držba najviac nepatrného množstva drogy by nebola opakovaná v rámci predchádzajúcich 12 mesiacov. Priestupková recidíva mala totiž zakladať trestnosť takejto držby.¹⁷⁸

Osobitný dôraz mal byť kladený na osoby mladšie ako 18 rokov. U takýchto páchateľov mala byť priestupková zodpovednosť za držbu drogy najviac v nepatrnom množstve riešená odklonom do pôsobnosti zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov so zameraním na absolvovanie špecializovanej diagnostiky a následnej liečby drogovej závislosti s ohľadom na zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa.

Je zrejmé, že dekriminalizácia prechovávaní nepatrného množstva drog by na jednej strane priniesla úsporu pre trestnú justíciu, keďže by sa znížil počet odsúdených osôb za drogové trestné činy, na strane druhej sa počítalo so zvýšenými výdavkami v oblasti zdravotníctva z dôvodu investícií do liečebných zariadení. Uvedené súvisí so skutočnosťou, že za ostatných dvadsať rokov vzrástol počet liečených užívateľov drog o viac ako 50 %, najmä osôb liečených pre problémy s pervitínom a marihuanou.

Predmetný návrh zákona bol predložený v septembri 2017 Ministerstvom spravodlivosti SR do medzirezortného pripomienkového konania. Po rozsiahлом pripomienkovom konaní návrh zákona prešiel úvodnou fázou legislatívneho procesu. Predmetný návrh zákona však nebol prijatý, pretože nedošlo k jeho schváleniu. Na jeho schválenie sa nenašla politická vôľa. „Kameňom úrazu“ boli tzv. tvrdé drogy, v prípade ktorých veľká časť vládnych politikov odmietla akékoľvek úpravy trestov v danej oblasti. V súčasnej dobe má Slovenská republika aj naďalej mimoriadne prísnu protidrogovú legislatívu v porovnaní s inými členskými štátmi Európskej únie.

¹⁷⁸ Podľa § 171 Návrhu zákona mala byť upravená skutková podstata trestného činu „Neoprávnené prechovávanie omamnej a psychotropnej látky“ takto:

(1) Kto neoprávnené po akúkoľvek dobu prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku **najviac v nepatrnom množstve**, hoci bol za taký čin v **predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý**, potrestá sa odňatím slobody **až na jeden rok**.

(2) Kto neoprávnené po akúkoľvek dobu prechováva omamnú látku alebo psychotropnú látku **v malom množstve**, potrestá sa odňatím slobody **až na tri roky**.

5 PROBLÉMY APLIKAČNEJ PRAXE PRI OBJASŇOVANÍ DROGOVÝCH TRESTNÝCH ČINOV

Objasňovanie drogových trestných činov sa v aplikačnej praxi potýka s mnohými problémami súvisiacimi najmä so zákonnosťou zaistenia osôb a vecí a rovnako aj s dodržiavaním práva na obhajobu. Preto je vždy veľmi potrebné zvoliť správnu metodiku vyšetrovania drogových trestných činov.¹⁷⁹ Práve zle zvolená metodika vyšetrovania určitej drogovej trestnej činnosti alebo nezvolená metodika a vykonávanie procesných úkonov bez akéhokoľvek vopred zvoleného postupu sú najzávažnejšími problémami objasňovania drogovej trestnej činnosti. V prípade tejto metodiky ide o ucelený systém poznatkov o určitej, relatívne homogénnej skupine trestných činov. Metodika vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov teda prispieva k poznaniu istej skupiny trestných činov, najmä pokiaľ ide o ich kriminalistickú charakteristiku, najčastejšie spôsoby spáchania, stopy, ktoré kriminálnymi konaniami vznikajú, až po typické vyšetrovacie situácie.¹⁸⁰ Hlavným cieľom metodiky vyšetrovania určitého druhu trestných činov je poskytnúť orgánom činným v trestnom konaní relatívne ucelený návod, akým spôsobom pri vyšetrovaní konkrétneho trestného činu postupovať. Dôležité je poznamenať, že ide o univerzálnu pomôcku, čo prináša mnoho výhod, ale na druhej strane aj niektoré obmedzenia. Medzi výhody patrí skutočnosť, že kvalitne spracovanú metodiku je možné aplikovať na veľmi široký okruh prípadov a uľahčiť tak prvotnú orientáciu a rozhodovanie pri vyšetrovaní, ktoré často prebieha v mimoriadnych podmienkach a vo veľkej časovej tiesni. Logickým obmedzeniam vyplývajúcim z univerzálneho charakteru metodík vyšetrovania určitého druhu trestných činov je potom nemožnosť postihnúť všetky detaily a osobitosti konkrétneho trestného prípadu. Spôsoby páchania trestných činov spočívajúcich napríklad vo výrobe metamfetamínu, jeho distribúcii, dovozom kokaínu, dovoze a úprave heroínu, či pestovaní konope na získanie marihuany sú natolko odlišné, že zrejme nie je možné vytvoriť jednu univerzálnu metodiku vyšetrovania drogových trestných činov, pretože

¹⁷⁹ PALAREC, J., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania trestnej činnosti s drogovým prvkom*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, s. 40 a nasl.

¹⁸⁰ ČERNÍK, J., LISOŇ, M. *Drogová kriminalita: (Úvod do štúdia)*. Bratislava: Akadémia PZ, Bratislava, 1997, s. 30 a nasl.

by išlo buď o veľmi rozsiahly materiál, alebo by takáto metodika bola veľmi všeobecná, čo by zrejme hraničilo s jej praktickou využiteľnosťou. Každá metodika vyšetrovania určitého druhu trestného činu by mala dbať na to, aby bola naozaj prínosom pre praktickú kriminalistickú činnosť. Z tohto dôvodu je pri tvorbe metodiky potrebné postupovať systematicky, ale s prihliadnutím na kriminalistickú charakteristiku jednotlivých druhov trestných činov. Vo všeobecnosti možno konštatovať, že každá metodika vyšetrovania sa skladá z určitých nezastupiteľných prvkov, bez ktorých by nebolo možné považovať konkrétnu metodiku za komplexnú. Ide najmä o kriminalistickú charakteristiku daného druhu trestných činov, typické stopy, osobitosti predmetu a podnetu na vyšetrovanie, osobitosti prvotných úkonov, vyšetrovacích verzií, organizácie vyšetrovania a následných úkonov, prípadne ďalšie prvky, ako je napríklad kriminalistická prevencia či problematika zapojenia verejnosti do vyšetrovania.¹⁸¹

Pokiaľ ide o kriminalistickú charakteristiku trestného činu, spravidla sa tým chápe súhrn určitých znakov či vlastností trestného činu, ktoré sú významné z hľadiska vzniku a formovania stôp či ovplyvňovania procesu poznania trestného činu. Medzi najvýznamnejšie súčasti kriminalistickej charakteristiky trestného činu patrí spôsob páchania trestného činu, motív páchatela a jeho osobnostná charakteristika, kriminálna situácia a osobnosť obete trestného činu.¹⁸²

Spôsob spáchania trestného činu – ide o typické postupy, správanie páchatela pri páchaní trestného činu (ale aj bezprostredne pred či po spáchaní trestného činu). Neoddeliteľnou súčasťou tejto kategórie sú nástroje, prostriedky, zbrane či pomôcky použité na spáchanie trestného činu. Spôsob spáchania trestného činu je z hľadiska kriminalistiky veľmi významným prvkom, pretože určité správanie páchatela (najmä v prípadoch sériovo páchaných trestných činov) môže byť natoľko typické, že výrazne uľahčí vypátranie páchatela.¹⁸³

Motív páchatela predstavuje označenie pre vnútorné dôvody, príčiny, konanie a správanie páchatela. Osobnostná charakteristika páchatela poukazuje na vlastnosti, ktoré majú vplyv na proces utvárania stôp (morfologické

¹⁸¹ PALAREC, J., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania trestnej činnosti s drogovým prvkom*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, s. 40 a nasl.

¹⁸² STRAUS, J. a kol. *Metodika vyšetrování drogové kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, s. 30.

¹⁸³ PAVLOVSKÝ, P. a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 204.

znaky ľudského tela, DNA, kresba papilárnych línií, funkčné telesné znaky a pod.). Predmetom záujmu sú ďalej vlastnosti páchatela, ktoré sú významné z hľadiska jeho správania v priebehu vyšetrovania. Za zásadný je potrebné považovať postoj páchatela k spáchanému trestnému činu.¹⁸⁴

Pod pojmom „vyšetrovacie situácie“ možno rozumieť stav, v ktorom sa nachádza vyšetrovanie trestného činu v určitom časovom momente. Obsahom tohto pojmu je súhrn kriminalisticky významných informácií, ktoré sú v danom okamihu k dispozícii, rovnako ako opis podmienok, za ktorých dochádza k vyšetrovaniu.¹⁸⁵ Na základe vyhodnotenia týchto aspektov potom možno vyšetrovacie situácie rozdeliť na priaznivé (orgány činné v trestnom konaní majú dostatok informácií a podmienok na ďalší postup vo vyšetrovaní) alebo nepriaznivé. Práve táto druhá skupina vyšetrovacích situácií stojí z hľadiska kriminalistickej metodiky v popredí, lebo práve tu môže veda poskytnúť pri praktickej činnosti významnú pomoc a podporu.¹⁸⁶

Metodika vyšetrovania drogovej trestnej činnosti by sa mala sústrediť na špecifiká tohto druhu trestnej činnosti, pričom dôraz by sa mal klásť na typické počiatočné vyšetrovacie situácie, lebo práve prvotné fázy vyšetrovania bývajú z hľadiska úspechu vyšetrovania zásadné a metodika by mala policajtovi napomôcť zvládnuť často nepriaznivú situáciu na začiatku vyšetrovania.¹⁸⁷ V zásade možno konštatovať, že predmetom vyšetrovania sú všetky okolnosti, ktoré sú dôležité pre presné zistenie priebehu skutkového deja, zváženie prípadného podradenia konania páchatela pod niektorú zo skutkových podstát trestného činu a na preverenie, či boli naplnené všetky znaky, ktoré sú zákonom predpokladané (teda nielen znaky uvedené v osobitnej časti Trestného zákona, ale tiež všeobecné podmienky trestnej zodpovednosti, prípadne poľahčujúce alebo priťažujúce okolnosti či ďalšie skutočnosti, ktoré môžu mať vplyv napríklad na správne určenie druhu a výšky trestu).¹⁸⁸

Podnetom na vyšetrovanie drogovej trestnej činnosti býva spravidla trestné oznámenie fyzických osôb, právnických osôb či orgánov verejnej sprá-

¹⁸⁴ PRESL, J. *Drogová závislosť*. Praha: Maxdorf, 1994, s. 80.

¹⁸⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. *Vyšetrovanie drogovej kriminality*. Bratislava: EUROFORMES, 2007, s. 40 a nasl.

¹⁸⁶ ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. *Protidrogová výchova*. Bratislava: VEDA, 1999, s. 99.

¹⁸⁷ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 91.

¹⁸⁸ PALAREC, J., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania trestnej činnosti s drogovým prvkom*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, s. 40 a nasl.

vy.¹⁸⁹ Samozrejme, že mnohé trestné stíhania začínajú zaistovacím úkonom, resp. vlastnou pozorovacou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní. Taktiež sa možno stretnúť s prípadmi, keď páchatel' neunesie následok svojho činu a dobrovoľne urobí oznámenie o trestnom čine, ktorého sa dopustil. Prevažná časť podnetov na vyšetrovanie majetkovej či násilnej trestnej činnosti je celkom logicky tvorená trestnými oznámeniami zo strany poškodených.¹⁹⁰ Ide o veľmi cenný zdroj počiatočných informácií a je nepochybne úlohou policajného orgánu, aby k poškodenému vždy pristupoval tak, aby v ňom vzbudil dôveru, svojím prístupom navodil také podmienky, ktoré podporia ochotu poškodeného spolupracovať s políciou a vždy zvolil takú formu rokovaní, ktorá je adekvátna k osobe poškodeného, ako aj k druhu spáchaného trestného činu.

Drogová trestná činnosť je vysoko latentná.¹⁹¹ V prípade drobnej pouličnej drogovej trestnej činnosti sa možno stretnúť s upozornením občana na miesta, byty či osoby, ktoré by sa takejto trestnej činnosti mohli dopúšťať, avšak v prípade závažnej organizovanej trestnej činnosti, ktorá je veľmi dobre konšpirovaná a navonok sa nijako negatívne neprejavuje a dopúšťajú sa jej osoby, ktoré svojím zjavom často nevzbudzujú negatívne emócie, neexistuje iný spôsob ako aktívne vyhľadávanie tejto trestnej činnosti orgánmi polície. Obsah tejto časti kriminalistickej metodiky vykazuje veľmi výraznú závislosť od druhu spáchaného trestného činu. Škála drogových trestných činov je natoľko široká, že zoznam týchto úkonov, najvhodnejší postup na ich uskutočnenie a opatrenia, ktoré treba v súvislosti s ich vykonávaním prijať, sa v prípade jednotlivých druhov drogových trestných činov natoľko líši, že len veľmi ťažko možno ponúknuť všeobecne platné odporúčanie.

Pri objasňovaní drogových trestných činov ide vo veľkej miere o zásahy do základných ľudských práv a slobôd fyzických osôb, ku ktorým dochádza pri prehliadke dopravného prostriedku, osobnej prehliadke, bezpečnostnej prehliadke a pod.¹⁹² V intenciách zásady pomeru špeciality podľa zákona o Policajnom zbore a Trestného poriadku uvedené zásahy hodnotí vždy obhajoba v trestnom konaní, ktorá pri výkone obhajoby poukazuje najmä na zákonnosť získania dôkazu. Aplikačné problémy pri objasňovaní drogo-

¹⁸⁹ STRAUS, J. a kol. *Metodika vyšetrovaní drogovej kriminality*. Praha: Policejní akademie ČR, 2006, s. 30.

¹⁹⁰ HAVRENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia PZ, 2006, s. 150.

¹⁹¹ ČERNÍK, J., LISOŇ, M. *Drogová kriminalita: (Úvod do štúdia)*. Bratislava: Akadémia PZ, Bratislava, 1997, s. 30 a nasl.

¹⁹² PRESL, J. *Drogová závislosť*. Praha: Maxdorf, 1994, s. 80.

vej trestnej činnosti vznikajú najčastejšie pri absencii získavania príkazov na použitie prostriedkov operatívno-pátracej činnosti a informačno-technických prostriedkov. Rovnako sa uvedené týka vykonania domovej prehliadky a prehliadky iných priestorov a pozemkov. Drogová trestná činnosť a dopady užívania návykových látok predstavujú v súčasnosti výrazný spoločenský problém, ktorý nemá doposiaľ žiadne konečné riešenie, či už z pohľadu prevencie, liečenia alebo trestania, teda ani z hľadiska právneho, osobitne trestnoprávneho, tak ani medicínskeho. Súdna prax sa v aplikácii trestnoprávnych noriem tejto problematiky začína už zjednocovať, napriek tomu naďalej existujú anomálie, ktoré často zostávajú neriešené. Najzákladnejším aplikačným teoreticko-praktickým problémom ostáva výklad pojmu „obvykle jednorazová dávka“ ako fundamentálny termín potrebný pre kvalifikáciu konania podľa § 171 TZ, okrem iného, aj v súvislosti s následným určením ceny drogy podľa § 172 TZ.¹⁹³ Esenciálnou otázkou pri kvalifikácii konania páchatela, ktorý je obvinený zo spáchania trestného činu podľa § 171 TZ, je správne stanovenie počtu obvykle jednorazových dávok a pri § 172 TZ je nevyhnutné správne stanovenie hodnoty (ceny) zadržaných zakázaných látok. Je zrejmé, že úmyslom zákonodarcu bolo odlišiť držbu drogy pre vlastnú potrebu, zavedením pojmu obvykle jednorazová dávka u spotrebiteľa, od držby a nakladania s drogou na ostatné účely, kedy sa už bude vychádzať z ceny určenej podľa zásad výšky škody. Uvedené vymedzenie tak orgány činné v trestnom konaní, ako aj súd nemôžu určiť svojvoľne, ale prostredníctvom odborných orgánov a znaleckých organizácií.¹⁹⁴

Dokazovanie v naznačenom smere by sa, samozrejme, muselo vykonať prostredníctvom znalcov, a to pravdepodobne z oblasti súdnej psychológie, súdnej psychiatrie a toxikológie.¹⁹⁵ Odvetvie psychiatria sa zaoberá výskumom, výučbou, diagnostikou, liečbou, prevenciou, prognózou, konzultačnou činnosťou a posudzovaním duševných porúch a chorôb (preukázaných alebo predpokladaných ochorení mozgu, ktoré sa prejavujú v psychickom fungovaní jedinca). Odvetvie zahŕňa skúmanie a posudzovanie duševného stavu v trestnom (páchateľ, svedok) a civilnom konaní. Zahŕňa aj skúmanie a posudzovanie účinkov návykových a psychotropných látok alebo liečiv na

¹⁹³ ČENTĚŠ, J. a kol. *Vyšetrovanie drogovej kriminality*. Bratislava: EUROFORMES, 2007, s. 50 a nasl.

¹⁹⁴ PALAREC, J., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania trestnej činnosti s drogovým prvkom*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005, s. 40 a nasl.

¹⁹⁵ ČERNÍK, J., LISOŇ, M. *Drogová kriminalita: (Úvod do štúdia)*. Bratislava: Akadémia PZ, 1997, s. 30 a nasl.

psychický stav jedinca, látkových (alkohol, drogy) a nelátkových závislostí, duševných porúch u osôb vyššieho veku, práceneschopnosť, invaliditu a trvalé následky vyplývajúce z duševných porúch, taktiež skúmanie duševného stavu u zosnulých osôb. Odvetvie toxikológia skúma pôsobenie cudzorodých látok a škodlivín na ľudský organizmus (podobne ako toxikológia v rámci súdneho lekárstva) so zameraním na vyšetrovanie biologického materiálu u živých osôb. Naproti tomu kriminalistická toxikológia sa zaoberá identifikáciou a kvantifikáciou toxických látok a vysvetľovaním ich účinkov. Na to využíva metódy všeobecnej, analytickej a fyzikálnej chémie a toxikológie, ktoré aplikuje a rozvíja v smeroch dôležitých pre objasňovanie kriminálne relevantných udalostí. Predmetom skúmania kriminalistickej toxikológie je: zisťovanie obsahu účinnej látky a chemického zloženia záchytovej omamnej a psychotropných látok, prekurzorov a liekov; prítomnosti omamných a psychotropných látok, liečiv a iných toxických látok v telesných tekutinách (krv, moč); obsahu etanolu v krvi; prítomnosti slzotvorných a dráždivých látok na mieste činu a na odevu alebo na tele osôb. Pokiaľ ide o súdnu psychológiu, znalec pomocou špeciálnych metód psychologickéj diagnostiky prispieva k objasneniu kriminogenézy a k posúdeniu trestnej zodpovednosti páchatela z hľadiska jeho duševného zdravia, prispieva k účelnej indikácii charakteru nápravno-výchovných opatrení, ochranných opatrení, respektíve ochrannej liečby počas alebo i namiesto výkonu trestu, prispieva k zhodnoteniu účasti obvineného na vyšetrovacích úkonoch a súdnom konaní; v tejto súvislosti posudzuje spôsobilosť vypovedať k vyšetrovaným trestným činom, chápať zmysel trestného konania a zúčastniť sa na súdnom pojednávaní vzhľadom na úroveň intelektu a pamäti, osobnostnú patológiu, či aktuálnu duševnú poruchu, psychologicky hodnotí vierohodnosť výpovedí svedkov a poškodených v prípade pochybností o ich schopnosti vierohodne vypovedať, či už vplyvom špecifík situačných faktorov, alebo vplyvom duševnej poruchy alebo osobnostnej abnormality; v uvedenej súvislosti sa znalci odboru psychológia (najmä odvetvia klinická psychológia detí a poradenská psychológia) zúčastňujú výsluchov už v prípravnom konaní, najmä aby sa viedli na úrovni primeranej psychickému vývinu dieťaťa a aby sa predišlo jeho psychotraumatizácii, na základe štúdia spisového materiálu a psychologického vyšetrenia obvineného uskutočňuje psychologickú analýzu motivačných alternatív trestného činu, v rámci viktimologickej expertízy posudzuje podiel poškodeného na motivácii trestného činu a zhodnocuje rozsah poškodenia, prípadne indikuje terapeutické opatrenia; vyjadruje sa aj k miere sťaženia spoločenského uplatnenia pri úrazoch a chorobách z povolania, posudzuje prognózu

resocializácie, podieľa sa na objasňovaní prípadov obvinení vznesených proti neznámemu páchatelovi závažnej trestnej činnosti a na základe analýzy objektívnych stôp z miesta činu, respektíve obete, poskytuje hypotetický obraz o osobnostnej štruktúre a o psychickom stave páchatela v čase skutku, čiže vytvára jeho psychologický profil.

Dokazovanie vykonávané priamo aplikáciou omamnej a psychotropnej látky užívateľovi-páchatelovi v prítomnosti znalcov by bolo nielen protizákonné (aplikovanie zakázanej látky úradným orgánom páchatelovi), ale aj nemorálne. Klinické experimenty v naznačenom smere, spojené s veľkým rizikom ťažkých až smrteľných komplikácií, to nepripúšťajú, preto medicínska etika a zákony takéto skúmanie zakazujú.¹⁹⁶

V súčasnej dobe už máme k dispozícii súdny výklad pojmu obvykle jednorazová dávka, vyslovený Najvyšším súdom SR v tejto právnej vete: „*Právny systém síce zaviedol pojem veľkosti dávky, ale nevysvetľuje, čo je možné považovať za veľkosť dávky z hľadiska konkrétneho množstva.*“ Zrozumiteľný a jednoznačný výklad právneho pojmu obvykle jednorazová dávka poskytol Najvyšší súd Slovenskej republiky v uznesení sp. zn. 2Tdo/56/2014 zo 16. decembra 2014 (R 87/2015), v ktorom, okrem iného, vyslovil: „*Pri definícii obvykle jednorazovej dávky je potrebné vychádzať z princípu rovnakého zákonného prístupu, ku ktorémukoľvek páchatelovi, ktorý omamnú alebo psychotropnú látku prechováva bez ohľadu na jeho individuálne fyzické dispozície alebo vyššiu odolnosť získanú užívaním drogy. Rezistencia získaná predchádzajúcou opakovanou aplikáciou omamnej alebo psychotropnej látky nemôže byť dôvodom na priaznivejšiu právnu kvalifikáciu (§ 171 namiesto § 172, resp. § 171 ods. 1 namiesto § 171 ods. 2 Trestného zákona).* Takýto prístup by poprel zmysel a zameranie dotknutej trestnoprávnej úpravy, ktorá má prechovávaníu a iným formám dispozície s drogou zabrániť.“ Najvyšší súd tiež vyslovil: „*Obvykle jednorazovou dávkou na použitie v zmysle § 135 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona sa rozumie dávka omamnej alebo psychotropnej látky, ktorá sa bežne (u väčšiny užívateľov) konzumuje pri jednom použití a takto vyjadruje konzumný priemer*“ (R 87/2015 - I). Vzhľadom na uvedené, dovolací súd sumarizuje: „*Obvykle jednorazovou dávkou na použitie v zmysle § 135 Trestného zákona sa rozumie dávka drogy, ktorá sa bežne konzumuje pri jednom použití a hmotnostne zodpovedá dávke bežne predávanej (kupovanej) na jedno použitie. Takto určená obvykle jednorazová dávka na použitie musí obsahovať*

¹⁹⁶ ŠTRKOLEC, M. Uplatňovanie princípu zákonnosti a princípu právnej istoty pri určovaní rozsahu vybraných drogových trestných činov. In: *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 10, s. 1238.

minimálne také množstvo účinnej látky, ktoré je spôsobilé ovplyvniť psychiku jedinca, či už v zmysle útlmu, alebo excitácie. Pojem „obvykle nemožno vykladať subjektívne vo vzťahu ku konkrétnemu konzumentovi drogy, ale všeobecne vo vzťahu ku konkrétnej droge. Skutkové ustálenie počtu obvykle jednorazovej dávky na použitie a určenie množstva drogy, ktoré tvorí obvykle jednorazovú dávku na použitie je právnou otázkou a právnym záverom, ktorý v zmysle § 145 ods. 1 druhá veta Trestného zákona (Trestného poriadku – pozn. autora) nie je oprávnený riešiť a vyslovovať KEÚ PZ v postavení znaleckého ústavu. Riešenie právnych otázok a vyslovovanie právnych záverov patrí do výlučnej kompetencie orgánov činných v trestnom konaní a súdu. V zmysle § 171 ods. 1 Trestného zákona je trestné neoprávnené prechovávanie akéhokoľvek množstva omamnej alebo psychotropnej látky, a to aj v množstve menšom ako je jedna obvykle jednorazová dávka na použitie, ak s ohľadom na toto množstvo drogy a jej účinok možno vysloviť, že ide o návykovú látku v zmysle § 13 ods. 5 (§ 130 ods. 5 TZ – pozn. autora) Trestného zákona.“¹⁹⁷ Z uvedeného vyplýva, že Najvyšší súd SR pojem obvyklá jednorazová dávka vykladá v súvislosti s ustanovením § 135 ods. 5 TZ, ktorý uvádza, že návykovou látkou sa rozumie aj omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. Obdobné chápanie má aj Národná protidrogová jednotka ako orgán monitorujúci drogovú problematiku, ktorá obvykle jednorazovú dávku chápe ako množstvo drogy spôsobilé po jej aplikovaní ovplyvniť psychiku konzumenta, t. j. znamená nebezpečenstvo pre jeho život a zdravie.¹⁹⁸ Orgány činné v trestnom konaní pri určení hodnoty zaisteného množstva omamnej látky vychádzajú z kombinácie údajov Kriminalistického a expertízneho ústavu Policajného zboru SR o počte obvykle jednorazových dávok, ktoré je možné pripraviť zo zaisteného množstva omamnej látky a informácie Národnej protidrogovej jednotky o cene za jednu dávku danej omamnej látky na čiernom trhu, v mieste a čase spáchania skutku. Vyšetrovateľ PZ postupom podľa § 143 ods. 1 TP v záujme určiť hodnotu drogy musí pribrať do konania znalca, ktorý určí presné množstvo a zloženie zaistených látok, ďalej zistí, či ide o omamné látky alebo psychotropné látky, jedy alebo prekursorzy, prípadne, či tieto slúžia na výrobu takýchto látok, ale najmä určí, koľko obvykle jednorazových dávok je možné z daného množstva látky pripraviť. Hodnotu drogy, a tým rozsah spáchania činu, teda určujú orgány

¹⁹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2Tdo/56/2014, zo 16. 12. 2014 (R 87/2015).

¹⁹⁸ PARA, M. Nedostatky v stanovovaní hodnoty omamných látok. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, roč. XV, č. 10, s. 19.

činné v trestnom konaní v zásade zo súčtu hodnôt jednotlivých dávok drogy, ktoré by sa dali z konkrétneho množstva kvality drogy vyrobiť. Pri stanovení ceny drogy sa nemá vychádzať z počtu vypočítaných obvykle jednorazových dávok, ale z hmotnosti drogy zvyčajne vyjadrenú v gramoch. Pre ilustráciu vývinu a rôznorodosti názorov na určovanie ceny drogy sa javí ako vhodné uviesť názor Ústavného súdu SR z roku 2015, ktorý zastáva odlišný postup: „... podľa názoru ústavného súdu z dôvodu zachovania identického a transparentného prístupu k všetkým páchatelom skutku podľa § 172 TZ v neurčitom množstve obdobných prípadov je logické pre účely dokazovania a objektivizovania jeho výsledkov vychádzať z výdatnosti zaistenej drogy, na základe čoho sa potom, samozrejme, vzhľadom na druh zaistenej drogy, určí obvyklé množstvo vo forme, v ktorej je tá-ktorá určitá droga distribuovaná konečným „spotrebiteľom“ na „čiernom trhu“ (napr. „skladačky“, injekčná forma a pod.), a napokon sa určí aj cena, za ktorú sa predmetná droga v danej forme a v určitej oblasti obvykle predáva na čiernom trhu“.¹⁹⁹ NPDJ zisťuje cenu drog „monitorovaním“ čierneho trhu. K otázkam o systéme „monitoringu“ sa NPDJ bližšie nevyjadřila. NPDJ nedisponuje zisteniami, aký hmotnostný objem materiálu a účinnej látky tej-ktorej drogy obsahuje pojem dávka, striekačka či dielik a iné pojmy, ktorých cenu zistili na čiernom trhu. Zároveň sa NPDJ nikdy nevyjadřuje k námietke, prečo neurčujú cenu zaisteného množstva drogy ako násobok ceny gramu/kilogramu s množstvom vyjadrenom v gramoch/kilogramoch – čoho výsledkom je vždy výrazne nižšia cena zaisteného množstva drog. Nespolahlivosť monitoringu NPDJ dokrešľuje skutočnosť, že NPDJ nevie uviesť, z akého druhu situácie a z akého počtu týchto situácií vôbec zistila cenu napr. „dávky“, pričom nevedia vylúčiť, že to bolo z jednej situácie, čo je absolútne neobjektívne a nepresné. Uvedené informácie vyplývali z viacerých výsluchov príslušníkov NPDJ v pozícii svedka, ako aj z ich oficiálnych vyjadrení k žiadostiam obhajoby. NPDJ nedokáže vysvetliť cenu akej dávky, t. j. akej hmotnosti materiálu a koncentrácie účinnej látky v materiáli vôbec zistili. NPDJ nedokáže presne vymedziť, z koľkých situácií určili cenu danej drogy a nie je vylúčené, že cenu zistili rádovo len z niekoľkých situácií.²⁰⁰ Ak nie je zistená cena účinnej látky, ale len cena drogy, informácie o cene získané od NPDJ nemožno aplikovať na zistené množstvo účinnej

¹⁹⁹ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 30/2015 z 21. 1. 2015.

²⁰⁰ HAVRENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia PZ, 2006, s. 150.

látky zistenej KEÚ PZ.²⁰¹ Cena drogy je často vyhodnocovaná celoplošne na území SR, čo predstavuje absolútne neobjektívne stanovenie ceny vzhľadom na znenie § 126 ods. 1 TZ (pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva). Cena drogy je zisťovaná prostredníctvom operatívno-pátracej činnosti a zaistených drog, t. j. cena sa zisťuje od samotných konzumentov a dílerov drog, čo predstavuje neoveriteľný údaj. Na podklade uvedeného zastávajú autori monografie názor, že právna kvalifikácia určovaná prostredníctvom ceny drogy je nielen veľmi obtiažna, zložitá a nejednotná, ale aj neobjektívna, nepredvídateľná a v čase rozhodovania často neuskutočniteľná, čo v konklúzii znamená prakticky neriešiteľnosť problematiky objektívneho určenia ceny drogy.²⁰²

Ďalším problémom pri objasňovaní drogovej trestnej činnosti sú nové drogy, ktoré nie sú uvedené v prílohe k zoznamu omamných a psychotropných látok. Napriek tomu možno v budúcnosti očakávať ich vzostupný trend na území nielen Európskej únie, ale aj na Slovensku. Prikladom je herba, sušená rastlina postriekaná syntetickou náhradou THC – účinnou drogovou zložkou v marihuane. Národná protidrogová jednotka ju v Správe o stave a vývoji drogovej scény na území SR popisuje ako sušinu rastliny neznámeho pôvodu, ktorá obsahuje syntetické kanabinoidy, ktoré majú halucinogénne účinky. Skúmaním však nevykazuje obsah zakázaných látok. Na územie Českej republiky ďalej prenikla nová droga s názvom „Diablov dych“, ktorá dokáže z ľudí urobiť tzv. „zombie“, či dokonca ich donúti darovať vlastné orgány. Obete si nepamätajú, čo sa stalo. Zombie droga sa rýchlo šíri, pretože je totiž lacnejšia ako kokaín. Ide o syntetický kanabinoid, zmes silných chemikálií a nadrvených rastlín, ktorá sa zvyčajne fajčí. Látka, tiež známa ako hyoscín, spôsobuje rovnakú úroveň straty pamäti ako diazepam. Údajne americká Ústredná spravodajská služba CIA využívala túto látku pri výsluchoch počas studenej vojny. Už dlhšie je postrachom v Európskej únii, najmä vo Veľkej Británii, nová látka nazývaná „spice“, teda korenie (tento názov používajú aj naši odborníci). Predpokladá sa, že laboratória na spice sú v Rusku a v Číne, v Európe sa predáva v „bylinkových“ obchodoch a, samozrejme, cez dílerov. Gravel – štrk – alebo častejšie flakka, čo je skomolenina španielskeho *la flac* –, atraktívna štíhla žena, ktorá očari každého, koho stretne“. Flakka je

²⁰¹ ČENTĚŠ, J. a kol. *Výšetrovanie drogovej kriminality*. Bratislava: EUROFORMES, 2007, s. 50 a nasl.

²⁰² ČERNÍK, J., LISOŇ, M. *Drogová kriminalita: (Úvod do štúdia)*. Bratislava: Akadémia PZ, 1997, s. 30 a nasl.

nová syntetická droga z Číny. Droga je nielen silno návyková, ale aj extrémne lacná, čo významne rozširuje okruh jej užívateľov, dovoliť si ju môže v podstate každý. Vzhľadom na zloženie ju prirovnávajú k „tanečným drogám“ typu extázy, no na človeka má oveľa drastickejší vplyv.

Právna úprava by sa mala pripraviť na preniknutie tzv. nových syntetických drog na územie Európskej únie, teda aj na územie Slovenska. Pojmom nové syntetické drogy – *legal highs* (legálne opojenie), *designer drugs*, *research chemicals*, *party drugs*, *dance drugs*, *ecstasy-like substances*, *herbal highs* (herbal extáza) je označením pre širokú skupinu látok, s ktorými sa v poslednej dobe veľmi často stretávame na drogovej scéne. Dôvodom je snaha ilegálnych výrobcov obísť existujúce legislatívu a vyrobiť psychoaktívnu látku, ktorá doteraz nefiguruje na zozname ilegálnych substancií. Nové druhy drog sa síce objavujú v Európskej únii pomalšie, ale ich dostupnosť je stále vysoká a narastá ohrozenie zdravia syntetickými opíátmi.

Nové psychoaktívne látky („nové drogy“) sú stále významnou hrozbou. V Európe aj Severnej Amerike sú rastúcou hrozbou veľmi silné syntetické opioidy, ktoré napodobňujú účinky heroínu a morfinu. Kvôli malému objemu potrebnému na výrobu veľkého počtu dávok predávaných na ulici sa nové syntetické opiáty ľahko skrývajú a prepravujú. Vyskytujú sa v rôznych formách – hlavne ako prášok, tablety a kapsuly – niektoré sú v súčasnosti k dispozícii ako tekutiny a predávajú sa ako nosové spreje. Na Slovensku sa začali výraznejšie objavovať nové psychoaktívne látky najmä vo forme rastlinných zmesí s obsahom syntetických kanabinoidov (známych najmä ako Spice a predávaných v kamenných obchodoch, neskôr dostupných prostredníctvom internetu). Sortiment nových psychoaktívnych látok sa rozširuje oveľa rýchlejšie, ako sa stíha zakročiť proti nim. Syntetických drog sú desiatky a vznikajú stále nové. Najčastejšie sú na výrobu týchto drog zneužívané legálne liečivá alebo voľne dostupné chemické látky, o ktorých je známe, že ovplyvňujú zmyslové vnímanie človeka. Odtiaľ označenie designer drog, kedy výrobca pozmení chemickú štruktúru už zakázaných psychoaktívnych látok, až z nich urobí nejakú odvodeninu, ktorá sa jej podobá účinkami, ale jej zloženie je odlišné (k základnej molekule je pridaná ďalšia molekula alebo sa molekula prekrúti a vznikne iná droga s podobným účinkom). Nanešťastie mnohé z týchto nových drog sú nebezpečnejšie ako tie pôvodné. Tieto drogy sú vyrábané v účelovo zameraných laboratóriách a sú „dizajnované“, takže konečný produkt nespadá pod zakázané látky. Väčšina nových syntetických substancií sa teraz vyrába na zákazku v Číne, v bežných chemických továrňach, ktoré inak predávajú generické lieky. Ďalej sú nové drogy predá-

vané aj ako prísady do kúpeľa, rastlinné hnojivá, vykurovacie zmesi. Mnohé sú označené nálepkou „*not for human consumption*“. Obchodníci zo strachu pred postihom už na obaly svojich produktov nedávajú vôbec žiadne informácie. Dávkovanie, účinnú látku, efekt na psychiku, možné komplikácie – nič z toho sa zákazník nedozvie. Chemické názvy nových drog sú pre laika zložité a pre dané látky väčšinou neexistuje jeden všeobecne prijímaný názov (ako napr. heroín alebo pervitín). Ide o pestrú škálu látok s rôznym účinkom. Patria sem látky stimulujúce, euforizujúce aj sedatívne.

Nových drog je niekoľko a je len vecou pripravenosti orgánov činných v trestnom konaní, aby prípadné objasňovanie takejto drogovej trestnej činnosti nevykazovalo žiadne aplikačné problémy.

6 ZAHRANIČNÉ PRÁVNE ÚPRAVY

V právnych úpravách štátov Európskej únie sa odzrkadľujú rôzne trestno-politické prístupy riešenia drogovej kriminality, od striktného prístupu vo Švédsku až po úplnú dekriminalizáciu v Portugalsku. Drogová politika jednotlivých štátov sa odlišuje vo viacerých smeroch v legislatívnej oblasti v prístupe štátov k užívaniu drog, držbe drog, obchodovaniu s drogami, v rozdielnom rozsahu a intenzite uplatňovanej represie voči neoprávnenému nakladaniu s drogami, aj v rozdielnom prístupe k užívateľom drog a uplatňovaniu liečebných programov drogovej závislosti. V ostatných rokoch sa v Európe stále výraznejšie prejavujú liberalizačné tendencie a prístupy zamerané na prevenciu a stratégiu „*harm reduction*“.

Rôznorodosť európskych modelov drogovej politiky vystihuje kontrast medzi uplatňovanou drogovou politikou vo Švédsku s jeho prístupom nulovej tolerancie, politikou orientovanou represívne, presadzujúcou absolútny zákaz drog, až po najtolerantnejší model drogovej politiky uplatňovaný v Holandsku povoľujúci tzv. *coffee shop*. Modely drogovej politiky odzrkadľujú celý rad kontroverzných otázok, od otázky dodržiavania základných práv a slobôd, cez politiku verejného zdravia vrátane prevencie HIV, až po reakciu trestnej justície na drogové delikty.

6.1 Drogové trestné činy podľa českej právnej úpravy

Slovenská republika a Česká republika sú navzájom veľmi blízke krajiny, ktorých spája spoločná história, ekonomické a spoločenské podmienky. V oblasti trestného práva ich do rozpadu Československa spájal spoločný Trestný zákon (zákon č. 140/1961 Zb.). Významným medzníkom vo vývoji českého trestného práva bolo prijatie trestného zákoníku (zákona č. 40/2009 Sb.) s účinnosťou od 1. 1. 2010. Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. upravuje drogové trestné činy v VII. hlave zvláštnej časti. K drogovým trestným činom patrí trestný čin nedovolenej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a s jedmi (§ 283 TZ ČR), prechovávanie omamnej a psychotropnej látky a jedu (§ 284 TZ ČR), nedovolené pestovanie rastlín obsahujúcich omamnú alebo psychotropnú látku (§ 285 TZ ČR), výroba a držanie predmetu na dovoľenú výrobu omamnej a psychotropnej látky a jedu (§ 286 TZ ČR) a šírenie toxikománie (§ 287 TZ ČR).

Českú trestnoprávnú úpravu drogových trestných činov možno charakterizovať nasledujúcimi znakmi:

1. Najprísnejší trestnoprávny postih páchatela drogových trestných činov (trest odňatia slobody jeden až päť rokov) je spojený s výrobou a distribúciou drog. Trestný čin nedovolennej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a s jedmi podľa § 283 TZ ČR postihuje neoprávnenú výrobu, dovoz, vývoz, prevoz, ponuku, sprostredkovanie, predaj, iný spôsob zaobstarania pre inú osobu, či prechovávanie pre iného.²⁰³

2. Trestnoprávny postih diferencuje prechovávanie omamnej alebo psychotropnej látky, prípravku obsahujúceho omamnú alebo psychotropnú látku, prekursoru alebo jedu pre iného (§ 283 TZ ČR) od prechovávania omamnej a psychotropnej látky a jedu pre vlastnú potrebu (§ 284 ods. 1, ods. 2 TZ ČR),²⁰⁴ čím je odlišený prísnejší trestnoprávny postih dílerov od konzumentov drog. Prechovávaním drog pre vlastnú potrebu sa rozumie akýkoľvek spôsob držania omamnej a psychotropnej látky bez povolenia pre seba, bez ohľadu na to, či ju má páchatel priamo pri sebe, alebo ju má ukrytú na nejakom mieste. Kľúčové je určenie takejto látky výhradne pre páchatela tohto trestného činu (konzumenta drogy) a nie pre nikoho iného. Z hľadiska množstva ide o držbu takejto látky v množstve prevyšujúcom dávku potrebnú pre držiteľa (podľa stupňa jeho závislosti), pretože držanie len jednej dávky konzumentom drog pred jej použitím nie je prechovávaním drog pre vlastnú potrebu, ale tzv. spotrebnou držbou.²⁰⁵

3. Ďalším znakom je diferenciácia „mäkkých“ a „tvrdých“ drog. Trestní zákoník pre účely trestného práva rozdeľuje omamné a psychotropné látky na konopné drogy a drogy ostatné, pričom za prechovávanie konopných drog pre vlastnú potrebu stanoví nižšiu trestnú sadzbu ako za prechovávanie iných

²⁰³ Porovnaj § 283 ods. 1 TZ ČR: „Kto neoprávnene vyrobí, dovezie, vyvezie, prevezie, ponúkne, sprostredkuje, predá alebo inak inému zaobstará alebo pre iného prechováva omamnú alebo psychotropnú látku, prípravok obsahujúci omamnú alebo psychotropnú látku, prekursor alebo jed, bude potrestaný odňatím slobody na jeden až päť rokov alebo peňažným trestom.“

²⁰⁴ Porovnaj § 284 ods. 1 TZ ČR: „Kto neoprávnene pre vlastnú potrebu prechováva v množstve väčšom než malom omamnú látku konope, živicu z konope alebo psychotropnú látku obsahujúcu akýkoľvek tetrahydrokanabinol, izomer alebo jeho stereochemický variant (THC), bude potrestaný odňatím slobody až na jeden rok, zákazom činnosti alebo prepadnutím vecí.“
§ 284 ods. 2 TZ ČR: „Kto neoprávnene pre vlastnú potrebu prechováva inú omamnú alebo psychotropnú látku, ako je uvedená v odseku 1 alebo jed v množstve väčšom než malom, bude potrestaný odňatím slobody až na dva roky, zákazom činnosti alebo prepadnutím vecí.“

²⁰⁵ ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 44.

omamných a psychotropných látok.²⁰⁶ Pod pojmom konopné drogy sa rozumie omamná látka konope, živica z konope alebo psychotropná látka obsahujúca akýkoľvek tetrahydrokanabinol, izomer alebo jeho stereochemický variant (THC). Toto legislatívne riešenie rozdelenia drog má zohľadňovať mieru negatívnych zdravotných a spoločenských dopadov jednotlivých drog v dôsledku ich zneužívania. Mahdalíčková poukazuje na dôvodovú správu, podľa ktorej zmyslom tejto úpravy má byť zachovanie trestnosti držania a pestovania konope pre vlastnú potrebu a vyradenie „neproblémových“ konzumentov konopných drog, ďalších rastlinných drog a húb z účasti na trhu s najnebezpečnejšími drogami ako je heroín, kokaín a pod.²⁰⁷

4. Štvrtý znak sa týka privilegovanej skutkovej podstaty trestného činu nedovoleného pestovania rastlín obsahujúcich omamnú alebo psychotropnú látku. Zákonodarca aj v prípade neoprávneného pestovania takých rastlín pre vlastnú potrebu diferencuje, či páchatel neoprávnenne pre vlastnú potrebu pestuje rastlinu konope (§ 285 ods. 1 TZ ČR), alebo hubu či inú rastlinu obsahujúcu omamnú alebo psychotropnú látku (§ 285 ods. 2 TZ ČR). Ustanovenie § 285 nekriminalizuje pestovanie rastlín s psychotropným účinkom, akými sú muškátový oriešok, petúnie. Privilegované ustanovenie zmierňuje postih tzv. samozásobovateľov (t. j. osôb, ktoré si pestujú konope, huby či iné rastliny obsahujúce omamné alebo psychotropné látky pre vlastnú potrebu) a odlišuje ho od postihu „komerčného“ pestovania, ktoré naďalej predstavuje výrobu drogy v zmysle § 283 TZ ČR.²⁰⁸ Najvyšší súd ČR zaujal stanovisko k otázke trestnoprávneho posúdenia konania spočívajúceho v neoprávnenom pestovaní rastliny konope na jej ďalšiu distribúciu.²⁰⁹ Trestnoprávne kolégium došlo k záveru, že neoprávneným vypestovaním rastliny konope, môže páchatel naplniť zákonné znaky trestného činu nedovolennej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a s jedmi podľa § 283 ods. 1 TZ ČR, spočívajúce v „inom zaobstaraní“ alebo „prechovávaní pre iného“, a to s ohľadom na množstvo vypestovanej rastliny (t. j. množstvo zjavne presahujúce osobnú potrebu páchatela), spôsob ich pestovania (napr. pestovanie vo veľkom priestore umožňujúce vypestovať v určitom období veľké množstvo rastlín, ktoré predpokladá rýchle spracovanie a distribúciu

²⁰⁶ Porovnaj § 284 ods. 1 TZ ČR a § 284 ods. 2 TZ ČR.

²⁰⁷ MAHDALÍČKOVÁ, J. Drogové delikty, s. 125 – 128. In: JELÍNEK, J. (ed.). *O novém trestním zákoníku*. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny. Praha: Leges, 2009, 224 s.

²⁰⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017, s.759.

²⁰⁹ Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 300/2014 zo 4. 12. 2014.

iným osobám) a ďalšie okolnosti (napr. zistenie, že páchateľ neužíva drogy a pestovanie rastlín konope nemôže slúžiť pre jeho vlastnú potrebu).²¹⁰

5. Kvalifikačný znak týkajúci sa množstva drogy, konkrétne prechovávanie drogy v „množstve väčšom než malom“, ktorý odlišuje trestný čin prechovávania omamnej a psychotropnej látky a jedu pre vlastnú potrebu od priestupku nie je v zákone presne stanovené. Posúdenie otázky relevantného množstva drogy, ktorého prechovávanie pre vlastnú potrebu je už trestné, je ponechané na aplikačnú prax. Postup orgánov činných v trestnom konaní pri posudzovaní znaku „množstva väčšieho než malého“ nebol jednotný. Orientačnou pomôckou sa stal pokyn najvyššej štátnej zástupkyne č. 6/2000 (neskôr nahradený pokynmi č. 2/2006 a č. 1/2008), ktorý obsahoval tabuľku hodnôt väčšieho než malého množstva omamných a psychotropných látok najčastejšie užívaných v Českej republike. Obdobnú tabuľku pre účely polície obsahoval záväzný pokyn policajného prezidenta č. 39/1998 (neskôr pokyn č. 64/2001, č. 102/2003, č. 86/2006 a č. 55/2009).²¹¹ Súdna prax zdôrazňovala potrebu posúdenia množstva väčšieho než malého individuálne u každej látky, s prihliadnutím na konkrétne okolnosti a osobu užívateľa. V záujme zjednotenia praxe orgánov činných v trestnom konaní boli hraničné hodnoty množstva väčšieho než malého pri omamných látkach, psychotropných látkach, prípravkoch ich obsahujúcich a jedoch stanovené vo všeobecne záväznom právnom predpise – v nariadení vlády č. 467/2009 Sb., ktorým sa pre účely trestného zákonníka stanovilo, čo sa považuje za jedy a aké je množstvo väčšie než malé pri omamných látkach, psychotropných látkach, prípravkoch ich obsahujúcich a jedov. Trestní zákoník v § 289 ods. 2 zmocnil vládu k úprave tejto otázky vo vládnom nariadení.

Nálezom Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 13/12 z 23. 7. 2013 s účinnosťou od 23. 8. 2013 bola dovtedy platná časť ustanovenia § 289 ods. 2 trestného zákoníku, konkrétne slová „a aké je množstvo väčšie než malé pri omamných látkach, psychotropných látkach, prípravkoch ich obsahujúcich a jedoch“ zrušená, súčasne stratili platnosť ustanovenia § 2 a príloha č. 2 nariadenia vlády č. 467/2009 Sb. Ústavný súd ČR odôvodnil svoje rozhodnutie tým, že zrušená časť ustanovenia § 289 ods. 2 TZ ČR bola v rozpore s čl. 39 Listiny základných práv a slobôd v spojení s čl. 78 Ústavy ČR, pretože porušovala

²¹⁰ ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 46 – 47.

²¹¹ ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 43.

zásadu *nullum crimen sine lege* (žiadny trestný čin bez zákona), keď časť podmienok trestnej zodpovednosti za trestný čin prechovávania omamnej a psychotropnej látky a jedu podľa § 284 TZ ČR bola vymedzená podzákonným právnym predpisom bez toho, aby zákon upravoval danú problematiku aspoň v základných črtách.

Po vydanom náleze ústavného súdu zaujal stanovisko k výkladu znaku „množstvo väčšie než malé“ Najvyšší súd ČR. V stanovisku trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 301/2013 z 13. 3. 2014 súd konštatoval, že za „množstvo väčšie než malé“ v zmysle § 284 ods. 1, 2 TZ ČR je potrebné považovať také množstvo prechovávanej omamnej alebo psychotropnej látky alebo jedu, ktoré viacnásobne (podľa ohrozenia vyplývajúceho pre život a zdravie ľudí zo škodlivosti jednotlivých látok) prevyšuje bežnú dávku obvyklého konzumenta.²¹² Orientačné hodnoty určujúce „množstvo väčšie než malé“ pri vybraných omamných, psychotropných látkach a prípravkoch sú uvedené v prílohe tohto stanoviska (napr. v prípade pervitínu ide o množstvo viac než 1,5 gramu s minimálnym množstvom účinnej látky 0,5-0,6 gramu; v prípade heroínu množstvo viac než 1,5 gramu s množstvom účinnej látky 0,2 – 0,22 gramu; v prípade kokaínu množstvo viac než 1 gram s množstvom účinnej látky 0,54 – 0,6 gramu, v prípade extázy (MDMA) množstvo viac než 4 tablety/kapsule alebo viac než 0,4 gramu s množstvom účinnej látky 0,34 – 0,40 gramu, v prípade marihuany konope množstvo viac než 10 gramov sušiny s množstvom účinnej látky 1 gram). Najvyšší súd zdôraznil, že pri samotnom závere o naplnení uvedeného znaku je potrebné podporne zohľadniť skutočnosť, či išlo o prvokonzumenta, alebo užívateľa týchto látok v pokročilom štádiu závislosti, prípadne i iné skutočnosti ovplyvňujúce mieru ohrozenia života alebo zdravia užívateľa.

Takto určené orientačné hodnoty slúžia na stanovenie dolnej hranice trestnej zodpovednosti za trestný čin nedovolennej výroby a iného nakladania s omamnými a psychotropnými látkami a jedmi podľa § 283 ods. 2 písm. d) TZ ČR a trestného činu prechovávania omamnej a psychotropnej látky a jedu podľa § 284 ods. 1, 2 TZ ČR. Ak množstvo omamnej a psychotropnej látky u páchatela, ktorý zavinene prechovával takúto látku pre vlastnú potrebu, nedosiahne „množstvo väčšie než malé“, pôjde o priestupok na úseku ochrany pred alkoholizmom a inými toxikomániami podľa § 30 ods. 1 písm. j) zákona č. 200/1990 Sb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, pretože neoprávnené prechovával v malom množstve pre svoju potrebu omamnú ale-

²¹² Bližšie pozri Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. Tpjn 301/2013 z 13. 3. 2014.

bo psychotropnú látku. Trestné kolégium zdôraznilo, že i napriek stanoveniu konkrétnych orientačných hodnôt významných pre určenie trestnej zodpovednosti naďalej považuje zneužívanie a konzumáciu omamných a psychotropných látok za sociálne a zdravotne rizikový spoločenský jav, obdobne ako alkoholizmus, patologické hráčstvo a iné.

6.2 Švédska represívna drogová politika

Švédsko patrí medzi krajiny uplatňujúcu striktnú, represívnu politiku vo vzťahu k užívaniu drog, držbe drog či obchodovaniu alebo inému nakladaniu s drogami. Od konca 60. rokov minulého storočia sa drogová politika vyznačovala dvoma jasnými črtami: rozšírením oblastí zamerania drogovej politiky a sprísnením trestných sankcií. Keď bol prijatý „drogový zákon“ (Zákon o postihu za nedovolené nakladanie s omamnými a psychotropnými látkami, tzv. *Narkotikastrafflag*, č. 64 z roku 1968), najvyšší možný trest za závažný drogový trestný čin bol trest odňatia slobody na štyri roky. V roku 1969 bol trest zvýšený na šesť rokov a v roku 1972 na desať rokov trestu odňatia slobody.²¹³ Zvýšenie trestných sadzieb bolo spôsobené zmenami na drogovej scéne, najmä rozšírením užívania drog, nárastom závažných trestných činov a internacionalizáciou obchodu s drogami. Reakciou na túto situáciu bolo, že škandinávské krajiny – Nórsko, Švédsko, Fínsko výrazne zvýšili trestné sadzby. V roku 1988 Švédsko kriminalizovalo užívanie drog, čo bolo významnou iniciatívou v oblasti kontroly drogovej kriminality. Cieľom drogovej politiky bolo dosiahnuť spoločnosť bez drog, čo zatienilo všetky iné politické ciele. Vo Švédsku upravuje Zákon č. 64/1968 o postihu za nedovolené nakladanie s omamnými a psychotropnými látkami, že konzumácia takýchto látok je trestným činom. Výška trestnej sadzby sa líši v závislosti od druhu, množstva omamnej a psychotropnej látky a iných okolností. Za drobný delikt hrozí trest odňatia slobody na 6 mesiacov alebo pokuta (§ 2), bežný delikt je možné postihnúť trestom odňatia slobody až na 3 roky (§ 1) a v prípade hrubého porušenia zákona hrozí trest odňatia slobody na 2 až 10 rokov (§ 2).²¹⁴ Rovnako tak je drogovým deliktom aj nedovolené prechovávanie omamných a psychotropných látok. Drogový delikt môže byť právne posúdený ako drobný delikt (§ 2 – prečin), bežný delikt (§ 1 – trestný čin) alebo zá-

²¹³ EDMAN, J. Swedish drug policy, s. 195 – 205. In: COLSON, R., BERGERON, H. *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017.

²¹⁴ VOLEVECKÝ, P. Drogové trestné činy, možný postih a súvisiace otázky vo vybraných zemích Európskej únie a Nórsku. In: *Trestní právo*. 2011, č. 7 – 8, s. 24 – 46.

važný delikt (§ 3 – závažný delikt). Rozhodujúcimi kritériami pre posúdenie závažnosti drogového deliktu spočívajúceho v neoprávnenom prechovávaní omamných a psychotropných látok je množstvo a druh týchto látok, úmysel ďalšej distribúcie, pre vlastnú potrebu alebo pre iného, či osoba užívateľa (drogovu závislá na užívaní drog). Vo Švédsku je trestné i neoprávnené nakladanie (výroba, pestovanie, dovoz, vývoz, ponuka, predaj, sprostredkovanie) s omamnými a psychotropnými látkami. Základná výška trestu odňatia slobody je až na 3 roky. Zvlášť priťažujúcimi okolnosťami je, že čin bol spáchaný vo veľkom rozsahu, má komerčný charakter, bol spáchaný v obzvlášť veľkom množstve omamnej a psychotropnej látky, či sú tu iné okolnosti, pre ktoré je možné čin považovať za mimoriadne nebezpečný alebo bezohľadný. V takýchto prípadoch hrozí trest odňatia slobody na 2 až 10 rokov.

Švédska drogová politika je charakteristická úzkou spoluprácou neziskových organizácií, vlády a iných štátnych orgánov. Významnou súčasťou tohto modelu je doktrína, podľa ktorej sa v prvom rade kriminalizuje činnosť individuálneho konzumenta drog, ktorý si túto činnosť uvedomuje. Ďalšou odlišnou charakteristikou švédskeho modelu je rozsiahla politika kontroly.

6.3 Nemecký prohibičný prístup

Nemecko v boji proti zneužívaniu drog zvolilo prísny prohibičný prístup. Avšak pokiaľ ide o užívanie (konzumáciu) omamných a psychotropných látok, Nemecko rovnako ako ďalšie krajiny (napr. Belgicko, Česká republika, Maďarsko, Holandsko, Slovensko) v právnej úprave neregulujú, ani nepostihujú konzumáciu omamných a psychotropných látok. V Nemecku stanoví Zákon o omamných látkach z roku 1971 (tzv. *Betäubungsmittelgesetz*) zákaz prechovávania omamných a psychotropných látok, pričom základnou sadzbou, ktorá hrozí za prechovávanie drog je pokuta alebo trest odňatia slobody až na 5 rokov. V prípade prechovávania malého množstva omamnej a psychotropnej látky, ktorá je určená pre vlastnú potrebu, môže súd uložiť primeraný (miernejší) trest.

Právna úprava umožňuje v prípadoch prechovávania malého množstva omamnej a psychotropnej látky určenej pre vlastnú potrebu, aby verejný žalobca nepodal žalobu, ak chýba verejný záujem na trestnom stíhaní a ak konanie páchatela nie je natoľko škodlivé pre spoločnosť, aby bolo potrebné ho trestne stíhať. Dôležitými kritériami pre tento postup sú množstvo a druh drogy, zapojenie iných osôb, osobná história obvineného a stupeň verejné-

ho záujmu na trestnom stíhaní páchatela.²¹⁵ V praxi sa uvedené ustanovenie aplikuje najmä v prípade nedovoleného prechovávaní marihuany. Pri prechovávaní drogy v inom ako malom množstve hrozí trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestu odňatia slobody najmenej 1 rok. Podstatne prísnejšie trestné sadzby hrozia za neoprávnené nakladanie s omamnými a psychotropnými látkami. Základnou trestnou sadzbou je trest odňatia slobody až na 5 rokov. Najvyššia trestná sadzba trestu odňatia slobody až 15 rokov hrozí za protiprávne konanie, ktoré má komerčný charakter, vzniká nebezpečenstvo pre zdravie viacerých osôb, trestná činnosť je páchaná voči osobám mladším ako 18 rokov. V Nemecku sú osoby za držanie nelegálnych drog odsúdené na trest odňatia slobody, alebo súdom schválené liečebné programy. Bol vytvorený Akčný plán proti drogám a závislosti, ktorý sa zaoberá drogovou závislosťou z hľadiska legálneho i nelegálneho užívania drog. Osobitne podporuje liečenie a terapiu pre tých, ktorí sú závislí a ochotní prijať pomoc.

6.4 Drogová politika dekriminalizácie v Holandsku a Portugalsku

Holandsko je známe svojou tolerantnou drogovou politikou a liberálnym prístupom. Amsterdam je miestom pre „drogovú turistiku“, kde cudzinci cestujú, aby využili zhovievavé zákony na požívanie drog, ktoré nie sú legálne k dispozícii v krajinách ich pôvodu. Súčasná politika Holandska v oblasti boja proti nelegálnym drogám vychádza zo Zákona o opiu z roku 1976, t. j. zvláštneho zákona zameraného na postih drogovej kriminality. Tento zákon kladie väčší dôraz na tvrdé drogy (kokaín, heroín) ako na mäkké drogy, napríklad konope. Treba povedať, že konope má často zvláštny privilegovaný status oproti ostatným drogám. V mnohých štátoch (Rakúsko, Francúzsko, Nemecko, Holandsko) sa legálne využíva konope na liečebné účely. Pokiaľ ide o užívanie drog, Holandsko predstavuje prístup, ktorý rozlišuje medzi užívaním drog v súkromí a na verejnosti. V Holandsku nie je užívanie drog v súkromní výslovne zakázané, kým podobná činnosť vykonávaná na verejnosti môže byť stíhaná ako menej závažný delikt. Držba drog je kriminalizovaná v závislosti od množstva prechovávanej drogy. V menej závažných prípadoch, keď je droga určená výhradne pre jej držiteľa, uplatňuje sa princíp účelnosti trestného stíhania. Inými slovami, prechovávanie omamných

²¹⁵ HOLZER, T. German drug policy, s. 100 – 113. In: COLSON, R., BERGERON, H. *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017.

a psychotropných látok v takom množstve, ktoré nedosahuje stanovené limity, je síce nezákonné, ale keďže ide o malé množstvo omamnej a psychotropnej látky určenej len pre vlastnú potrebu, nemusí byť takéto konanie potíhané. Osoba, ktorá prechováva konope v množstve do 5 g nie je trestne stíhaná. Prechovávanie marihuany pre vlastnú potrebu i v malom množstve je síce zakázané, ale v praxi je takéto konanie tolerované. Pokiaľ ide o produkciu drog, a to vo forme pestovania či syntetickej výroby, tá je trestná. Avšak vo vzťahu k malopestovateľom konope či k jeho pestovaniu na predaj v „coffee shops“ je možné upustiť od trestného stíhania vo verejnom záujme. Predaj ľahkých drog v „coffee-shops“ je výsledkom plne regulovanej politiky tolerancie voči praxi, ktorú zákon naďalej považuje za trestný čin. V usmerneniach prokurátora v súvislosti s „coffee-shopsmi“ sa stanovuje maximálne množstvo 5 gramov konope na osobu, ktoré nepodlieha trestnému stíhaniu. Fungovanie tzv. coffee-shopov je regulované viacerými kritériami: žiadna reklama, žiadne tvrdé drogy, žiadne obťažovanie (vrátane dopravy a parkovania, potulovania, znečisťovania a hluku), žiadny predaj mladistvým konzumentom (osobám mladším ako 18 rokov) a zákaz vstupu týchto osôb do coffee-shopov, maximálne množstvo nákupu v coffee-shope za deň, určené na osobnú spotrebu jednej osoby je limitované množstvom 5 gramov, coffee-shopy musia byť malé a prístupné len pre členov, coffee-shopy sú otvorené len pre obyvateľov Holandska.²¹⁶

Existujú iba trestné stíhania za závažné trestné činy vrátane predaja veľkého množstva jedinému užívateľovi, dieťaťu alebo vytváraniu verejného pohoršenia. Nakladanie (import, export) s omamnými a psychotropnými látkami je trestné, pričom sankcie sú diferencované podľa druhu a množstva omamnej a psychotropnej látky. Reformátori drogového práva často poukazujú na Holandsko ako vzorový príklad, ako najlepšie zvládnuť užívanie drog a závislosť.

Portugalsko je ďalšou krajinou s veľmi odvážnym prístupom v boji proti zneužívaniu drog, ktorý je celkom odlišný od politik ostatných západoeurópskych krajín. Vo väčšine štátov Európskej únie je kriminalizovaná (trestná) držba a distribúcia omamných látok. Portugalsko v roku 2000 dekriminalizovalo držbu akejkoľvek drogy a zameralo sa na liečbu závislostí. V Portugalsku neexistujú žiadne trestné sankcie za držbu a užívanie nelegálnych drog, a to tvrdých drog (kokaín, heroín) či mäkkých drog (kanabisové dro-

²¹⁶ GRUND, J.-P. C., BREEKSEMA, J. J. Drug policy in the Netherlands, s. 128 – 148. In: COLSON, R., BERGERON, H. *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017.

gy), dekriminalizácia sa však nevzťahuje na obchodovanie s nelegálnymi drogami.

Portugalsko dekriminalizovalo nadobudnutie, držbu a požívanie malých množstiev všetkých psychoaktívnych látok, vrátane heroínu a kokaínu. Odvážny portugalský model dekriminalizácie sa javí ako úspešný. Predpovede kritikov, že dôjde k prudkému nárastu užívania drog medzi mladými ľuďmi, ako aj obava, že sa Lisabon stane cieľom „drogových turistov“ sa nenaplnili.²¹⁷ Reforma portugalskej právnej úpravy zmenila charakter sankcií ukladaných za držbu a spotrebu drog, keď trestné sankcie boli nahradené administratívnymi sankciami. Je dôležité rozlišovať medzi režimom, ktorý reguluje výrobu a predaj drog a režimom, ktorý jednoducho dekriminalizuje osobné použitie. Portugalskú reformu je potrebné vnímať aj v kontexte iných európskych právnych úprav a medzinárodných dokumentov. Ako príklad možno uviesť Španielsko a Taliansko, ktoré prestali ukladať trestné sankcie za držanie (prechovávanie) malých množstiev psychoaktívnych látok už pred niekoľkými desaťročiami.²¹⁸ S prihliadnutím na uvedené je portugalský zákon o dekriminalizácii v súlade s európskymi trendmi protidrogovej politiky. Európske monitorovacie centrum OSN pre drogy a drogovú závislosť zaznamenalo v priebehu posledných desaťročí posun smerom k prístupu, ktorý rozlišuje medzi obchodníkom s drogami, vnímaného ako zločincina, a užívateľom drog, vnímaného ako chorého človeka, ktorý potrebuje pomoc a špeciálne zaobchádzanie.

Dekriminalizáciou drog došlo k odstráneniu možnosti ukladania trestných sankcií za užívanie drog, čím bola v podstate kodifikovaná dovtedy existujúca prax. Užívanie drog bolo depenalizované v 90. rokoch, keď primárnou sankciou pre osoby užívajúce drogy boli pokuty. Pred rokom 2001 sa pohyboval podiel väznených osôb za drogový trestný čin spočívajúci v držbe drog na úrovni 1 %. Po roku 2001 nedošlo k žiadnym výrazným zmenám v správaní v súvislosti s užívaním drog. Zmeny sa týkali postupu súdneho systému v súvislosti s ukladáním trestných sankcií za obchodovanie s drogami, ktoré naďalej zostalo trestným činom.

Dekriminalizácii drog predchádzal mimoriadne kritický stav daný vysokou mierou užívania nelegálnych drog. V Portugalsku bol zaznamenaný vysoký počet prípadov AIDS súvisiacich s drogami, vysoká prevencia HIV

²¹⁷ LAQUEUR, H. Used and Abused of Drug Decriminalization in Portugal. In: *Law & Social Inquiry*. 2015, roč. 40, č. 3, s. 746.

²¹⁸ MACCOUN, R., REUTER, P. *Drug War Heresies: Learning from Ohter Vices, Times, and Places*. New York: Cambridge University Press, 2002.

medzi injekčnými užívateľmi drog, rast intravenózneho užívania heroínu, prudký nárast obchodu s drogami pod šírým nebom a užívaniu drog na verejnosti. Lisabonské okolie bolo považované za najväčší supermarket s drogami v Európe. V roku 1998 vláda prijala Národnú stratégiu v boji proti drogám, ktorá podporovala dekriminalizáciu osobnej konzumácie drog, explicitne uznávala narkomana ako chorú osobu. Trestné stíhanie týchto osôb a ukladanie trestných sankcií nepovažovala za efektívny spôsob znižovania (redukcie) užívania drog. Národná stratégia zdôrazňovala podporu prevencie, liečby, znižovania škôd a opätovného začlenenia užívateľov drog do spoločnosti.

Podľa predchádzajúcej právnej úpravy (zákon č. 15/1993 čl. 40 ods. 1), ktorá platila pred rokom 2001, spotreba, nákup, držba alebo pestovanie drog boli trestnými činmi, za ktoré bolo možné uložiť peňažný trest alebo trest odňatia slobody do troch mesiacov. Ak množstvo zadržanej drogy presiahlo množstvo potrebné na „priemernú individuálnu spotrebu“ na tri dni, bolo možné uložiť trest odňatia slobody do jedného roka. Podľa súčasnej právnej úpravy (zákon č. 30/2000 čl. 2) spotreba, získavanie a držba rastlín, látok alebo prípravkov pre vlastnú spotrebu predstavuje správny delikt. Definícia „jednorazovej spotreby“ je kvantita „nepresahujúca množstvo požadované pre priemernú individuálnu spotrebu počas obdobia 10 dní“ (článok 2 ods. 2). Vymedzené množstvá sú 1 gram heroínu, 1 gram extázy, 1 gram amfetamínov, 2 gramy kokaínu alebo 25 gramov kanabису. Zákon z roku 2000 zahŕňa všetky psychoaktívne látky. Na strane druhej zákon výslovne stanoví, že pestovanie drog, dokonca aj na účely osobnej spotreby, je trestné. Z hľadiska sankcií za užívanie a držbu drog pre vlastnú spotrebu boli najčastejšie ukladané pokuty a nepeňažné sankcie. Trestný zákon upravujúci obchodovanie s drogami zostal nezmenený. Pokiaľ ide o sankcie za obchodovanie s drogami najčastejšie ukladaným trestom je nepodmienečný trest odňatia slobody a probácia (t. j. trest odňatia slobody podmienenečne odložený na skúšobnú dobu s dohľadom).²¹⁹

²¹⁹ LAQUEUR, H. Used and Abused of Drug Decriminalization in Portugal. In: *Law & Social Inquiry*. 2015, roč. 40, č. 3, s. 746.

7 PREVENTÍVNE A REPRESÍVNE OPATRENIA

Základnými piliermi drogovej stratégie sú prevencia a represia. Zmyslom preventívnych a represívnych opatrení je snaha znížiť dopyt po drogách a súčasne snaha znížiť dostupnosť drog pre prípadných užívateľov. Stratégie protidrogovej politiky sa realizujú jednak na úrovni Európskej únie, medzinárodnej úrovni, na úrovni národnej. Európsky prístup k drogovej problematike je založený na požiadavke širokej medzinárodnej spolupráce, dodržiavaní medzinárodných dohôd a konvencií, realizácii účinných stratégií a prístupov, aktivít a programov regionálnej, multilaterálnej a bilaterálnej spolupráci krajín Európskej únie i krajín sveta. Kľúčovými aktérmi protidrogovej politiky na úrovni Európskej únie sú *Rada Európskej únie*, *Európska komisia* a *Európsky parlament*. Mimoriadne významnú úlohu zastávajú európske agentúry, akými sú *Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogovú závislosť* (EM-CDDA) a *Europol*, *Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb* (ECDC) a *Európska agentúra pre lieky* (EMA) a *Eurojust*. Na medzinárodnej úrovni sa na dosiahnutí cieľov a zabezpečovaní efektívnosti protidrogovej stratégie EÚ podieľajú nasledujúce orgány: *Úrad OSN pre drogy a kriminalitu* (UNODC), *Komisia Organizácie spojených národov pre narkotiká*, *Svetová zdravotnícka organizácia* (WHO), *Svetová colná organizácia* (WCO), *skupina Pompidou* (súčasť Rady Európy zaoberajúca sa problematikou drog).

Akčný plán EÚ na boj proti drogám definuje štyri piliere európskej stratégie v oblasti zneužívania nelegálnych drog: I. pilier – represia, II. pilier – prevencia (primárna prevencia), III. pilier – liečba a resocializácia, IV. pilier – harm reduction. Protidrogová stratégia Európskej únie je postavená na rovnováhe znižovania ponuky nelegálnych drog (zákonnou represiou) a znižovania dopytu po nelegálnych drogách (prevenciou, liečbou, resocializáciou, harm reduction).²²⁰ Redukcia ponuky drog je zameraná na prevenciu a znižovanie drogovej kriminality súvisiacej s výrobou a obchodovaním s drogami. Nelegálna výroba a distribúcia drog je postihovaná a sankcionovaná. Redukcia dopytu po drogách zahŕňa preventívne opatrenia cielene zamerané na celú populáciu vo vzťahu k psychoaktívnym látkam. Zahŕňa aktivity zamerané na liečbu drogových závislostí, aktivity harm reduction – špecifické

²²⁰ HUPKOVÁ, I., LIBERČANOVÁ, K. *Drogové závislosti a ich prevencia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012, s. 74.

ké opatrenia na prevenciu a zníženie krvou prenosných ochorení, opatrenia na zníženie počtu úmrtí spôsobených drogami a zníženie počtu užívateľov drog. K zníženiu dopytu po drogách prispievajú aj opatrenia zamerané na rehabilitáciu a reintegráciu – opätovné začlenenie užívateľov a abstinujúcich osôb do života, ktorí boli práve v dôsledku užívania drog sociálne vylúčení, marginalizovaní či stigmatizovaní.

Základný rámec protidrogovej problematiky Európskej únie vytvárala **Európska protidrogová stratégia na roky 2005 – 2012**, v súčasnosti **Protidrogová stratégia Európskej únie na obdobie 2013 – 2020**. Súčasná Protidrogová stratégia EÚ zohľadnila nové prístupy a výzvy, ktoré boli v ostatných rokoch identifikované: narastajúci trend kombinovaného užívania látok (alkohol a kontrolované látky na predpis, alkohol a nelegálne látky); trend užívania neopioidových drog; vznik a šírenie nových psychoaktívnych látok; potreba zabezpečiť a zlepšiť prístup ku kontrolovaným liekom na predpis; potreba zvýšiť kvalitu, rozsah a rozčlenenie služieb na zníženie dopytu po drogách; pretrvávajúci vysoký výskyt ochorení prenášaných krvou (najmä hepatitídy C) medzi vnútrožilovými užívateľmi drog, nákaz HIV; pretrvávajúci vysoký počet úmrtí súvisiacich s užívaním drog v EÚ; potreba riešiť užívanie drog prostredníctvom prístupu založeného na integrovanej zdravotnej starostlivosti; dynamika na trhoch s nelegálnymi drogami (meniace sa trasy obchodovania s drogami, cezhraničná organizovaná trestná činnosť, používanie nových komunikačných technológií na uľahčenie distribúcie nelegálnych drog a nových psychoaktívnych látok; potreba predchádzať tomu, aby prekursori a iné chemické látky, ktoré sa používajú pri nelegálnej výrobe drog, unikali z legálneho obchodného prostredia na nelegálny trh; potreba zabrániť unikaniu určitých chemických látok, ktoré sa používajú ako riediace prímesi. S ohľadom na relevantný vývoj a nové zistenia boli naformulované hlavné priority Protidrogovej stratégie EÚ na obdobie rokov 2013 – 2020.

Cieľom protidrogovej stratégie EÚ je prispieť k merateľnému zníženiu dopytu po drogách, závislosti od drog a zdravotných a sociálnych rizík a škôd súvisiacich s drogami; prispieť k potláčaniu nelegálneho trhu s drogami a merateľnému zníženiu dostupnosti nelegálnych drog; podporiť koordináciu prostredníctvom aktívnej diskusie a analýzy vývoja a výziev v oblasti drog na úrovni EÚ a medzinárodnej úrovni; ďalej posilniť dialóg a spoluprácu medzi EÚ a tretími krajinami a medzinárodnými organizáciami v oblasti drogovej problematiky; prispieť k lepšiemu šíreniu výsledkov monitorovania, výskumu a hodnotení a lepšiemu porozumeniu všetkým aspektom dro-

govej problematiky, ako aj účinkom intervencií s cieľom poskytnúť riadnu a komplexnú podkladovú bázu pre politiky a opatrenia.²²¹

Tieto ciele sa premietli aj do dokumentov na národnej úrovni. Základný programový dokument celospoločenského úsilia zameraného na potláčanie zneužívania drog v Slovenskej republike predstavoval **Národný program boja proti drogám** (1995 – 1999, 1999 – 2003, 2004 – 2008). Na tento dokument nadväzovali ďalšie strategické dokumenty Slovenskej republiky v oblasti protidrogovej politiky: **Národná protidrogová stratégia na obdobie rokov 2000 – 2012**, **Národná protidrogová stratégia Slovenskej republiky na obdobie rokov 2013 – 2020**. Aktuálna Národná protidrogová stratégia reflektuje nové problémy a potreby identifikované v ostatných rokoch. V podmienkach Slovenskej republiky bol zaznamenaný trend nárastu užívania stimulantov, najmä pervitínu, iných syntetických drog amfetamínového typu, ako aj experimentovania s novými psychoaktívnymi látkami (derivátmi syntetických kanabinoidov a kationov). Národná protidrogová stratégia tiež zdôrazňuje potrebu novelizácie právnych predpisov s cieľom efektívnejšie trestnoprávne postihovať menej závažné drogové trestné činy, najmä ukladaním alternatívnych trestov. Rovnako tak sa ukázalo ako nevyhnutné primerane integrovať opatrenia a služby vo väzenstve na znižovanie rizík súvisiacich s užívaním drog. Stále aktuálnou zostala potreba riešenia nedostatočného legislatívneho a inštitucionálneho ukotvenia podpory, výkonu a koordinácie protidrogovej politiky a multidisciplinárneho prístupu k drogovej problematike na národnej úrovni vo vzťahu k požiadavkám a legislatíve na európskej úrovni. Pretrvávajúcou požiadavkou je potreba využívania nových metód získavania informácií o drogovej problematike.²²²

Národná protidrogová stratégia je zameraná na dve oblasti protidrogovej politiky: zníženie dopytu po drogách a zníženie ponuky drog. V oblasti zníženia dopytu po drogách si kladie za cieľ predchádzať škodlivému užívaniu a zneužívaniu drog a vzniku závislosti od psychoaktívnych látok, prispieť k zníženiu miery užívania nelegálnych drog a iných psychoaktívnych látok, predchádzať zdravotným a sociálnym rizikám a škodám súvisiacim s užívaním drog a zamerať prevenciu na rizikové vývinové obdobia, v ktorých

²²¹ Protidrogová stratégia EÚ na obdobie 2013 – 2020, s. 2 – 3 [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//prevencia/texty/celex_52012xg1229_01__sk_txt.pdf.

²²² Národná protidrogová stratégia Slovenskej republiky na obdobie rokov 2013 – 2020 [online], [cit. 2018-12-05]. Dostupné na: <http://www.infodrogy.sk/indexAction.cfm?module=Library&action=GetFile&DocumentID=1043>.

sa začínajú užívať psychoaktívne látky. V oblasti znižovania ponuky drog je cieľom prispieť k zníženiu dostupnosti nelegálnych drog, nových psychoaktívnych látok a zneužívania prekurzorov, a to odhaľovaním nových „pašeráckych“ ciest a *modus operandi* pri výrobe, pašovaní a obchodovaní s nelegálnymi drogami a prekurzormi, posilnením medzinárodnej spolupráce pri rozkladaní medzinárodných organizovaných skupín, ktoré sú zapojené do nelegálnej výroby drog a obchodovania s nimi, ďalej efektívneho využívania nástrojov trestného práva, ako aj účinného presadzovania práva. V záujme dosiahnutia stanovených cieľov kladie národná protidrogová stratégia dôraz i na koordináciu, medzinárodnú spoluprácu, výskum, monitorovanie a hodnotenie situácie v oblasti drog.

Zber oficiálnych údajov, monitorovanie situácie v oblasti nelegálnych látok, najmä pokiaľ ide o prevalenciu užívania drog v populácii, problémové užívanie drog, dopyt po liečbe v súvislosti s užívaním drog, infekčné ochorenia súvisiace s drogami, úmrtia spojené s užívaním drog, trestné činy a uväznenia súvisiace s drogami, počty záchytov a množstvá zachytených drog, cena a čistota drog v pouličnom predaji, monitoring preventívnych intervencií a opatrení, zabezpečuje *Národné monitorovacie centrum pre drogy*. Národné monitorovacie centrum je členom *Európskej informačnej siete o drogách a drogových závislostiach (REITOX)*. Ide o sieť národných observatórií – kontaktných referenčných centier, ktoré poskytujú informácie o drogovej situácii v jednotlivých členských štátoch EÚ, Nórsku a kandidátskych krajinách. Na európskej úrovni pôsobí *Európske monitorovacie centrum pre drogy a drogové závislosti*, ktoré poskytuje členským štátom EÚ relevantné, objektívne informácie o drogách, drogových závislostiach a ich dôsledkoch. Rovnako tak vykonáva monitoring a spravodajstvo v oblasti ponuky drog, znižovania ponuky drog a trhov s nelegálnymi drogami. Koordináčnym orgánom SR pre protidrogovú politiku je Rada vlády Slovenskej republiky pre protidrogovú politiku. Poradným, iniciačným a kontrolným orgánom vlády SR vo veciach protidrogovej politiky je Výbor ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog.

Dlhodobým cieľom prevencie zneužívania drog je podporovať v spoločnosti myšlienku zdravého životného štýlu, odmietañ drogy, klásť dôraz na včasnú prevenciu a liečenie.²²³ Podľa Európskeho monitorovacieho centra pre drogy a drogovú závislosť zahŕňa prevencia drogových závislostí akúkoľ-

²²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 372.

vek aktivitu, ktorá sa usiluje o spomalenie alebo odklad začatia užívania drogy v danom časovom období.²²⁴

V podmienkach Slovenskej republiky sa realizujú viaceré preventívno-výchovné projekty na celoslovenskej i regionálnej úrovni, ktoré sú zamerané na prevenciu legálnych a nelegálnych drog, napr. program „Zdravý spôsob života a prevencia závislosti“ určený pre deti predškolského veku a žiakov prvého stupňa základnej školy, ktorý je tvorený formou špeciálnych rozprávok s ponaučením; program „Ako poznám sám seba?“ určený pre žiakov 5. – 9. ročníka základných škôl zameraný na prevenciu drogových závislostí a výchovu k zdravému životnému štýlu; program „PANDA“ určený pre žiakov 6. – 8. ročníka základných škôl realizovaný vo forme trojdňového víkendového tábora, keď žiaci získavajú informácie o návykových látkach a technikách efektívneho riešenia problémov. Zaujímavým projektom je projekt „Tvoja správna voľba“ určený pre 9 – 10 ročné deti, ktorého cieľom je snaha o elimináciu trestnej činnosti pod vplyvom návykových látok a informovanie o škodlivosti ich užívania so zameraním na tabak, alkohol a marihuanu.

Prevenciu realizovanú v rámci drogovej kriminality je možné rozdeliť podľa okruhu adresátov na prevenciu primárnu, sekundárnu a terciárnu. Cieľom primárnej prevencie je vytvoriť optimálne podmienky pre rozvoj jednotlivca v spoločnosti podporujúcej zdravý životný štýl, morálne a mravné hodnoty. Primárna prevencia sa snaží predchádzať užívaniu drog u populácie, ktorá s drogou nie je v kontakte, alebo aspoň dosiahnuť odloženie kontaktu s drogou do vyšších vekových kategórií. Primárna prevencia je zameraná na populáciu ako celok, ale tiež na špecifické skupiny, najmä mladých ľudí do 18 rokov potenciálne najviac ohrozených toxikomániou. Dôležité je včas podchytiť ohrozených jedincov. Konkrétnymi formami primárnej prevencie sú neformálne diskusie, podpora záujmov a vlastnej sebadôvery jednotlivcov, využívanie pozitívnych vzorov a *peer* programy, t. j. programy zamerané na posilnenie pozitívnych postojov u detí, ktoré budú neskôr pôsobiť na svojich rovesníkov osobným príkladom s cieľom eliminovať dopyt po drogách. V rámci primárnej prevencie pôsobia štátne a neštátne orgány, zdravotnícke a resocializačné zariadenia, masovokomunikačné prostriedky, školy, spolky a iné organizácie.

Sekundárna prevencia je zameraná na predchádzanie vzniku, rozvoji a pretrvávaniu závislosti u osôb, ktoré sú užívaním drogy zasiahnutí a postihnutí, prípadne sa stali od nej závislými. Sekundárna prevencia zahŕňa poraden-

²²⁴ HUPKOVÁ, I., LIBERČANOVÁ, K. *Drogové závislosti a ich prevencia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012, s. 82.

stvo, liečbu a včasnú intervenciu. Jej cieľom je zvýšiť dostupnosť a efektivitu poradenských a liečebných služieb. Oblasť liečby a prevencie drogovej závislosti zahŕňa celú škálu aktivít: terénne práce (streetwork), terénne programy pre užívateľov drog, nízkoprahové ambulantné programy (kontaktné centrá, denné stacionáre), detoxikácia, liečba, programy metadónovej substitúcie.²²⁵ Ide o komplexný systém štátom garantovanej starostlivosti v rámci tzv. minimálnej siete. V oblasti liečby je žiaduce, aby fungoval reťazec: kontaktné centrum – detoxikačné centrum – terapeutická komunita – finálna resocializácia. Na sekundárnej prevencii sa podieľajú štátne a neštátne inštitúcie, neziskové organizácie, cielené aktivity realizujú lekári, psychológovia, terapeuti, sociálni pracovníci, špeciálni pedagógovia a pod.

Terciárna prevencia sa realizuje vo fáze, keď drogová závislosť sa rozvinie a hrozí riziko vážneho a trvalého zdravotného a sociálneho poškodenia v dôsledku užívania drog. Terciárna prevencia sa snaží predchádzať zhoršovaniu stavu, eliminovať počet recidív a následkov spôsobených užívaním drogy. Jej cieľom je predchádzať ďalším škodám alebo aspoň ich minimalizovať vo vzťahu k závislej osobe a spoločnosti. Znižovanie negatívnych dôsledkov toxikománie a zabránenie recidíve sa realizuje prostredníctvom programov harm reduction, dlhodobých liečebných a resocializačných programov (doliečovanie), programov následnej starostlivosti o závislé osoby (sociálna rehabilitácia, podpora v abstinencii), substitučné programy pre prípady ťažkej závislosti.

Farmakologická liečba

Substitučná liečba, resp. substitučná terapia je definovaná ako podávanie predpísanej psychoaktívnej látky pod lekársnym dohľadom, pričom ide o látku farmakologicky príbuznú tej, ktorá vyvoláva závislosť, aby sa dosiahli stanovené liečebné ciele (zlepšenie zdravia a pohody).²²⁶ Prínosom substituцnej liečby je spôsobilosť náhradnej látky predchádzať hrozbe abstinencných syndrómov, keďže sa viažu na rovnaké receptory v mozgu, a redukovať craving. Pozitívum substituцnej liečby spočíva v tom, že látky predpisované na substituцnú liečbu môžu byť predpisované v postupne znižujúcich sa dáv-

²²⁵ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 535 – 536.

²²⁶ OKRUHLICA, L. (preklad). *Neuroveda o užívání psychoaktivních látek a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 82 [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

kach v priebehu krátkych časových období. Práve liečba závislosti od heroínu je veľmi úspešná vďaka substitučnej liečbe, a to metadónovej udržiavacej liečbe. Metadón je syntetický opiát, ktorý účinkuje na rovnakých receptoch ako opiátové drogy, a preto blokuje účinky heroínu, eliminuje abstinénčné príznaky a redukuje craving. Metadón nespôsobuje spavosť, ani intoxikáciu, nedochádza pri ňom ku kognitívnemu otupeniu. Najdôležitejšou charakteristikou je ústup cravingu spájaného so závislosťou od heroínu a následnou redukciou relapsov. Podľa Krambeera je metadónová udržiavacia liečba bezpečná, ktorá efektívne napomáha ľuďom v prerušení užívania heroínu, osobitne ak je kombinovaná s behaviorálnymi terapiami alebo poradenstvom a ďalšími podpornými službami. Metadónová liečba môže redukovať i riziko prenosu HIV, tuberkulózy a hepatitídy.²²⁷ Ďalšou predpisovanou látkou na liečbu závislosti od opioidov je Buprenorfin. Na prevenciu relapsu sú obzvlášť vhodné látky naloxón a naltrexon, ktoré blokujú účinky morfinu, heroínu a iných opiátov. Účinky trvajú v rozpätí 1 – 3 dni, pričom terapia začína po detoxikácii pod lekárskeym dohľadom. Kontroverzným spôsobom liečby sa stala heroínom podporovaná liečba závislosti od heroínu. Spočívala v predpisovaní heroínu na liečbu závislosti od opioidov, najmä tým závislým od heroínu, u ktorých iné liečby zlyhali a ktorí nie sú v kontakte s liečebným systémom. Vo Švajčiarsku zaviedli heroínom podporovanú liečbu ako jednu z liečebných možností závislosti. Výsledky štúdie ukázali, že nastali významné redukcie v užívaní ilegálnej drogy, zlepšenie zdravotného stavu a sociálnej integrácie, dokonca po prepustení z programu stabilitu zlepšenia.²²⁸

V liečbe závislosti od kokaínu boli preskúvané rôzne prístupy. Novou stratégiou liečby závislosti od kokaínu je vývoj antikokaínových protilátok alebo imunoterapií zabraňujúcich vstup kokaínu do mozgu.²²⁹ Na rozdiel od tradičných druhov farmakoterapií tento prístup spočíva v tom, že kokaín sa po užití izoluje v krvnom riečisku protilátkami špecifickými pre kokaín, čo zabráni jeho vstupu do mozgu. Predpokladá sa, že liečba kokaínovou imu-

²²⁷ KRAMBEER, LL a kol.: Methadone therapy for opioid dependence. In: *American Family Physician*. 2001, 15, s. 2404 – 2410.

²²⁸ UCHTENHAGEN, A. a kol. *Prescription of narcotics for heroin addicts: main results of the Swiss national cohort study*. Basel: Karger, 1999; REHM, J. a kol. Feasibility, safety, and efficacy of injectable heroin prescription for refractory opioid addicts: a follow-up study. In: *Lancet*, 2001, 358, s. 1417 – 1420.

²²⁹ OKRUHLICA, L. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 92 [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

noterapiou môže pomôcť uvoľniť craving a predísť relapsu, ak sa zastaví užívanie kokaínu. Vývoj týchto liekov ešte stále pokračuje.

Farmakologická liečba je iba začiatkom procesu uzdravenia a reintegrácie osoby so závislosťou od drog do spoločnosti. Riešenie problému závislosti od psychoaktívnych látok si vyžaduje pozornosť širšieho spektra sociálnych, politických prístupov prevencie užívania drog.

Opatrenia pre oblasť verejného zdravia

Poruchy spôsobené užívaním psychoaktívnych látok majú biologické, psychologické a sociálne determinanty. Závislosť od psychoaktívnych látok je na rozdiel od iných porúch spojená s extrémnou stigmatizáciou, s ktorou sa v mnohých spoločnostiach nazerá na túto poruchu. Štúdie dokazujú, že v niektorých krajinách prevláda postoj spoločnosti k „drogovej závislosti“ na úrovni sociálneho odsúdenia.²³⁰ Spätná reintegrácia osôb liečených pre problémy s užívaním psychoaktívnej látky do spoločnosti si vyžaduje efektívny prístup zameraný na redukciu tejto stigmy.

Dôležitou súčasťou politiky verejného zdravia sú opatrenia na zníženie poškodenia spôsobeného alkoholom a inými psychoaktívnymi látkami. Svetová zdravotnícka organizácia sformulovala závery a nasledujúce odporúčania, ktoré by bolo potrebné zohľadniť pri tvorbe politiky verejného zdravia cielene zameranej na redukciu záťaže spôsobenej užívaním psychoaktívnych látok.²³¹

1. Všetky psychoaktívne látky môžu byť zdraviu škodlivé, čo závisí od toho, ako budú užívané, v akých množstvách a frekvenciách. Poškodenie spôsobené jednotlivými psychoaktívnymi látkami je rôznorodé, čomu by mala odpovedať primeraná reakcia v oblasti verejného zdravia.
2. Užívanie psychoaktívnych látok sa dá očakávať kvôli ich príjemným účinkom, kvôli rovesníckemu tlaku a sociálnemu kontextu ich užívania. Experimentovanie nevedie nevyhnutne k závislosti, avšak čím je

²³⁰ ROOM, R. a kol. Cross-cultural views on stigma, valuation, parity and social values towards disability. In: ŮSTŮN, T. B. a kol. (eds.). *Disability and culture: universalism and diversity*. Seattle, WA: Hogrefe&Huber, 2001, s. 247 – 291.

²³¹ OKRUHLICA, L. (preklad). *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, s. 247 – 249 [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1.

- vyššia frekvencia a množstvo užívanej látky, tým je vyššie riziko stať sa závislým.
3. Škody pre spoločnosť nespôsobujú iba ľudia so závislosťou od psychoaktívnych látok. Ujmu môžu privodiť aj jednotlivci bez závislosti pochádzajúcej z akútnej intoxikácie a predávkovania alebo používania nečistých ihliel.
 4. Závislosť od psychoaktívnych látok je komplexnou poruchou s biologickými mechanizmami postihujúcimi mozog a jeho schopnosť kontrolovať užívanie psychoaktívnej látky. Je podmienená nielen biologickými a genetickými činiteľmi, ale aj psychologickými, sociálnymi, kultúrnymi a environmentálnymi faktormi.
 5. Závislosť od psychoaktívnych látok nie je porucha vôle alebo sily charakteru, ale medicínska porucha, ktorá môže postihnúť ktorúkoľvek ľudskú bytosť. Závislosť je chronická a recidivujúca porucha, ktorá sa často vyskytuje spolu s inými telesnými a duševnými ochoreniami.
 6. Závislosť od psychoaktívnych látok je spojená s existenciou súčasne prítomnej jednej alebo viacerých psychických porúch. Túto skutočnosť treba mať na zreteli pri diagnostike, liečbe a prevencii závislosti od psychoaktívnych látok.
 7. Liečba látkovej závislosti sa nesnaží len o zastavenie užívania drogy. Je to terapeutický proces, ktorý zahŕňa zmeny v správaní, psychosociálne intervencie a často užívanie substitučných psychotropných liekov. Závislosť je možné liečiť a nákladovo efektívne manažovať, čím sa zachraňujú životy, zlepšuje zdravie postihnutých jedincov a ich rodín, redukuje sa náklady pre spoločnosť.
 8. Liečba musí byť dostupná všetkým, ktorí ju potrebujú. Existujú efektívne intervencie, ktoré by mali byť integrované do systému zdravotnej starostlivosti.
 9. Jednou z hlavných bariér liečby a starostlivosti o ľudí so závislosťou od psychoaktívnych látok a súvisiacich problémov je ich stigmatizácia a diskriminácia. Bez ohľadu na úroveň užívania látky, bez ohľadu na druh užívanej psychoaktívnej látky, majú závislí jedinci rovnaké práva na zdravie, vzdelanie, prístup k pracovným príležitostiam a na reintegráciu do spoločnosti ako každý iný jedinec.
 10. Politické prístupy a programy na zníženie záťaže spôsobenej alkoholom a inými psychoaktívnymi látkami sa musia zakladať na empirických a dôkazmi overených postupoch.

Represívne opatrenia

Prístup štátu zameraný na kontrolu zneužívania drog zahŕňa rozličné formy znižovania ponuky a dopytu po nelegálnych drogách. Jedným z prístupov k postihu drogovej trestnej činnosti je model prohibície, t. j. prísny zákaz takéhoto konania. Stratégia zníženia ponuky a dopytu po drogách je založená na modeli zastrašenia (odstrašenia). Prísne tresty majú odradiť jednotlivcov od užívania drog, resp. prechovávaní drog. Najprísnejší trestnoprávny postih je namierený proti obchodníkom s drogami. Štát tiež využíva nástroj represie na sprísnenie kontrol dovozu, príp. tranzitu drog cez naše územie, na sprísnenie podmienok evidencie výroby, skladovania a distribúcie liečiv a prekursorov.

V posledných rokoch bol zaznamenaný odklon od represívnej protidrogovej politiky v prospech prístupov a modelov založených na prevencii, liečbe a odstraňovaní ujmy. V súčasnej dobe je predmetom debát rozdielny pohľad štátov na prístup „harm reduction“ (znižovanie škôd, resp. ujmy). Kým niektoré štáty kladú dôraz na zníženie alebo elimináciu rizík užívania drog, zníženie dopytu po drogách, ostatné štáty považujú za prioritu zníženie (odstránenie) nepriaznivých následkov užívania drog. Vzájomné porovnávanie trestno-politických prístupov jednotlivých štátov je dôležité v záujme hľadania efektívnych nástrojov na obmedzenie užívania nelegálnych drog. Užívanie drog má vplyv na verejné zdravie, ako aj na mieru kriminality.

Opatrenia v oblasti väzenstva

V oblasti väzenstva by mal byť vypracovaný súbor protidrogových opatrení uplatňujúcich sa vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody. Z hľadiska protidrogovej politiky je nevyhnutné prijať opatrenia a vyvinúť maximálne úsilie s cieľom zabrániť prieniku omamných a psychotropných látok do väzenských objektov a súčasne eliminovať ich užívanie väznenými osobami. Ďalej je nevyhnutné rozvinúť systém prevencie, ktorý by počas výkonu trestu odňatia slobody znemožňoval infikovanie väzňov (doposiaľ drogy neužívajúcich) drogovou závislosťou. V neposlednom rade vo vzťahu k užívateľom drog (drogovu závislým osobám) vytvoriť funkčný systém zaobchádzania s takýmito osobami. Vhodné by bolo uprednostniť liečbu pred trestom. Pokiaľ sa ochranné liečenie vykonáva počas výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody, bolo by žiaduce vytvoriť v ústavoch na výkon trestu

odňatia slobody systém, ktorý by motivoval drogovu závislých odsúdených k uvedomelému zbaveniu sa závislosti.

Podľa odporúčania Rady Európy č. R (98)7 *Ethical and Organisational Aspects of Health Care in Prison* (Etické a organizačné aspekty zdravotnej starostlivosti vo väzenstve) by mal byť dôraz kladený na poskytovanie adekvátnej lekárskej a sociálnej pomoci, ktorá by umožnila tým, ktorí si odpykávajú dlhodobé tresty, aby sa zapojili do poradenských a rehabilitačných programov. Tieto programy by mali pokračovať aj po ich prepustení, čím by sa podporila reintegrácia prepustených osôb do spoločnosti a zároveň by sa zabránilo marginalizácii, ktorá je spojená s rizikom opätovnej recidívy užívania drog.

Mimoriadny význam pre riešenie drogovej problematiky má vhodný spôsob zaobchádzania s drogovu závislými väzňami. Podľa J. Váľkovej²³² existuje vo všeobecnosti viacero modelov:

1. Protidrogová liečba je realizovaná v priebehu výkonu trestu odňatia slobody. V určitej etape výkonu trestu je odsúdený zaradený na špecializované oddelenie s protidrogovým programom (tzv. „free-drug units“, „free-drug sections“). V rámci týchto programov sa uplatňujú rôzne druhy psychoterapeutických a sociálno-nápravných postupov, ktoré sú prevažne organizované na princípe komunity.
2. Protidrogové liečenie prebieha vo väzení ako alternatíva medzi detenciou a protidrogovou liečbou alebo v kombinácii s dočasným prerušením výkonu trestu na účely absolvovania liečenia.
3. Protidrogové liečenie prebieha po ukončení výkonu trestu odňatia slobody.

Spôsob zaobchádzania s drogovu závislými osobami by mal byť zameraný na detoxikáciu a rehabilitáciu. Vo viacerých krajinách (napr. Švajčiarsku, Španielsku, USA) úspešne fungujú metadónové programy. Ich podstata spočíva v tom, že drogovu závislým osobám je pri nástupe výkonu trestu ponúknuté obmedzené predpisovanie metadónu. Metadónový program je limitovaný určitou dobou a je kombinovaný s poradenstvom a výchovnými aktivitami. Cieľom metadónového programu je znížiť recidívu väznených osôb, prevencia HIV a žltacký. Na strane druhej systematickému zavedeniu metadónových programov vo väzeniach bránia aj kritické názory, ktoré sú proti lekárskemu poskytovaniu opiátov toxikamanom. Naďalej existuje kon-

²³² MAREŠOVÁ, A., SOCHŮREK, J., VÁLKOVÁ, J. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 77 a nasl.

flikt medzi terapeutickými a metadónovými programami s dôrazom klade-ným väzenským personálom na potrestanie väzňov prostredníctvom pozba-venia osobnej slobody.²³³

Vo väzenských zariadeniach pomerne často fungujú „bezdrogové zóny“ (napr. Švédsko), „bezdrogové programy“ (napr. Španielsko) či „bezdrogové jednotky“ (napr. Belgicko, Dánsko, Holandsko). Bezdrogový program je po-núkaný detoxikovaným väzňom. Podrobujú sa mu dobrovoľne, podmienkou je drogová abstinencia, súčasne súhlasia s podrobením sa kontrole moču. Na fungovaní bezdrogového programu sa podieľa tím odborníkov zložený z le-károv, psychológov, sociálnych pracovníkov, špecialistu na drogovú proble-matiku. Personál zaisťuje rôznorodné služby, individuálne i skupinové pora-denstvo.

Inšpiratívny spôsob zaobchádzania s drogovu závislými väzňami zvol-i-lo Taliansko. Talianska právna úprava umožňuje, aby drogovu závislí väz-ni s trestom neprevyšujúcim štyri roky si mohli po odpykaní polovice trestu požiadať o prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody s cieľom absolvovať liečebný a sociálnonápravný program. Protidrogové liečenie predstavuje al-ternatívu uväznenia. Ak odsúdený preruší liečbu alebo sa jej bude vyhýbať, opäťovne nastúpi do výkonu trestu odňatia slobody s tým, že doba strávená na protidrogovom liečení sa do doby trestu nazapočítava.

V podmienkach Slovenskej republiky sa súdom nariadené ochranné lie-čenie počas výkonu trestu odňatia slobody vykonáva ambulantným alebo ústavným spôsobom v oddiele špecializovaného zaobchádzania²³⁴ v urče-nom ústave na výkon trestu odňatia slobody, ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých alebo na psychiatrickom oddelení Nemocnice pre obvinených a odsúdených a Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Tren-číne a je realizované odbornými lekármi, sestrami, klinickými psychológmi a liečebnými pedagógmi.

Pri výkone ochranného liečenia sa dodržiava vonkajšia diferenciácia tak, aby ochranné liečenie neabsolvovali spolu odsúdení, vrátane mladistvých odsúdených, zaradení do rôznych stupňov strázenia. Uvedenému zodpovedá aj miesto výkonu ochranného liečenia. Súdom nariadené ústavné ochranné liečenie sa vykonáva iba na úseku ochranných liečení zdravotníckeho zaria-denia určeného ústavu na výkon trestu odňatia slobody alebo na psychiatric-kom oddelení nemocnice.

²³³ Tamtiež, s. 78.

²³⁴ § 80 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niekto-rých zákonov v znení neskorších predpisov.

V *Ústave na výkon trestu odňatia slobody a Ústave na výkon väzby v Leopoldove* sú umiestnení odsúdení dospelí muži, ktorí majú súdom nariadené protialkoholické ochranné liečenie, protitoxikomanické liečenie, ochranné liečenie patologického hráčstva alebo ich kombináciu a sú zaradení do stredného stupňa stráženia alebo maximálneho stupňa stráženia. V *Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou* sú umiestnení na výkon súdom nariadeného ochranného liečenia odsúdení dospelí muži, ktorí sú zaradení do minimálneho stupňa stráženia. Na úseku ochranných liečení a dobrovoľnej liečby drogových závislostí zdravotníckeho zariadenia *Ústavu na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany* sa umiestňujú odsúdení mladiství muži a odsúdení dospelí muži, ktorí majú nariadené predtým uvedené ochranné liečenie a sú zaradení do minimálneho stupňa stráženia, pričom sú umiestnení v *Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany* alebo v *Ústave na výkon trestu odňatia slobody Dubnica nad Váhom*. Na *psychiatrickom oddelení Nemocnice pre obvinených a odsúdených v Trenčíne* sa umiestňujú zo všetkých ústavov na výkon trestu odňatia slobody odsúdení muži nad 65 rokov veku, ktorí majú nariadené psychiatrické, protialkoholické, protitoxikomanické ochranné liečenie alebo ochranné liečenie patologického hráčstva; odsúdení (vrátane mladistvých), ktorým bol priznaný invalidný dôchodok a ktorí majú nariadené ochranné liečenie; odsúdené ženy (mladistvé i dospelé), ktoré majú nariadené ochranné liečenie a odsúdení, ktorí majú nariadené ochranné liečenie a sú zaradení do stredného stupňa stráženia v *Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Košiciach* a v nemocnici.

Pri zaobchádzaní s odsúdenými umiestnenými do oddielu špecializovaného zaobchádzania, ktorým súd uložil ochranné liečenie, sa uplatňujú metódy a prostriedky určené na vykonávanie ochranného liečenia, ako aj ustanovený liečebný poriadok a systém vedenia oddielu formou terapeutickkej komunity.²³⁵ Ochranné liečenie sa vykonáva komunitnou formou v terapeutickej skupine, v ktorej je zaradených najviac 15 odsúdených. Terapeutické aktivity terapeutickej skupiny sa počas výkonu ústavného ochranného liečenia vykonávajú v podobe komunitných stretnutí, skupinových psychoterapií, psychoterapií vybraných pomocných psychoterapeutických metód (didaktoterapia, nácvik sociálnych zručností, arteterapia, muzikoterapia, relaxačné metódy, biblioterapia, ergoterapia, psychosociálna rehabilitácia) či formou individuálneho pohovoru. Rozsah terapeutických aktivít počas ambulantné-

²³⁵ § 79 ods. 8 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti SR č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.

ho ochranného liečenia je užší a vykonáva sa v rozsahu skupinovej psycho-
terapie, didaktoterapie a individuálneho pohovoru. Cieľom psychoterapie
zameranej na liečenie závislostí je: analýza životnej histórie s dôrazom na
závislosť, práca s motiváciou a motivačným procesom, získanie informácií
týkajúcich sa problematiky závislostí, zmena maladaptívnych vzorcov sprá-
vania v smere primeranej sociálnej adaptácie, podpora zrenia osobnosti,
snaha o pochopenie a zmenu postojov, hodnôt, práca s emóciami, ich pocho-
pením a adekvátnym vyjadrením, rozpoznanie rizikových spúšťačov a zvlád-
nutie mechanizmov prekonania stavov baženia, upevnenie abstinenčných
postojov, odstránenie chorobných príznakov závislosti priamym nácvikom,
precvičovaním a edukáciou alebo nepriamo riešením interpersonálnych
a intrapersonálnych konfliktov, ktoré tieto príznaky vyvolali alebo udržiava-
li, pochopenie súvislostí medzi závislosťou a s ňou súvisiacou psychopatoló-
giou a disociaálnymi formami správania.

Záverom možno zhrnúť, že protidrogová politika v oblasti väzenstva by
mala vytvoriť sieť služieb pre drogo závislé osoby. Na uplatňovaní proti-
drogových stratégií a protidrogových programoch by sa mali podieľať od-
borníci špeciálne vyškolení na spôsob zaobchádzania s drogo závislými
osobami. S prihliadnutím na zahraničné skúsenosti sa ako užitočná javí sú-
činnosť externých profesionálnych pracovníkov či už vyliečených toxiko-
manov, ktorí motivujú závislých väzňov na zapojenie sa do bezdrogových
programov alebo neziskových organizácií poskytujúcich väzňom celú škálu
služieb (napr. liečebný kurz založený na zdokonaľovaní kognitívnych schop-
ností, rehabilitačný kurz, pomoc prepusteným väzňom s ich návratom do
spoločnosti).

ZÁVER

Autori vedeckej monografie v závere skúmanej problematiky sa zhodujú s ostatnou odbornou verejnosťou v tom, že drogy majú negatívny vplyv na mnoho sfér ľudského života a predstavujú problém globálnej úrovne.

Analýza štatistických údajov Ministerstva vnútra SR za ostatných dvadsať rokov (1998 až 2017) ukazuje, že problematika drogovej kriminality je stále aktuálnou témou v našej spoločnosti. Závažnosť tohto druhu kriminality podčiarkuje tá skutočnosť, že drogová kriminalita spočívajúca vo výrobe, pašovaní a distribúcii drog bola a je najrozšírenejšou formou trestnej činnosti organizovaného zločinu. Správa o stave a vývoji drogovej scény na území Slovenskej republiky za rok 2017, vypracovaná Národnou protidrogovou jednotkou, potvrdzuje, že nelegálny obchod s drogami sa vyznačuje medzinárodnou prepojenosťou, rôznorodosťou, profesionalitou, anonymitou a zásadami konšpirácie. Na slovenskej drogovej scéne je v súčasnosti distribuovaný a užívaný predovšetkým pervitín. Neustále pribúdajú skupiny zaoberajúce sa výrobou a distribúciou pervitínu, o čom svedčí aj rastúce množstvo zhabanej látky Políciou SR. Hlavnou úlohou týchto skupín je získať si nízkymi cenami odberateľa pervitínu a následne vytvoriť dostatočnú ponuku tejto drogy. Nelegálny obchod s drogami je predmetom záujmu mnohých organizovaných skupín pôsobiacich na celom svete, ktoré s výrobou a distribúciou drog dosahujú astronomické výnosy, slúžiace často k financovaniu alebo páchaníu ďalšej závažnej kriminality.

Štatistické zachytenie reálneho stavu drogovej kriminality je náročné kvôli širokému chápaniu drogovej kriminality, ktorá zahŕňa nielen typické drogové trestné činy, ale aj trestné činy páchané pod vplyvom drog, trestné činy zamerané na získanie drog alebo získanie finančných prostriedkov na zaobstaranie drog, ako aj trestné činy páchané na drogovovo závislých osobách. Pri hodnotení štatistických údajov je potrebné tiež mať na pamäti latentný charakter drogovej kriminality. V posledných rokoch (2011 až 2017) bol zaznamenaný pokles registrovanej drogovej kriminality, čo súvisí s poklesom celkovej kriminality. Pokiaľ ide o podiel mladistvých páchatelov na registrovaných drogových trestných činoch, ten začal v rokoch 2015 až 2017 pozvoľna stúpať (Hypotéza č. 1 sa v časti rastúceho stavu drogovej kriminality v Slovenskej republike nepotvrdila, v časti rastúceho podielu mladistvých páchatelov sa ukázala ako správna). Predmetné závery vychádzajúce z absolútnych čísel odzrkadľujúcich stav drogových trestných činov majú obmedzenú

vypovedáciu hodnotu, pretože nie sú doplnené údajmi o intenzite kriminality vychádzajúcej z indexu drogovej kriminality. Podiel drogových trestných činov na celkovej kriminalite v roku 2017 predstavoval 2,22 %. Konzumenti drog (páchatelia trestného činu podľa § 171 TZ spočívajúceho v neoprávnenom prechovávaní drog pre vlastnú potrebu) páchajú viac ako 50 % drogových trestných činov. Alarmujúcou skutočnosťou je zistenie, že neustále rastie podiel trestných činov spáchaných pod vplyvom alkoholu alebo drog, z čoho je zrejmé, že alkohol a drogy predstavujú významný kriminogénny faktor pre páchanie trestnej činnosti.

Podiel osôb odsúdených za drogové trestné činy (§ 171 – § 174 TZ) na celkovom počte odsúdených osôb sa dlhodobo pohybuje na úrovni okolo 3 % až 4 %. Z hľadiska sankčnej politiky uplatňovanej voči osobám odsúdeným za neoprávnené prechovávanie drog pre vlastnú potrebu („konzumentom drog“) je dlhodobo (v sledovanom období rokov 2010 – 2017) najčastejšie ukladaný trest odňatia slobody, ktorého výkon je podmiennečne odložený (tzv. podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody alebo podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom). Reálny pohľad na štruktúru sankcií ukladaných osobám odsúdeným za § 171 TZ ponúkajú štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR, podľa ktorých v roku 2017 bol podmienený trest odňatia slobody uložený v 61,48 % prípadov, nasledoval peňažný trest v 17,21 % prípadov, potom nepodmienený trest odňatia slobody v 14,48 % prípadov. Trest povinnej práce bol uložený v 4,37 % prípadov; trest prepadnutia veci v 1,09 %. Upustenie od potrestania bolo v 1,37 % prípadov. Znepokojujúcim zistením je pomerne vysoké percento ukladaného nepodmieneného trestu odňatia slobody. Výskumy i prax ukázali, že prítomnosť trestov nemá na užívateľov drog očakávaný vplyv vedúci k abstinencii od zneužívania drog, práve naopak. Osobitne uvedené platí v prípade užívateľov drog, u ktorých bola diagnostikovaná drogová závislosť, resp. závislosť od psychoaktívnych látok. Podľa MKCH-10 je táto porucha zdravia spojená s cravingom, relapsom či recidívou, teda opätovným užitím látky aj napriek jasným dôkazom výrazne škodlivých dôsledkoch, t. j. aj napriek hrozbe opätovného trestného stíhania. Autori vedeckej monografie zastávajú názor, že u osôb odsúdených za drogový trestný čin, ku ktorému prispela závislosť od psychoaktívnych látok, by efektívnou a humánnou odpoveďou spoločnosti mala byť liečba drogovu závislých páchatelov. Formulovaný záver je v úplnom súlade so záväzkami vyplývajúcimi z medzinárodných dohôd (Dohovor o psychotropných látkach z roku 1971), podľa ktorých ak sa trestných činov dopustia osoby zneužívajúce psychotropné látky, môžu zmluvné štáty

podrobiť tieto osoby namiesto odsúdenia alebo trestu opatreniam, ktorých účelom je liečenie, výchova a rehabilitácia týchto osôb, starostlivosť o ne po skončení liečby a ich znovuzapojenie do spoločnosti.

Pokiaľ ide o skladbu druhov trestov ukladaných osobám odsúdeným za nedovolenú výrobu, obchodovanie či iné nelegálne nakladanie s drogami („dílery drog“), dominoval trest odňatia slobody. V roku 2017 bol odsúdeným osobám za § 172 TZ uložený nepodmienečný trest odňatia slobody v 42,31 % prípadov, podmienečný trest odňatia slobody v 56,49 % prípadov. Peňažný trest bol uložený v 0,24 %, rovnako tak aj trest povinnej práce v 0,24 % prípadov. Upustené od potrestania bolo v 0,72 % prípadov.

Autori sa v monografii zaoberali trestnoprávnou úpravou drogových trestných činov *de lege lata*. Vykonanou analýzou zistili, že slovenská trestnoprávna úprava drogových trestných činov je orientovaná represívne a zastáva prístup veľmi prísneho trestania nedovoleného držania drog, obchodovania s drogami, či iného nakladania s drogami. Užívateľovi drog, ktorý prechováva drogu v množstve, ktoré zodpovedá najviac trojnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie pre osobnú spotrebu, hrozí trest odňatia slobody až na tri roky. Pokiaľ takýto konzument neoprávnene prechováva pre vlastnú potrebu drogu vo väčšom množstve (t. j. má neoprávnene v držbe po akúkoľvek dobu drogu v množstve zodpovedajúcom najviac desaťnásobku obvykle jednorazovej dávky na použitie pre osobnú spotrebu), potrestá sa trestom odňatia slobody až na päť rokov.

Podstatne prísnejšia trestná sadzba hrozí páchatelovi za neoprávnenú výrobu, distribúciu, nakladanie a prechovávanie drog po akúkoľvek dobu (nie pre vlastnú potrebu), kedy páchatelovi hrozí trest odňatia slobody na tri roky až desať rokov. Výrazne prísnejší trestný postih (trest odňatia slobody na desať až pätnásť rokov) je spojený so spáchaním činu a predchádzajúcou recidívou za uvedený trestný čin; za spáchanie činu pre osobu, ktorá sa lieči z drogovej závislosti. Drakonická trestná sadzba (trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsať rokov) hrozí páchatelovi drogového trestného činu za jeho spáchanie voči osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo prostredníctvom takej osoby a pod. Analýzou trestnoprávnej úpravy boli zistené príliš prísne tresty pre páchatelov drogových trestných činov, čím sa potvrdila Hypotéza č. 2. Autori monografie zastávajú jednoznačný názor, že právna úprava by mala rozlišovať medzi trestnoprávnym postihom užívateľa drog a postihom výrobcu či dílera drog. Je neprijateľné, aby osobe drogovo závislej prechovávajúcej drogy v množstve prevyšujúcom desaťnásobok obvykle jednorazovej dávky hrozil rovnaký trestný postih ako výrobcovi či predajcovi drog.

Samotná prax orgánov činných v trestnom konaní a súdov jasne ukazuje, že trestnoprávna úprava drogových trestných činov má svoje nedostatky (Hypotéza č. 3 bola potvrdená). Nedostatkom je chýbajúci výklad pojmu obvyklá jednorazová dávka ako fundamentálneho prvku potrebného pre kvalifikáciu konania v zmysle § 171 TZ, ako aj v súvislosti s následným určením ceny drogy podľa § 172 TZ. Esenciálnou otázkou pre trestné stíhanie páchateľa za § 171 TZ je správne stanovenie počtu obvykle jednorazových dávok, a pre stíhanie páchateľa za § 172 TZ je nutné správne stanovenie hodnoty (ceny) zadržaných zakázaných látok. Je zrejmé, že úmyslom zákonodarcu bolo odlíšiť držbu drogy pre vlastnú potrebu, zavedením pojmu obvykle jednorazová dávka u spotrebiteľa, od držby a nakladania s drogou na ostatné účely, kedy sa už vychádza z ceny určenej podľa zásad výšky škody. Uvedené vymedzenie tak orgány činné v trestnom konaní, ako aj súd nemôžu určiť svojvoľne, ale prostredníctvom odborných orgánov a znaleckých organizácií.

Aplikačné problémy súvisia s nejednotnosťou dolnej hranice množstva drogy, ktorá zodpovedá obvykle jednorazovej dávke drogy (Hypotéza č. 4 bola potvrdená). Tento stav je podmienený tým, že Trestný zákon neobsahuje vymedzenie pojmu obvykle jednorazová dávka drogy, ktorý je pojmom právnym. Vzhľadom na to, že Trestný zákon neurčuje pri jednotlivých druhoch drog, čo rozumie pod obvykle jednorazovou dávkou drogy, je nevyhnuté, aby bol tento právny pojem definovaný súdnou praxou. Za obvykle jednorazovú dávku drogy na použitie pre vlastnú spotrebu v zmysle § 135 TZ sa v súdnej praxi považuje jedna priemerná dávka užívateľa v množstve ovplyvňujúcom jeho psychiku, ovládanie alebo rozpoznávacie schopnosti alebo sociálne správanie po jej použití bez toho, aby došlo k vážnemu ohrozeniu zdravia alebo života takéhoto užívateľa. Hmotnostné kritérium je prvoradé kritérium, a to bez ohľadu na to ako a či budú v konkrétnom prípade drogy páchateľom rozdelené na jednotlivé dávky. Ako ďalšie kritérium slúži množstvo účinnej látky v zaistenej droge, pretože toto kritérium má význam z hľadiska ustanovenia § 130 ods. 5 TZ, pretože ak zaistená droga nemá požadovanú kvalitu (množstvo účinnej látky), nejde už o látku schopnú nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka, a teda nejde už o návykovú látku. Z ustálenej súdnej rozhodovacej praxe vyplýva, že množstvo účinnej látky v droge nemôže byť samostatným kritériom určovania počtu obvykle jednorazových dávok drogy, pretože sa dá zistiť len expertíznym skúmaním, a preto nemôže byť zahrnuté zavinením páchateľa.

Krajský súd v Bratislave v snahe zjednotiť rozhodovaciu činnosť okresných súdov v rámci celého kraja prijal záver, že za jednu priemernú obvykle

jednorazovú dávku psychotropnej látky metamfetamínu je potrebné považovať materiál, ktorý dosahuje minimálnu celkovú hmotnosť 100 mg s obsahom účinnej látky minimálne 10 mg (metamfetamín vo forme voľnej bázy). Uvedená hodnota bola stanovená na podklade štatistických údajov vyplývajúcich zo správy Národného monitorovacieho centra pre drogy o stave drogovej problematiky na Slovensku, ktorá uvádza priemernú hmotnosť jednotlivej dávky v rozpätí od 100 mg do 200 mg. Od celkovej hmotnosti 100 mg sa potom budú odvíjať násobky obvykle jednorazovej dávky drogy uvedené v ustanovení § 135 ods. 1, ods. 2 TZ. V prípade, ak celkové zaistené množstvo drogy nedosiahne hmotnosť minimálne 100 mg, nepôjde o prechovávanie drogy pre vlastnú potrebu v zmysle § 135 ods. 1 TZ, pretože takéto nižšie množstvo drogy nebude napĺňať pojem obvykle jednorazová dávka, a to ani vtedy, ak by obsah účinnej látky bol vyšší ako 10 mg. Prechovávanie drogy v množstve síce obvyklým spôsobom aplikovateľnom, avšak menšom než z hmotnostného hľadiska zodpovedá obvykle jednorazovej dávke, je trestným činom, pokiaľ je droga vzhľadom na množstvo účinnej látky obsiahnutej v celkovom množstve zaisteného materiálu spôsobilá nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. Pri prečine podľa § 171 Trestného zákona je vždy potrebné posudzovať aj materiálny korektív podľa kritérií § 10 ods. 2 TZ. Z ústavného princípu „žiadene trestný čin bez zákona“ (*nullum crimen sine lege*) vyplýva nielen to, že súd nemôže rozširovať podmienky trestnej zodpovednosti, ale tieto nie je oprávnený ani zužovať v tom smere, že konanie (opomenutie) naplňajúce všetky zákonodarcom stanovené znaky skutkovej podstaty konkrétneho trestného činu (pri prečinoch vrátane potrebnej miery závažnosti) označí za beztrestné.

Pokiaľ ide o právnu kvalifikáciu skutku podľa § 172 TZ vo veciach drogovej trestnej činnosti, je v praxi súdov používaný všeobecne objektivizovaný spôsob určovania ceny pri trestnej činnosti zaistených drog, a to ich rozdelením na obvyklé jednorazové dávky v závislosti od výdatnosti zaisteného druhu drogy s následným priradením im odhadom určenej minimálnej ceny na „čiernom trhu“. Z rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR je zrejmé, že práve vzhľadom na potrebu zachovania objektívneho prístupu k všetkým obdobným prípadom neurčitého množstva (rôzni páchatelia s rôznymi skúsenosťami by mohli z rovnakého množstva drogy určitej im neznámej výdatnosti vyrobiť rôzne množstvá obvyklých jednorazových dávok) je potrebné, aby bol vytvorený jednotný objektivizovaný systém, resp. postup pri určovaní množstva obvyklých jednorazových dávok, ktoré by sa dali vyrobiť z kon-

krétného množstva drogy určitej výdatnosti, ktoré by tak boli v rovnakých prípadoch neurčitého množstva rovnaké, t. j. objektivizované, a teda v konečnom dôsledku porovnateľné. Ideálnym riešením by bolo, keby minimálne množstvo tej-ktorej omamnej a psychotropnej látky, s držbou ktorého je spojený trestnoprávny postih, bolo stanovené v osobitnom zákone.

Autori vedeckej monografie na základe štúdia a skúmania uvedenej problematiky zistili, že objasňovanie drogových trestných činov je náročné z hľadiska dokazovania (Hypotéza č. 6 bola potvrdená). Spôsoby páchania trestných činov spočívajúcich napríklad vo výrobe metamfetamínu, jeho distribúcii, dovoze kokaínu, dovoze a úprave heroínu či pestovaní konope na získanie marihuany sú natoľko odlišné, že nie je možné vytvoriť jednu univerzálnu metodiku vyšetrovania drogových trestných činov.

V rámci objasňovania drogových trestných činov sa často realizuje prehliadka dopravného prostriedku, osobná prehliadka, bezpečnostná prehliadka, domová prehliadka či prehliadka iných priestorov a pozemkov, ktoré nevyhnutne súvisia so zásahom do základných ľudských práv a slobôd fyzických osôb. Boli identifikované aplikačné problémy spojené s dodržiavaním zákonnosti zaistenia osôb a vecí, otázkou zákonného získania dôkazu, či problémy vznikajúce pri absencii príkazov na použitie prostriedkov operatívno-pátracej činnosti a informačno-technických prostriedkov.

Zneužívanie drog je celosvetový problém. Vykonanou analýzou trestno-politických prístupov riešenia problému zneužívania drog sme zistili, že v právnych úpravách štátov Európskej únie sa odzrkadľujú rôzne modely drogovej politiky: prístup prohibície, prístup znižovania škôd (harm reduction), lekárske prístupy, prístup legalizácie, prístup dekriminalizácie. Drogová politika jednotlivých štátov sa odlišuje vo viacerých smeroch, v legislatívnej oblasti v prístupe štátov k užívaniu drog, držbe drog, obchodovaniu s drogami, v rozdielnom rozsahu a intenzite uplatňovanej represie voči neoprávnenému nakladaniu s drogami, aj v rozdielnom prístupe k užívateľom drog a uplatňovaniu liečebných programov drogovej závislosti. Zistili sme, že v ostatných rokoch bol zaznamenaný odklon od represívnej protidrogovej politiky v prospech prístupov a modelov založených na prevencii, liečbe a odstraňovaní ujmy. V súčasnej dobe je predmetom debát rozdielny pohľad štátov na prístup „harm reduction“ (znižovanie škôd, resp. ujmy). Kým niektoré štáty kladú dôraz na zníženie alebo elimináciu užívania drog, ostatné štáty považujú za prioritu zníženie (odstránenie) nepriaznivých následkov užívania drog. Môžeme konštatovať, že slovenská represívne orientovaná drogová politika nie je v súlade s trendmi riešenia problému zneužívania drog v štátoch Eu-

rópskej únie (Hypotéza č. 5 sa nepotvrdila). Optimálnym variantom protidrogovej politiky v podmienkach Slovenskej republiky by bola stratégia spájajúca prísnu represívnu stratégiu voči obchodníkom s drogami a stratégiu terapeutickú zameranú na liečbu a reintegráciu osôb drogovovo závislých do spoločnosti prostredníctvom systému liečenia, pomoci a dohľadu.

Boj proti zneužívaniu drog je veľmi ťažká úloha. Vyžaduje komplexné riešenie tohto problému, preto je nutné uvažovať nad súhrnom opatrení na viacerých úrovniach, a to na úrovni legislatívnych opatrení, opatrení v oblasti prevencie, ako aj opatrení v oblasti sociálnej rehabilitácie a starostlivosti o drogovovo závislých. V prvom rade by sa štát mal usilovať o zníženie dopytu po drogách, teda aby jednotlivci nemali záujem drogy užívať. Do primárnej prevencie by mal byť zapojený široký okruh osôb, rodičia pri výchove svojich detí, vychovávatelia a pedagógovia poskytujúci deťom informácie a rozširujúci protidrogovú osvetu už v ranom veku. V rámci sekundárnej a terciárnej prevencie by mali pôsobiť rôzne centrá a zariadenia pre drogovovo závislé osoby, ktoré by ich motivovali na zlepšenie životnej situácie a snažili sa o ich integráciu späť do spoločnosti. V rámci prevencie drogových závislostí je nutné zvýšiť dostupnosť a efektivitu poradenských a liečebných služieb. Autori navrhujú zriadiť programy, ktoré budú určené výlučne pre drogovovo závislé osoby, tieto programy aplikovať v praxi a nie ich iba teoreticky vymedziť. S tým súvisí aj nevyhnutné finančné zabezpečenie pre fungovanie nízkoprahových zariadení, špecializovaných liečebných zariadení a resocializačných zariadení. Národná protidrogová stratégia SR na obdobie rokov 2013 – 2020 sa venuje problémom a potrebám v súvislosti s narastajúcim trendom užívania psychoaktívnych látok, a to aj v rámci kombinácie nelegálnych látok s legálnymi, trendom nárastu užívania stimulantov. Stratégia zdôrazňuje potrebu riešiť užívanie drog v rámci integrovanej špecializovanej zdravotnej starostlivosti.

Štát má nielen právo, ale aj povinnosť chrániť zdravie svojich občanov nielen osvetou, ale aj zákonmi a ostatnými všeobecne záväznými právnymi predpismi. Trestné právo je prostriedkom *ultima ratio*, ktoré nastupuje v situácii, keď ostatné preventívne činitele, akými sú rodinné prostredie, spoločnosť, vzdelávací systém či hodnotné využitie voľného času, zlyhali. Represívne opatrenia by mali byť zamerané na obmedzenie dostupnosti drog. Samotná represia by mala smerovať predovšetkým proti organizovaným drogovým skupinám zaoberajúcim sa pašovaním a distribúciou drog, a nie proti konzumentom. Prísne prohibičné opatrenia sa v oblasti nealkoholových drog nestretávajú s úspechom. Pokiaľ ide o sankcionovanie páchatelov dro-

gových trestných činov, je potrebné jednoznačne odlíšiť prístup ku konzumentom, resp. užívateľom drog, od obchodníkov s drogami (tzv. dílerov). Vo vzťahu k páchatelom trestnej činnosti spočívajúcej v nelegálnom obchodovaní, výrobe, nakladaní či prechovávaní drog nie pre vlastnú potrebu, tzv. dílerom, odporúčame zotrvať na represívnom prístupe spojenom s prísny trestnoprávnym postihom. Vo vzťahu ku konzumentom drog je nutné vytvoriť funkčný systém zaobchádzania s drogovu závislými osobami – užívateľmi drog. Odporúčame uprednostniť liečbu (súdom ukladané ochranné liečenie protitoxikomanické) pred trestom. V prípade výkonu ochranného liečenia počas výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody by bolo žiaduce vytvoriť v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody systém, ktorý by motivoval drogovu závislých odsúdených k uvedomelému zbaveniu sa závislosti.

SUMMARY

The authors of the scientific monograph at the end of the examined issue agree with the other professionals that drugs have a negative impact on many spheres of human life and pose a global level problem.

The analysis of the statistical data of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic over the past twenty years (1998 to 2017) shows that the issue of drug crime is still a topical issue in our society. The seriousness of this type of crime is underlined by the fact that drug crime in drug production, smuggling and distribution is and is the most widespread form of organized crime. The Report on drug situation and its development in the Slovak Republic for the year 2017, prepared by the National Anti-drug Department of Slovakia, confirms that trafficking in drugs is characterized by international connectivity, diversity, professionalism, anonymity and principles of conspiracy. Pervitin is currently distributed and used primarily on the Slovak drug scene. Production and distribution groups of pervitin are constantly growing, as evidenced by the increasing amount of seized substance by the Police of the Slovak Republic. The main task of these groups is to get customers by the low prices of pervitin and then to create a sufficient supply of this drug. Illegal drug trafficking is interest of many organized groups around the world that produce astronomical profit, which is used to finance and commit more serious crime.

The statistical capture of the real drug crime situation is challenging due to the widespread understanding of drug-related crime, which includes not only typical drug offenses but also crimes committed under the influence of drugs, obtaining drugs or funds for drugs, as well as crimes committed on drug addicts. When assessing statistics, it is also necessary to bear in mind the latent nature of drug crime. In recent years (2011 to 2017) there has been a decrease in registered drug crime, which is associated with a decline in total crime. Proportion of juvenile offenders on registered drug offenses began to rise gradually between 2015 and 2017 (Hypothesis No. 1 was not confirmed in the part of the growing state of drug crime in the Slovak Republic; in the part of the growing proportion of juvenile offenders hypothesis proved to be correct). The conclusions drawn from absolute figures reflecting the status of drug offenses are of limited value as they are not complemented by data on the crime rate based on the drug crime index. The proportion of drug offenses in total crime in 2017 was 2.22%. Drug consumers (th offender of an

offense under Section 171 of the Criminal Code, consisting in the illicit possession of drugs for personal use) commit more than 50% of drug offenses. An alarming fact is the finding that the proportion of crimes committed under the influence of alcohol or drugs is constantly increasing, which makes it clear that alcohol and drugs are a significant criminogenic factor in the perpetration of crime.

The proportion of persons convicted of drug offenses (§ 171–174 of the Criminal Code) in the total number of convicted persons has long been around 3 to 4%. From the point of view of the sanction policy applied against persons convicted of unauthorized possession of drugs for their own use („drug consumer“), the most frequently imposed penalty (in the period of 2010–2017) was suspended imprisonment (suspended imprisonment sentence for a probationary period or suspended imprisonment sentence for a probationary period with supervision). A realistic view of the structure of penalties imposed on persons sentenced for Section 171 of the Criminal Code offers statistical data of the Ministry of Justice, according to which suspended imprisonment sentence for a probationary period was imposed in 61.48% cases, pecuniary penalty was imposed in 17.21% cases, unconditional imprisonment sentence in 14.48% cases. Community service work was imposed in 4.37% cases, forfeiture of a thing in 1.09% cases. Waiver of punishment occurred in 1.37% cases. The alarming is finding of relatively high percentage of imposing unconditional imprisonment. Research and practice have shown that the severity of penalties is not expected to have an impact on drug users, leading to abstinence from drug abuse. This especially applies to drug users who have been diagnosed with drug dependence or dependence on psychoactive substances. According to MKCH-10, this health disorder is associated with craving, relapse or relapse, ie re-use of the substance, despite clear evidence of significantly detrimental effects, i. despite the threat of re-prosecution. The opinion of the authors of the scientific monograph is that the effective and humane response from society for persons convicted of drug offenses, to which addiction to psychoactive substances has contributed, should be treatment of drug addicts. The conclusion is consistent with the obligations arising from international conventions (Conviction on psychotropic substances from 1971) according to which, when crime is committed by persons using psychotropic substances, state parties of convention may impose measures for the purpose of treating, nurturing and rehabilitating these persons, taking care of them after treatment and reintegrating them into society instead of penalties.

With regard to the composition of the types of penalties imposed on persons convicted of illicit manufacturing, trafficking or other illicit handling of drugs („drug dealer“), the dominant imposed penalty is imprisonment sentence. In year 2017 accused were sentenced imprisonment in 42.31% cases under Section 172 of the Criminal Code. Suspended imprisonment sentence for was imposed in 56.49% cases, pecuniary penalty was imposed in 0.24% cases, as well as community service work in 0.24% cases. Waiver of punishment occurred in 0.72% cases.

The authors of the monograph dealt with criminal law regulation of drug offenses *de lege lata*. The analysis showed that the Slovak criminal law regulation of drug crimes is repressive and takes a very strict punishment approach for illicit manufacturing, trafficking or other illicit handling of drugs. A drug user who possesses drug for own use in an amount not exceeding the amount that is three times higher than a usual single dose faces up to three years imprisonment. If such a consumer illegally possesses the higher amount of the drug for his own use (i.e., illegally possess a drug for own use in an amount not exceeding the amount that is ten times higher than a usual single) faces up to five years imprisonment.

Significantly stricter penalty (three years to ten years in imprisonment) threaten the offender who without lawful authority manufactures, imports, handles and possesses drug for any period of time (not for own use). Even stricter penalty faces the offender (ten years to fifteen years imprisonment) who commits such offence and he was convicted for such offence before, for a person undergoing drug addiction treatment. Fifteen to twenty years imprisonment faces the offender of a drug offense for committing it against a person under fifteen years of age, or via such a person, etc. An analysis of the criminal law regulation revealed too severe punishments for drug offenders, thus confirming the hypothesis no. 2. The authors of the monograph present the unequivocal view that the legislation should distinguish between criminal penalties for drug users and penalties for drug manufacturers or dealers. It is unacceptable that a person who is drug addict and possesses drug in an amount exceeding the amount that is ten times higher than a usual single dose faces same penalty as drug manufacturers and dealers.

The practice of criminal procedure authorities and the courts clearly shows that the criminal law regulation of drug offenses has its shortcomings (Hypothesis no. 3 has been confirmed). A drawback is the lack of an interpretation of the notion usual single dose as a fundamental element necessary for the qualification of proceedings under Section 171 of the Criminal Code,

as well as in connection with the subsequent determination of the drug price under Section 172 Criminal Code. The essential question for prosecuting the offender for § 171 Criminal code is the correct determination of the number of usual single doses and for the prosecution of the offender under Section 172 of the Criminal Code, it is necessary to correctly determine the value (price) of the detained prohibited substances. Obviously, it was the intention of the legislator to distinguish the possession of the drug for own use, by introducing the term usual single doses for consumer, from the possession and handling of the drug for other purposes, which is already based on the price determined according to the damage principle. Both the law enforcement authorities and the court cannot determine this definition arbitrarily, but through expert bodies and expert organizations.

The application problems are related to the inconsistency of the lower amount of the drug, which usually corresponds to a usual single dose (Hypothesis no. 4 has been confirmed). This is due the fact, that Criminal Code does not contain a definition of a usual single dose of drug that is a legal term. Considering that the Criminal Code does not determine for a particular type of drug what it usually understands under a usual single dose of drug, it is essential that this legal concept is defined by judicial practice. Judicial practise considers usual single dose of the drug for own use in accordance with § 135 of the Criminal Code as one average dose od user in amount that affects his psyche, control, or cognitive abilities or social behavior after use without seriously endangering the health or life of such a user. The weight criterion is the prime criterion, regardless of how and whether the offender divided drugs into individual doses in a particular case. Another criterion is the quantity of the active substance in the seized drug, because this criterion is relevant in terms of the provision of § 130 section 5 of the Criminal Code, since if the drug has not of the required quality (the amount of active substance) it is no longer a substance that can adversely affect the human psyche and is therefore no longer considered as addictive substance. According to judicial practice the amount of active substance in the drug can not be a separate criterion for determining numbers of usual single doses of the drug, because it can be ascertained only by expert examination and therefore cannot be considered as a fault of the offender.

In order to unify the decision-making activity of the district courts throughout the region, the Regional Court in Bratislava concluded that one usually single dose of methamphetamine psychotropic substance should be considered to be a material having a minimum total weight of 100 mg with

an active substance content of at least 10 mg (methamphetamine in free base form). This is based on statistical data from the National Drug Monitoring Center on Drugs in Slovakia, which reports the average single dose weight ranging from 100 mg to 200 mg. Usual single doses of drug specified in § 135 section 1 and 2 of the Criminal Code will depend on the total weight of 100 mg. If the total quantity of the detained drug does not reach a minimum weight of 100 mg, it will not be the possession of the drug for personal use within the meaning of §135 section 1 Criminal Code, since such a lower amount of the drug will not normally fulfill the concept of a usual single dose, even if the active substance content is greater than 10 mg. Possession of drugs in an amount that is normally applicable, however lesser than usual single dose based on weight criterion, is a criminal offense if the drug contains an amount of the substance and is capable of adversely affecting a person's psyche or its controlling or recognizing abilities or social behavior. When it comes to minor offence according to § 171 of the Criminal Code it is always necessary to consider also the criteria provided in § 10 section 2 of the Criminal Code. From the constitutional principle of „no crime without law“ (nullum crimen sine lege) follows not only can the court not extend the conditions of criminal liability, but it is not entitled to narrow it down in the sense that the act (omission) that fulfills all the constituent elements of a particular offense (for minor offenses including necessary severity) mark not as punishable.

Regarding the legal qualification of the act under § 172 of the Criminal Code in matters of drug crime, the courts applies a generally objectified method of determining the price of seized drug by dividing them into usual single doses depending on the substantiality of the seized type of drug followed by the assignment of the estimated minimum price on the „black market“.

It is clear from the practise of the Constitutional Court of the Slovak Republic that precisely because of the need to maintain an objective approach to all similar cases of indeterminate quantity (various offenders with different experiences could produce different amounts of usual single doses from the same amount of drug of unknown substantiality) it is necessary to create a uniform objectified system or a procedure for determining the amount of usual single doses, which could be produced from a particular amount of a certain substantiality that would be the same in the same cases of an indeterminate amount, it means objectivized and thus ultimately comparable. The ideal solution would be to have a minimum amount of that narcotic and

psychotropic substance with possession of which the criminal prosecution is linked laid down in a separate law.

The authors of the scientific monograph, based on the study and investigation of the above-mentioned issues, found that clarification of drug offences is difficult in terms of evidence (Hypothesis no. 6 has been confirmed). The ways of committing crimes such as methamphetamine production, distribution, cocaine imports, heroin importation and treatment, or cannabis cultivation to obtain marijuana are so different that one universal methodology for investigating drug offenses cannot be created.

In order to clarify drug trafficking, there is often inspection of vehicle, personal inspection, security inspection, home inspection or inspection of other premises and land which are inevitably relate to interference with fundamental human rights and freedoms of persons. Application problems have been identified related to compliance with the lawfulness of detention of persons and things, the issue of obtaining evidence legally, or problems arising in the absence of orders for the use of operative and investigative activities and information-technical means.

Drug abuse is a global problem. By analyzing criminal policy approaches to addressing drug abuse, we found that the laws of the European Union countries reflect different models of drug policy: prohibition, harm reduction, medical access, legalization access, decriminalization. National drug policy differs in a number of ways, in the legislative area of state access to drug use, drug possession, drug trafficking, the varying scale and intensity of the repression of illicit drug handling, as well as the different treatment of drug users and the application of drug addiction treatment programs. We have found that in recent years there has been a shift away from repressive drug policy in favor of approaches and models based on prevention, treatment, and harm reduction. At present, the subject of the debate is a different view of states on the approach of harm reduction. While some countries place emphasis on reducing or eliminating drug use, other states consider it a priority to reduce (eliminate) the adverse effects of drug use. We can say that the Slovak repressive drug policy is not in compliance with the trends in dealing with drug abuse in the European Union. (Hypothesis no. 5 was not confirmed). An optimal variant of drug policy in the Slovak Republic would be a strategy combining a strict repressive strategy against drug traffickers and a therapeutic strategy aimed at the treatment and reintegration of drug addicts into society through a system of healing, assistance and supervision.

The fight against drug abuse is a very difficult task. It requires a comprehensive solution to this problem, it is therefore necessary to consider a summary of measures at several levels, at the level of legislative measures, prevention measures and measures in the field of social rehabilitation and care for drug addicts. First of all, the state should strive to reduce the demand for drugs, so that individuals are not interested in using the drug. A wide range of people should be involved in primary prevention, parents in raising their children, educators and teachers providing information to children and expanding drug education at an early age. In the framework of secondary and tertiary prevention, different centers and facilities for drug addicts should motivate them to improve their living situation and seek to integrate them back into society. In order to prevent drug addiction, it is necessary to increase the availability and effectiveness of counseling and treatment services. The authors propose to set up programs that are intended exclusively for drug addicts, to apply these programs in practice and not just to delimit them in theory. This also involves the necessary financial security for the functioning of low-threshold facilities, specialized treatment facilities and resocialization facilities. The National Anti - drug Strategy of the Slovak Republic for the period from 2013 to 2020 deals with the problems and needs in connection with the growing trend in the use of psychoactive substances, including in the combination of illegal substances with legal, increasing stimulant use. The strategy emphasizes the need to address drug use within integrated specialist healthcare.

The state has not only the right, but also the duty to protect the health of its citizens not only by edification but also by laws and other generally binding legal regulations. Criminal law is a means of ultima ratio that applies when other preventive factors, such as the family environment, society, education system, or valuable leisure use, have failed. Repressive measures should be aimed at reducing drug availability. In particular, repression itself should be directed against organized drug trafficking and drug distribution groups and not against consumers. Strict prohibition measures are not successful when it comes to non-alcoholic drugs. Regarding the punishing of drug offenders, it is necessary to clearly distinguish between access to consumers or drug users from drug dealers. In relation to the offenders of illegal trafficking, production, handling or possession of drugs, not for their own use, so-called dealers, we recommend to remain on a repressive approach associated with severe criminal penalties. In relation to drug users, it is necessary to create a functional system for the treatment of drug addicts - drug

users. We recommend the treatment (protective antitoxicomanic treatment imposed by the court) not the punishment. In the case of the protective medical treatment during imprisonment, it would be desirable to create a system in correctional and re-educational facilities that would motivate drug addicts to be to be conscioused and relieved of addiction.

LITERATÚRA

Monografie, učebnice, komentáre a ďalšie publikácie

- BABOR, T. F., CAULKINS, J. P., EDWARDS, G., FISCHER, B., FOXCROFT D. R., HUMPHREYS, K., OBOT, I. S., REHM, J., REUTER, P. *Drug Policy and the Public Good*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 338 s. ISBN 978-0-19-955712-7.
- BERGERET, J. *Toxikománia a osobnosť*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 91 s. ISBN 80-7187-003-X.
- BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár. I. diel*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. 1130 s. ISBN 978-80-7400-324-0.
- BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex, 2006. 623 s. ISBN 80-88931-47-9.
- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2016. 959 s. ISBN 978-80-8155-066-9.
- ČENTĚŠ, J. *Hmotnoprávne aspekty trestnej činnosti páchanej v súvislosti s nealkoholovou toxikomániou v Slovenskej republike*. Bratislava: Národné monitorovacie centrum pre drogy, Úrad vlády Slovenskej republiky, 2007. 212 s. ISBN 978-80-88707-94-3.
- DIANIŠKA, G. a kol. *Kriminológia*. 2. rozšírené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 351 s. ISBN 978-80-7380-344-5.
- DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. *Kriminológia*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
- DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1568 s. ISBN 978-80-7478-790-4.
- ESCOHOTADO, A. *Stručné dejiny drog*. Praha: Volvox Globator, 2003. 176 s. ISBN 80-7207-512-8.
- EVANS, K. *Vojna bez konca alebo Krátky smutný príbeh o dlhej vojne proti drogám*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 2003. 110 s. ISBN 80-7207-508-X.
- HAVRLENTOVÁ, D. *Kriminologická charakteristika osobnosti užívateľa drog*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2006. 269 s. ISBN 80-8054-369-0.
- HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava: Iura Edition, 2008. 403 s. ISBN 978-80-8078-206-1.
- HUPKOVÁ, I., LIBERČANOVÁ, K. *Drogové závislosti a ich prevencia*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2012. 153 s. ISBN 978-80-8082-563-8.

- INCIARDI, J. A. *The Drug Legalization Debate*. Second Edition. USA: Sage Publications, 1999. 186 s. ISBN 0-7619-0690-8.
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. 532 s. ISBN 978-80-8078-308-2.
- IVOR, J., KLIMEK, L., ZÁHORA, J. *Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2013. 888 s. ISBN 978-80-8155-017-1.
- JANÍK, A., DUŠEK, K. *Drogy a společnost*. Praha: AVICENUM, zdravotnícké nakladatelství, 1990. 342 s. ISBN 80-201-0087-3.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 6. vydání. Praha: Leges, 2017. 976 s. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JURÁKOVÁ, I. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1999. 176 s. ISBN 80-210-2234-5.
- KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 449 s. ISBN 978-80-7380-725-2.
- KLÁTIK, J. a kol. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. 422 s. ISBN 978-80-7380-726-9.
- KOLIBÁŠ, E., NOVOTNÝ, V. *Alkohol, drogy závislosti*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. 204 s. ISBN 978-80-223-2315-4.
- KRATOCHVÍL, V., KUČHTA, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983. 119 s.
- KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
- LEARLY, T. *Záblesky paměti*. Olomouc: Votobia, 1996. 113 s. ISBN 820-7198-038-2.
- MADLIAK, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2015. 458 s. ISBN 978-80-557-0800-3.
- MAREŠOVÁ, A., SOCHŮREK, J., VÁLKOVÁ, J. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 131 s. ISBN 80-86008-84-3.
- MAREŠOVÁ, A., NEČADA, V., SLUKOVÁ, K., SOCHŮREK, J., ZEMAN, P. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestněprávní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 126 s. ISBN 80-7338-018-8.
- MAŠLANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 623 s. ISBN 978-80-7380-618-7.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 499. ISBN 80-7179-362-0.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. 4. vyd. Praha: Portál, 2011. 176 s. ISBN 978-80-73679-08-8.

- NOCJAR, A. *Drogové závislosti*. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, Bratislava, 2009. 121 s. ISBN 978-80-8927-168-9.
- NOVOMESKÝ, F. *Drogy: História – medicína – právo*. Martin: Advent Orion, 1996. 120 s. ISBN 80-88719-49-6.
- NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
- ONDREJKOVIČ, P., POLIAKOVÁ, E. a kol. *Protidrogová výchova*. Bratislava: VEDA, 1999. 356 s. ISBN 80-224-0553-1.
- POLÁČEK, F. a kol. *Československé trestní zákony*. Praha: Právnické knihkupectví a nakladelství V. Linhart, 1947. 741 s.
- POWIS, R. E. *Jak se perou špinavé peníze*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 257 s. ISBN 80-85605-32-5.
- SCHEINOST, M., CEJP, M., POJMAN, P., DIVIÁK, T. *Trendy vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných forem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018. 155 s. ISBN 978-80-7338-171-4.
- SAMAŠ, O., STIFFEL, H., TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Prvé vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2006. 884 s. ISBN 80-8078-078-1.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. Obecná část §1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1450. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část §140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3578 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I. Drogy jako kriminogenní faktor, s. 163 –171. In: SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I., ZEMAN, P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 117 s. ISBN 978-80-7338-101-1.
- URBAN, E. *Toxikomanie*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1973. 200 s.
- VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.
- ZEMAN, P. Drogy, kriminalita, represe – spojitě nádoby nebo začarovaný kruh? s. 147 – 162. In: SCHEINOST, M. a kol. *Kriminalita očima kriminologů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. 238 s. ISBN 978-80-7338-096-0.
- ZEMAN, P., ŠTEFUNKOVÁ, M., TRÁVNÍČKOVÁ, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. 224 s. ISBN 978-80-7338-151-6.
- ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 251 s. ISBN 978-80-7380-312-4.

Zborníky a články v zborníkoch

- COLSON, R., BERGERON, H. (Ed.). *European Drug Policies. The Ways of Reform*. Routledge Taylor & Francis Group, New York, 2017. 313 s. ISBN 978-1-138-91520-6.
- EDMAN, J. Swedish drug policy, s. 195 – 205. In: COLSON, R., BERGERON, H. (Ed.). *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017. 313 s. ISBN 978-1-138-91520-6.
- GRUND, J.-P. C., BREEKSEMA, J. J. Drug policy in the Netherlands, s. 128 – 148. In: COLSON, R., BERGERON, H. (Ed.). *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017. 313 s. ISBN 978-1-138-91520-6.
- HOLZER, T. German drug policy, s. 100 – 113. In: COLSON, R., BERGERON, H. (Ed.). *European Drug Policies. The Ways of Reform*. New York: Routledge Taylor & Francis Group, 2017. 313 s. ISBN 978-1-138-91520-6.
- HRUŠKA, J., VOLEVECKÝ, P. Trestnéprávny prostriedky ochrany spoločnosti pred drogovou kriminalitou, s. 83 – 96. In: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 16. mája 2005 v Bratislave, na tému Právne aspekty činnosti polície v boji proti kriminalite v európskej dimenzii. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005. 238 s. ISBN 80-8054-352-6.
- MAHDALÍČKOVÁ, J. Drogové delikty, s. 125 – 128. In: JELÍNEK, J. (ed.). *O novém trestním zákoníku*. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny. Praha: Leges, 2009. 224 s. ISBN 978-80-87212-21-9.
- ROMŽA, S., FERENČÍKOVÁ, S., MICHALOV, L. (eds.). *Trestná politika štátu – história, súčasnosť a perspektívy*. Zborník vedeckých príspevkov z interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 4. – 5. 11. 2015, organizovanej Katedrou trestného práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Košice: UPJŠ, 2015. 340 s. ISBN 978-80-8152-390-8.
- ZÁHORA, J. Otvorené otázky dekriminalizácie drog. In: VRÁBLOVÁ, M. (ed.). *Trestno-právne súvislosti ochrany života a zdravia*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2018. 556 s. ISBN 978-80-7502-313-1.

Články v časopisoch

- BLAŽEJOVSKÝ, M. Drogy a doprava. In: *Trestněprávní revue*. 2013, č. 11 – 12, s. 263 – 266.
- ČENTĚŠ, J. Základné pramene právnej úpravy omamných a psychotropných látok. In: *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 3, s. 343 – 527. ISSN 1335-6461.
- DEMETER, M. Faktory motivácie a koordinačnej činnosti pri probačnom dohlade u drogovovo závislých. In: *Justičná revue*. 2013, roč. 65, č. 11, s. 1442 – 1446. ISSN 1335-6461.
- GAVALEC, J. Problémy aplikačnej praxe s posudzovaním rozsahu spáchania činu pri drogových trestných činoch. In: *Justičná revue*. 2010, roč. 62, č. 4, s. 510 – 514.

- HORVÁTHOVÁ, A. Nové trestné činy v slovenskom právnom poriadku. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2011, roč. XVII, č. 12, s. 15 – 22. ISSN 1335-1079.
- HRUŠKA, J. Kriminologické a trestnôprávné aspekty zneužívania rastlinných drog mladistvými (dotazníkové šetrení). In: *Trestní právo*. 2012, č. 3, s. 4 – 13. ISSN 1211-2860.
- HRUŠKA, J. Drogové trestné činy de lege lata a de lege ferenda. In: *Trestní právo*. 2011, č. 3, s. 4 – 18. ISSN 1211-2860.
- KAJABA, R. Trestný čin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 173 ods. 1 Trestného zákona. In: *Justičná revue*. 2012, roč. 64, č. 8 – 9, s. 937 – 1125. ISSN 1335-6461.
- KLIMEK, L. Nedovolené obchodovanie s drogami ako európsky trestný čin. In: *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 10, s. 1127 – 1139. ISSN 1335-1079.
- KLIMEK, L. Legálne obchodovanie s drogami v európskom a medzinárodnom kontexte. In: *Justičná revue*. 2018, roč. 70, č. 11, s. 1268 – 1284.
- LAQUEUR, H. Used and Abused of Drug Decriminalization in Portugal. In: *Law & Social Inquiry*. 2015, Volume 40, Issue 3, s. 746 – 781.
- LIŠČÁK, L., SEGEŠ, I. K zákonu Národnej rady Slovenskej republiky o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti a o zmeňach ďalších zákonov. In: *Justičná revue*. 1994, roč. 46, č. 11 – 12, s. 17 – 29. ISSN 1335-1079.
- PARA, M. Nedostatky v stanovovaní hodnoty omamných látok. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2009, roč. XV, č. 10, s. 17 – 23. ISSN 1335-1079.
- PERHÁCS, Z., ZAJONC, A. Zákonné predpoklady na zastavenie a prehliadku dopravného prostriedku a s tým súvisiace aplikačné problémy. In: *Bulletin slovenskej advokácie*. 2013, č. 5, s. 27 – 31. ISSN 1335-1079.
- SEGEŠ, I. Drogy, legislatíva a jej aplikácia – vývoj na Slovensku. In: *Justičná revue*. 2002, roč. 54, č. 8 – 9, s. 922 – 946. ISSN 1335-1079.
- ŠANTA, J. K stavu a niektorým príčinám nízkej efektivity postihu trestného činu legalizácie príjmu z trestnej činnosti. In: *Justičná revue*. 2008, roč. 60, č. 5, s. 795 – 804. ISSN 1335-6461.
- ŠTRKOLEC, M. Uplatňovanie princípu zákonnosti a princípu právnej istoty pri určovaní rozsahu vybraných drogových trestných činov. In: *Justičná revue*. 2014, roč. 66, č. 10, s. 1237 – 1240. ISSN 1335-1079.
- TRÁVNÍČKOVÁ, I. Drogová problematika a veřejné mínění. In: *Trestněprávní revue*. 2013, roč. 12, č. 5, s. 124 – 127. ISSN 1213-5313.
- VOLEVECKÝ, P. Drogové trestné činy, možný postih a související otázky ve vybraných zemích Evropské unie a Norsku. In: *Trestní právo*. 2011, roč. 2, č. 7 – 8, s. 24 – 46. ISSN 1211-2860.

Právne predpisy

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov.

Súdna judikatúra

a) Ústavný súd Slovenskej republiky, Českej republiky

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 511/2015 z 20. 10. 2016.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 30/2015 z 21. 1. 2015.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 30/2015 z 21. 1. 2015.

Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl. ÚS 13/12, z 23. 7. 2013.

b) Najvyšší súd Slovenskej republiky, Českej republiky

R 24/1998. Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu SR na zjednotenie výkladu zákona pri aplikácii § 187 ods. 1 TZ 1961 o nedovolenej výrobe a držaní omamných a psychotropných látok, jedov a prekurzorov z 1. 6. 1998 sp. zn. Tpj 1/98.

R 74/2017. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2 Tdo 53/2016 z 25. 4. 2017.

Stanovisko trestného kolégia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. Tpjn 301/2013 z 13. 3. 2014.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 53/2016 z 25. 4. 2017.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Tdo/33/2017 zo 4. 10. 2017.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6Tdo 66/2015 z 30. 3. 2016.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4 Tdo 78/2016 zo 14. 12. 2016.

- Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 4Tdo/12/2016 z 12. 12. 2017.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 35/2014 z 8.7. 2014.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 56/2014 zo 16. 12. 2014.
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 74/2013 z 28. 1. 2014.
- Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Tdo 32/2011 z 25. 10. 2011.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 11 Tdo 1504/2016 z 26. 4. 2017.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 11 Tdo 879/2015 z 29. 7. 2015.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 8 Tdo 1276/2007 zo 14. 11. 2007.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 8 Tdo 449/2010 z 12. 5. 2010.
- Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3 Tdo 50/2011 zo 14. 3. 2012.
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 3 Tdo 345/2018 z 28. 3. 2018.

c) Iné súdy

- Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 3To/83/2016 z 22. 11. 2016.
- Rozsudok Krajského súdu Prešov sp. zn. 9To/21/2017 zo 4. 7. 2017.
- Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 3To/83/2016 z 22. 11. 2016.
- Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 3To/83/2016 z 22. 11. 2016.

Ostatné pramene

- Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry SR (www.genpro.gov.sk).
- Štatistický prehľad stíhaných osôb, Prezídium Policajného zboru SR (www.minv.sk).
- Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR, odbor justičnej informatiky a štatistiky MS SR (www.justice.gov.sk).
- Dôvodová správa Ministerstva spravodlivosti SR k návrhu zákona, ktorým sa ustanovujú definície a množstvá omamných látok a psychotropných látok a rastlín a húb obsahujúcich omamné látky alebo psychotropné látky a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

Internetové zdroje

- Protidrogová stratégia EÚ na obdobie 2013-2020, 10 s. [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: http://www.cvtisr.sk/buxus/docs//prevencia/texty/celex_52012xg1229_01__sk_txt.pdf.
- Národná protidrogová stratégia Slovenskej republiky na obdobie rokov 2013 – 2020. 9 s. [online], [cit. 2018-12-05]. Dostupné na: <http://www.infodrogy.sk/indexAction.cfm?module=Library&action=GetFile&DocumentID=1043>.

Správa komisie o vykonávaní rámcového rozhodnutia Rady 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstatí trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami [SEK(2009)1661]. 10 s. [online], [cit. 2018-11-30]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC0669&from=SK>

ANDERSON, S.: European Drug Policy: The Cases of Portugal, Germany and The Netherlands. In: *The Eastern Illinois University Political Science Review*, 2012, Vol. 1, Iss 1, Article 2. [online], [cit. 2018-09-25]. Dostupné na: <http://thekeep.eiu.edu/eiupsr/vol1/iss1/2>.

OKRUHLICA, L. (preklad): *Neuroveda o užívaní psychoaktívnych látok a závislosti*. Ženeva: Svetová zdravotnícka organizácia, 2004, 264 s. [online], [cit. 2018-12-01]. Dostupné na: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42666/924156235_slo.pdf?sequence=1

O AUTOROCH

Doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD. (1980) je absolventkou Právnickej fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Od roku 2003 pôsobí na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, Katedre trestného práva a kriminológie ako vysokoškolská učiteľka. V rámci vedecko-pedagogickej činnosti prednáša a vedie semináre z Trestného práva hmotného a Kriminológie. Z hľadiska odbornej profilácie je predmetom jej záujmu problematika mládeže z pohľadu kriminologického aj trestnoprávného, restoratívna justícia a alternatívne tresty. V súčasnej dobe je členkou Vedeckej rady Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave. Od roku 2009 je členkou akademickej časti Európskej rady súdnictva nad mládežou v Bruseli (European Council for Juvenile Justice). Absolvovala zahraničný študijný pobyt na Max-Planck Inštitúte pre zahraničné a medzinárodné trestné právo vo Freiburgu (2009), stáž na Právnickej fakulte Jagiellonskej univerzity v Krakowe (2009), Právnickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe (2011, 2018), študijný pobyt na Univerzite Sapienza v Ríme (2014, 2016), študijný pobyt na Fordham University School of Law v New Yorku (2018). Aktívne sa zúčastňuje na domácich a zahraničných vedeckých podujatiach, participuje na riešení medzinárodných výskumných projektov. Je riešiteľkou a spoluriešiteľkou domácich výskumných projektov a grantových úloh. Je autorkou a spoluautorkou monografií, odborných článkov a učebných textov.

Doc. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD. (1979) absolvoval Právnickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave. Od ukončenia štúdia pôsobí ako vysokoškolský učiteľ na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a penológie Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V súčasnosti je členom Akademického senátu, Disciplinárnej komisie a Vedeckej rady a vedúcim Katedry trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pôsobí ako člen pracovnej skupiny pre právo a medzinárodné vzťahy Akreditačnej komisie. Je externým členom pedagogického zboru Justičnej akadémie Slovenskej republiky, tiež je externým poradcom Ústavného súdu Slovenskej republiky. V Slovenskej advokátskej komore je členom pracovnej skupiny pre trestné právo, pričom sa venuje aj prednáškovej činnosti pre advokátskych koncipientov z odboru trestného práva. Aktívne sa zúčastňuje

medzinárodných vedeckých konferencií doma a v zahraničí a participuje na riešení vybraných vedeckovýskumných úloh.

MUDr. Vanda Rísová, PhD. (1979) je absolventkou Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 2004 pôsobí na Ústave histológie a embryológie Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave ako vysokoškolská učiteľka. Prednáša histológiu a embryológiu pre poslucháčov všeobecného lekárstva a stomatológie v slovenskom a anglickom jazyku a histológiu pre poslucháčov odboru biomedicínska fyzika. Predmetom jej vedeckého skúmania je výskum ťažkých kovov – olova v placentе a pupečníkovej krvi, jeho dôkaz histologickými, histochemickými metodikami v placentе. V roku 2010 obhájila dizertačnú prácu na tému: Vplyv životného prostredia matky na placentu plodu (PhD.) Absolvovala zahraničný študijný pobyt na klinike Hadassah v Jeruzaleme, na Lekárskej fakulte Mt. Scopus, Jeruzalem (2007), študijný pobyt na Institute of Environmental Sciences, Jagiellonian University v Krakowe (2009, 2012, 2018). Zúčastňuje sa domácich a zahraničných vedeckých konferencií a seminárov, podieľa sa na riešení výskumných projektov, grantov. Je autorkou a spoluautorkou publikácií, odborných článkov a skrípt.

VECNÝ REGISTER

A

abstinenčný syndróm 24, 44
abúzus 43
adiktológia 17
alkohol 22n, 46, 88n, 124n
amfetamíny 19, 28, 33, 78

B

barbituráty 30n, 78
benzodiazepíny 30n

C

cannabis 80 90, 114
craving 25, 177n

D

dejiny užívania drog 88
dekriminalizácia 37n, 41, 146n,
161n
depenalizácia 37
Dohovor o psychotropných látkach
18, 76, 78n, 187
droga 17n, 26, 32, 57n, 91
drogová kriminalita 43n, 99n
drogové trestné činy 88n, 149n,
161n
drogová závislosť 23n, 32, 39, 57,
60, 171

E

efedrín 20, 28, 83
extáza 28, 36, 147, 159, 165
Európske monitorovacie centrum
pre drogy a drogovú závislosť 22,
44, 170, 172, 175

F

farmakologická liečba 40, 177n
flakka 158

G

gény/genetika 25, 32, 57n, 132
gravel 158

H

halucinogény 29n, 36, 78
harm reduction 39, 161, 172, 181,
191
herba 158
heroín 19, 27, 46, 90, 147, 160n,
178
hypnotiká 27, 30n, 78

I

in dubio pro reo 109, 136
intoxikácia 23, 29

J

jednorazová dávka 103n, 125, 153,
155n, 189n
Jednotný dohovor o omamných
látkach 76n

K

kanabinoidy 29, 35, 158
kokaín 33, 35, 47, 90, 145, 171,
178n
kriminalizácia 51, 62, 85, 146n

L

legalizácia drog 40n, 62

legalizácia príjmu z trestnej
činnosti 136nlátková závislosť 25, 31, 68, 73n,
154, 180liečba drogových závislostí 39, 74,
187

LSD 20, 30, 46, 78

Mmarihuana 46, 48, 88, 146n, 158,
165, 168nmateriálny korektív 109, 114, 123,
128, 190

meskalín 29

metadón 39, 177n

metamfetamín 20, 28, 47, 106, 149,
190

MKCH-10 22n, 187

množstvo drogy 57, 106, 121, 156,
190**N**Národné monitorovacie centrum
pre drogy 47, 106, 175, 190

návyková látka 17, 21n, 116

nelegálna droga 114

nemravný život 126n

Oobvykle jednorazová dávka 103n,
125, 153, 155n, 189n

odmena, stimul 25, 32n

ochranné liečenie 68n, 181n

omamné látky 17n, 45n, 83, 94,
107n, 112n, 146n, 155n, 161n

opiáty 27

opioidy 22, 28, 34, 87, 159, 178

Ópiové dohovory 76

osobno-spotrebný účel držby 116

P

pervitín 48, 83, 148, 165, 174

politika verejného zdravia 161, 179

prechovávanie drogy pre vlastnú
potrebu 18, 46, 49n, 61n, 96n,
101n, 162n

prekurzor 17, 96n, 101n

prchavé látky 27, 30, 36

probačný dohľad 64n, 98, 120

psychoaktívne látky 22, 31n, 67,
86n, 159, 171, 175, 179psychofarmakologicky podmienené
trestné činy 44, 99psychotropné látky 18n, 39, 79, 83,
89, 112n, 146n, 162n**R**

rauschedelikt 93n, 134

relaps 25, 32n, 178

rozpúšťadlá 20, 23, 30

S

sedatíva 22, 26n, 30n

substitučná terapia 177

syndróm závislosti 13, 23

syntetické drogy 86, 159, 179

Š

šírenie toxikománie 45n, 52n, 121n

T

tabak 22, 34, 89, 125, 176

tolerancia 25n, 34n, 57

toxikológia 17, 105, 153n

toxikománia 23, 27, 44n, 76
toxikoman 56, 62, 64, 71, 185
tranzitér drogy 97

U

ultima ratio 104, 192
užívateľ drog 69, 98, 146n, 171n

V

väzenstvo 181n

verejné zdravie 78, 86, 161, 179n
výroba drog 77, 83, 142, 163, 173
vývoj právnej úpravy 88n, 95n
vývoz drog 78, 83

Z

závislosť fyzická 24
závislosť psychická 23
zombie droga 158

